

นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการต่อต้านการเผยแพร่
คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

ปริญญานิพนธ์
ของ
สิทธิโชค อนุจันทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

สิงหาคม ๒๕๕๘

นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการต่อต้านการเผยแพร่
คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

ปริญญาานิพนธ์
ของ
สิทธิโชค อนุจันทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

สิงหาคม ๒๕๕๘

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการต่อต้านการเผยแพร่
คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
สิงหาคม ๒๕๕๘

สิทธิโชค อนุจันทร์. (๒๕๕๗). นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการ
ต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๔๘๗.

ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต

ชุ่มวัฒน์, อาจารย์ ดร.เพ็ญพิสุทธิ์ ทองมี.

มูลเหตุที่นำไปสู่การดำเนินนโยบายต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวง
ฝรั่งเศส ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเกิดจากกรณีพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศ
ฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีนเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนคนไทยส่วนหนึ่ง
ที่มีสำนึกของความเป็นชาตินิยมและเห็นว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของชนชาติศัตรู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายปลุกกระแสชาตินิยมด้วยการสร้างศัตรูร่วม
ทางการเมือง คือ ชาวตะวันตกโดยเฉพาะกับฝรั่งเศส จากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าว
ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อมาประกอบกับความคิดในเรื่องชาตินิยมไทยที่ถือว่า พระพุทธศาสนาเป็น
ศาสนาประจำชาติ คนไทยต้องนับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น รัฐบาลจึงออกนโยบายต่างๆ ที่มีลักษณะ
กีดกันคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา เพื่อให้ละทิ้งความเชื่อเดิมแล้ว
เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาแทน นอกจากนั้นรัฐบาลยังมีความหวาดระแวงว่าบาทหลวงและผู้ที่
นับถือคริสต์ศาสนาจะทำตัวเป็นสายลับหรือพวกแนวที่ ๕ ให้กับประเทศฝรั่งเศส จากความรู้สึก
หวาดระแวงบาทหลวงฝรั่งเศสและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา ทำให้คนไทยบางกลุ่มได้รวมตัวกัน
ต่อต้านคริสต์ศาสนาและนำไปสู่การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ เช่น มีการออกไปปลิวปลุกไร่และ
ประกาศชักชวนให้โจมตีหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินการเข้ายึด
ทรัพย์สินของมิสซังสยาม ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยชนชาติศัตรูและทรัพย์สินของชนชาติศัตรู
พุทธศักราช ๒๔๘๕ เพราะเห็นว่า มิสซังสยามเป็นของประเทศฝรั่งเศส บาทหลวงที่เข้ามาปฏิบัติ
หน้าที่ในประเทศไทยและประชุมแห่งมิสซังสยามล้วนแต่เป็นชาวฝรั่งเศสทั้งสิ้น

สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส
และคริสตชนที่เป็นคนไทย ดังเช่น พ.ศ. ๒๔๘๓ คริสตชนในเขตหมู่บ้านสองคอน จังหวัดนครพนม ถูก
เจ้าหน้าที่ตำรวจสังหาร ๗ ราย เนื่องจากไม่ยอมเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาตามนโยบายของ
รัฐบาล และพ.ศ. ๒๔๘๔ บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมและศาล

ตัดสินในข้อหาทรมานภายในราชอาณาจักร ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจึงถูกมองว่าเป็นผู้นิยมฝรั่งเศส และ คริสต์ศาสนานั้นคนไทยโดยทั่วไปก็เข้าใจว่าเป็นศาสนาของฝรั่งเศสเพราะถูกนำมาเผยแพร่โดยคณะ บาทหลวงฝรั่งเศส ดังนั้นการดำเนินนโยบายชาตินิยมและการเน้นพระพุทธศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้นำไปสู่การดำเนินการและการเคลื่อนไหวต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะ บาทหลวงฝรั่งเศสในเมืองไทยอย่างจริงจัง รวมถึงความขัดแย้งกันเองภายในกลุ่มผู้นับถือคริสต์ศาสนา ในประเทศไทยอีกด้วย

PIBULSONGKRAM'S NATIONALIST POLICY AND THE OPPOSITION TO THE
DISSEMINATION OF CHRISTIANITY OF FRENCH MISSIONARIES, 1938-1944.

AN ABSTRACT
BY
SITTHICHOKE ANUCHAN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in History
at Srinakharinwirot University
August 2015

Sitthichoke Anuchan (2015). **Pibulsongkram's Nationalist Policy and the Opposition to the Dissemination of Christianity of French Missionaries, 1938-1944**. Master thesis, M.A. (History). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Chakrit Choomwattana, Dr. Penpisut Tongmee.

The opposition of Pibulsongkram government to the dissemination of Christianity conducted by French missionaries was mainly caused by the disputes between France and Thailand during the Indochinese War in 1940. This had a strong effect on Thai nationalists and they considered that Christianity was the enemy's religion. The situation was aggravated when the government tried to arouse nationalism among people by making them feel that western people, especially the French were their common enemy. Together with implanting nationalist notions that Buddhism was the state religion and Thai people should be Buddhists only, the government then held policies which discriminated Thai Buddhists and Thais with other faiths or Christian Thais so that they would convert from their old faith to Buddhism.

Moreover, the government was concerned that priests and Christian Thais were spies working for France. Being wary with French priests and Christian Thais, certain Thais gathered to oppose Christianity and voiced their discontent through various ways. For example, they issued leaflets with urging notes or persuaded people to attack Christian teachings. In addition, the government confiscated the Siam Missionary's properties by means of the 1942 act concerning hostile countries and their properties. This owed to the belief that the Missionary belonged to France since the missionaries who came to practice their faith in Thailand and the head of the Siam Missionary were all French.

The situation above affected the dissemination of Christianity and Thai Christians. For instance, in 1940, seven Christian Thais who lived in Song Korn Village, Nakhon Phanom Province, were killed by the police as they refused to convert to Buddhism as

demanding by the government. Also, in 1941 the Thai priest named Nicholas Bunkoed Kritbamrung was arrested by the police and the court ruled out that he was a rebel. Christian Thais were considered pro-French as people in general believed that Christianity was the religion of France as French missionaries disseminated this religion. Thus, nationalist policies and the emphasis on Buddhism drove Pibulsongkram government to move seriously against the dissemination of Christianity in Thailand and also caused conflicts among Christian Thais.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนา

ของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

ของ

สิทธิโชค อนุจันทร์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คนบดบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชาศิต ชุ่มวัฒนธรรม)

(รองศาสตราจารย์ณรงค์ พ่วงพิศ)

.....ที่ปรึกษาร่วม

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. เพ็ญพิสุทธิ ทองมี)

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาศิต ชุ่มวัฒนธรรม)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.เพ็ญพิสุทธิ ทองมี)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ ที่กรุณารับเป็นประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษาอย่างดีเกี่ยวกับการทำปริญญานิพนธ์ รวมทั้งตรวจแก้ไขสำนวนการเขียนของผู้วิจัย ดร. เพ็ญพิสุทธิ ทองมี ที่กรุณารับเป็นกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางในการเขียนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ รองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ และ ดร.โดม ไกรปกรณ์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลัปลีง คงชนะ, ดร. มรกต เจวจินดา ไมยเออร์, อาจารย์ปิยะนาถ อังควาณิชกุล, อาจารย์สัญญา ชีวะประเสริฐ และคณาจารย์แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ คุณเบญจวรรณ สว่างคง (พี่เบญ), คุณณัฐพล อิศรางกูร ณ อยุธยา (พี่แป็ก) เจ้าหน้าที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้านธุรการแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สำนักหอสมุดแห่งชาติ, สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สำนักเลขาธิการรัฐสภาและหอจดหมายเหตุแห่งอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่ให้บริการข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างมีไมตรีจิต คุณธัญพงศ์ สารรัตน์ (น้องไอค์) ผู้เป็นเสมือนพี่เลี้ยงคนสำคัญ ที่คอยให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำปริญญานิพนธ์ในทุกเรื่อง

นอกจากผู้มีพระคุณที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการทำปริญญานิพนธ์แล้ว ยังมีผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จนี้อีกหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์เพ็ญศักดิ์ แจ้งเหตุผล ผู้อำนวยการโรงเรียนนครนายกวิทยาคมและคณะผู้บริหารทุกท่าน อาจารย์สุภาศรี ศรีสันเทียะ ประธานอนุกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยและคอยให้การสนับสนุนในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายสุดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อสอาด อนุจันทร์, คุณแม่สุนิตย์ สอนสุจิตรา, คุณแม่นาถ
นรินทร์ สุรีย์พงษ์ ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณคุณอัจฉริยา อมรเลิศวิริยะกุล
(ครูโอ้), คุณศศิธร คงจันทร์ (แพร์), คุณสุปรียา บัวพล (กวาง), คุณวรพจน์ วิเศษศิริ (เบิร์ด), คุณนิติ
พงษ์ ปัญญาวงศ์ (ไอ้), คุณสหภัฏ อินทรีย์ (เจมส์), คุณสมบุญรณ์ พันเคลือ (พิมพ์หา) เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ
ร่วมรุ่นครอบครัวประวัติศาสตร์ มศว ทุกคน ที่ห่วงใยอยู่เสมอและอยู่เคียงข้างให้กำลังใจกันเสมอมา

สิทธิโชค อนุจันทร์

สารบัญ

บทที่

หน้า

๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
จุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย.....	๑๖
ความสำคัญของการศึกษาวิจัย.....	๑๗
ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	๑๗
วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	๑๘
ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย.....	๑๘
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๑๘
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๒๐
๒ การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสยาม.....	๒๑
การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๓๑๐.....	๒๒
การเข้ามาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสหรือคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส.....	๒๒
ความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระนารายณ์กับคณะบาทหลวงฝรั่งเศส.....	๒๘
ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชสำนักอยุธยา ราชสำนักฝรั่งเศส และสำนักวาติกัน.....	๓๑
ความขัดแย้งระหว่างคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกับคณะบาทหลวง ในระบบสิทธิอุปถัมภ์.....	๓๖
การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส.....	๓๘

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

2 (ต่อ)

การต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยอยุธยาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระเพทราชา	
ถึงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒.....	๕๑
การต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์จนถึง	
รัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา พ.ศ.๒๒๓๑.....	๕๑
ข้อจำกัดในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยอยุธยาหลัง พ.ศ.๒๒๗๓.....	๕๘
การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยธนบุรี พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๒๕.....	๕๑
การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยรัตนโกสินทร์	
ก่อน พ.ศ.๒๔๘๑.....	๕๕
การฟื้นฟูมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๓๒๕-๒๓๙๔.....	๕๖
ปัจจัยภายในสยามที่ช่วยส่งเสริมการเผยแผ่คริสต์ศาสนา	
ระหว่าง พ.ศ.๒๓๙๔-๒๔๘๑.....	๖๐
บทบาททั่วไปของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๓๙๔-๒๔๕๓.....	๖๕
การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) พ.ศ.๒๔๒๔.....	๖๙
บทบาทของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๘๑.....	๗๖
การสถาปนามิสซังราชบุรี พ.ศ.๒๔๗๓.....	๘๒
ปัญหาระหว่างมิสซังสยามกับรัฐไทย.....	๘๕
ปัญหาจากนโยบายช่วยเหลือทาส.....	๘๕
ปัญหาจากวิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒.....	๘๘
ปัญหาจากการวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนา.....	๙๐
บทสรุป.....	๙๓

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

3 นโยบายชาตินิยมกับการดำเนินการต่อต้านคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก

พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗.....	๙๕
การวางแผนนโยบายชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม	
พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗.....	๙๕
ปัจจัยที่ส่งเสริมให้รัฐบาลดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนา.....	๑๐๕
การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓.....	๑๐๕
นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา.....	๑๑๖
ความคิดเห็นของรัฐบาลที่มีต่อคณะบาทหลวงและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา.....	๑๒๓
รัฐบาลมีความหวาดระแวงกลุ่มคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจะทำตัวเป็นไส้ศึก	
ให้กับประเทศฝรั่งเศสที่เป็นคู่สงคราม.....	๑๒๓
รัฐบาลไม่ไว้วางใจพฤติกรรมของบาทหลวงชาวไทยและกลุ่มคริสตชนชาวไทย	
ที่อาจแสดงตัวเป็นปกป้องนโยบายของรัฐบาล.....	๑๒๖
การดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม	
พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗.....	๑๓๐
การออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อคริสตชนชาวไทย.....	๑๓๐
การดำเนินการเพื่อลดบทบาทของบาทหลวงที่มีชุมชนคาทอลิก.....	๑๓๗
การควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก.....	๑๕๒
การถือกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก.....	๑๖๓
บทสรุป.....	๑๗๔

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

4 ผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินนโยบายต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่มีต่อชุมชนคาทอลิกและกลุ่ม “คนไทย”.....	๑๘๐
สถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗.....	๑๘๐
การต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังสยาม.....	๑๘๑
การต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังลาว.....	๑๘๖
ท่าทีของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗.....	๑๙๖
กลุ่มมวลชนทางการเมือง: กลุ่มคณะเลือดไทย.....	๑๙๖
กลุ่มคริสตชนคาทอลิกไทย: กลุ่มคณะไทยคริสต์สามเสน.....	๒๐๐
ท่าทีของมิสซังโรมันคาทอลิกต่อการดำเนินนโยบายต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	๒๐๔
การปรับตัวของมิสซังโรมันคาทอลิกต่อนโยบายชาตินิยม.....	๒๐๔
ปฏิกิริยาของมิสซังโรมันคาทอลิกต่อนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนา ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	๒๐๗
บทสรุป.....	๒๐๙
๕ บทสรุป.....	๒๑๑
บรรณานุกรม.....	๒๑๖
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	๒๓๙

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

- ๑ ตารางสรุปจำนวนคริสตชนในมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๘๓.....๘๑
- ๒ ตารางแสดงทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกที่ได้รับความเสียหาย
ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๓-๒๔๘๗.....๑๕๗

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้เริ่มต้นเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๒๐๕ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ คือ คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (Missions Etrangères de Paris) ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศสโดยได้รับสิทธิในการเผยแผ่ศาสนาจาก สำนักวาติกัน^๑ ก่อนที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสจะเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในเมืองไทยนั้นได้มีคณะบาทหลวงที่อยู่ในการดูแลของโปรตุเกสและสเปนเข้ามาเผยแผ่ศาสนาอยู่ก่อนแล้วแต่มิได้จัดตั้งเป็นเขตมิสซัง (Mission) ในเมืองไทย คือ บาทหลวงคณะโดมินิกัน (Dominican Order) คณะฟรันซิสกัน (Franciscan Order) และคณะเยซุอิต (Jesuits)

คณะบาทหลวงฝรั่งเศสภายใต้การสนับสนุนจากพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีนโยบายที่จะเผยแผ่คริสต์ศาสนา ควบคู่ไปกับการขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสไปยังดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก^๒ โดยฝรั่งเศสได้อาศัยคริสต์ศาสนาเป็นเครื่องมือที่จะขยายอิทธิพลในเมืองไทยด้วย โดยให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามตั้งแต่ ปีพ.ศ. ๒๒๒๘ ก่อนการเข้ามาของคณะทูต ของเซอวาเลีย เดอ โชมงต์ (Chevalier de Chaumont) ถึง ๒๓ ปี ขณะเดียวกันสมเด็จพระนารายณ์ ก็ทรงให้เสรีภาพในการเผยแผ่ศาสนาอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงมีนโยบายต้องการที่จะเอาใจประชาคมชาวต่างประเทศอยู่แล้ว^๓ ดังนั้นจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการเผยแผ่ศาสนาของมิชชันนารีโรมันคาทอลิกเป็นอย่างยิ่ง การที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในเมืองไทย ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับคณะบาทหลวงโปรตุเกสที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาอยู่ก่อน รวมทั้งยังถูกคุกคามจากพ่อค้าโปรตุเกสอีกด้วย ความขัดแย้งดังกล่าวมีสาเหตุมาจากคณะบาทหลวงโปรตุเกสมองว่า การเข้ามาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็น “สายลับ” ที่จะคอยรายงานความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของคณะบาทหลวงโปรตุเกสไปยังกรุงโรม จึงเกิดความต้องการที่จะกีดกันคณะบาทหลวงฝรั่งเศสออกไปจากเมืองไทย^๔

^๑ อาเดรียง โกลเนย์. (๒๕๒๘). สยามและมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๔๑.

^๒ สุพรรณิ กาญจนรัฐติ. (๒๕๐๗). บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า ๗.

^๓ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๔๓). การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. หน้า ๗๙.

^๔ สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๐๘. หน้า ๒๑-๒๒.

จากปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวในที่สุดทางสำนักวาติกันได้ดำเนินการแก้ปัญหาโดยการสถาปนามิสซังสยามขึ้นในวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๑๒ ให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสปกครอง และพระสันตะปาปามีบัญชาให้นักบวชคณะต่าง ๆ ที่ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สาบานต่อประมุขมิสซังและผู้แทนพระสันตะปาปาว่าจะยอมเชื่อฟังพระสังฆราชท้องถิ่นที่ตนทำงานอยู่อีกด้วย การสถาปนามิสซังสยามทำให้คณะบาทหลวงโปรตุเกสมีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนาน้อยลงเรื่อย ๆ และคณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้เข้ามามีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนาแทนตั้งแต่นั้นมา

เมื่อสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (MEP) และคณะนักบวชต่าง ๆ ที่ทำการเผยแผ่ศาสนาอยู่ในขณะนั้นก็ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ศาสนา ตลอดจนถูกต่อต้านอย่างหนักจากราชสำนักกรุงศรีอยุธยา ทั้งในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ) และสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ) คณะมิชชันนารีโรมันคาทอลิกต้องถูกจำกัดขอบเขต ถูกข่มเหงและถูกกวัดขั่นอย่างหนักจากราชสำนัก จนถึงกับมีการออกพระบรมราชโองการห้ามประกาศศาสนา ห้ามมิให้คนไทยเข้ารับนับถือคริสต์ศาสนา ห้ามมิให้ใช้อักษรไทยและอักษรบาลีเขียนหนังสือคาทอลิก เป็นต้น^๒ จากเหตุการณ์ดังกล่าวการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในช่วงนี้จึงหยุดชะงักลง การเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้กลับมาเริ่มต้นอีกครั้งในสมัยธนบุรีสืบเนื่องจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๑๐ – พ.ศ. ๒๓๙๓) แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ด้วยเหตุที่บ้านเมืองยังคงอยู่ในสภาวะสงครามและเกิดข้อพิพาทระหว่างพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) กับคณะบาทหลวงฝรั่งเศส สาเหตุเนื่องมาจากคณะบาทหลวงฝรั่งเศสไม่ให้ความร่วมมือในงานพระราชพิธีอาพาธพินาศที่พระองค์ทรงจัดขึ้นจึงทรงประกาศขับไล่มิชชันนารีฝรั่งเศส ๘ คนออกจากประเทศ^๓ จนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ขึ้นครองราชย์ การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ในพ.ศ. ๒๓๙๙ สยามได้ตกลงทำสนธิสัญญามงติญี (Montigny Treaty) กับฝรั่งเศส ซึ่งสนธิสัญญานี้เปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสมีสิทธิเท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ ที่สยามทำสัญญาไว้ด้วย ซึ่งในมาตราที่ ๓ แห่งสนธิสัญญานี้ได้กำหนดให้ “คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสมีเสรีภาพในการเผยแผ่ศาสนา รวมทั้งสามารถเดินทางอย่างมีอิสระเต็มที่ในดินแดนทั้งหมดของราชอาณาจักรสยาม”^๔

^๑ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณานิการ. (๒๕๓๓). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย : สมัยอยุธยา-สังคายนา วาติกันที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๙๘-พ.ศ. ๒๕๐๘). หน้า ๓๐.

^๒ วิกเตอร์ ลาร์เก. ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. หน้า ๔๙ – ๕๐.

^๓ วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณานิการ. (๑๙๙๐). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย : สมัยอยุธยา – สังคายนา วาติกันที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๙๘ – ๒๕๐๘). หน้า ๒๑๖ – ๒๒๑.

^๔ อาเดรียง โลเนย์. (๒๕๒๔). แหล่งเดิม. หน้า ๑๖๔.

ซึ่งผลจากสนธิสัญญานี้ทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกสามารถทำได้อย่างสะดวกและกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ก็เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้การเผยแผ่ศาสนาต้องประสบกับความยุ่งยากอีกครั้งหนึ่ง คือเกิดเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ หรือวิกฤตการณ์ปากน้ำ (Paknam Incident) พ.ศ. ๒๔๓๖ ซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างสยามกับฝรั่งเศส สาเหตุมาจากการที่ฝรั่งเศสได้พยายามแผ่อำนาจของตนมาทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง โดยอ้างว่าดินแดนแถบนี้เป็นของญวนและเขมร เมื่อฝรั่งเศสครอบครองญวนและเขมรแล้วจึงควรได้ดินแดนแถบนี้ด้วย โดยกล่าวหาว่าสยามยึดดินแดนเหล่านี้ไว้โดยไม่ชอบธรรม และได้ส่งคนมาสืบสวนตามฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เพื่อปักปันเขตแดน และได้เกิดข่าวลือเรื่อง ฝรั่งเศสจะบุกไทย จนทำให้ราษฎรจำนวนมากไม่เข้าใจถึงอุดมการณ์ในการเผยแผ่ศาสนา พวกกันต่อต้านทุกอย่างที่เป็นอิทธิพลของฝรั่งเศส รวมทั้งคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกด้วย เพราะในเวลานั้นราษฎรมีความคิดว่า คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศส บรรดาบาทหลวงและคริสตชนส่วนมากก็เป็นคนในบังคับของฝรั่งเศสเช่นกัน ประกอบกับบรรดามิชชันนารีที่เผยแผ่ศาสนาอยู่ในขณะนั้นล้วนแต่เป็นชาวฝรั่งเศส และได้พยายามแสดงออกถึงอุดมการณ์ชาตินิยมในตัวของพวกเขา โดยอ้างว่าเป็นชาวฝรั่งเศสมากกว่าเป็นคนของศาสนจักรคาทอลิก^๑ จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นอย่างมาก

อิทธิพลและบทบาทของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและจากกรณีพิพาทระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในคราววิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นอริต่อคริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้นในหมู่คนไทยและสืบเนื่องมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ เมื่อเกิดสงครามอินโดจีน ระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนคนไทยส่วนหนึ่งที่มีสำนึกของความเป็นชาตินิยมและมองว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของชนชาติศัตรู^๒ จึงเป็นสิ่งที่ถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้นได้ได้ง่ายในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายปลุกกระแสชาตินิยมด้วยการสร้างศัตรูร่วมทางการเมือง คือ ชาวจีนและญวนโดยเฉพาะกับฝรั่งเศส^๓ เนื่องจากว่ารัฐบาลมีความเห็นว่า ดินแดนที่ได้เสียไปให้กับฝรั่งเศสในคราว ร.ศ. ๑๑๒ นั้น เป็นการเสีย "เกียรติภูมิ" ของชาติและเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องกู้เกียรติภูมิกลับคืนมา^๔ ซึ่งรัฐบาลนำเอาเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ที่เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ มาเป็นเครื่องมือในการปลุกกระแสชาตินิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนคนไทย เพื่อดำเนินการเรียกร้องดินแดนบริเวณแม่น้ำโขง อันได้แก่ ลาวและกัมพูชา ซึ่งเคยเป็นดินแดนของไทยมาก่อน คืนจากฝรั่งเศส

^๑โรแบต์ โกลเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในสยามและลาว. หน้า ๖๕๐ – ๖๕๑.

^๒สุรัชย์ ชุ่มศรีพันธุ์. (๒๕๔๓). นักโทษ นักบุญ วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของบุญราศี

นิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี. หน้า ๓๔ – ๓๕.

^๓ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๔). ประวัติการเมืองไทย ๒๔๗๕ – ๒๕๐๐. หน้า ๖๗ .

^๔ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๔). เล่มเดียวกัน. หน้า ๒๖๓.

จากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าวระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อมาประกอบกับความคิดในเรื่องชาตินิยมไทย ที่ถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยต้องนับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น จากนั้นนโยบายส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้ประกาศเจตนารมณ์ว่า “พระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาประจำชาติ”^๑ ตลอดจนมีมาตรการต่าง ๆ ที่จะให้คนต่างศาสนาหันมานับถือพระพุทธศาสนาให้เหมือนกันหมดทั้งประเทศ ดังใจความในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้แสดงความเห็นไว้ว่า “ในรัฐธรรมนูญก็บังคับให้ในหลวงเป็นพุทธมามกะ คนไทยทุกคนก็ต้องนับถือศาสนาพุทธเหมือนพระมหากษัตริย์ด้วยจึงจะถูกต้อง”^๒ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ออกนโยบายต่าง ๆ ที่มีลักษณะกีดกันคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นและคนไทยที่นับถือถือคริสต์ศาสนา เพื่อให้ละทิ้งความเชื่อเดิมแล้วเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาแทน เช่น ลูกจ้างฝ่ายปกครองที่ไม่ประกาศตัวเป็นพุทธมามกะก็จะถูกบังคับให้ออกจากงาน โรงเรียนคาทอลิกบางแห่งถูกสั่งให้ปิดโรงเรียน เด็กนักเรียนที่เป็นคาทอลิกถูกบีบบังคับให้กราบไหว้พระพุทธรูป เป็นต้น^๓ ดังความตอนหนึ่งในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ หลวงอดุลยเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “ที่ประชุมได้ลงมติให้พยายามชักชวนข้าราชการที่นับถือศาสนาคริสต์ให้นับถือศาสนาพุทธให้หมด หากผู้ใดไม่ยอมเปลี่ยนก็ให้ทางราชการตั้งข้อรังเกียจต่าง ๆ เช่น ไม่พิจารณาเลื่อนเงินเดือน เป็นต้น แต่บัดนี้กระทรวงทบวงกรมบางแห่งยังรับคนที่นับถือศาสนาคริสต์เข้ารับราชการใหม่อีก ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าถ้าจะปล่อยให้กระทำไปเช่นนี้แล้ว คนถือศาสนาคริสต์ก็ยังคงมีในวงการอยู่ไม่รู้จักหมดสิ้นตลอดไป ฉะนั้นจึงเห็นว่าน่าจะได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า คนที่จะรับราชการใหม่นั้น ถ้าเป็นคนที่นับถือศาสนาคริสต์ ไม่ควรรับไว้เลย”^๔

นอกจากนั้นรัฐบาลยังมีความหวาดระแวงว่าบาทหลวงและผู้ทีนับถือศาสนาคริสต์จะทำตัวเป็นสายลับให้กับประเทศฝรั่งเศส ดังรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ มีใจความว่า “ตั้งแต่เกิดพิพาทกับอินโดจีนมา ข้อสำคัญอยู่ที่เรื่องแนวที่ ๕ พวกแนวที่ ๕ เท่าที่จับได้มักมาจาก คนไทยที่ไปถือศาสนาอื่น และในการรวบรวมนี้รู้สึกว่ ศาสนาโรมันคาทอลิกไม่ไหว พวกนับถือศาสนานี้ขายชาติทุกคน เห็นว่าถ้าขึ้นปล่อยพวกคาโธลิกไว้ ศาสนาคริสต์มันดึงเอาชีวิตจิตใจคนไทยไปหมด เหลือแต่กายเป็นไทย จิตใจเป็นอื่น”^๕ จากความรู้สึกหวาดระแวงบาทหลวงฝรั่งเศสและคนไทยที่

^๑ มานิตย์ นวลละออ. (๒๕๕๐). การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย. หน้า ๑๘๖ – ๑๘๗.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔ เรื่อง เผยแพร่พุทธศาสนา

^๓ เกษมวัฒน์ เปรมกมล. (๒๕๔๘). พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี. หน้า ๙.

^๔ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๒๒/๒๔๘๓ เรื่อง คนที่นับถือศาสนาคริสต์

^๕ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๑/๒๔๘๔ เรื่อง ให้ระงับการทวงหนี้ภาษีอากรแก่ทหารที่ถูกระดมในคราวนี้

นับถือคริสต์ศาสนาที่มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้คนไทยบางกลุ่มได้รวมตัวกันต่อต้านคริสต์ศาสนาและนำไปสู่การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มีการออกไปปลิวปลุกเร้าและประกาศชักชวนให้โจมตีหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา เป็นต้น เพราะมีความคิดที่ว่าคณะบาทหลวงของฝรั่งเศสและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนานั้นจะทำตัวเป็น “สายลับหรือพวกแนวที่ ๕” ให้กับฝรั่งเศส

จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสยามกับฝรั่งเศสและการสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมของรัฐบาลด้วยการสร้างกระแส “ความเป็นไทย” และการส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ได้ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและคริสตชนที่เป็นคนไทยด้วย ดังเช่นในกรณีของคริสตชนในเขตหมู่บ้านสองคอน จังหวัดนครพนม ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสังหารถึง ๗ ชีวิต เนื่องจากไม่ยอมเปลี่ยนใจมานับถือพระพุทธศาสนา^๑ หรือในกรณีที่มีการข่มขู่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา โดยทางเจ้าหน้าที่ได้อ้างว่าได้รับคำสั่งจากรัฐบาล ให้มากำจัดผู้ที่ไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ถูกปลุกเร้าให้เกลียดชังฝรั่งเศส ดังนั้นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจึงถูกมองว่าเป็นผู้นิยมฝรั่งเศส และคริสต์ศาสนานั้นคนไทยโดยทั่วไปก็เข้าใจว่าเป็น “ศาสนาของฝรั่งเศส” เพราะได้ถูกนำมาเผยแผ่โดยคณะบาทหลวงจากประเทศฝรั่งเศส ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่านโยบายของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เน้น “ความเป็นไทย” และสนับสนุนให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย จึงเป็นการต่อต้านอิทธิพลของชาวต่างชาติในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อคริสต์ศาสนาที่เผยแผ่โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส บาทหลวงชาวไทย รวมทั้งคริสตชนที่เป็นคนไทย คนจีน และคนญวน

การดำเนินนโยบายชาตินิยมไทยและการเน้นพระพุทธศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้นำไปสู่การดำเนินการและการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในเมืองไทยที่จริงจังมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยและยังก่อให้เกิดกระแสการต่อต้านคริสต์ศาสนา รวมถึงความขัดแย้งกันเองภายในกลุ่มผู้นับถือคริสต์ศาสนาในเมืองไทยอีกด้วย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจประเด็นเรื่อง “ชาตินิยม” กับคริสต์ศาสนาในช่วงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ ซึ่งยังไม่มีการศึกษาถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส เพื่อที่จะสืบค้นสาเหตุและข้อเท็จจริงที่ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นำนโยบายชาตินิยมมาใช้ในการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและการดำเนินการของรัฐบาลว่ามีผลกระทบอย่างไรต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

^๑ถาวร พันธุ์สุนทร. (๒๕๔๒). พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่าขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๘. หน้า ๕๕ - ๖๐.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับ “นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส” เท่าที่ได้สำรวจจากเอกสารต่าง ๆ พบว่ามีไม่มากนักที่กล่าวถึงการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งยังไม่มีผู้ใดหยิบยกขึ้นมาทำการศึกษาย่างจริงจัง เอกสารที่พบส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงเรื่องราวของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในช่วงเวลาก่อนหน้านั้น และเป็นผลการศึกษาวิจัยของบาทหลวงหรือผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาเท่านั้น ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้ามี ดังนี้

๑. กลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกในประเทศไทย

๑.๑. พรณี พลไชยา. (๒๕๓๖). **บทบาทของมิชชันนารีโรมันคาทอลิกในภาคอีสาน ปีพ.ศ.**

๒๔๗๔ – ๒๔๙๖. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงบทบาทและการดำเนินงานของมิชชันนารีในการเผยแผ่ศาสนาว่า มีวิธีการและส่งผลกระทบอย่างไรต่อสภาพสังคมในภาคอีสาน มีการกล่าวถึงการก่อตั้งชุมชนคาทอลิกบ้างในฐานะที่เป็นวิธีการหนึ่งของมิชชันนารีในการเผยแผ่ศาสนา จึงทำให้เข้าใจถึงวิธีการที่มิชชันนารีฝรั่งเศสใช้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเอกสารทางราชการและมีการสัมภาษณ์มิชชันนารี ๓ ท่าน แต่ไม่มีการสัมภาษณ์คนในท้องถิ่นเลย ประโยชน์ที่พึงได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ ได้ทราบข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทและวิธีการของมิชชันนารีในการเผยแผ่ศาสนาไว้มากพอสมควร

๑.๒. เคียว อุก ลิ. (๒๕๓๙). **การเผยแผ่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองใน**

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๑๑ – ๑๙๙๐. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึง พัฒนาการของการการเผยแผ่คริสต์ศาสนากับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถึง พุทธศตวรรษที่ ๒๕ โดยมีรูปแบบของการเผยแผ่ที่เป็นการตอบสนองที่มีรูปแบบการรับ การปฏิเสธ และอธิบายของผลที่ได้ มีการเปรียบเทียบกรณีศึกษาของประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค ว่ามีการตอบสนองที่แตกต่างกันด้วยสาเหตุใดบ้าง ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งยุคสมัยของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกเป็น ๓ ยุค แต่ละยุคมีลักษณะของการเผยแผ่ศาสนาและการตอบสนองของชาวพื้นเมืองที่แตกต่างกัน แม้ว่าวิทยานิพนธ์นี้จะมีการศึกษาถึงผลกระทบจากนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงราว พ.ศ. ๒๔๘๒

– ๒๕๓๓ คนไทยมองศาสนาคริสต์เป็นตัวแทนศาสนาของชาวตะวันตกที่จะเข้ามาล้างสมองของคนไทย จึงเริ่มดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนา โดยสร้างแนวคิดลัทธิชาตินิยมและหาวิธีที่จะลดอิทธิพลของมิชชันนารี โดยการส่งเสริมฐานะของพระพุทธศาสนา ให้กลายเป็นศาสนาประจำชาติแต่เพียงศาสนาเดียวในประเทศ แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มุ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีความต้องการที่จะใช้นโยบายที่รุนแรงต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาเท่านั้น

๑.๓.วรวิทย์ บ่วงนาวา. (๒๕๔๑). **พัฒนาการชุมชนคาทอลิกพื้นฐาน : ศึกษากรณีบ้านซ่งแย้**

ตำบลคำเตย กิ่งอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา).

มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มีการศึกษาถึงสภาพสังคมของชุมชนในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งได้เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน และเป็นช่วงที่รัฐบาลได้ดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส โดยทางรัฐบาลได้เข้ามาและพยายามบีบบังคับให้ชาวบ้านเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา จึงทำให้ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความกลัวในอำนาจของรัฐได้หันมาประกาศตนเป็นพุทธมามกะ ชุมชนจึงถูกแบ่งออกเป็น ๒ ชุมชน คือ ชุมชนชาวคริสต์และชุมชนชาวพุทธ วิทยานิพนธ์นี้มีความน่าสนใจอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนศาสนาจากการนับถือพระพุทธศาสนามาเป็นคริสต์ศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการถูกปฏิเสธหรือมีความขัดแย้งกับสังคมดั้งเดิม และความต้องการหาที่ทำกิน อีกประเด็นหนึ่งคือผู้เขียนได้พบว่าแม้จะมีความแตกต่างกันในด้านศาสนาแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีปัญหาด้านความเชื่อ ซึ่งน่าจะมาจากความเป็นเครือญาติกันมากกว่าอาศัยอิทธิพลของศาสนา และในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำเสนอภาพการต่อต้านคริสต์ศาสนาซึ่งมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศซึ่งเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

๑.๔.ถาวร พันธุ์สุรินทร์, นายดาบตำรวจ. (๒๕๔๒). **พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน**

ตำบลป่าขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๓๐ –

๒๕๓๘. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ในบริบททางประวัติศาสตร์ ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับวิถีชีวิตคนในชุมชนระหว่างพ.ศ. ๒๔๓๐ – ๒๕๓๘ พบว่า ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนนี้ เริ่มผู้คนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความพิเศษตรงที่ได้กล่าวถึง การสถาปนาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการต่อต้านคริสต์ศาสนา ในปีพ.ศ. ๒๔๘๓ จนมี

ผู้เสียชีวิต ๗ คน เนื่องจากไม่ยอมเปลี่ยนศาสนา ซึ่งต่อมา ในพ.ศ. ๒๕๓๘ ทางสำนักวาติกัน โดยสมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น ปอล ที่ ๒ ได้ประกาศรับรองและสถาปนาเป็น “บุญราศีมรณสักขีแห่งบ้านสองคอน”

๑.๕. สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๐๘. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อชุมชน ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๐๘ การศึกษาเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวเวียดนามคาทอลิก การพัฒนาชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งทางด้านศาสนา การศึกษาและเศรษฐกิจ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาถึงผลกระทบจากนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามและผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีน ซึ่งผู้เขียนเรียกเหตุการณ์นี้ว่า “การเบียดเบียนศาสนา” ซึ่งทำให้ประชาชนบางส่วนของชุมชนเปลี่ยนไปนับถือพระพุทธศาสนา เนื่องจากถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลข่มขู่ กีดกันและกีดกันแก่งจันทำให้ไม่ได้รับสิทธิและประโยชน์ตามกฎหมายอันพึงจะได้รับ ถึงแม้ว่าจะประสบกับปัญหาในการที่รัฐบาลดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนา แต่เมื่อเหตุการณ์สิ้นสุดลงชุมชนแห่งนี้ก็ได้ถูกรับเลือกให้เป็นที่ตั้งของอัครสังฆมณฑลท่าแร่ –หนองแสงในเวลาต่อมา

๑.๖. พุฒิพงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี แปรร์รอส พ.ศ. ๒๔๕๒ – ๒๔๙๐. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงบทบาทและวิธีการดำเนินงานในการเผยแผ่ศาสนาของพระสังฆราชเรอเน มารี แปรร์รอส ประมุขแห่งมิสซังสยาม ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๒ – ๒๔๙๐ การศึกษาพบว่า มิสซังสยามในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมีนโยบายในการดำเนินงานที่หลากหลาย เริ่มจากการขยายพื้นที่ในการเผยแผ่ศาสนาออกไปสู่บริเวณภาคเหนือ นอกจากนั้นยังได้ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการส่งเสริมการเผยแผ่ศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือ การใช้สิ่งพิมพ์ในรูปแบบของนิตยสารและหนังสือทางศาสนา เพื่ออบรมคุณธรรมแก่บรรดาคริสตชน อีกทั้งพระสังฆราชแปรร์รอส ได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีบุคลากรในมิสซังเพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ศาสนา จึงได้มีการเชื้อเชิญคณะนักบวชหญิงคณะอูร์สุลิน และคณะคาร์เมลไลท์ ให้เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทย และมีการเชิญคณะนักบวชชายคณะซาเลเซียนเข้ามาในประเทศไทย จึงได้เป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งมิสซังออกเป็น มิสซังราชบุรี และต่อมาได้แยกเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมิสซังสยามให้เป็นมิสซังจันทบุรี ถือได้ว่ามิสซังสยามในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๔๕๒ – ๒๔๙๐

เป็นรากฐานสำคัญ สำหรับการดำเนินกิจการงานด้านต่าง ๆ ของศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย ในเวลาต่อมา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบจากการดำเนินนโยบายชาตินิยมและกรณีพิพาทอินโดจีน ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งการศึกษาพบว่า ความรู้สึกชาตินิยมมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในหมู่คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในหมู่บาทหลวงและคริสตชนที่เป็นคนไทยก็ซึมซับความรู้สึกชาตินิยมที่รัฐบาลได้ดำเนินการปลูกฝังอยู่นั้นด้วยเช่นกัน คือ บาทหลวงและคริสตชนที่เป็นคนไทยต่างดำเนินการต่อต้านบาทหลวงที่เป็นชาวฝรั่งเศส และมีการเรียกร้องขอให้ทางมิสซังจัดส่งบาทหลวงที่เป็นคนไทยเข้ามาปกครองโบสถ์แทนบาทหลวงชาวฝรั่งเศส

๑.๗.เกษมวัฒน์ เปรมกมล. (๒๕๔๘). **พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกาย**

โรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สารนิพนธ์นี้ศึกษาถึงความเป็นมาของการดำเนินงานและอุปสรรคในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าชุมชนคาทอลิกที่จันทบุรีนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อน พ.ศ.๒๒๕๐ และชุมชนชาวจีน ซึ่งมีการขยายตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีความเข้มแข็งทางด้านศาสนา ผู้เขียนได้ศึกษาอุปสรรคในการเผยแผ่ศาสนาใน พ.ศ.๒๔๘๓ ซึ่งเป็นเวลาที่รัฐบาลได้ดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และประเทศไทยได้เกิดข้อพิพาทกับฝรั่งเศส ในเรื่องของเขตแดนอินโดจีน จึงมีผลทำให้ไทยกับฝรั่งเศสทำสงครามต่อกันเรียกว่า “สงครามอินโดจีน” ผู้เขียนได้เรียกเหตุการณ์นี้ว่า “การคุกคามผู้นับถือคริสต์ศาสนาในประเทศไทย” ทำให้ประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างราษฎรที่นับถือพระพุทธศาสนา กับราษฎรที่นับถือคริสต์ศาสนา โดยราษฎรที่เป็นชาวพุทธนั้นเกิดความเข้าใจว่า การเข้ารีตหรือการยอมรับนับถือคริสต์ศาสนา คือ การทรยศต่อชาติ คนไทยที่เป็นคริสตชนทำตัวเป็นไส้ศึกให้ฝรั่งเศส ซึ่งผลจากความไม่เข้าใจและความหวาดระแวงนี้เอง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างราษฎรทั้งสองกลุ่มถึงขั้นทำลายเครื่องศาสนภัณฑ์ทางศาสนา เมื่อเหตุการณ์ยุติลงสำนักวาติกันจึงได้พิจารณาเลือกให้จันทบุรีเป็นที่ตั้งของมิสซังจันทบุรี ในพ.ศ.๒๔๘๗ เป็นศูนย์กลางการปกครองคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๘.ประจวบ ภาณุ. (๒๕๔๙). **ความสำเร็จความล้มเหลว ของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์
ของคณะมิชชันนารีในสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึง รัชกาลที่ ๕ (๒๓๙๔ – ๒๔๕๓).**

สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สารนิพนธ์นี้ศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงานในการเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ การศึกษาเรื่องนี้ ทำให้ทราบว่ารูปแบบและวิธีการของการเผยแผ่ศาสนาของทั้งสองนิกาย มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายโรมันคาทอลิก มีการจัดรูปแบบขององค์กรที่เป็นเอกภาพโดยมีพระสังฆราชที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากสำนักวาติกัน กรุงโรม มาเป็นประมุขมิสซัง และมักใช้วิธีการเผยแผ่ศาสนาแบบสัญญาหรือที่เรียกกันว่าแบบ “ธรรมทูต” ส่วนฝ่ายโปรเตสแตนต์จะดำเนินการเผยแผ่ศาสนาโดยแยกเป็นกลุ่มอิสระไม่ขึ้นต่อกัน เน้นการเผยแผ่คำสอนผ่านงานสาธารณประโยชน์ เช่น การรักษาพยาบาล การสอนหนังสือ เป็นต้น ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ และ รัชกาลที่ ๕ ปัจจัยที่สนับสนุนให้การเผยแผ่ศาสนาของทั้งสองนิกายประสบความสำเร็จนั้นเกิดจากการได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์และประกอบกับสภาพสังคมไทยให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่การดำเนินงานของมิชชันนารีทั้งสองนิกายในช่วงนี้ก็ต้องพบกับอุปสรรคที่ไม่สามารถเผยแผ่ศาสนาได้ตามที่มุ่งเจตนาไว้ นั่นคือ ไม่สามารถโน้มน้าวใจให้ประชาชนสามารถเปลี่ยนศาสนาได้ทั้งหมด สืบเนื่องจากสภาพสังคมไทยที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างจากสังคมตะวันตกและที่สำคัญ คือ คนไทยมีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของคนไทย ดังนั้นการที่มิชชันนารีจะสามารถเผยแผ่ศาสนาให้กับคนไทยให้ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพของสังคมไทยในเวลานั้นให้ได้ด้วย ประโยชน์ที่ได้พึงได้รับจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ คือ ทำให้เห็นภาพของศาสนจักรคาทอลิกที่มีบทบาทต่อสังคมในงานด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษาและการแพทย์ที่ส่งผลดีต่อสังคม แต่กลับไม่เห็นถึงบริบทที่คริสต์ศาสนาทกอยู่ในกรอบของการเป็นเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ

๑.๙.เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). **คาทอลิกกับสังคมไทย สืศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน.**

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ. มูลนิธิโกมลคีมทอง.

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงแรงจูงใจในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน จากนั้นคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทย และคริสต์ศาสนายังได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมไทย โดยเฉพาะในทางการศึกษา และสาธารณสุข นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังได้มีการกล่าวถึงการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น ในรัชสมัยของสมเด็จพระเพทราชา สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ สมเด็จพระเจ้าตากสิน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งการต่อต้านคริสต์

ศาสนาและคริสตชน จะออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ที่แข็งแกร่งและรุนแรง เช่น การถูกเนรเทศ ถูกคุกคาม จับกุมขัง ถูกจำกัดการทำงาน ไปจนถึงขั้นสูญเสียเลือดเนื้อและชีวิต เป็นต้น ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงสาเหตุของการที่คริสต์ศาสนาถูกต่อต้านอย่างหนักในบางช่วงของประวัติศาสตร์ไทย ผู้เขียนเสนอว่า คริสต์ศาสนามีความเกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งอย่างใกล้ชิดกับอำนาจทางการเมือง ดังเช่นบทบาททางการเมืองในประเทศและระหว่างประเทศ ของมิชชันนารีฝรั่งเศส โดยเฉพาะในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งความบาดหมางระหว่างศาสนา ซึ่งสืบเนื่องกันมาเป็นศตวรรษ นับแต่นั้นมา รัฐก็เฝ้ามองกิจการของศาสนจักรคาทอลิกมาด้วยความหวาดระแวง ทั้งยังเกิดความเคลงใจในความจงรักภักดีของชาวคริสต์ ที่มีต่อพระมหากษัตริย์และแผ่นดินไทย การที่ชาวคริสต์มีพระราชประสงค์ของพระเจ้าตากสิน และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะมีเหตุมาจากความเชื่อทางศาสนา แต่ในทางวัฒนธรรมไทย การกระทำดังกล่าว มีนัยทางการเมือง นั่นหมายถึงการแข็งขันต่อพระบรมเดชานุภาพ เมื่อกิจการและความเชื่อของคริสต์ศาสนาถูกโยงเข้ากับการเมืองเช่นนี้ มาตราการแข็งแกร่งจากรัฐจึงถูกนำมาใช้กับคริสต์ศาสนา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่ราษฎรก็ถูกปลูกฝังให้มีส่วนร่วมในการนี้ด้วย โดยให้มองว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของชาวตะวันตก ขณะเดียวกันคริสตชนก็ถูกมองว่าเป็นพวกต่างชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๑.๑๐.ปรีชา จินตเสวีวงศ์. (๒๕๓๑). เอกสารการวิจัยเรื่อง **แนวทางการพัฒนาสังคมของ**

พระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ. วิทยาลัยแสงธรรม.

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทย ซึ่งไม่ค่อยเน้นความสำคัญ เนื่องจากบรรดามิชชันนารีมักจะถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของบรรดามหาอำนาจตะวันตก ผลที่ตามมา คือ ไม่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเผยแผ่ศาสนาและการถูกใช้เป็นทูตทางการเมือง อย่างไรก็ตาม มิชชันนารีฝรั่งเศสก็ยังคงพยายามทำงานด้านสังคมต่อมาทั้งในเรื่องของการศึกษาและสังคมสงเคราะห์ ควบคู่ไปกับการด้านอื่น ๆ ในขณะนั้น ต่อมาเมื่อมีการสังคายนาวาติกันครั้งที่ ๒ ซึ่งได้สนับสนุนงานด้านสังคมอย่างยิ่ง และศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทยได้ตอบรับอย่างจริงจังในเรื่องนี้ ทำให้ในเวลาต่อมาได้เกิดกลุ่มต่างๆ ที่รับผิดชอบงานด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น โคเออร์ (Coerr) วินเซนต์เดอปอล (Vincent de Paul) องค์การสังคมพัฒนา เป็นต้น ซึ่งหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นหลักฐานชั้นรอง ซึ่งผู้เขียนได้มีการวิเคราะห์ตีความเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน

๑.๑๑.สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์. (๒๕๔๓). นักโทษ นักบุญ วีรกรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์

ของบุญราศี นิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี. กรุงเทพฯ.

แผนกประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุครุฑวังมณฑลกรุงเทพฯ.

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวกับการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.๒๔๘๓ – ๒๔๘๗ ซึ่งผู้เขียนได้เรียกเหตุการณ์นี้ว่า “การเบียดเบียนศาสนา” ในประเทศไทย ซึ่งในช่วงวิกฤตการณ์สงครามอินโดจีน ทำให้บาทหลวงบุญเกิด กฤษบำรุง ถูกจับและมรณภาพในคุกบางขวาง ด้วยข้อหาเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับทหารฝรั่งเศส (แนวที่ 5) จากกรณีนี้ ผู้เขียนได้มีข้อสรุปว่า เป็นการแสดงจุดยืนทางความเชื่อทางศาสนาของบาทหลวงดังกล่าว จึงได้มีการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลให้สมเด็จพระสันตะปาปา ประกาศรับรองการเสียสละของบาทหลวงท่านดังกล่าว และยกย่องให้เป็นบุญราศี (Blessed) ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเอกสารส่วนตัว จดหมาย ประกาศและคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ และเมื่อมีการประเมินเอกสารต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้และสืบสวนจากพยานบุคคลต่าง ๆ จึงได้มีการประกาศให้บาทหลวงบุญเกิด เป็นบุญราศี ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ ในสมณสมัยของสมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น ปอล ที่ ๒ แต่หนังสือเล่มนี้ใช้หลักฐานที่เป็นเอกสารของทางฝ่ายคาทอลิกฝ่ายเดียวเท่านั้น ไม่ปรากฏเอกสารที่เป็นของทางฝ่ายรัฐบาลและราชการ ส่วนคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์และพยานที่ให้การยืนยันถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคริสตชนทั้งสิ้น

จากงานวิจัยและงานเขียนข้างต้น สรุปได้ว่า งานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในส่วนที่มีการศึกษาเกี่ยวกับการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก นั้นส่วนใหญ่หลักฐานที่ใช้ในการศึกษามีเพียงด้านเดียว คือ ใช้หลักฐานจากฝ่ายศาสนจักรโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ยังขาดหลักฐานที่เป็นเอกสารทางราชการ จึงทำให้งานวิจัยเหล่านี้ยังขาดความชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีผลกระทบต่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ระหว่างพ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจถึงการดำเนินนโยบายและลักษณะของการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้นโดยใช้หลักฐานจากเอกสารทางราชการประกอบการศึกษาเพื่อให้ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒.กลุ่มงานวิจัยเกี่ยวกับนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

๒.๑. จุมพฏ เลหะพันธุ์. (๒๕๔๓). **ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย : ศึกษานโยบายชาตินิยม**

ไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงความเป็นมาและลักษณะเฉพาะของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทยสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีทั้ง ๒ ครั้ง ซึ่งได้นำเสนอแนวความคิดกับลัทธิชาตินิยมในสมัยรัฐธรรมนูญ โดยเน้นถึงการส่งเสริมลัทธิชาตินิยมในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ โดยกล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดลัทธิชาตินิยม และการใช้นโยบายชาตินิยมของรัฐบาล ทั้งในด้านการส่งเสริมความรู้ลัทธิชาตินิยมในหมู่คนไทยและการดำเนินมาตรการเพื่อต่อต้านชาวจีนในประเทศไทย ซึ่งชาวจีนกำลังถูกกระตุ้นความรู้สึก “ความเป็นจีน” จากประเทศของตนอยู่เช่นกัน และลัทธิชาตินิยมในสมัยที่ ๒ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๕๐๐ โดยแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาสู่ประเทศไทยของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลต้องนำเอาลัทธิชาตินิยมกลับมาใช้อีก ตลอดจนกำหนดมาตรการปฏิบัติต่อชาวจีนและการเผยแพร่ความรู้ลัทธิชาตินิยมในหมู่คนไทย

๒.๒. ปรีดาร์ตน์ พัฒนพิชัย. (๒๕๔๔). **นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล**

ป. พิบูลสงคราม กับการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ ร.ม.

(การปกครอง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาเรื่องนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ ซึ่งเป็นนโยบายที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้รัฐบาล จากการศึกษาพบว่า ผลของนโยบายไม่ได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายในการตั้งฐานอำนาจทางเศรษฐกิจกลับคืนมาจากชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีน และสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจที่แท้จริงให้กับคนไทย และการทำงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้กรอบความคิดเกี่ยวกับความชอบธรรมทางการเมืองจึงทำให้เนื้อหาที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลนั้นสนใจเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว

๒.๓.เพ็ญพิสุทธิ์ อินทภิรมย์. (๒๕๔๙). **รัฐไทยกับคนจีน (พ.ศ.๒๔๗๕ – ๒๔๘๗).**

วิทยานิพนธ์ อ.ด. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาถึงการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อคนจีนตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗) เพื่อที่จะศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้รัฐไทยดำเนินการกับคนจีน และศึกษาถึงลักษณะการดำเนินการกับคนจีนของรัฐไทย รวมถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของรัฐไทยที่มีต่อคนจีน จากการศึกษาพบว่า เนื่องมาจากการที่รัฐไทยมีแนวความคิดเกี่ยวกับ “ชาติ” และ “ชาตินิยมไทย” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยรัฐได้มีการใช้ “สัญชาติไทย” เป็นตัวกำหนดการเป็น “คนไทย” ทำให้ “คนจีน” ถูกแบ่งแยกออกไปจากการเป็นคนไทยอย่างชัดเจน จึงทำให้คนจีนไม่ได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่คนไทยพึงจะได้รับ ประกอบกับการที่รัฐไทยได้มีการใช้นโยบาย “ชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ” ซึ่งทำให้คนจีนได้รับผลกระทบจากการที่รัฐได้ดำเนินการเพื่อลดบทบาททางเศรษฐกิจของคนจีน อย่างไรก็ตาม รัฐไทยก็ได้มีการดำเนินการกับคนจีนในลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่รัฐได้ดำเนินการกับคนจีนในลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ รัฐจะมีความเข้มงวดกับคนจีนในทางการเมือง แต่จะมีการผ่อนผันให้กับคนจีนในทางเศรษฐกิจ และแทบจะไม่ดำเนินการกับคนจีนในทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งได้ส่งผลให้คนจีนมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่แตกต่างกันออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่แสดงออกถึงการเป็น “คนไทย” ตามแนวทางที่รัฐต้องการ และกลุ่มที่ยังคงรักษาลักษณะคนจีนทางการเมืองเอาไว้ได้

๒.๔.ชาญวิทย์ เก่งแก้ว. (๒๕๕๐). **นโยบายสร้างชาติทางวัฒนธรรมของ จอมพล**

ป. พิบูลสงคราม. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สารนิพนธ์นี้ศึกษาถึงนโยบายสร้างชาติทางวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๔๘๘ โดยศึกษาถึงเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศและระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดลัทธิชาตินิยม และนำไปสู่การสร้างชาติทางวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่านโยบายสร้างชาติทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ นโยบายส่งเสริมความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และนโยบายบำเหน็จวัฒนธรรมประเพณีของคนต่างด้าวภายในประเทศโดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งกระบวนการสร้างชาติทางวัฒนธรรมในระยะแรก รัฐบาลได้เข้ามาควบคุมกิจการของชาวจีนอย่างใกล้ชิด รัฐบาลได้ใช้วิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม ในการโน้มน้าวจิตใจให้ราษฎร เกิดความรักชาติ นโยบายสร้างชาติทางวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ นโยบายส่งเสริมความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รัฐบาลได้ประกาศรัฐนิยมออกมาทั้งสิ้น ๑๒ ฉบับ เนื้อหาในรัฐนิยมส่วนใหญ่จะออกนโยบายเกี่ยวกับเปลี่ยนเนื้อร้องและทำนองเพลงชาติไทย ออกระเบียบการเคารพธงชาติ และปรับปรุงตัว

อักษรไทย จะเห็นได้ว่าการสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สอดแทรกลงไปในการละเอียดย่อย ๆ น้อย ๆ ในวิถีชีวิตของราษฎร ไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรประจำวัน วัฒนธรรมการกิน การแต่งกาย จอมพล ป. พิบูลสงครามได้สถาปนาสภาพัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงและส่งเสริมวัฒนธรรม ดังนั้นนโยบายสร้างชาติทางวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ก่อให้เกิดผลดีแก่ประเทศไทยในระยะยาว คือ สร้างค่านิยมรักชาติทำให้สังคมไทยเป็นปึกแผ่น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความตึงเครียดระหว่างผู้คนต่างเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

๒.๕. มานิตย์ นวลละออ. (๒๕๔๐). การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย. กรุงเทพฯ.

ภาควิชารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

หนังสือเล่มนี้ได้ปรับปรุงมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เรื่อง สัญลักษณ์ทางการเมืองในการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงพ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเมืองในแง่สัญลักษณ์ ในเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญช่วงหนึ่งของการเมืองไทยสมัยใหม่ ดังจะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้แบ่งการใช้สัญลักษณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกเป็น ๔ ประเภท คือ สัญลักษณ์เชิงอุดมการณ์รัฐธรรมนูญนิยม ชาตินิยม ความเป็นสมัยใหม่ และบารมีส่วนตัว ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถนำสัญลักษณ์นั้น ๆ มาใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองขณะนั้น โดยสัญลักษณ์จะเป็นฐานสนับสนุนทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะในเรื่องของชาตินิยม แต่ในเรื่องรัฐธรรมนูญนิยมนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ ในสมัยนั้นก็ได้พยายามส่งเสริมสถานะของพระพุทธศาสนาโดยถือเป็นศาสนาประจำชาติ เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยอย่างหนึ่ง รัฐบาลจึงได้ใช้เป็นสัญลักษณ์เชิงอุดมการณ์ชาตินิยม โดยมีการเร่งรัดให้ประชาชนชาวไทยหันมานับถือพระพุทธศาสนา โดยได้ออกนโยบายต่าง ๆ ที่มีลักษณะกีดกันคนที่นับถือคริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม ด้วยการบังคับทางอ้อมให้เปลี่ยนศรัทธาเชื่อโดยหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงมีผลทำให้ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามและคริสต์ศาสนาต่างได้รับผลกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรงและรู้สึกว่าการกำลังถูกรัฐบาลต่อต้าน งานเขียนชิ้นนี้มีการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างรอบด้าน ทั้งยังใช้วิธีการศึกษาแบบสหวิทยาการโดยมีการบูรณาการระหว่างวิธีการทางประวัติศาสตร์กับวิธีการทางรัฐศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกัน

๒.๖.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์และวิภัทย์ พงศ์พนิตานนท์, บรรณารักษ์.

(๒๕๔๔). **จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

หนังสือเล่มนี้เป็นบันทึกรายงานการสัมภาษณ์ด้วย “จอมพล ป. กับการเมืองไทยสมัยใหม่” ซึ่งมีการวิเคราะห์ถึงชีวิตและผลงานของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งในด้านบทบาททางการเมือง การทหาร และนโยบายทางวัฒนธรรม ตลอดจนผลของการดำเนินนโยบายในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีต่อสังคมไทยในช่วงเวลานั้น

๒.๗.สายชล สัตยานุรักษ์.(๒๕๔๕). **ความเปลี่ยนแปลงในการสร้าง “ชาติไทย” และ**

“ความเป็นไทย” โดยหลวงวิจิตรวาทการ. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มติชน.

หนังสือเล่มนี้ได้ทำการศึกษาถึงชีวิต บทบาทและผลงานของหลวงวิจิตรวาทการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจวาทกรรมทางสังคมที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้บุกเบิกขึ้น และวาทกรรมนั้นยังคงเป็นวาทกรรมกระแสหลักอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน กล่าวคือ ยังปรากฏอยู่ทั่วไปในหนังสือแบบเรียน ในนวนิยาย ในละครโทรทัศน์ ตลอดจนในคำพูดของคนทั่วไป รวมทั้งในความคิดและนโยบายสาธารณะที่นักการเมืองและข้าราชการสร้างขึ้น เป็นต้น ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการได้สร้างวาทกรรมทางสังคมคือ ความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาการนิยามความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ของหลวงวิจิตรวาทการ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม จนทำให้เกิดเป็นแนวคิดกระแสหลักที่ครอบงำสังคมไทย ทำให้คนไทยรับรู้ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” มีเพียงหนึ่งเดียว หากใครไม่ยึดมั่น ก็ต้องกลายเป็น “คนอื่น” ที่ไม่ใช่คนไทย หรือแม้แต่กลายเป็นศัตรูของชาติไทยที่ต้องถูกต่อต้านไป

ดังนั้นจากงานวิจัยและงานเขียนข้างต้นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำความรู้มาใช้เป็นกรอบความคิดและเป็นข้อมูลที่จะช่วยกำหนดแนวทางในการค้นคว้าหาข้อมูลและอภิปรายผลในการศึกษา เรื่อง “นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗” ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

๑.เพื่อศึกษาถึงปัจจัยมูลเหตุภายในประเทศและระหว่างประเทศที่นำไปสู่การต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในประเทศไทย ระหว่างพ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗

๒.เพื่อศึกษาถึงการดำเนินการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในประเทศไทย ระหว่างพ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗

๓.เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการดำเนินนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เข้าไปดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในประเทศไทย ระหว่างพ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗

ความสำคัญของการศึกษาวิจัย

๑.ทำให้ทราบถึงปัจจัยมูลเหตุทางการเมืองระหว่างประเทศและภายในประเทศที่นำไปสู่การต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗

๒.ทำให้ทราบถึงการดำเนินการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗

๓.ทำให้ทราบถึงผลกระทบจากการดำเนินนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เข้าไปดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗

๔.เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ประวัติศาสตร์การเมืองไทยในช่วง พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗ ให้มีความสมบูรณ์ขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในการดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๔๘๗ โดยช่วงเวลาในการศึกษาเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๑ ซึ่งเป็นปีที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรก จนกระทั่งลาออกจากตำแหน่ง พ.ศ.๒๔๘๗

เนื่องด้วยในระบอบเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศ และการเมืองระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดแนวคิดชาตินิยม รวมถึงการที่รัฐบาลได้ใช้แนวคิดชาตินิยมและการส่งเสริมสถานะพระพุทธรูปศาสนาใช้ในการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ถึงนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลที่ถูกนำไปเป็นเครื่องมือในการต่อต้านคริสต์ศาสนา รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส และการดำเนินชีวิตของคริสตชนชาวไทยในระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗

วิธีการศึกษาวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยศึกษาจากเรื่องราวที่ปรากฏพร้อมทั้งอธิบาย วิเคราะห์และยกตัวอย่างความน่าเชื่อถือโดยสำรวจร่วมกับเอกสารประวัติศาสตร์ขั้นต้นที่เกี่ยวข้อง ส่วนการนำเสนอเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ควบคู่กันไป สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารขั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลักได้แก่ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย เอกสารฝ่ายศาสนจักร จดหมายเหตุ จดหมายส่วนตัว และบันทึกเหตุการณ์ และใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายชาตินิยมในช่วงนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

๑. การเข้าถึงข้อมูลของเอกสารบางชุดทำได้ยาก เช่น เอกสารข้อมูลของมิสซังท่าแร่-หนองแสง บางส่วนไม่สามารถสืบค้นได้ เนื่องจากสูญหายช่วงที่มีการต่อต้านคริสต์ศาสนา บางส่วนส่งไปที่สำนักวาติกัน ประเทศอิตาลี อีกทั้งการจัดเก็บข้อมูลของมิสซังยังไม่เป็นระบบ เอกสารไม่ครบถ้วน สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดปัญหาเมื่อต้องการใช้ข้อมูลมาใช้ประกอบการอ้างอิงในการศึกษา

๒. การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้เวลาค่อนข้างมาก ข้อมูลสำคัญบางอย่างถูกทำลายหรือสูญหาย ในท้องถิ่นเองก็ยังไม่มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบทำให้ต้องใช้เวลามากในการสืบหาข้อมูล

นิยามศัพท์เฉพาะ

คำศัพท์ที่ใช้ในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ส่วนใหญ่เป็นศัพท์ที่มีความเกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก จึงมีบางคำที่จำเป็นต้องอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจตามบริบทของคริสต์ศาสนา และคำอธิบายสำหรับศัพท์เหล่านี้จะเป็นการอธิบายตามบริบทของปริญญานิพนธ์ ดังนั้นอาจจะมีคำอธิบายความหมายบางอย่างที่แตกต่างไปจากอธิบายความหมายในปัจจุบัน

การต่อต้านคริสต์ศาสนา/การเบียดเบียนศาสนา (Anti-Christianity)^๑

หมายถึง การที่การเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกถูกขัดขวางจากฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์

^๑ สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๐๘. หน้า ๑๐๙.

คณะบาทหลวงฝรั่งเศส

หมายถึง คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (Missions Etrangères de Paris) ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสที่ถูกส่งมาเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย

มิสซัง (Mission)^๑

หมายถึง ขอบเขตปกครองของสังฆราชที่ปกครองในนามของพระสันตะปาปาหรือที่เรียกกันในภาษาลาตินว่า Vicarius Apostolicus (วีการิอุส อาโปสโตลิกุส) ภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า Apostolic Vicar การปกครองในลักษณะเช่นนี้ถูกเรียกว่า Vicariatus (วีการิอาตุส) หรือ Vicariate บางท่านได้พยายามแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำว่า “เทียบสังฆมณฑล” ซึ่งก็เป็นการแปลเพื่อให้เข้าใจเพียงว่าขอบเขตนั้น ๆ ยังไม่ใช่สังฆมณฑลเท่านั้น จะเรียกว่าเป็นการแปลงไม่ถูกต้อง น่าจะเรียกว่าเป็นการให้ความหมายมากกว่า อันที่จริง Vicariate หรือ Mission และสังฆมณฑล (Diocese) เป็น ๒ องค์การที่มีลักษณะแตกต่างกัน บางสังฆมณฑลอาจถูกแต่งตั้งขึ้นโดยไม่ได้เป็น Mission (มิสซัง) มาก่อนก็ได้ อย่างไรก็ตามในคำอธิบายของกฎหมายพระศาสนจักรสากลได้บอกไว้ว่า Vicariate มีความคล้ายคลึงกับสังฆมณฑล ซึ่งในขณะที่ยังไม่มีคำอื่นที่ดีกว่าคำว่า “เทียบสังฆมณฑล” เพื่อให้แทนคำว่า Vicariate หรือ Mission ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรใช้คำนี้ไปก่อน

ในส่วนในเรื่องที่มาของคำว่า “มิสซัง” นั้นมีการถกเถียงกันว่ามาจากภาษาฝรั่งเศสหรือโปรตุเกส ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัย เข้าใจว่านอกจากคำว่า Mission (มิสซัง) ในภาษาฝรั่งเศสซึ่งไม่ยากแก่การเพี้ยนมาเป็นคำว่า “มิสซัง” ส่วนภาษาโปรตุเกสนั้นจะออกเสียงคำว่า “Missaon” ว่า “มิสซาว” โดยเน้นเสียงพยางค์สุดท้าย เมื่อเทียบดูการออกเสียงคำนี้จะระหว่างภาษาโปรตุเกสและภาษาฝรั่งเศสแล้ว ก็ได้ผลใกล้เคียงกัน ภาษาฝรั่งเศสก็เน้นเสียงพยางค์หลังเช่นเดียวกันแต่เมื่อคำนึงดูอิทธิพลของมิชชันนารีฝรั่งเศสแล้ว คำว่า “มิสซัง” ที่เราใช้กันอยู่นี้ก็น่าที่จะมาจากภาษาฝรั่งเศสมากกว่าภาษาโปรตุเกส^๒

มิชชันนารี (Missionary)

หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนา ในดินแดนที่คริสต์ศาสนาไม่ได้เป็นศาสนาประจำท้องถิ่น หน้าที่หลักของมิชชันนารี คือ การเผยแผ่ศาสนา รักษาพยาบาล ให้การศึกษาในวิทยาการต่าง ๆ อบรมบุคคลากรที่เป็นชาวพื้นเมืองเพื่อบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาในบ้านเกิดเมืองนอนตนเองต่อไป จากนั้นเมื่อชาวพื้นเมืองที่สามารถดูแลหน้าที่การเผยแผ่ศาสนาเองได้แล้ว มิชชันนารีก็ถือเป็นอันหมดหน้าที่ในดินแดนดังกล่าว ในมิสซังสยามนั้นมิชชันนารีจึงหมายถึงบรรดาบาทหลวง นักบวชชาย และ

^๑ พุฒิปงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แบร์ รอสพ.ศ.๒๕๕๒ – ๒๕๙๐. หน้า ๒๑.

^๒ สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์. (๑๙๙๐). มิสซังสยามในอดีต อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน. หน้า ๒.

นักบวชหญิงที่เป็นชาวต่างประเทศทั้งหมด สามารถเรียกว่าเป็นมิชชันนารีได้ทั้งสิ้น แต่ในบริบทงานนี้ จะเรียกมิชชันนารีว่า คณะบาทหลวง คณะนักบวชชายแทนมิชชันนารีฝรั่งเศสและโปรตุเกส

พระสังฆราช/มุขนายก (Bishop)^๑

คือ บุคคลที่จะต้องเป็นพระสงฆ์หรือบาทหลวงมาก่อน ต่อมาได้รับการแต่งตั้งจากสมเด็จพระสันตะปาปาและได้รับการอภิเษกขึ้นสู่ตำแหน่งพระสังฆราช ซึ่งเป็นศีลบรรพชาขั้นสูงสุด พระสังฆราชหรือมุขนายก จะเป็นหัวหน้าปกครองคณะบาทหลวง นักบวชชาย-หญิง และคริสตชนในเขตสังฆมณฑลหรือเขตการปกครองของตน

ชาตินิยม (Nationalism)^๒

หมายถึง ความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง ความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และหมู่ชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมในอันที่จะเสียสละเพื่อชาติ ตลอดจนมีความปรารถนาจะรักษาความเป็นอิสระทางการเมือง ความมั่นคงปลอดภัยและเกียรติภูมิของชาติไว้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

- ๑.สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าวาสุกรี กรุงเทพฯ
- ๒.ห้องสมุดสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- ๓.หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑล กรุงเทพฯ
- ๔.ห้องเก็บเอกสารจักรสังฆมณฑลท่าแร่ – หนองแสง สกลนคร
- ๕.ห้องเก็บเอกสารสังฆมณฑลจันทบุรี ชลบุรี
- ๖.ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๗.สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ๘.สำนักหอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๙.สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^๑สำราญ วงศ์เสียม. (๒๕๕๔). เครื่องหมายแสดงและสัญลักษณ์ ในพิธีกรรมโรมันคาทอลิก. หน้า ๑.

^๒ปรีดาร์ตน์ พัฒนพิชัย. (๒๕๔๔). นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง. หน้า ๑๐.

บทที่ ๒

การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในสยาม

การที่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกได้เผยแผ่เข้าสู่สังคมไทย เป็นผลที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงภายในสำนักวาติกัน รวมทั้งการเมืองระหว่างประเทศในทวีปยุโรป คือ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการซึ่งนำมาสู่การสำรวจทางทะเลและการล่าอาณานิคมของยุโรป ซึ่งทำให้เกิดการออกไปเผยแผ่ศาสนาของบรรดามิชชันนารี (Missionary) และนำมาสู่การตั้งองค์การคาทอลิกในรัฐไทย

การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ปรากฏหลักฐานว่าได้เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และสืบเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ การเข้ามาของมิชชันนารีหรือคณะนักบวชคาทอลิกได้ส่งผลในหลายด้าน ทั้งด้านสังคม การเมือง และการศึกษาของสยาม จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ถึงบทบาทต่าง ๆ ของบรรดามิชชันนารีเหล่านี้ ตั้งแต่สมัยอยุธยา พ.ศ. ๒๑๑๐ จนกระทั่งถึงสมัยธนบุรี ซึ่งเป็นช่วงที่การเผยแผ่ศาสนาดำเนินโดยคณะนักบวชหลายกลุ่ม เช่น คณะดอมินิกัน คณะฟรันซิสกัน คณะเยซุอิต และคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีแนวทางในการทำงานที่แตกต่างกัน พื้นที่ในการดำเนินงานจำกัดอยู่เพียงในค่ายต่างๆ ของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น ความสัมพันธ์กับราชสำนักส่วนใหญ่ก็ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ประกอบกับเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงครั้งที่ ๒ ในพ.ศ. ๒๓๑๐ งานทุกอย่างของมิชชันนารีจึงหยุดชะงักลง ทำให้ในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕ การดำเนินงานของมิชชันนารีในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไม่ประสบผลสำเร็จ

จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ อันเป็นช่วงที่การปกครองมิสซังสยามอยู่ภายใต้การดูแลของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสหรือคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเพียงกลุ่มเดียว การทำงานของมิชชันนารีเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การก่อตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล การก่อตั้งชุมชนคาทอลิกที่ขยายตัวออกไปจากเมืองหลวง มีบุคลากรเพิ่มมากขึ้นและความสัมพันธ์ระหว่างคณะมิชชันนารีกับราชสำนักสยามก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยเฉพาะตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา มิสซังสยามในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีความก้าวหน้ามากกว่าช่วงสมัยอยุธยาและธนบุรี ในบทที่ ๒ นี้จึงเป็นการเสนอภาพของมิสซังโรมันคาทอลิกในสยามนับตั้งแต่การเดินทางเข้ามา การดำเนินการเผยแผ่ศาสนาในด้านต่างๆ และปัญหาความขัดแย้งของศาสนจักรคาทอลิกกับสังคมไทย จนนำไปสู่การต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

๑. การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๓๑๐

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ได้เกิดเหตุการณ์ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาทในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอยุธยาแทนที่โปรตุเกส เหตุการณ์ดังกล่าว ได้แก่ ความผันผวนของหัวอำนาจในทวีปยุโรปอันเนื่องมาจากการสถาปนาสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งสิ่งนี้จะมีผลต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอยุธยา

การสังคายนาที่เมืองเตรนต์ (พ.ศ. ๒๐๘๘-๒๑๐๖) ได้ก่อให้เกิดความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบของสันตะปาปาในการปกป้องและส่งเสริมความเชื่ออีกครั้ง รวมถึงความจำเป็นในการปรับปรุงการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนต่างๆ ดังนั้นในพ.ศ. ๒๑๓๑ สันตะปาปาซิกตัสที่ ๕ (Sixtus V) ได้ทรงสถาปนาสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ (De Propaganda Fide)* โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเชิญชวนคนที่หันไปเข้ากับโปรเตสแตนต์ให้กลับเข้ามาอยู่ในศาสนจักรคาทอลิกและเชิญชวนคนต่างศาสนาให้เข้ามาเป็นคริสตชน อีกทั้งได้มีการพิจารณาปัญหาของการเผยแผ่ศาสนาในดินแดนที่ห่างไกล โดยปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ความขัดแย้งระหว่างสังฆราชกับมิชชันนารี เนื่องจากมิชชันนารีบางคนได้ทำการค้าขาย จึงได้มีการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ด้วยการเน้นถึงการอบรมมิชชันนารีและคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นมิชชันนารี^๑ อีกทั้งได้มีการก่อตั้งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (La Société des Missions Etrangères de Paris) ในพ.ศ. ๒๒๐๑ เพื่อเป็นสถาบันที่ผลิตมิชชันนารี โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสิทธิอุปถัมภ์แห่งโปรตุเกสและสเปน ดังนั้นคณะบาทหลวงแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสจึงมีจุดเริ่มต้นการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเป็นครั้งแรกในสมัยอยุธยา

๑.๑. การเข้ามาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสหรือคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส

คณะบาทหลวงจากฝรั่งเศสสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้เดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๒๐๕ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ บาทหลวงฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาประกอบด้วย สังฆราชปีแอร์ ลังแบร์ เดอ ลาม็อต (Pierre Lambert de Lamotte) บาทหลวงฌาคส์ เดอ บัวร์ช (Jacques De Bourges) และบาทหลวงฟรังซัว เดดีเออร์ (François Deydier) การเข้ามาในครั้งนี้ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้มอบหมายให้ไปปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาในโคชินจีนและตังเกี๋ย (จีนและเวียดนาม) ไม่ได้มีเป้าหมายที่จะเข้ามายังอยุธยา เนื่องจากในเวลานั้นอยุธยายังไม่

^๑โรเบิร์ต กอสเต. (๒๕๔๗). ๒๐๐๐ ปี แห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^๒ปัจจุบันเรียกว่า “สมณกระทรวงประกาศพระวรสารสำหรับประชาชน” (The Congregation for the Evangelization of Peoples)

มีคริสตชนที่เป็นคนไทยมีแต่คริสตชนที่เป็นชาวต่างชาติที่เข้าอาศัยอยู่ในอยุธยาและอยู่ภายใต้การดูแลของโปรตุเกส^๑ แต่เมื่อได้ทราบข่าวว่ามีการต่อต้านคริสต์ศาสนาขึ้นในประเทศเวียดนามและประเทศจีน จึงได้หยุดพักและรอดูสถานการณ์อยู่ที่อยุธยา^๒ ซึ่งปรากฏว่าคณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากสมเด็จพระนารายณ์และทรงอนุญาตให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสสามารถเผยแผ่ศาสนาได้อย่างอิสระ^๓ สังฆราชลึงแบร์ เดอ ลาม็อต ได้บันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

ข้าพเจ้าเชื่อว่าในโลกนี้จะหาเมืองไหนที่จะมีศาสนาอยู่มากมายและแต่ละศาสนาสามารถปฏิบัติพิธีการของตนได้อย่างเสรีได้เท่ากับเมืองไทย เห็นจะหาไม่ได้แล้ว พวกที่ไม่ได้ถือศาสนาคริสต์ก็ดี พวกเข้รืตก็ดี พวกกะเหรี่ยงก็ดี ซึ่งแยกกันออกไปเป็นคนละเป็นหมู่ก็สามารถปฏิบัติพิธีทางศาสนาได้อย่างเสรี โดยไม่มีข้อห้ามปรามกีดขวางอย่างใดเลย^๔

จากการต้อนรับอย่างดีจากราชสำนักอยุธยาดังกล่าวทำให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสรู้สึกแปลกใจกับท่าทีที่เป็นมิตรของราชสำนักเพราะเนื่องจากว่าในช่วงเวลานั้น คริสต์ศาสนาได้แพร่หลายไปเกือบทั่วทุกภูมิภาคของโลก ข่าวและการรายงานของมิชชันนารีที่มีเข้าไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงอุปสรรคในการดำเนินงานการเผยแผ่ศาสนา การต่อต้านศาสนาในดินแดนต่างๆ ของชนพื้นเมืองที่มหาอำนาจยุโรปเข้าไปยึดครองดินแดน คณะบาทหลวงฝรั่งเศสจึงพบว่าเป็นเรื่องแปลกที่ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากราชสำนัก จากท่าทีและการต้อนรับนี้เองที่ทำให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสมีความเห็นว่าอยุธยาเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าเวียดนามซึ่งขณะนั้นกำลังเผชิญกับปัญหาการต่อต้านศาสนา ประกอบกับอยุธยามีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศต่างๆ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงง่ายต่อการเดินทางและสะดวกที่จะเข้าไปบริหารดูแลมิชชันนารีฝรั่งเศสที่เข้าไปเผยแผ่ศาสนายังประเทศต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกับอยุธยา เช่น พม่า เวียดนาม จีนและญี่ปุ่น^๕

^๑ เคียว อุค ลี. (๒๕๓๙). การเผยแผ่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๑๑ – ๑๙๙๐. หน้า ๙๔.

* ในระยะแรกที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสมาถึงกรุงศรีอยุธยา พวกเขาได้พำนักอยู่ที่หมู่บ้านโปรตุเกส แต่เมื่อทางการโปรตุเกสมีคำสั่งให้จับกุมตัวบาทหลวงฝรั่งเศสกลับไปยังลิสบอน ทำให้บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศตัดสินใจย้ายไปอาศัยอยู่กับชาวโคชินจีน ซึ่งเป็นศิษย์กลุ่มแรกของพวกเขา

^๒ อาเดรียง โลเน. (๒๕๒๕). ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811. หน้า ๘.

^๓ ฌอง เดอ บูร์ช. (๒๕๓๐). จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริช ประมุขมิสซังสู่อานาจักรอินโดจีน. หน้า ๕๒.

^๔ แกะรอยมิชชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน. หน้า ๑๘-๑๙

ต่อมาในวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๒๐๗ มีคณะบาทหลวงฝรั่งเศสอีกคณะหนึ่งเดินทางเข้ามายัง กรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วยสังฆราชฟรังซัวส์ บัลลือ (François Pallu) พร้อมด้วยบาทหลวงอีก ๓ ท่าน ในปีนี้เองที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้ตัดสินใจประชุมสมัชชา (Synod) เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินการเผยแผ่ศาสนาขึ้นที่อยุธยา โดยมีสังฆราชลึงแบร์ เป็นประธานการประชุม ผลของการประชุมในครั้งนี้ได้มีการแต่งหนังสือชื่อว่า “คำแนะนำสอนเพื่อปฏิบัติหน้าที่แพร่ธรรมอย่างถูกต้อง มีประโยชน์สำหรับมิสซังจีน ตังเกีย โคชินจีน และสยาม แต่งโดยบรรดามิชชันนารีแห่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ซึ่งประชุมกัน ณ กรุงศรีอยุธยา นครหลวงแห่งกรุงสยาม”^๑ เพื่อใช้เป็นคู่มือในการเผยแผ่ศาสนา เมื่อแต่งเรียบร้อยแล้วจึงได้ส่งไปยังสำนักวาติกันเพื่อพิจารณาและขอความเห็นชอบ หลังจากได้การอนุมัติแล้วสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อจึงทำการจัดพิมพ์แล้วเสร็จในพ.ศ.๒๒๑๒^๒ สารสำคัญของหนังสือดังกล่าว เป็นข้อแนะนำสำหรับผู้ทำงานเผยแผ่ศาสนาทั้งที่เป็นบาทหลวง หัวหน้าชุมชนคาทอลิก กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน ครูคำสอน หรือแม้กระทั่งหมอด้าย ที่มีหน้าที่โปรยศีลล้างบาปเด็กทารกที่ใกล้จะตาย^๓ และที่ประชุมยังได้ลงความเห็นว่ายูธยามีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางของการเผยแผ่ศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าเวียดนามซึ่งขณะนั้นกำลังมีปัญหาในการต่อต้านศาสนาตามเหตุผลที่อยู่ในข้างต้น

ดังนั้นสังฆราชบัลลือจึงได้เดินทางกลับไปยังสำนักวาติกัน เพื่อทูลขออนุญาตจากสันตะปาปา เพื่อให้อยุธยาเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ในที่สุดสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ ๙ (Clement IX พ.ศ.๒๒๑๐-๒๒๑๒) ก็ตกลงให้อยุธยาเป็นอาณาเขตแพร่ธรรมและอยู่ในความรับผิดชอบของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในพ.ศ.๒๒๐๘^๔

จะเห็นได้ว่าการที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้เข้ามาอยู่ในอุษยานั้นเป็นเพียงเหตุการณ์ “บังเอิญ” เท่านั้น แต่ความบังเอิญนี้ได้กลายมาเป็นความเหมาะสมสำหรับคณะบาทหลวงฝรั่งเศส กล่าวคือ ในขณะที่ไม่ค่อยมีความปลอดภัยในจีนและเวียดนาม อยุธยา กลับพร้อมสำหรับทุกอย่างสำหรับการเผยแผ่ศาสนา ดังนั้นคณะบาทหลวงฝรั่งเศสจึงเห็นว่าอุษยามีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปยังดินแดนอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคเอเชียตะวันออก ซึ่งบาทหลวงก็สามารถดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอุษยาได้อย่างราบรื่นและยังได้พระมหากษัตริย์จากสมเด็จพระนารายณ์ให้สามารถเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้อย่างเสรีในอุษยา การที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงให้การต้อนรับคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็น

^๑ พุฒิมงคล พุฒิตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๔๑.

^๒ อาเครียง โกลเน. (๒๕๒๕). ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ.1662-1811. หน้า ๘.

^๓ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๙๖-๙๗.

^๔ โรเบิร์ต กอสเต. (๒๕๔๗). ๒๐๐๐ ปี แห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า ๑๗๓-๑๗๔.

อย่างนี้นั้นน่าจะสืบเนื่องมากจากสถานการณ์การเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นกับอยุธยา จึงทำให้อยุธยามีนโยบายการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่

ประการแรก สมเด็จพระนารายณ์ทรงต้องการรู้จักประเทศฝรั่งเศสและผูกสัมพันธ์ไมตรี เพื่อทำการค้าต่อกันตามนโยบายทางการเมืองและการค้ากับชาวต่างชาติ ดังที่ปรากฏอยู่ในบันทึกของ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งได้เล่าเหตุการณ์ในตอนนั้นว่า “เมื่อสงครามราชลัมแบร์ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๘ สมเด็จพระนารายณ์ทรงตั้งคำถามหลายคำถามเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศสทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้า การเมือง ทรัพยากรและกองทัพ”^๑ การที่สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้าเฝ้าเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศส ศาสนาคริสต์และพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จึงเป็นไปได้ว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงอยากติดต่อกับฝรั่งเศสและโดยเฉพาะกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เพื่อแสดงให้เห็นถึงพระบารมีของพระองค์ พร้อมทั้งทรงอยากดึงดูดชักชวนให้ฝรั่งเศสเข้ามาค้าขายในอยุธยาเพื่อที่ฮอลันดาจะได้มีคู่แข่ง และทางฝ่ายราชสำนักอยุธยาจะได้มีสินค้าให้เลือกมากขึ้น^๒

ประการที่สอง สมเด็จพระนารายณ์ทรงต้องการใช้ฝรั่งเศสเพื่อคานอำนาจกับอิทธิพลของชาติตะวันตกชาติอื่นๆ ในการติดต่อกับชาวตะวันตกไม่ว่าจะเป็นโปรตุเกส สเปน ฮอลันดาหรืออังกฤษ ในบางครั้งมีความขัดแย้งเกิดขึ้นจนชาวตะวันตกมีพฤติกรรมรุนแรง อันเป็นการคุกคามพระราชอำนาจและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พระมหากษัตริย์จึงได้ดำเนินนโยบายดึงอำนาจของชาติหนึ่งที่ยังไม่ทำให้พระองค์หวาดวิตกในขณะนั้นมาถ่วงดุล (Balance of Power) อำนาจของอีกชาติหนึ่ง การจะดึงชาติไหนมาถ่วงดุลอำนาจนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์การติดต่อกับฮอลันดาและอังกฤษจะต้องใช้ความระมัดระวังไม่น้อย แม้ว่าเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างอยุธยากับฮอลันดาในพ.ศ. ๒๒๐๗ ที่ฮอลันดานำเรือรบมาปิดปากอ่าวไทยจะมีได้รุนแรงมากนัก แต่ก็ทำให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงตระหนักถึงอิทธิพลของฮอลันดา ซึ่งน่าจะมีผลถึงการที่พระองค์ทรงต้องพิจารณาที่จะสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับชาติตะวันตกขึ้น ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส เพิ่มมากขึ้นเพื่อถ่วงดุลอำนาจของฮอลันดา

ดังนั้นการได้ฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรย่อมเป็นผลดีต่ออยุธยาไม่มากนักน้อย สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงเริ่มกำหนดนโยบายที่จะดึงฝรั่งเศสมาเป็นพันธมิตรผ่านทางคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาพำนักอยู่ในอยุธยาโดยได้เสนอสิทธิทางด้านศาสนา การค้า และการเมือง อันได้แก่การเสนอเมืองสงขลา^๓ ให้กับฝรั่งเศส ซึ่งทางฝรั่งเศสมีนโยบายที่จะสร้างเมืองสงขลาให้เป็นคู่แข่งทางการค้ากับเมืองปัตตาเวีย ซึ่งจะทำ

^๑ อาเดรียง โดเนย์. (๒๕๒๘). **สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส**. หน้า ๔๖.

^๒ ธีรวัต ฅน บัอมเพชร. (๒๕๓๓). “ไทยเปิดประเทศ”. **นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง**. หน้า ๑๔.

ให้ฝรั่งเศสมีอำนาจการทางค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยไม่มีใครกีดขวาง^{*} ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีจุดประสงค์ที่ยกเมืองสงขลาให้กับฝรั่งเศสนั้นเพราะต้องการให้ฝรั่งเศสได้มีที่มั่นเพื่อร่วมมือกับอยุธยาต่อสู้กับฮอลันดา ในกรณีที่ฮอลันดาเข้ามารุกรานอยุธยา^๒ อย่างไรก็ตามฝ่ายคณะบาทหลวงเห็นประโยชน์จากการที่สมเด็จพระนารายณ์สร้างความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสในการดึงเข้ามาคานอำนาจฮอลันดา บาทหลวงฝรั่งเศสหวังจะได้รับการคุ้มครองและการสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาทั้งจากราชสำนักอยุธยาและราชสำนักฝรั่งเศส จึงได้พยายามช่วยประสานงานต่างๆ เพื่อให้นโยบายเสริมสร้างความสัมพันธ์กับราชสำนักฝรั่งเศสของสมเด็จพระนารายณ์สำเร็จลงได้

ประการที่สาม การเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศสจะเป็นช่องทางให้อยุธยาได้รับบุคลากรที่มีความสามารถและได้รับการถ่ายทอดวิทยาการใหม่ๆ จากตะวันตก สมเด็จพระนารายณ์ทรงสนพระทัยที่จะได้ความรู้แปลกใหม่จากต่างชาติเพื่อนำมาพัฒนาประเทศทั้งด้านการเดินเรือ การทหาร ดาราศาสตร์ การก่อสร้าง การแพทย์และคณิตศาสตร์ นอกจากนี้จะทรงหวังให้คณะบาทหลวงเป็นบุคคลที่เชื่อมความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสแล้ว ทรงคาดหวังว่า คณะบาทหลวงจะเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาอื่นๆ อันทันสมัยให้แก่คนไทย เมื่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้รับพระบรมราชานุญาตให้สามารถเผยแผ่ศาสนาได้ คณะบาทหลวงจึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนาขึ้น จากนั้นสมเด็จพระนารายณ์โปรดเกล้าให้ส่งเด็กไทยจำนวน ๑๐ คนไปศึกษากับคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและในพ.ศ. ๒๒๒๓ สมเด็จพระนารายณ์ทรงส่งนักเรียนไทยจำนวน ๔ คน ไปพร้อมกับคณะราชทูตเพื่อไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศสในสาขาวิชาทำน้ำพุ ก่อสร้าง ช่างเงิน ช่างทองและขนบธรรมเนียมฝรั่งเศส^๓

ประการที่สี่ เนื่องจากสถานการณ์การเมืองภายในราชสำนักอยุธยา นับจากสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๗๒-๒๑๙๙) สวรรคตไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีเจ้านายพระองค์ใดอยู่ในฐานะรัชทายาท ปัญหาเรื่องการสืบราชสมบัติจึงเกิดขึ้น ในระยะนั้นเจ้าไชยพระเชษฐา พระโอรสองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระศรีสุธรรมราชาพระอนุชาในสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระนารายณ์พระราชนัดดาในสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และพระไตรภูวนาภิตยพระราชโอรสที่ประสูติแต่พระสนม ต่างแสดงความปรารถนาจะได้ราชสมบัติ^๔ จากรายงานของสภาพัฒนาเวียถึงบริษัทฮอลันดาใน

* สมเด็จพระนารายณ์ทรงเสนอเมืองท่าเมืองใดเมืองหนึ่งในราชอาณาจักรให้แก่ฝรั่งเศส เพื่อใช้เป็นย่านการค้าของฝรั่งเศส โดยจะเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นพระนามของพระเจ้าหลุยส์ อังโน พลับพลึง มูลศิลป์. (๒๕๒๓). **ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา**. หน้า ๑๐๘.

^๑ พลับพลึง มูลศิลป์. (๒๕๒๓). **ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา**. หน้า ๑๐๘.

^๒ เล่มเดิม. หน้า ๑๐๘.

^๓ พลับพลึง มูลศิลป์. (๒๕๒๓). **ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา**. หน้า ๑๔๑-๒๔๒.

^๔ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๔๓). **การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์**. หน้า ๒๔-๒๖.

ยุโรป ลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๒๐๐ รายงานว่า “เจ้าฟ้าไชยเซษฐาให้คนของพระองค์ถืออาวุธครบ ล้อมพระราชวังแล้วขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ”^๑

แต่เมื่อเจ้าฟ้าไชยครองราชสมบัติได้เพียงสองวัน พระศรีสุธรรมราชาและพระนารายณ์ ภายใต้อาณัติของเหล่าขุนนางอยุธยาแย่งชิงราชสมบัติจากเจ้าฟ้าไชยได้สำเร็จ แล้วพระศรีสุธรรมราชาก็เสด็จขึ้นครองราชย์ แต่เพียงสองเดือนต่อมาพระนารายณ์ก็ชิงชิงราชสมบัติจากพระศรีสุธรรมราชา แล้วปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์แทนในพ.ศ. ๒๑๙๙ แต่ในคราวนี้สมเด็จพระนารายณ์มิได้ใช้การสนับสนุนจากเหล่าขุนนางอยุธยา แต่ใช้กลุ่มทหารอาสาและชุมชนต่างชาติเป็นผู้สนับสนุนทำการรัฐประหารแทน^๒ ดังนั้นเมื่อสมเด็จพระนารายณ์ขึ้นครองราชย์แล้วได้เกิดเหตุการณ์ “กบฏพระไตรภพนาทิตยและพระองค์ทอง” พระอนุชาต่างมารดาของพระองค์พยายามก่อกบฏ ภายใต้อาณัติของขุนนางฝ่ายอยุธยาซึ่งมีสาเหตุมาจากที่บรรดาขุนนางไม่สามารถมีอิทธิพลควบคุมสมเด็จพระนารายณ์ได้และเช่นเดียวกันสมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงดำเนินนโยบายลดรอนอำนาจของขุนนางฝ่ายปกครองเช่นเดียวกันกับในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง^๓

จากสถานการณ์การชิงชิงอำนาจกันเองในราชสำนักอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงเลือกที่จะเอาฝรั่งเศสมาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่พระองค์ ทั้งในด้านการช่วยเหลือปราบปรามกบฏและในด้านเป็นเครื่องมือสกัดกั้นให้ผู้คิดจะแย่งชิงราชสมบัติหัวนเกรงมิกล้าลงมือ กองทหารฝรั่งเศสจึงเป็นเครื่องเสริมอำนาจให้กับสมเด็จพระนารายณ์ในการต้านทานกลุ่มอำนาจอื่นๆ ในราชสำนักที่อาจเข้มแข็งขึ้นทุกวัน ดังที่เอกสารของนายทหารฝรั่งเศสได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า “สมเด็จพระนารายณ์ทรงต้องการความช่วยเหลือจากมิตรที่มีอำนาจ เพราะทรงมองเห็นความยุ่งยากในราชสำนัก และไม่ทรงมั่นใจว่าลำพังกำลังของพระองค์ฝ่ายเดียวจะป้องกันเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในประเทศได้”^๔ ในพ.ศ. ๒๓๓๐ สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงอนุญาตให้ฝรั่งเศสนำกองทหารเข้ามาประจำอยู่ที่เมืองบางกอกโดยทรงมีจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ขุนนางหรือข้าราชการบริพารที่อยู่นออยุธยาสามารถก่อการกบฏขึ้นได้สะดวกในขณะที่ทรงประทับอยู่ที่เมืองลพบุรี

จากเหตุผลทั้ง ๔ ประการนี้เองที่ทำให้ราชสำนักอยุธยาดำเนินการสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสประกอบกับการที่ฝรั่งเศสยังไม่มีอิทธิพลทั้งด้านการค้าและการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

^๑ กรมศิลปากร. (๒๕๑๓). เอกสารของฮอลันดาสมัยอยุธยา. หน้า ๒๔.

^๒ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๔๓). การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. หน้า ๒๖-๒๗.

^๓ วิไลเลขา ถาวรอนสาร. “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-พ.ศ. ๒๓๓๐)”.
ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย.. หน้า ๑๕๐.

^๔ วิไลเลขา ถาวรอนสาร. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๕๐.

เฉียงใต้และยังไม่มีสายสัมพันธ์กับขุนนางอยุธยาที่จะเป็นภัยต่อสมเด็จพระนารายณ์ ฝรั่งเศสจึงเป็นชาติที่มีความเหมาะสมที่สมเด็จพระนารายณ์จะดึงเข้ามาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

๑.๒. ความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระนารายณ์กับคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

หลังจากที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เดินทางเข้ามาถึงอยุธยาได้ไม่นาน สมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบข่าวการเดินทางมาพำนักในอยุธยาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งนำโดยสังฆราชลังแบร์ เดอ ลาม็อต ได้ทรงโปรดให้คณะของท่านเข้าเฝ้าเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๒๑๖ ในการเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระราชดำรัสไต่ถามถึงประเทศฝรั่งเศสเกี่ยวกับเนื้อหาที่ทรัพยากร, กองทัพและการค้าขาย รวมทั้งทรงไต่ถามถึงจุดประสงค์ในการเข้ามาในราชอาณาจักรนี้ของคณะบาทหลวง^๑ สมเด็จพระนารายณ์ยังทรงตรัสถามว่า “ท่านคิดว่าศาสนาของท่านดีกว่าศาสนาของชาวสยามหรือ”^๒ สังฆราชลังแบร์มิได้กราบทูลไปตรงๆ เพียงแต่ถือโอกาสแสดงหลักการทางคริสต์ศาสนาโดยย่อให้ทรงรับฟังเท่านั้น ภายหลังจากการเข้าเฝ้าครั้งนี้ สมเด็จพระนารายณ์ทรงส่งข้าราชการสืบคนมาศึกษาวิทยาการตะวันตกกับคณะบาทหลวงฝรั่งเศส และทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพบและสนทนากับสังฆราชลังแบร์อีก หลังจากการเข้าเฝ้าครั้งแรกไม่นานสมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระบรมราชโองการให้สังฆราชลังแบร์เข้าเฝ้าอีกเป็นครั้งที่ ๒ และทรงตั้งปัญหาหลายอย่างเกี่ยวกับคริสต์ศาสนา สังฆราชลังแบร์ได้ถวายสมุดภาพเรื่องราวของพระเยซูและภาพต่างๆ เกี่ยวกับอัครสาวกสิบสององค์ นักบุญ และผู้ก่อตั้งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส โดยบาทหลวงลาโน (Louis Laneau) ได้แทรกกระดาษที่เขียนคำอธิบายแต่ละภาพเป็นภาษาไทย ไว้ในสมุดภาพนั้นด้วย^๓

นอกจากสมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดที่จะศึกษาหาความรู้ด้านศาสนาจากบรรดาบาทหลวงแล้วยังทรงเห็นประโยชน์จากความเชี่ยวชาญวิทยาการด้านต่างๆ ของกลุ่มบาทหลวง เนื่องจากกลุ่มบาทหลวงกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในหลายด้าน ดังนั้น จึงได้รับพระมหากรุณาให้ถวายการรับใช้หลายด้านแล้วแต่ความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล เช่น บาทหลวงโปมาร์ค (Etienne Paumard) ได้รับการแต่งตั้งเป็นแพทย์ประจำพระองค์^๔ ซึ่งต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา บาทหลวงท่านนี้ก็ยังได้รับการวางพระทัยให้ถวายการรักษา บาทหลวงโทมัส วัลกัวเนรา (Thomas Valguarnera) บาทหลวงจากคณะเยซุอิต เป็นผู้มีความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม มีบทบาทในการบูรณะก่อสร้างป้อมปราการทั้งที่อยุธยาและบางกอก การก่อสร้างกำแพงเมืองที่อยุธยา ตลอดจนการก่อสร้างพระราชวังที่

^๑วิกเตอร์ ลาเก. (๒๕๓๙). ประวัติพระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย. หน้า ๑๒.

^๒อาเดรียง โลเน.(๑๕๒๘). สยามและคณะมิสซังนารีฝรั่งเศส. หน้า ๔๘.

^๓วิกเตอร์ ลาเก. (๒๕๓๙). ประวัติพระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย. หน้า ๑๒.

^๔เดอ แบส. (๒๕๐๘). บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอ แบสเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของ

ละไว้ สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดปรานความสามารถของท่านอย่างยิ่งและพระราชทานตำแหน่ง “สถาปนิกหลวง” แก่ท่านบาทหลวงท่านนี้ ต่อมาท่านเป็นผู้ก่อตั้งสถานศึกษาชื่อว่าบ้านนักบุญฟรันซิส เซเวียร์ ซึ่งถือเป็นโรงเรียนคาทอลิกแห่งแรกในอยุธยา^๑ พร้อมกับโบสถ์อีกแห่งหนึ่งในบริเวณค่ายชาวโปรตุเกสคนละฝั่งแม่น้ำ เยื้องกับค่ายญี่ปุ่นในปีพ.ศ. ๒๑๙๙ และจากความสามารถในเชิงสถาปัตยกรรมของท่าน สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ท่านปฏิบัติงานเผยแพร่ศาสนาท่ามกลางชาวสยามได้อย่างอิสระทุกประการ^๒

ความสนพระทัยในวิทยาการใหม่ ๆ จากตะวันตกของสมเด็จพระนารายณ์มีส่วนทำให้บาทหลวงคณะเยซุอิต โดยเฉพาะบาทหลวงเยซุอิตจากฝรั่งเศสเป็นกลุ่มที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะบาทหลวงเยซุอิตส่วนใหญ่จะมีความเชี่ยวชาญวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และได้ใช้จุดเด่นในเรื่องนี้ให้เป็นประโยชน์เพื่อเป็นที่สนใจและได้รับการยอมรับในการเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอยุธยา

ดังเช่นบาทหลวงเยซุอิตจากฝรั่งเศสที่เดินทางมาพร้อมกับคณะทูตชุดแรกของฝรั่งเศสได้นำสิ่งของแปลกใหม่มาด้วย เช่น นาฬิกาใหญ่ นาฬิกาพก แผนที่โลก แผนที่ภูมิศาสตร์ขนาดใหญ่แสดงทวีปและระดับน้ำทะเล^๓ และบาทหลวงริชต์ (Joam Richaud) ได้คิดประดิษฐ์ปฏิทินสำหรับใช้ในอยุธยา โดยการนับศักราชแทนการนับรอบนักษัตร ในปีสุดท้ายของรัชกาล บาทหลวงเยซุอิตท่านนี้ได้มีโอกาสถวายปฏิทินนี้แด่สมเด็จพระนารายณ์^๔ แสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาการจากการติดต่อกับบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก จึงมีผลต่อพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

วิทยาการที่เด่นชัดที่สุดอีกด้านของคณะบาทหลวงเยซุอิตจากฝรั่งเศส คือ วิทยาการด้านดาราศาสตร์ ซึ่งเข้ามาพร้อมกับคณะบาทหลวงเยซุอิตฝรั่งเศส ๖ ท่าน ที่เดินทางมาถึงอยุธยาในพ.ศ. ๒๒๒๘ บาทหลวงเหล่านี้เดินทางมาพร้อมกับคณะทูตฝรั่งเศสชุดแรกของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ในฐานะนักคณิตศาสตร์แห่งราชสภาวิทยาศาสตร์ของฝรั่งเศสและในจำนวน ๖ ท่านนี้ บาทหลวงตาชาร์ด (Guy Tachard) เป็นผู้ที่ได้รับหน้าที่ให้ดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างราชสำนักอยุธยากับราชสำนักฝรั่งเศส จุดหมายเหตุการณ์เดินทางของบาทหลวงตาชาร์ดได้พรรณนาโดยละเอียดถึงพระมหา

^๑นุสรี เงินเลิศวัฒนะชัย.(๒๕๔๔).การศึกษาเปรียบเทียบ จิตตารมณ์ สถานสภาพและบทบาทของ บาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกในสมัยอยุธยา. หน้า ๔๒.

^๒สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์.ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทย. หน้า ๓๒-๓๓.

^๓พลับพลึง มุลลิลป์.(๒๕๒๓). ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา. หน้า ๑๔๗.

^๔นุสรี เงินเลิศวัฒนะชัย.(๒๕๔๔).การศึกษาเปรียบเทียบ จิตตารมณ์ สถานสภาพและบทบาทของ บาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกในสมัยอยุธยา. หน้า ๔๓.

^๕ได้แก่บาทหลวง เดอ ฟอนเตอเนย์ (R.P.Fontenay) หัวหน้าคณะ บาทหลวงแชร์บิญอง (Gerbillon) บาทหลวง เลอ กองต์ (Le Comte) บาทหลวงวิสเดลู (Visdelou) บาทหลวงโบเวต์ (Bovet) และบาทหลวงตาชาร์ด (Tachard)

กรุณาธิคุณของสมเด็จพระนารายณ์ที่ทรงโปรดปรานคณะบาทหลวงเยซุอิตจากฝรั่งเศสทั้งหกท่านนี้ และ ยังได้กล่าวถึงการสำรวจจันทร์รูปราคาของบาทหลวงเยซุอิตที่พระตำหนักทะเลชุบศร ในวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๒๒๘ ทรงให้ความสนพระทัยเป็นพิเศษต่อกล้องส่องดูดาวของบาทหลวงและมีพระราชดำรัสถาม บาทหลวงถึงรายละเอียดต่างๆ ในการคำนวณการเกิดจันทร์รูปราคา^๑ ในการเข้าเฝ้าสังเกตการณ์ จันทร์รูปราคาในครั้งนี้ บาทหลวงเยซุอิตได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นกรณีที่ไม่เคยปรากฏ มาก่อน เห็นได้จากการที่บาทหลวงต้องลุกขึ้นนำกล้องส่องดูดาวเข้าไปถวายให้ทอดพระเนตรตามรับสั่ง โดยต้องเข้าไปยืนอยู่เบื้องหน้าที่ประทับ และต้องปรับกล้องให้ได้ภาพชัดเจนก่อนถวายให้ทอดพระเนตร ตามพระราชประสงค์ที่จะทอดพระเนตรอยู่ข้างหลังบาทหลวง^๒ ดังปรากฏในบันทึกของบาทหลวงตาซาร์ด ความว่า

“สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีพระราชประสงค์จะศึกษาทางทฤษฎีจากกล้องส่องดูดาว ขนาดสิบสองฟุตที่บาทหลวงเดอ ฟองเตอเนย์ ให้อยู่ เรา (บาทหลวงตาซาร์ด) จึงรีบนำไปถวาย ให้ทอดพระเนตรทันที อันเป็นโอกาสให้เราลุกขึ้นและเข้าไป ยืนอยู่เบื้องหน้าที่ประทับ และทรงมี พระราชประสงค์ที่จะทอดพระเนตรภายหลังเรา เพราะเรา (บาทหลวงตาซาร์ด) ต้องปรับกล้องให้ได้ ภาพที่ชัดเจนเสียก่อนที่จะถวายให้ทอดพระเนตร”^๓

จากข้อความนี้สะท้อนให้ความไว้วางพระราชหฤทัยที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีต่อคณะ บาทหลวงเยซุอิตจากฝรั่งเศส จึงให้เข้าเฝ้าถวายการดูแลพระองค์อย่างใกล้ชิด

จากที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระนารายณ์กับคณะบาทหลวงฝรั่งเศส จึงอาจสรุป ได้ว่า สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีความสัมพันธ์ที่ดีและทรงดำเนินนโยบายในแง่การใช้ความรู้ความสามารถ ของบาทหลวงเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง ความสนพระทัยในเรื่องของความเป็นไปและ วัฒนธรรมของชาติอื่นๆ รวมทั้งความสนพระทัยในศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้บาทหลวงได้รับ พระมหากรุณาธิคุณอย่างมากตลอดรัชสมัยของพระองค์ บาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุง ปารีสได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้ถวายคำอธิบายต่างๆ เกี่ยวกับคริสต์ศาสนา ส่วนบาทหลวงคณะเยซุอิต จากฝรั่งเศส ได้รับพระมหากรุณาธิคุณอันเนื่องมาจากการเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และด้านดาราศาสตร์ บาทหลวงคณะเยซุอิตจึงมีบทบาทสำคัญในราช สำนักอยุธยา ความสัมพันธ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการประสานผลประโยชน์ระหว่างราช สำนักอยุธยากับราชสำนักฝรั่งเศส เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในทางด้านการเมือง

^๑ พลับปลิง มูลศิลป์.(๒๕๒๓). ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา. หน้า ๑๔๖.

^๒ สันต์ ท. โกมลบุตร.(๒๕๔๑).จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ด.

หน้า ๘๒-๘๑.

^๓ สันต์ ท. โกมลบุตร.(๒๕๔๑). เล่มเดียวกัน. หน้า ๘๗.

๑.๓. ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชสำนักอยุธยา ราชสำนักฝรั่งเศส และสำนักวาติกัน

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชสำนักอยุธยากับราชสำนักฝรั่งเศสเริ่มขึ้นจากการเดินทางมาถึงของคณะสังฆราชแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด คือ สังฆราชฟรังซัว บัลลือ เนื่องจากเป็นผู้เดินทางกลับไปยังสำนักวาติกันเพื่อขอลาอนุญาตจากสันตะปาปาเพื่อดำเนินการจัดตั้งสามเณรลัทธิขึ้นที่อยุธยา เมื่อสังฆราชบัลลือเดินทางถึงสำนักวาติกัน ท่านได้เสนอเรื่องราวต่างๆ แก่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อและเสนอเรื่องความจำเป็นที่จะต้องยืนยันอำนาจของตำแหน่งผู้แทนสันตะปาปา เพื่อให้บาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ยอมรับ และเพื่อให้ผู้แทนสันตะปาปามีอำนาจเหนือคริสตชนในดินแดนสยาม ต่อมาในพ.ศ. ๒๒๑๐ ท่านเดินทางไปเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ถวายรายงานเกี่ยวกับความเหมาะสมในการจัดตั้งสถานการค้าของฝรั่งเศสขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการจัดตั้งสาขาการค้าขึ้นที่อยุธยา เพราะมีสภาพที่ต้งเหมาะสมในการติดต่อกับดินแดนอื่นๆ ทั้งทางตะวันตกและตะวันออกเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของฝรั่งเศสพร้อมกับความก้าวหน้าของการเผยแผ่ศาสนา^๑

ผลของการเดินทางครั้งนี้สังฆราชบัลลือได้รับการอนุมัติหลายอย่างจากสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ ๙ (Clement IX) นั่นก็คือ สมณสาร Speculatores ลงวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๒๑๒ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ ให้อำนาจต่อผู้แทนสันตะปาปาเหนือคริสตชนทั้งหลายในสยามและให้อำนาจการปกครองมิสซังสยามอยู่กับสังฆราชแห่งคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ก่อนการเดินทางกลับมายังกรุงศรีอยุธยา พระสังฆราชบัลลือได้รับพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และสมณสาส์นของสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ ๙ เพื่อนำมาถวายแด่สมเด็จพระนารายณ์ พร้อมกับเครื่องราชบรรณาการ ท่านเดินทางมาถึงอยุธยาในปี พ.ศ. ๒๒๑๖ ซึ่งหลังจากนั้นก็ได้มีการเลือกตั้งให้บาทหลวงหลุยส์ ลาโน (Louis Laneau) ได้รับการอภิเษกเป็นสังฆราชแห่งเมเตโลโปลิสและเป็นประมุขแห่งมิสซังสยามท่านแรก^๒

สมณสาส์นของสันตะปาปาเคลเมนต์ที่ ๙ นั้นมีใจความแสดงความปิติยินดีที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงประทานพระเมตตาและความร่มเย็นแก่คณะมิชชันนารีและได้ขอให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงปกป้องคุ้มครองบรรดาบาทหลวงเหล่านี้ ดังปรากฏข้อความในส่วนหนึ่งของสมณสาส์นว่า

...นอกจากนี้พระองค์คงจะไม่ทรงรังเกียจในการที่หม่อมฉันจะขอรับรองให้พระองค์
ทรงปกป้องและช่วยให้สังฆราชทั้งสองรอดพ้นจากความเกลียดชังของกลุ่มคน
ที่ใจร้ายและดูถูก โดยอาศัยพระบรมเดชานุภาพ ความยุติธรรม และพระเมตตาจิต
ของพระองค์...^๓

^๑อาเดรียง โลเน. (๒๕๒๔). สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๕๑-๕๙.

^๒สุรชัย ชุ่มศิริพันธุ์. ประวัติศาสตร์พระศาสนาจักรในประเทศไทย. หน้า ๙๒.

^๓สุรชัย ชุ่มศิริพันธุ์. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๐๔-๑๐๖.

พระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็มีเนื้อหาในทำนองเดียวกันกับสมณสาส์นของสันตะปาปา ดังข้อความส่วนหนึ่งว่า

...พระองค์จะไม่ทรงรังเกียจในการที่เราจะขอร้องให้พระองค์ได้โปรด มีพระเมตตาแก่สังฆราชในระหว่างปฏิบัติการกิจอันมีประโยชน์ ทั้งขอให้พระองค์ทรงพระกรุณาแก่ข้าแผ่นดินอื่น ๆ ของเราด้วย ขอให้องค์ทรงมีพระทัยได้ว่า การที่พระองค์ได้ทรงกรุณาแก่คนเหล่านี้จะทำให้เราพอใจอย่างยิ่ง ทั้งเราจะมีความยินดีและหาโอกาสแสดงความกตัญญูต่อพระองค์...^๑

จากข้อความดังกล่าวนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความปิติยินดีที่ราชสำนักอยุธยาให้การต้อนรับคณะบาทหลวงจากฝรั่งเศสแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าทางฝรั่งเศสตระหนักถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการต่อต้านของบาทหลวงคณะอื่นหรือกลุ่มคนอื่น ๆ ในอยุธยา จึงได้ขอร้องให้สมเด็จพระนารายณ์ดูแลคณะบาทหลวงของฝรั่งเศส

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์ทรงได้รับพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และสันตะปาปาแล้ว ก็ทรงมีพระราชดำริที่จะส่งคณะทูตไทยไปเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์และสันตะปาปา เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับราชสำนักฝรั่งเศสและยังทรงมีความมุ่งหมายทางการเมืองที่ลึกซึ้งไปกว่านั้น นั่นคือ สมเด็จพระนารายณ์ทรงต้องการที่จะแสดงให้เห็นว่าพระองค์มีบารมีและมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลกพร้อมทั้งทรงอยากดึงดูดชักชวนให้ฝรั่งเศสเข้ามาทำการค้าในเมืองไทย เพื่อที่จะให้ชาติตะวันตกชาติอื่นที่ทำการค้าขายกับอยุธยาอยู่มีคู่แข่งเพิ่มขึ้นและทางฝ่ายราชสำนักอยุธยาเองก็จะได้มีสินค้าให้เลือกมากขึ้น^๒

ราชสำนักอยุธยาได้ส่งราชทูตไปฝรั่งเศสครั้งแรกในพ.ศ. ๒๒๒๓ แต่เรือที่คณะทูตโดยสารไปเกิดอุบัติเหตุอัปปางลงบริเวณเกาะมาดากัสการ์ (Madagascar) ผู้โดยสารเสียชีวิตทั้งหมด สมเด็จพระนารายณ์จึงส่งคณะทูตไปอีกครั้งใน พ.ศ. ๒๒๒๖ เพื่อไปสืบเรื่องราวของคณะทูตชุดก่อนที่สูญหายรวมทั้งไปทูลเชิญพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ให้ส่งทูตมายังอยุธยาเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีต่อกัน^๓ ในปลายพ.ศ. ๒๒๒๘ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงส่งราชทูตมายังราชสำนักอยุธยา นำโดยเชอวาลิเยร์ เดอ ชอมนต์ (Monsieur Chevalier de Chaumont) จุดประสงค์หลักของคณะทูตคือ ทูลเชิญสมเด็จพระนารายณ์ให้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ดังความในพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ความว่า

หม่อมฉันจะยินดีมาก ถ้ามีโอกาสแสดงความรู้คุณต่อฝ่าพระบาท เพราะได้ทราบว่าฝ่าพระบาทยังคงพระราชทานความคุ้มครอง แก่บรรดาพระสังฆราชและมิชชันนารีอื่น ๆ ผู้ทำงานสอนคริสต์ศาสนาให้แก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินของฝ่าพระบาท

^๑อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๘). สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๕๘.

^๒ธีรวัต ฌ บ็อมเพร. (๒๕๓๓). “ไทยเปิดประเทศ”. นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง. หน้า ๑๔-๑๕.

^๓จดหมายเหตุคณะบาทหลวงฝรั่งเศสภาคที่ ๑. หน้า ๑๗๖-๑๗๗.

และโดยที่มีความนิยมยกย่องฝ่าพระบาทเป็นพิเศษ หม่อมฉันปรารถนาอย่างเร่งร้อน
ใครให้ฝ่าพระบาทสดับและเรียนรู้จากท่านเหล่านั้น ซึ่งข้อคำสอนอันเที่ยงแท้และ
อติล้าลึกแห่งศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์

ศาสนาดังกล่าวสอนให้รู้จักพระเจ้าเที่ยงแท้ ผู้ทรงสามารถแต่องค์เดียวที่จะ
ดลบันดาลให้เราเปี่ยมไปด้วยความสุขนิรันดร์ในสวรรค์หลังจากที่ทรงบันดาลให้เราครองราชย์
สมบัติอย่างมีเกียรติรุ่งโรจน์เป็นเวลาช้านานเหนือไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินในโลกนี้^๑

สังฆราชลาโน ทำหน้าที่หน้าเป็นล่ามแปลภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาโปรตุเกสก่อน เพื่อให้คอนสแตน
ติน ฟอลคอน (Constantine Phaulcon) กราบทูลพระนารายณ์แต่ว่าฟอลคอนได้พยายามแปลข้อความ
เกี่ยวกับศาสนาให้อ่อนลงและได้ละเว้นการแปลข้อความบางตอนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนศาสนา ไม่กราบทูล
สมเด็จพระนารายณ์ เนื่องจากพระสังฆราชลาโนและฟอลคอนเห็นว่ายังไม่ใช่เวลาที่เหมาะสมสำหรับการ
กราบทูลเรื่องนี้เพราะจะไม่เป็นผลดีต่อทุกฝ่าย จากพระราชสาส์นดังกล่าวแสดงให้เห็นฝรั่งเศสให้
ความสำคัญในเรื่องศาสนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการค้าและผลประโยชน์อื่นๆ

แม้ว่าเซอวาลิเยร์ เดอ ซิมองต์จะไม่ได้มีการกล่าวถึงการเปลี่ยนศาสนาของสมเด็จพระนารายณ์
แต่สังฆราชลาโน ได้ร้องขอให้ราชทูตซิมองต์ช่วยนำข้อเรียกร้องสิทธิพิเศษต่างๆ ของบาทหลวงคณะมิสซัง
ต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนารายณ์ จนนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญา
ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๒๒๘ หรือที่เรียกว่า “สนธิสัญญาเรื่องการศานนาระหว่าง
สยามกับฝรั่งเศส”^๒ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ฐานะของบาทหลวงจากคณะมิสซัง
ต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในอยุธยา เนื่องจากว่าคณะบาทหลวงสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุง
ปารีสนี้ ได้เข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอยุธยาเป็นการละเมิดสิทธิอุปถัมภ์ที่สำนักวาติกันได้มอบให้กับ
โปรตุเกส ฝรั่งเศสจึงต้องการการรับรองความปลอดภัยในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอยุธยา โดย
สาระสำคัญของสนธิสัญญานี้ มีใจความสำคัญ คือ

๑. บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศสามารถเผยแผ่คริสต์ศาสนาในที่ใดก็ได้ใน
ราชอาณาจักรสยาม

๒. พระเจ้าแผ่นดินสยามจะแต่งตั้งขุนนางมาตัดสินคดีของชาวคริสต์โดยเฉพาะ

๓. ชาวสยามที่เข้ารีตได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำงานให้หลวง ในวันอาทิตย์และวันสำคัญ
ทางศาสนา

๔. ชาวสยามที่เข้ารีตได้รับการยกเว้นทำงานให้หลวงในกรณีที่ชราหรือเจ็บป่วย

^๑อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๕). สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๗๒.

^๒วิชฌา วีระเกียรติสุนทร. (๒๕๕๔). “สนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ค.ศ. 1685 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพใน
การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์”. ๑๐๐ เอกสารสำคัญ
: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๘. หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

๕. พระเจ้าแผ่นดินสยามจะแต่งตั้งขุนนางที่ดูแลชาวคริสต์ตามคำขอของเซอวาลิเยร์
เดอโซมองต์^๑

การเจรจาสนธิสัญญาฉบับนี้ โดยมีเซอวาลิเยร์ เดอ โซมองต์ เป็นผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศส คอนสแตนติน ฟอลคอน เป็นผู้แทนฝ่ายสยาม การเจรจาทำต่อหน้าพระพักตร์สมเด็จพระนารายณ์ ฟอลคอนไม่ได้มอบสัญญาฉบับนี้ให้แก่เดอ โซมองต์ในทันที แต่ไปมอบให้เมื่อเขาอยู่บนเรือและพร้อมจะเดินทางกลับไปฝรั่งเศสแล้วจุดประสงค์ก็เพื่อให้เขาไม่สามารถโต้แย้งหรือแก้ไขเนื้อหาสาระใด ๆ ได้เลย อย่างไรก็ตามแม้ว่าราชสำนักอยุธยาจะให้สิทธิในการเผยแพร่ศาสนาได้อย่างเสรีภาพ แต่มีเงื่อนไขว่า ห้ามมิให้มิชชันนารีทำการสั่งสอนที่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมืองหรือยุยงให้ราษฎรกระด้างกระเดื่องต่อพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น ในกรณีที่บาทหลวงมิชชันนารีทำขึ้นดังนั้นแล้วไซ้ อกสิทธิ์ที่ว่านี้จัดเป็นอันยกเลิกเพิกถอน และบาทหลวงมิชชันนารีผู้กระทำความผิดจักถูกจับกุมและเนรเทศกลับไปฝรั่งเศส และจะอย่างเหยียบเข้ามาในราชอาณาจักรสยามอีกไม่ได้เป็นอันขาด มิฉะนั้นแล้วจักมีโทษถึงประหารชีวิต^๒

แม้ว่าจะมีการลงนามระหว่างกันในสนธิสัญญาฉบับนี้ แต่ก็มิได้มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามการทำสนธิสัญญาฉบับนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพ.ศ. ๒๒๓๑ และได้สร้างความไม่พอใจแก่บรรดาพระภิกษุ ด้วยเห็นว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงโน้มเอียงไปฝักใฝ่คริสต์ศาสนา เพราะได้ให้สิทธิในการเผยแพร่ศาสนาแก่บาทหลวงจากฝรั่งเศสอย่างไม่เคยให้สิทธิดังกล่าวนี้แก่ฝ่ายใดมาก่อน ซึ่งก่อนการทำสนธิสัญญาพระภิกษุในอยุธยาก็ไม่ค่อยพอใจที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงใกล้ชิดกับบาทหลวงจากฝรั่งเศสเป็นอันมาก หรือแม้แต่ชาวสยามเองก็มีความคิดว่า “พระเจ้าแผ่นดิน รักชาวต่างชาติมากกว่าข้าแผ่นดิน” จากความรู้สึกที่ไม่พอใจนี้เองน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ การกวาดล้างอิทธิพลของฝรั่งเศส จนมีผลให้คณะบาทหลวงจากฝรั่งเศสได้รับผลกระทบตามไปด้วยในเหตุการณ์ที่เรียกกันว่า “การทำรัฐประหารของสมเด็จพระเพทราชา” ในพ.ศ. ๒๒๓๑ ปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์

เมื่อราชทูตเดอ โซมองต์จะเดินทางกลับฝรั่งเศสนั้น สมเด็จพระนารายณ์ทรงโปรดให้แต่งราชทูตไปเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ โดยมีออกพระวิสุตสุนทร (ปาน) เป็นราชทูต ออกหลวงกัลยาราชไมตรี เป็นอุปทูต ออกขุนศรีวิศาลวาจา เป็นตรีทูต และบาทหลวงอาร์ตัส เดอ ลีออน (Artus de Linonne) เป็นล่ามและที่ปรึกษา คณะราชทูตออกเดินทางไปกับเรือฝรั่งเศสเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๒๓๔ และไปถึงฝรั่งเศส

^๑ ธิษณา วีระเกียรติสุนทร. (๒๕๕๔). เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๐๕.

^๒ เดอ ชัวซี. (๒๕๑๖). จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยามในปี ค.ศ. 1685 และ 1686

ฉบับสมบูรณ์. หน้า ๔๙๐

^๓ ธิษณา วีระเกียรติสุนทร. (๒๕๕๔). “สนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ค.ศ. 1685 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์”. ๑๐๐ เอกสารสำคัญ : สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๘. หน้า ๑๓๘.

วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๒๒๙ คณะทูตได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติ และได้เดินทางกลับถึงอยุธยาในวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๒๓๐^๑

จากที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชสำนักอยุธยา ราชสำนักฝรั่งเศส และสำนักวาติกันนั้น ทำให้มองเห็นภาพของความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสามฝ่ายอย่างชัดเจนว่า มีคริสต์ศาสนาเป็นประเด็นสำคัญที่สุด ส่วนเรื่องผลประโยชน์ทางการค้าและการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่ฝ่ายฝรั่งเศสให้ความสำคัญรองลงมา และจากความสัมพันธ์ทางการทูตนี้เองที่ทำให้การวางรากฐานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เมื่อราชสำนักอยุธยาได้ลงนามในสนธิสัญญาเรื่องการศาสนาฉบับวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ.๒๒๒๘ ซึ่งให้สิทธิทางศาสนาแก่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก ได้ส่งผลให้สถานภาพของคณะบาทหลวงในอยุธยามีขึ้นยิ่งขึ้นแต่กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม เพราะหลังจากนี้ไปบทบาทของบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสในฐานะคนกลางระหว่างราชสำนักอยุธยากับฝรั่งเศสจะลดลงแต่บาทหลวงก็ยึดเอาชาวดัตช์จากคณะเยซุอิตในฝรั่งเศสจะเข้ามามีบทบาทแทนในฐานะผู้เจรจาระหว่างราชสำนักอยุธยากับฝรั่งเศส

อย่างไรก็ดีนับได้ว่าบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศมีส่วนสำคัญในการเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักอยุธยา ราชสำนักฝรั่งเศสและสำนักวาติกัน จนเมื่อฝรั่งเศสเข้ามามีบทบาทความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ.๒๒๒๘ เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ฟอลคอนกัวเข้ามามีบทบาทอย่างสูงทั้งด้านการค้าและการต่างประเทศของราชสำนักอยุธยา ความไม่พอใจในหมู่ขุนนางสยามที่แสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อฟอลคอนกัวและคริสต์ศาสนาก็จะปรากฏอย่างชัดเจนดังจะเห็นได้จากออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) ได้ทำการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศสโดยออกคำสั่งห้ามเจ้าเมืองและข้าราชการผู้ใหญ่หันมานับถือคริสต์ศาสนา^๒ และเมื่อกองกำลังทหารฝรั่งเศสเดินทางมาประจำอยู่ในบางกอกและมะริด ก็ยิ่งเพิ่มความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจชาวฝรั่งเศสให้มากยิ่งขึ้นในหมู่ขุนนางและประชาชน ดังนั้นนโยบายการสร้างพันธมิตรกับประชาคมชาวต่างชาติโดยเฉพาะกับราชสำนักฝรั่งเศสของสมเด็จพระนารายณ์ประกอบกับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างอยุธยากับฝรั่งเศสที่ฝ่ายฝรั่งเศสให้ความสำคัญด้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนามากกว่าเรื่องอื่น ทำให้กลุ่มขุนนางไทยเกิดความไม่พอใจที่เห็นว่าทรงให้ความสำคัญกับประชาคมชาวคาทอลิกมากเกินไป และปัญหานี้ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในหลายปัจจัยที่นำไปสู่การก่อรัฐประหารของพระเทพราชาใน พ.ศ.๒๒๓๑

^๑ชาญวิทย์ เกษตรศิริ.(๒๕๔๒). อยุธยา ประวัติศาสตร์และการเมือง. หน้า ๗๓-๗๕

^๒วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

๑.๔. ความขัดแย้งระหว่างคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกับคณะบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์

การเดินทางมาถึงอยุธยาครั้งแรก ของคณะสังฆราชจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ใน พ.ศ. ๒๒๐๕ เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของปัญหาความขัดแย้งในเรื่องระบบการปกครองศาสนาระหว่าง บาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกสกับบาทหลวงในการดูแลของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ที่มาของปัญหาความขัดแย้งนี้เกิดจากการที่มิชชันนารีโปรตุเกสมองว่า คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็น “คณะ แพร์ธรรมเถื่อน” เพราะไม่มีเอกสารใด ๆ แจ้งให้ทราบถึงการเข้ามาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส จึงไม่มี อำนาจที่จะปกครองคริสตชนในสยาม^๑ อีกทั้งความขัดแย้งทางวิธีการเผยแผ่ศาสนาภายใต้ระบบสิทธิ อุปถัมภ์ของมิชชันนารีโปรตุเกสที่มักทำนอกคำสั่งจากสำนักวาติกัน และมีความประพฤติไม่เหมาะสม เช่น นักบวชเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า จนกระทั่งทางสำนักวาติกันต้องมอบอำนาจการเผยแผ่ ศาสนาให้แก่คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเพื่อแก้ปัญหาที่ค้างคั่งมานาน ดังนั้นการเข้ามาของ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสจึงถูกตั้งข้อสงสัยเกิดว่าเป็น “สายลับ” ที่คอยรายงานความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ของมิชชันนารีโปรตุเกสไปยังสำนักวาติกัน จึงเกิดความต้องการที่จะกีดกันคณะบาทหลวงฝรั่งเศสให้ ออกจากอยุธยาและปัญหาด้านผลประโยชน์ทางการค้าก็เป็นสาเหตุของความขัดแย้งในอีกประการหนึ่ง เพราะพ่อค้าโปรตุเกสไม่ต้องการเสียผลประโยชน์ในอยุธยา เนื่องจากหวาดระแวงว่า ฝรั่งเศสจะมา เป็น คู่แข่งทางการค้าของตนจึงถูกบรรดาพ่อค้าชาวโปรตุเกสคุกคามอีกด้วย^๒ นอกจากนั้นคณะสังฆราช ฝรั่งเศสยังได้สังเกตเห็นว่าการเผยแผ่ศาสนาในอยุธยาของบรรดาบาทหลวงและนักบวชจากระบบสิทธิ อุปถัมภ์มีความล่าช้า จึงได้พยายามเสนอคำชี้แนะให้แก่บาทหลวง ทำให้บาทหลวงและนักบวชเหล่านี้เกิด ความรู้สึกว่าถูกดูหมิ่น จึงเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจในคณะบาทหลวง ฝรั่งเศส

หลังจากที่คณะสังฆราชได้เข้ามาพำนักอยู่ในอยุธยาได้ ๓ เดือน ได้มีพระราชโองการของพระเจ้าอфонซูที่ ๖ (Alfonso VI พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๒๖) แห่งโปรตุเกสที่ให้จับกุมตัวสังฆราชชาวฝรั่งเศสกลับไปยัง กรุงลิสบอนในทันทีทำให้บรรยากาศความขัดแย้งตึงเครียดมากยิ่งขึ้น มีผลทำให้พระสังฆราชและ บาทหลวงจากฝรั่งเศสต้องย้ายออกไปจากหมู่บ้านโปรตุเกสและไปพำนักที่หมู่บ้านของชาวโคชินจีนแทน^๓ ต่อมาพระสังฆราชลึงแบร์ จึงได้ส่งบาทหลวงเดอ บัวร์ ไปยังสำนักวาติกันเพื่อรายงานปัญหาที่เกิดขึ้นและ ให้สำนักวาติกันตัดสินปัญหาการขัดแย้งในเรื่องอำนาจการปกครอง ในวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๑๒

^๑ปรีชา จินตเสรีวงศ์. (๒๕๓๑). *แนวทางการพัฒนาสังคมและพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย*. หน้า ๕๓.

^๒พุฒิพงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). *การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๙๐*. หน้า ๔๒.

^๓วิษณา วีระเกียรติสุนทร. (๒๕๕๓). *สนธิสัญญาระหว่างสยามกับชาติตะวันตกในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์*. หน้า ๑๐๗.

สำนักวาติกันจึงได้มีคำสั่งประกาศรับรองการสถาปนามิสซังสยามขึ้น โดยให้คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเป็นผู้ดูแลปกครอง โดยอภิเษกบาทหลวงลาโน เป็นประมุขมิสซังสยามและสันตะปาปามีบัญชาให้นักบาทหลวงคณะต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สาบานต่อประมุขมิสซังและผู้แทนสันตะปาปาว่าจะยอมเชื่อฟังสังฆราชปกครองท้องถิ่นที่ตนทำงานอยู่ด้วย^๑ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคณะบาทหลวงในอยุธยาจึงก็ค่อยๆ ลดลง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะบาทหลวงและนักบวชจากระบบสิทธิอุปถัมภ์ ไม่ได้พำนักในอยุธยาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความเสื่อมถอยของอำนาจโปรตุเกสในภูมิภาคนี้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๒

นอกเหนือจากเหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ระหว่างบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสกับบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ของโปรตุเกสแล้ว ยังมีปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการส่งคณะบาทหลวงเยซุอิตซึ่งอยู่ในการอุปถัมภ์จากราชสำนักฝรั่งเศสมายังอยุธยาอีกด้วย ทั้งนี้ จากการที่บาทหลวงคณะเยซุอิตจำนวน ๑๔ ท่าน ที่ราชสำนักฝรั่งเศสคัดเลือกมาเพื่อจะให้เดินทางมายังอยุธยาพร้อมกับบาทหลวงตาซาร์ดใน พ.ศ. ๒๒๓๐ นั้นได้ปรากฏปัญหาว่า บาทหลวงคณะเยซุอิตจะต้องปฏิญาณตนเชื่อฟังต่อสังฆราชผู้แทนพระสันตะปาปาตามคำสั่งของสำนักวาติกันหรือไม่ เพราะราชสำนักฝรั่งเศสได้ห้ามไม่ให้ทำเช่นนั้น แต่เนื่องจากทางสำนักวาติกันได้เคยดำเนินสังฆราชลาโนที่ยินยอมให้บาทหลวงคณะเยซุอิตจากฝรั่งเศสเดินทางไปกับคณะทูตฝรั่งเศสชุดแรก ไม่ต้องทำการปฏิญาณดังกล่าว และเหตุการณ์ครั้งนี้ก็มีส่วนทำให้สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อไม่ไว้วางใจในคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเหมือนก่อน และทางสำนักวาติกันก็ไม่ยินยอมให้ยกเว้นเรื่องการปฏิญาณตนนี้ ทำให้บรรดาบาทหลวงเยซุอิตฝรั่งเศสไม่พอใจมาก แต่อย่างไรก็ตามเหล่าบาทหลวงเยซุอิตฝรั่งเศสก็ได้ยินยอมทำการปฏิญาณตนต่อหน้าบาทหลวงเดอ ลีออง ในฝรั่งเศส ที่เมืองเบรสต์ ก่อนที่จะเดินทางมาอยุธยา^๒

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงนั้นล้วนเป็นเรื่องราวความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากอำนาจการปกครองเขตปกครองทางศาสนา ที่ได้มีพัฒนาการเริ่มต้นมาจากระบบสิทธิอุปถัมภ์มาก่อนแล้วจึงจะมีการประกาศอำนาจผู้แทนสันตะปาปาขึ้นจากสำนักวาติกันในภายหลัง สิ่งที่น่าสังเกตก็คือสาเหตุของการขัดแย้งและทำที่ที่เป็นศัตรูต่อกันระหว่างคณะบาทหลวงทั้งสองนั้น บาทหลวงที่อยู่ภายใต้ระบบสิทธิอุปถัมภ์ไม่ได้กีดกันชนชาติใดๆ ในการทำการเผยแผ่ศาสนา เพียงจำเป็นที่จะต้องทำตามเงื่อนไขของระบบสิทธิอุปถัมภ์เท่านั้น ในขณะที่คณะสังฆราชจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสที่อยู่ในการดูแลของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อเองก็มีที่ที่ที่จะทำลายระบบผูกขาดเรื่องการเผยแผ่ศาสนาที่โปรตุเกสได้รับมอบหมายมา และบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ก็มีความคิดว่าคณะบาทหลวง

^๑ วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

สังคายนาวาติกันที่ ๒. หน้า ๓๐.

^๒ วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). เล่มเดิม. หน้า ๗๘.

ของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อเป็นเหมือนผู้รุกรานเป็นผู้แย้งชิงอำนาจอันชอบธรรมที่พวกบาทหลวงโปรตุเกสได้รับมาและการเข้ามาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสย่อมเท่ากับเป็นการเพิ่มคู่แข่งในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของกลุ่มบาทหลวงในระบบสิทธิอุปถัมภ์ ทำให้บาทหลวงที่เผยแผ่ศาสนาภายใต้การอุปถัมภ์ของโปรตุเกสต่อต้านการดำเนินงานการเผยแผ่ของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งยังคงส่งผลสืบเนื่องมาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๑.๕. การเผยแผ่ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส (คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส)

นับตั้งแต่คณะบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในอยุธยา วิธีการแรกที่คณะบาทหลวงได้ดำเนินการในการเผยแผ่ศาสนา คือ การขอพระราชทานที่ดินจากสมเด็จพระนารายณ์ เพื่อใช้ในการจัดตั้งชุมชนคาทอลิกโดยคณะบาทหลวงจะรวบรวมผู้ที่มีความเชื่อในคริสต์ศาสนาให้เข้ามาอยู่ร่วมกันแล้วก่อตั้งเป็นชุมชน โดยบาทหลวงจะสร้างจิตสำนึกทางศาสนา (Religious Consciousness) ซึ่งแยกไม่ออกจากวิธีการดำเนินชีวิตประจำวัน การที่บาทหลวงเปลี่ยนศาสนาคนพื้นเมืองจึงมิใช่เป็นเพียงการแสดงทางภายนอกเท่านั้นแต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจด้วย โดยการสร้างสำนึกและทัศนคติของชีวิตขึ้นใหม่ในชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นและเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าถือวัฒนธรรมตาม “แบบตะวันตก” ซึ่งมีวิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไป บรรดาบาทหลวงถือว่าชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนศักดิ์สิทธิ์และเป็นเป้าหมายการเผยแผ่ศาสนา เรียกว่า “กลุ่มคริสตชนขั้นพื้นฐาน” (Basic Christian Community) ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการขยายจำนวนคริสตชนให้เพิ่มขึ้นต่อไป^๑ สำหรับชุมชนคาทอลิกของฝรั่งเศสแห่งแรก คือ บ้านปลาเห็ด (Ban plahet) ได้ใช้ชื่อว่า “ค่ายค่ายนักบุญยอแซฟ” ชุมชนแห่งนี้เป็นที่ดินซึ่งสมเด็จพระนารายณ์พระราชทานให้ ในชุมชนนี้มีโบสถ์สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และคณะบาทหลวงได้สร้างสามเณรและโรงพยาบาลอีกด้วย ภายหลังการเผยแผ่ศาสนาเพียง ๒๐ ปี คณะบาทหลวงฝรั่งเศสสามารถขยายชุมชนคาทอลิกได้ถึง ๖ แห่ง^๒

คณะบาทหลวงยังได้ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาด้วยวิธีการแบบ “ธรรมจาริก” หรือ “การแพร่ธรรมสัญจร” เป็นวิธีการที่คณะบาทหลวงออกเดินทางไปเผยแผ่ศาสนายังถิ่นต่าง ๆ แสวงหาผู้ที่ไม่เชื่อให้กลับมาเชื่อในพระผู้เป็นเจ้า เป็นวิธีการที่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อให้ความสำคัญมากเพราะสามารถทำให้คริสต์ศาสนาแพร่หลายไปยังดินแดนต่าง ๆ บาทหลวงที่มีบทบาทเด่นในการเผยแผ่ศาสนาครั้งนี้ คือ พระสังฆราชลาโน ท่านได้เดินทางไปเผยแผ่ศาสนาที่บางกอกและพิษณุโลก ปรากฏว่าในปีพ.ศ. ๒๒๑๘ ที่

^๑ปรีชา จินตเสวีวงศ์.(๒๕๓๑). แนวทางการพัฒนาสังคมและพระศาสนจักรคาทอลิกใน

ประเทศไทย. หน้า ๘๔-๘๕.

^๒อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๘). สยามและคณะมิสซังนารีฝรั่งเศส. หน้า ๙๐.

บางกอกท่านได้รับพระราชทานที่ดินผืนหนึ่ง แล้วตั้งเป็นชุมชนคาทอลิกแห่งใหม่ขึ้น เรียกว่า “สังฆตำบลแม่พระปฏิสนธินิรมล”^๑

ในระหว่างพ.ศ.๒๒๐๗ ถึง ๒๒๑๔ ได้มีการก่อตั้งสถาบันเพื่อช่วยในการทำงานเผยแผ่ศาสนาขึ้น โดยในปี พ.ศ.๒๒๐๗ ได้เปิดสามเณรวัลย์ (Seminary) เพื่อฝึกหัดอบรมชายชาวเอเชียที่มีความประสงค์จะบวชเป็นบาทหลวง ในปีแรกของการก่อตั้งได้ก่อสร้างอาคารเรียนสำหรับนักศึกษาประมาณ ๑๐๐ คน การจัดการศึกษาได้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ โรงเรียนเทววิทยา (Theology School) จัดสอนวิชาปรัชญาและศาสนา โรงเรียนมนุษยศาสตร์ (Humanity School) จัดการสอนเกี่ยวกับความรู้ด้านมนุษยวิทยา สังคม ประวัติศาสตร์และความรู้วิทยาการทั่วไป และโรงเรียนชั้นปฐม (Elementary School) จัดสอนเด็กที่ยังไม่มีพื้นฐานมาก่อนโดยใช้ภาษาละตินและฝรั่งเศสเป็นหลัก ต่อมาได้จัดสอนเป็นภาษาไทยจากสถิติปี พ.ศ.๒๒๑๒ มีจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ๕๐ คน แบ่งเป็นคนไทย ๑๔ คน เวียดนาม ๒๖ คน จีน ๗ คน และโคชินไชน่า ๕ คน^๒ ต่อมาสังฆราชเดอ ลา ม็อต ได้จัดตั้งคณะผู้รักกางเขนชาย เพื่อให้การเผยแผ่ศาสนามีประสิทธิภาพมากขึ้น และได้ใช้พระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนามาเป็นแบบอย่าง แต่สมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อไม่ได้รับรองคณะนี้ เพราะเคร่งครัดเกินไปเกรงว่าจะมีสมาชิกน้อย^๓ ในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๒๑๓ ได้ก่อตั้งคณะนักบวชหญิงชื่อว่า “ภคินีรักกางเขน” กลุ่มแรกที่เวียดนามเหนือ ตั้งกลุ่มที่สองเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๒๑๔ ที่ภาคใต้ของเวียดนาม และกลุ่มที่สามในวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๒๑๕ ที่ค่ายนักบุญยอแซฟ อยูธยา สมาชิกรุ่นแรกของคณะมี ๕ คน เป็นชาวเวียดนามทั้งหมด จุดมุ่งหมายที่สำคัญของคณะนักบวชหญิงนี้คือ การอบรมเยาวชนหญิงและการพยาบาลหญิงสาวที่เจ็บป่วย^๔

จากการดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ในช่วงพ.ศ.๒๒๐๗ ถึง ๒๒๑๔ นับได้ว่าเป็นการวางรากฐานให้แก่มิสซังสยาม ทั้งนี้เพราะหลังจากสังฆราชเดอ ลา ม็อตได้กราบทูลขอพระบรมราชานุญาตก่อตั้งสามเณรวัลย์และโบสถ์ และทรงโปรดพระราชทานที่ดินและวัสดุสำหรับการก่อสร้างให้บาทหลวงฝรั่งเศสนั้น คณะสังฆราชและบาทหลวงได้รับดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของการเผยแผ่ศาสนาและดำเนินการบวชบาทหลวงชาวพื้นเมืองทันที

หลังจากก่อตั้งสถานศึกษาแล้วก็ได้มีการตั้งโรงพยาบาลรักษาคนป่วยโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แม้ว่าจะมีจำนวนชาวสยามเปลี่ยนศาสนาน้อยมาก และบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยของสังฆราชลาโนจะอยู่ไม่

^๑อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๕). ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ.1662-1811. หน้า ๔๐.

^๒วิวัฒน์ แพร่ศิริ.(๒๕๔๓). วิวัฒนาการและอนาคตของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย.

หน้า ๑๔๖.

^๓โรเบิร์ต กอสเต. (๒๕๔๗). ๒๐๐๐ ปีแห่งการประกาศพระวรสาร. หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

^๔โรสลิน ศรีไพรและคณะ.(๒๕๔๖). อนุสรณ์ ๒๐๐ ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี. หน้า ๘๐,๑๕๕.

เกิน ๑๕-๒๐ ท่าน แต่งงานการเผยแผ่ศาสนาได้มีก่อตั้งชุมชนคาทอลิกออกไปรอบๆ อยุธยา เช่น บางกอก ละครไ้ว พิชณุโลก สามโคก ตะนาวศรีและภูเก็ต โดยที่คริสตชนส่วนใหญ่จะเป็นคนหลายเชื้อชาติ ได้แก่ เวียดนาม พม่า มอญ เขมร โปรตุเกส เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในหมู่ชาวสยามไม่ประสบความสำเร็จมากนักและส่วนมากผู้ที่เข้านับถือคริสต์ศาสนาก็ด้วยเหตุผลของความจำเป็น เช่น เป็นนักโทษหรืออยู่ในภาวะเจ็บป่วย เป็นต้น

ดังจะเห็นได้จากบันทึกของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเกี่ยวกับลักษณะของชาวสยามที่เข้านับถือคริสต์ศาสนาในบันทึกเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๒๑๗ ว่า

พวกเขา (บาทหลวง) ประกอบพิธีศีลล้างบาปให้แก่เด็ก ซึ่งเจ็บป่วยสามหรือสี่คน ทว่าหลังจากนั้นไม่นาน เด็กทั้งหมดก็เสียชีวิตลง ในวันเดียวกันบาทหลวงยังประกอบพิธีรับศีลล้างบาปให้แก่ นักโทษคนหนึ่ง ซึ่งกำลังใกล้สิ้นลมแล้ว ในวันต่อมาบาทหลวงยังประกอบพิธีรับศีลให้แก่สตรี ซึ่งกำลังป่วยหนักนางหนึ่งด้วย และในวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ.๒๒๑๗ บาทหลวงไปประกอบพิธีฝังศพผู้เข้ารีตใหม่ ซึ่งเสียชีวิตลงขณะรับโทษอยู่ในคุก และได้ปฏิบัติเช่นนี้ตลอดจนสิ้นบันทึกในวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๒๑๗^๑

จากบันทึกนี้สะท้อนให้เห็นว่าในช่วงเริ่มต้นของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศสนั้นไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้กับชาวสยาม

นอกจากนั้นความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสยามและการที่บาทหลวงฝรั่งเศสเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในของราชสำนักอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนากับชาวสยามไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามแม้บาทหลวงฝรั่งเศสจะไม่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา แต่สิ่งสำคัญที่บาทหลวงฝรั่งเศสได้มอบไว้กับสยามก็คือการถ่ายทอดวิทยาการด้านต่างๆ สู่อำณาเขตไทย อาทิเช่น การให้ความสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาล การจัดตั้งสถาบันการศึกษา สิ่งเหล่านี้ทำให้คณะบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้รับการยอมรับในสังคมไทยแม้จะไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเผยแผ่ศาสนาก็ตาม ซึ่งก็น่าจะเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การที่บาทหลวงฝรั่งเศสจะกลับมาเผยแผ่ศาสนาในสยามอีก

^๑“Travaux-apostoliques á Juthia, Jouranal de la Mission, 13 janvier-5 mai 1674, A.M.E., vol, 876,898, In Adrien Launay, Histoire de la Mission de Siam 1662-1811, Vol., 59. อ้างใน ธิษณา วีระเกียรติสุนทร. (2553). **สนธิสัญญาระหว่างสยามกับชาติตะวันตกในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์**. หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

๒. การต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในอยุธยาตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ถึงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

จากบทบาทการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและความสัมพันธ์ทางการทูตกับฝรั่งเศสที่เจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากนี้ เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้บาทหลวงจากฝรั่งเศสมีบทบาทสำคัญในด้านอื่นๆ นอกเหนือไปจากการเผยแผ่ศาสนา โดยเฉพาะบทบาทในด้านการทูตและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางด้านการเมืองในราชสำนักอยุธยาอย่างมาก ประกอบกับฝรั่งเศสได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจและต่อต้านชาวฝรั่งเศสรวมทั้งคริสต์ศาสนาขึ้นอย่างเจือปนๆ ในกลุ่มชาวไทยบางกลุ่มจนกลายเป็นเหตุการณ์การต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส นับตั้งแต่ปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์เป็นต้นมาจนถึงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในพ.ศ. ๒๓๑๐ ทำให้บทบาทของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง

๒.๑. การต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา พ.ศ. ๒๒๓๑

เมื่อครั้งสมเด็จพระเพทราชายังรับราชการเป็นขุนนางในตำแหน่งออกพระเพทราชานั้น ได้แสดงตนอย่างชัดเจนว่า ไม่เห็นด้วยกับนโยบายการนำทหารฝรั่งเศสเข้ามาในอยุธยาและยังได้แสดงตนอย่างชัดเจนว่า ไม่ชอบพอลคอน แนวทางของออกพระเพทราชาในสมัยนั้น มีผู้สนับสนุนอยู่ไม่น้อยทั้งบรรดาขุนนาง ชนชั้นสูง ราษฎรและแม้แต่กลุ่มพระภิกษุ^๑ และด้วยเหตุนี้ ออกพระเพทราชาจึงกลายเป็นศูนย์กลางของความรู้สึกต่อต้านฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนา^๒ สาเหตุที่นำไปสู่การต่อต้านฝรั่งเศสและคณะบาทหลวงจากฝรั่งเศสนั้น มีสาเหตุสืบเนื่องมาจาก การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสมเด็จพระนารายณ์ ที่มีลักษณะเป็น “นโยบายดุลย์อำนาจ” ที่จะมาคานอิทธิพลของฮอลันดา ซึ่งเป็นเวลาที่ฝรั่งเศสเริ่มขยายอิทธิพลเข้ามาในดินแดนตะวันออก สมเด็จพระนารายณ์เห็นเป็นโอกาสดีที่จะดึงเอาฝรั่งเศสเข้ามาเป็นพันธมิตรกับอยุธยา เพื่อให้ฝรั่งเศสถ่วงดุลย์อำนาจกับฮอลันดา จึงทรงเอาใจบรรดาบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาพำนักชั่วคราวอยู่ในอยุธยาด้วยการยอมให้คณะบาทหลวงสามารถเผยแผ่ศาสนาได้อย่างเสรีและราษฎรสามารถนับถือศาสนาได้อย่างเสรีเช่นเดียวกัน โปรดให้ของพระสังฆราชฝรั่งเศสเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด โดยทรงให้เกียรติและมีปฏิสันถารด้วยอย่างดีพระราชทานที่ดินและสิ่งก่อสร้างให้แก่คณะบาทหลวงเพื่อใช้ในการสร้างโบสถ์ จึงทำให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเกิดปฏิกิริยาต่อต้านนโยบายต่างประเทศของสมเด็จพระนารายณ์อย่างมาก ประกอบกับการทรงยินยอมให้พอลคอนสืบทอดพระภิกษุและสามเณรออกมา

^๑ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๓๙). การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. หน้า ๗๓-๗๔.

^๒ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๒). อยุธยา ประวัติศาสตร์และการเมือง. หน้า ๗๖.

ทำงานโยธา^๑ จนเป็นให้เหตุพระภิกษุวางแผนการจะลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระนารายณ์ ที่เรียกว่า “กบฏของพระสงฆ์” การกบฏครั้งนี้ไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดารหรือเอกสารอื่นๆ แต่ปรากฏอยู่ในบันทึกของนิโกลาส์ แซร์แวส กล่าวไว้ว่า

พระภิกษุสงฆ์ได้ชุมนุมกันวันหนึ่งในโบสถ์อันสวยงามแห่งหนึ่ง โดยแจ้งว่าพระเจ้าแผ่นดิน (สมเด็จพระนารายณ์) จะเสด็จมาประกอบศาสนพิธีร่วมกับพวกตน ในโอกาสงานนักขัตฤกษ์สำคัญนั้น...สมณะเหล่านั้นสำคัญว่าแผนการของตนในอันที่จะปลงพระชนม์ชีพเป็นอันสัมฤทธิ์ผลแล้ว...ขุนนางสองคนล่วงหน้าเสด็จพระราชดำเนินมาก่อน เพื่อสำรวจตรวจดูว่าได้มีการเตรียมการเพื่อพระราชพิธีนั้นพร้อมสรรพแล้วหรือยัง ได้สังเกตเห็นพระภิกษุสงฆ์มีจำนวนมากมายึดปกติ และยังสังเกตเห็นอาวุธที่ซุกซ่อนไว้ในจิวรอีกด้วย...^๒

แผนการนี้ไม่สำเร็จพระภิกษุที่ก่อการทั้งหมดจึงถูกประหารชีวิต จากการดำเนินนโยบายเอาใจชาวฝรั่งเศสของสมเด็จพระนารายณ์ทำให้บรรดาขุนนาง พระสงฆ์และราษฎรจำนวนมากที่เคยสนับสนุนพระองค์มาตั้งแต่ต้นรัชกาลคลายความจงรักภักดีและการที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงนิยมฝรั่งเศสถึงกับมีรับสั่งกับราชทูตเดอ โซมองต์ ว่า “ถ้าในประเทศสยามมีขนบธรรมเนียมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ประเทศฝรั่งเศสไม่พอใจแล้วก็ขอให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสรับสั่งมาให้ทราบจะได้ทรงเปลี่ยนแปลงหรือลบล้างธรรมเนียมนั้นเสียทีเดียว”^๓ จากรับสั่งดังกล่าวส่งผลให้บรรดาขุนนางและราษฎรทั่วไปเข้าใจว่าสมเด็จพระนารายณ์จะทรงละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยและจะหันไปนับถือคริสต์ศาสนา

จากการที่สมเด็จพระนารายณ์แสดงความโปรดปรานคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ส่งผลให้ขุนนางและราษฎรแสดงความไม่พอใจทั้งสมเด็จพระนารายณ์และคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ดังจะสังเกตเห็นได้จากตั้งแต่พ.ศ.๒๒๒๘ เป็นต้นมา ได้มีเพลงยาว ฎีกาต่าง ๆ ที่กล่าวร้ายบาทหลวงฝรั่งเศส ตลอดจนข้อพิพาทระหว่างพลคอนกับออกหลวงสรศักดิ์และการวางแผนก่อการกบฏของพระภิกษุสงฆ์ดังที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าเป็นปฏิริยาของคนไทยที่ต่อต้านฝรั่งเศสและบาทหลวงฝรั่งเศส ที่เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์จนสามารถเข้ามามีบทบาทการเมืองภายใน ดังนั้นปฏิริยาของคนไทยที่ต่อต้านอิทธิพลของชาวฝรั่งเศสจึงเป็นประเด็นทางการเมืองมากกว่าประเด็นความเชื่อทางศาสนา

^๑พันธทิพา บัวสระแก้ว. (๒๕๔๙). **อยุธยาสมัยสมเด็จพระเพทราชา พ.ศ.๒๒๓๑-๒๒๔๖**. หน้า ๒๖.

^๒ไม่ระบุปีที่พุทธศักราชที่ชัดเจนสันนิษฐานว่าเป็นช่วงปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ไม่มีหลักฐานว่ากลุ่มพระสงฆ์นี้มีใครเป็นหัวหน้าและมีจำนวนเท่าใด

^๓นิโกลาส์ แซร์แวส. (๒๕๐๖). **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม**.

หน้า ๒๓๔-๒๓๗.

^๔คิลปากร, กรม. (๒๕๐๗). **ประชุมพงศาวดารภาค ๑๒ เล่ม ๑๐**. หน้า ๒๕๑

นอกจากนั้นการที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงอนุญาตให้ฝรั่งเศสนำกองทหารเข้ามาประจำอยู่ที่เมืองบางกอกตามคำสนับสนุนของฟอนคอลเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่เพิ่มความตึงเครียดทางการเมืองมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเมืองบางกอกมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะถือได้ว่าเป็น “ประตูสู่สยาม” และยังตั้งอยู่ใกล้กับอยุธยา หากขุนนางในอยุธยาคิดจะก่อการกบฏก็สามารถเดินทางเข้าถึงอยุธยาได้โดยง่าย ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ทรงตระหนักในเรื่องนี้ดี ดังนั้นสาเหตุส่วนหนึ่งที่พระองค์ทรงให้กองทหารฝรั่งเศสตั้งกองทหารประจำอยู่ที่เมืองบางกอกก็อาจจะเป็นเพื่อการป้องกันไม่ให้ขุนนางที่อยู่ในอยุธยาสามารถก่อการกบฏขึ้นได้สะดวกในขณะที่พระองค์ทรงประทับอยู่ที่เมืองลพบุรี^๑

นโยบายการให้ฝรั่งเศสเข้าประจำการที่บางกอกได้ถูกคัดค้านโดยออกพระเพทราชาแต่การคัดค้านไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากขุนนางบางกลุ่มต้องการให้กองทหารฝรั่งเศสเข้าประจำอยู่ที่ป้อมเมืองบางกอก อย่างไรก็ตามสมเด็จพระนารายณ์มิได้ทรงถือว่าการคัดค้านของออกพระเพทราชาเป็นความผิดต่อแผ่นดินเพราะทรงเห็นว่าพระเพทราชาทำไปด้วยความหวังดีต่อชาติบ้านเมืองโดยแท้จริง^๒ และพระองค์ก็ทรงไม่คาดคิดว่าการคัดค้านและการแสดงความไม่พอใจของออกพระเพทราชาดังกล่าวนำไปสู่การยึดอำนาจของออกพระเพทราชาในเวลาต่อมา

การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านกองทหารฝรั่งเศสที่เข้ามาประจำการอยู่ป้อมเมืองบางกอกนั้น นอกจากจะเกิดจากความไม่พอใจที่สมเด็จพระนารายณ์ยกเมืองบางกอกให้ทหารฝรั่งเศสเข้าประจำการแล้ว ยังน่าจะเกิดจากการที่ทหารฝรั่งเศสขาดระเบียบวินัยเพราะนายพลเดส์ฟาร์จผู้บังคับบัญชาต้องมาประจำที่ราชสำนัก จึงไม่มีคนคอยควบคุมทหารที่ประจำการที่บางกอก ทหารเหล่านี้ได้แสดงอาการเหยียดหยามชาวบ้าน เมาะอาละวาด ไม่เคารพวัฒนธรรมด้วยเหตุนี้จึงเป็นมูลเหตุอันนำไปสู่การยั่วยุให้เกิดการลุกฮือขึ้นต่อต้านฝรั่งเศส ความตึงเครียดทางการเมืองต่างๆ เพิ่มขึ้นในระยะหลังที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงประชวรที่เมืองลพบุรีและขุนนางทั่วไปดูเหมือนจะคาดการณ์ว่า การเสด็จสวรรคตกำลังจะมาถึง ในที่สุดออกพระเพทราชาเป็นผู้นำในการยึดพระราชวังและกำจัดฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง โดยการประหารชีวิตพระปีย์พระราชบุตรบุญธรรมของสมเด็จพระนารายณ์ จับกุมตัวพลคอน และสังหารชีวิตในวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๒๓๑

^๑ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๔๓). การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. หน้า ๙๔.

^๒ ขจร สุขพานิช. (๒๕๐๖). ออกญาวิไชยเณรและการต่างประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์.

หลังจากนั้นในวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๒๓๑ หรือ ๒๑ วันหลังสมเด็จพระนารายณ์สวรรคต ออกพระเพทราชาได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา จากบันทึก Histoire de la Révolution de Siam arrive en l' année 1688 มีบันทึกไว้ว่า

ชาวไทยทุกคนได้แสดงออกถึงความยินดีที่พระเพทราชาได้ขึ้นครองราชย์ พระสงฆ์ต่างสวดที่ว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และปฏิญาณว่าจะทำลายศาสนาคริสต์ให้หมดสิ้นไป ฝ่ายขุนนางก็มองว่าสมเด็จพระเพทราชาว่าเป็นผู้นำในการแก้แค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพและอิทธิพลจากชาวต่างชาติ ซึ่งเคยครอบครองอยู่ในรัชกาลก่อน ส่วนประชาชนซึ่งชื่นชมยินดีต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้ต่างก็แซ่ซ้องสรรเสริญโดยพร้อมเพียงกัน แสดงความเคารพเทิดทูนพระเจ้า-อยู่หัวพระองค์ใหม่^๑

ข้อความในบันทึกนี้สะท้อนให้เห็นว่า การทำรัฐประหารของออกพระเพทราชา ได้รับการสนับสนุนจากพระภิกษุสงฆ์ ขุนนางและประชาชน จึงทำให้การก่อรัฐประหารกระทำสำเร็จได้ในเวลาอันรวดเร็วและปราศจากการขัดขวางของขุนนางฝ่ายต่างๆ

ในระหว่างนั้นกองทัพสยามได้ล้อมกองกำลังทหารฝรั่งเศสที่ป้อมบางกอกเป็นเวลาถึง ๕ เดือน สมเด็จพระเพทราชาได้รับสั่งให้ควบคุมตัวคริสตชนและบาทหลวงทั้งที่อยุธยาและที่มะริดซึ่งถูกส่งตัวมายังอยุธยาไว้ด้วย เมื่อกองทหารฝ่ายสยามยังไม่สามารถเข้ายึดป้อมของฝ่ายฝรั่งเศสได้สำเร็จ พระเพทราชาโปรดให้จับกุมสังฆราชลาโนให้โซ่จูงจำไว้ และนำตัวทนายมายังบริเวณที่อยู่ในระยะกระสุนปืนใหญ่ของฝรั่งเศสทำให้ฝ่ายฝรั่งเศสต้องเปลี่ยนวิถีกระสุน^๒ ต่อมาฝ่ายฝรั่งเศสยอมเจรจาสงบศึก ทั้งสองฝ่ายทำสัญญากันโดยมีสาระสำคัญว่า ฝรั่งเศสต้องถอนทหารออกจากป้อมที่บางกอกและเมื่อเดินทางถึงเมืองปอนดิเชรีในอินเดียแล้ว จะต้องส่งเรือกลับคืนพร้อมทั้งเงินที่ได้ขอยืมและต้องจัดส่งชาวสยามที่อยู่ในฝรั่งเศสกลับมายด้วย ส่วนฝ่ายสยามสัญญาว่า จะให้ความคุ้มครองแก่บาทหลวงและชาวคริสต์ รวมทั้งให้เสรีภาพแก่ผู้ที่จะเดินทางออกนอกราชอาณาจักรเพื่อรับประกันให้เป็นไปตามสัญญาทั้งสองฝ่าย จึงได้แลกเปลี่ยนตัวประกัน โดยมีขุนนางสยาม ๓ คนลงเรือไปกับฝ่ายฝรั่งเศส ส่วนฝ่ายสยามก็ได้กักตัวชาวฝรั่งเศสไว้ ๔ คน คือ สังฆราชลาโน นายมองสิเออร์เวเรต์ ผู้แทนการค้าบริษัทฝรั่งเศส นายพลเดส์ฟาร์จ และนายทหารเดอ โบซองปี โดยตกลงกันว่าเมื่อเรือไปถึงปากน้ำแล้วฝ่ายฝรั่งเศสจะต้องคืนตัวประกันทั้งสามให้ ตามเงื่อนไขสัญญานี้หากฝ่ายฝรั่งเศสผิดสัญญา ฝ่ายสยามจะจับกุมตัวสังฆราชลาโน นายมองสิเออร์เวเรต์และบาทหลวงทั้งหมดที่อยู่ในอยุธยา^๓

^๑มานิจ ชุมสาย. (๒๕๓๕). การปฏิวัติในประเทศไทย พ.ศ.๒๒๓๑ (ค.ศ.1688). หน้า ๕๓.

^๒อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๘). สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๙๔.

^๓พลับพลึง มูลศิลป์. (๒๕๒๓). ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา. หน้า ๒๖๒-๒๖๓.

จากข้อพิพาทกับฝรั่งเศสในครั้งนี้ ได้มีการจับกุมบาทหลวงฝรั่งเศส คริสตชน ทหารชาวฝรั่งเศส และลูกจ้างบริษัทฝรั่งเศสที่ตกค้างอยู่ในอยุธยาทั้งหมดคุมขังและต้องทำงานโยธาร่วมกับนักโทษอื่น ๆ มีเพียงบาทหลวงโปมาร์ตที่เป็นแพทย์เท่านั้นที่ได้รับการยกเว้นและได้ทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือบาทหลวงและคริสตชนที่เจ็บป่วย ได้มีบันทึกกล่าวถึงเหตุการณ์ในครั้งนี้ว่า

“เมื่อสมเด็จพระนารายณ์สวรรคตลงในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๓๑

เมื่อพระเพทราชาทำการรัฐประหาร จึงทำให้บุคคลทั่วไปมีปฏิริยาต่อชาวยุโรป อย่างรุนแรง เมื่อบาทหลวงเดินอยู่ในถนนจะถูกราษฎรใช้ก้อนหินขว้างปาตำท้อ ด้วยถ้อยคำหยาบคาย^๑ มีการร้องเพลงเยาะเย้ยหมิ่นประมาทชาวยุโรปโดยเฉพาะพวกฝรั่งเศส ตามถนนหนทางเต็มไปด้วยราษฎรซึ่งถืออาวุธ ทำให้ชาวยุโรปที่อาศัยในลพบุรีเกิดความกลัว บางคนได้หลบหนีไปอาศัยอยู่กับบาทหลวงโปรตุเกส^๒ หลังจากนั้น สังฆราชลาโนถูกจับ ถูกกระชากแหวน กางเขนที่ห้อยที่อกและหมวก ออก ถูกเตะ ชกและเอาไม้ตะบองตี ถูกใส่โซ่และตรวนหลายเส้น บรรดามิชชันนารีหลายท่านก็ถูกจับกุมด้วย โบสถ์ใหญ่น้อย วิทยาลัย สามเณรล้วยถูกเผาทำลายสิ้น หลุมฝังศพของสังฆราชเดอ ลา ม็อตและบาทหลวงถูกระเบิด อีกทั้งชาวสยามอีกหลายคนก็ถูกทรมานในครั้งนี้ด้วย”^๓

สถานการณ์ที่ค่อนข้างรุนแรงและวุ่นวายในสังคมอยุธยาจากการทำรัฐประหารของสมเด็จพระเพทราชา ส่งผลกระทบต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศสอย่างมากมีการทำร้ายบาทหลวงและศาสนสถาน ตลอดจนส่งกระทบถึงชาวยุโรปในอยุธยาที่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่อาจจะถูกทำร้ายอีกด้วย

สมเด็จพระเพทราชายังได้มีพระบรมราชโองการประกาศห้ามอย่างเป็นทางการไม่ให้พวกฝรั่งเศสเข้ามาในสยามอีกต่อไป ถ้าผู้ใดขัดขืนและถูกจับตัวได้จะต้องโทษถึงประหารชีวิตและหากผู้ใดช่วยเหลือให้ที่พักอาศัยหรือปกปิดซ่อนเร้นไว้ก็จะมีโทษเช่นเดียวกัน^๔ ดังนั้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างราชสำนักอยุธยากับราชสำนักฝรั่งเศสตั้งแต่ต้นรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์จึงได้หยุดชะงักลงในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา

ทางด้านบาทหลวงคณะเยซุอิตจากฝรั่งเศสที่อยู่ในลพบุรีและอยุธยา ส่วนใหญ่ได้ลงเรือเดินทางไปกับเรือฝรั่งเศสในครั้งนั้น เหลือเพียงบาทหลวงลาเบรียล ที่ยืนยันจะอยู่ในอยุธยากับบาทหลวงเยซุอิตจากโปรตุเกสที่ค้าขายชาวโปรตุเกส คือ บาทหลวงมัลโดนาต์และบาทหลวงซูอาเรซ แต่บาทหลวงลาเบรียลได้ถูกฝ่ายสยามจับตัวไว้จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๒๓๓ ในขณะนั้นบาทหลวงที่อยู่ในค้าขายชาวโปรตุเกส

^๑บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอแบส. หน้า ๒๗๙-๒๘๐.

^๒ศิลปากร, กรม. (๒๕๑๑). **ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓๕ เล่ม ๒๑**. หน้า ๔๖.

^๓อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๕). **ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ. 1662-1811**. หน้า ๑๐๔-๑๑๑.

^๔พลับพลึง มูลศิลป์. (๒๕๒๓). **ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา**. หน้า ๒๖๕.

คงจะรอดพ้นจากเหตุการณ์การต่อต้านดังกล่าว เพราะปรากฏหลักฐานว่า คริสตชนเชื้อสายเวียดนามบาง
คนได้เก็บทรัพย์สินบางอย่างของโบสถ์ไปฝากไว้กับบาทหลวงเยซุอิตโปรตุเกส

เหตุการณ์ความบาดหมางระหว่างราชสำนักอยุธยา กับฝรั่งเศส ส่งผลให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศส
พร้อมทั้งคริสตชนที่เหลือนอยู่ในอยุธยาต้องประสบกับความทุกข์ยากต่างๆ แต่สถานการณ์ได้คลี่คลายลง
เมื่อนายพลเดส์ฟาร์จกลับจากปอนดิเชรีถึงภูเก็ตแล้วได้เริ่มส่งตัวประกันขุนนางสยามกลับอยุธยาเป็น
ระยะๆ ในระหว่างนั้นบาทหลวงและนักเรียนเตรียมบวชได้ถูกย้ายไปอยู่ที่เกาะเล็กๆ กลางแม่น้ำเจ้าพระยา
แม้จะได้รับเสรีภาพบางส่วนแต่เนื่องจากความยากลำบากต่างๆ ทำให้แทบทุกคนล้มป่วยและหลายคน
ต้องเสียชีวิตไปรวมทั้งบาทหลวงไปมาร์ทด้วย^๑ สังฆราชลาโนได้รับการปล่อยตัวออกมาเมื่อเดือนธันวาคม
พ.ศ. ๒๒๓๓ ส่วนคนอื่นๆ ถูกปล่อยตัวมาออกมาในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๒๓๔ เมื่อได้รับพระบรมรา-
ชานุญาตให้กลับไปยังสามเณราลัยก็พบว่าเหลือเพียงแต่ซากกำแพงเท่านั้น สำหรับงานด้านศาสนานั้น
คณะบาทหลวงถูกห้ามไม่ให้ออกจากเขตเมืองหลวง จำนวนบาทหลวงก็ลดน้อยลงแม้จะได้รับพระราชทาน
เงินทานจำนวนหนึ่งมาช่วยค่าก่อสร้างสามเณราลัยและโบสถ์จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๒๓๘^๒ และมีพระ
บรมราชานุญาตให้เปิดสอนนักเรียนเตรียมบวชได้อีกแต่จำนวนผู้เข้าเรียนก็น้อยลงมาก

การที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสยังคงสามารถดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอยู่ต่อได้นั้น สืบ
เนื่องมาจากการทำสัญญาสงบศึกระหว่างฝรั่งเศสกับอยุธยาในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๒๓๑ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งสัญญาข้อที่ ๔ ให้บาทหลวงอยู่ดำเนินงานเผยแผ่ศาสนาต่อไปได้โดยไม่สูญเสียสิทธิพิเศษแต่
อย่างใด ให้มีการนับถือคริสต์ศาสนาได้อย่างเสรี และห้ามมิให้ผู้ใดขัดขวางการประกอบศาสนกิจและใน
สัญญาข้อที่ ๕ ให้คณะบาทหลวงเยซุอิตเป็นผู้เลือกเองว่า จะเดินทางออกไปหรือจะอยู่ในพระ
ราชอาณาจักรโดยได้รับสิทธิพิเศษและเกียรติยศตลอดจนทรัพย์สินอื่นๆ ตามที่เคยได้รับพระเมตตาจาก
พระมหากษัตริย์พระองค์ก่อน และในสัญญาข้อที่ ๖ ให้บริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสดำเนินกิจการ
ต่อไปได้ตามสิทธิพิเศษเดิม โดยเจ้าหน้าที่ของบริษัทซึ่งเข้ามาดำเนินงานจะไม่ถูกขัดขวางใด^๓ การที่สมเด็จพระ
เพทราชาทรงทำสัญญาสงบศึกกับฝรั่งเศส และยังคงให้คณะบาทหลวงสามารถดำเนินการเผยแผ่
คริสต์ศาสนาต่อไปได้แม้จะกำหนดขอบเขตอยู่แค่ในพระนครเท่านั้น รวมถึงยังคงให้บริษัทการค้าของ
ฝรั่งเศสดำเนินกิจการต่อไปนั้น สะท้อนให้เห็นว่า สมเด็จพระเพทราชาทรงต้องการเพียงแค่ผลักดันกอง
ทหารฝรั่งเศสให้ออกไปจากราชอาณาจักรเท่านั้น แต่ยังคงรักษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้คง

^๑อาเดรียง โลเน.(๒๕๒๘). *สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส*. หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

^๒วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). *ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา*

สังคายนาวาติกันที่ ๒. หน้า ๑๐๑.

^๓มานิจ ชุมสาย. (๒๕๓๕). *การปฏิวัติในประเทศไทย พ.ศ. ๒๒๓๑ (ค.ศ. 1688)*. หน้า ๕๖.

อยู่ต่อไป ถึงแม้จะลดระดับความสัมพันธ์ลงมา ทั้งนี้เพราะว่าสมเด็จพระเพทราชาทรงเห็นความสำคัญทางด้านการค้าและส่งผลประโยชน์ที่จะได้รับทางด้านวิทยาการจากฝรั่งเศส

สำหรับงานด้านศาสนานั้น มีจำนวนบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสทั้งหมดเหลืออยู่เพียง ๖ ท่าน นอกนั้นเป็นบาทหลวงจากคณะนิลาภีญีปุ่นอีกอย่างละหนึ่งท่าน คริสตชนที่อยู่ทางเหนือเช่น พิชณุโลก สุโขทัยแทบจะสูญหายไป บ้างก็ถูกเนรเทศ บ้างก็หนีไปหลบซ่อนในป่า สำหรับคริสตชนที่อยู่อยุธยา ส่วนใหญ่เป็นชาวโคชินจีนโดยเหลืออยู่เพียง ๑๒๕ คน เทียบกับก่อนหน้านี้มีถึง ๕๐๐-๖๐๐ คน^๑ บาทหลวงต้องเริ่มงานกันท่ามกลางบรรยากาศความหวาดระแวงและไม่เป็นมิตร อย่างไรก็ตามบรรดาบาทหลวงก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่โปรดศีลล้างบาปแก่เด็กใกล้จะตายและการเยี่ยมเยียนคนป่วย ทั้งนี้ในช่วงระหว่างพ.ศ.๒๒๓๘-๒๒๓๙ ได้เกิดไข้ทรพิษระบาด มีราษฎรล้มตายจำนวนมาก บาทหลวงได้ออกช่วยเหลือคนเจ็บป่วย จัดการศพตามอ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้าของเขาให้โรคระบาดสูญสิ้นไป พระสังฆราชลาโนได้กราบทูลถึงวิธีการป้องกันโรคนี้ ซึ่งสมเด็จพระเพทราชาได้ทรงออกกฤษฎีกาให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำของสังฆราชลาโน^๒ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักกับบาทหลวงมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักอยุธยากับคริสต์ศาสนามีท่าทีที่ดีขึ้น แต่ในพ.ศ. ๒๒๔๒ ได้เกิดข้อขัดแย้งขึ้นมาอีกครั้ง คือ ได้เกิดกบฏของพวกเข้ารีต เนื่องจากพวกญวนเข้ารีตไม่พอใจที่เมื่อคราวเกิดกบฏนครราชสีมาพ.ศ.๒๒๓๔ ได้ถูกเกณฑ์แรงงานไม่หยุดหย่อน จนไม่มีเวลาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและไม่ได้หยุดพักในวันอาทิตย์ พวกญวนเข้ารีตเหล่านี้จึงได้สมคบกับชาวเขมร ก่อการกบฏที่เมืองจันทบุรีและฆ่าเจ้าเมืองถึงแก่ความตาย สมเด็จพระเพทราชาจึงโปรดเกล้าฯ ให้ทำการปราบปรามอย่างรุนแรง บางคนถูกตัดหัวเสียบประจานและถูกลดตัวลงเป็นทาส^๓ สมเด็จพระเพทราชาไม่โปรดพวกเข้ารีตอีกต่อไป เมื่อทรงกริ้วก็จะตรัสประณามคริสต์ศาสนาและโรงเรียนสามเณรด้วยถ้อยคำหยาบคาย^๔ เหตุการณ์นี้ได้ส่งผลกระทบถึงความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักสมเด็จพระเพทราชากับคริสต์ศาสนา

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าตลอดรัชสมัยของสมเด็จพระเพทราชา จึงเป็นช่วงเวลาที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใดๆ ยังสามารถทำหน้าที่ของตนได้ตามปกติและแม้ว่าจำนวนคริสตชนจะมีเหลืออยู่ไม่มากนักและแทบจะไม่มีชุมชนชาวฝรั่งเศสอยู่ในอยุธยา แต่บาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสก็ยังคงอยู่ในสยามเพื่อดูแลมิสซังที่ได้ก่อตั้งไว้แล้วในครั้งรัชกาลก่อนให้คงอยู่ต่อไป จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ ได้มีการรื้อฟื้นความสัมพันธ์

^๑ วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

สังคายนาวาติกันที่ ๒. หน้า ๑๐๐.

^๒ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). คาทอลิกกับสังคมไทย. หน้า ๘๐.

^๓ ศิลปากร, กรม. (๒๕๑๑). ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓๖ เล่ม ๒๑. หน้า ๓๐๐.

^๔ ศิลปากร, กรม. (๒๕๑๑). ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓๖ เล่ม ๒๒. หน้า ๒๑-๑๔.

ระหว่างประเทศขึ้นมาใหม่ แต่ปรากฏว่าฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความสนใจ ทั้งนี้เนื่องจากฝรั่งเศสต้องทำสงครามทางยุโรป ดังนั้นความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างราชสำนักอูยยากับราชสำนักฝรั่งเศสจึงสิ้นสุดลงเมื่อตอนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ และจะกลับมาหารือความสัมพันธ์อีกครั้งในสมัยรัตนโกสินทร์

๒.๒. ข้อจำกัดในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในอยุธยาหลัง พ.ศ. ๒๒๗๓

แม้ว่าหลังจากรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ราชสำนักอูยยาไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับราชสำนักฝรั่งเศส ยังคงมีบาทหลวงฝรั่งเศสอยู่ในอยุธยาเพื่อดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาต่อมาในปลายพ.ศ. ๒๒๗๓ ซึ่งตรงกับปลายรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ ได้เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างคริสต์ศาสนากับราชสำนัก นั่นคือ มีการนำตัวบาทหลวงฝรั่งเศส ๕ ท่านไปสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องหนังสือคำสอนทางศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เขียนขึ้นเป็นภาษาไทย

เหตุการณ์ดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นจากการที่มีเชื้อพระวงศ์พระองค์หนึ่ง^๑ ได้มาขอยืมหนังสือที่เกี่ยวกับศาสนาที่สำนักสอนศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศสไปอ่าน บาทหลวงเข้าใจว่าเชื้อพระวงศ์พระองค์นี้มีความสนใจในคำสอนของคริสต์ศาสนาและจะเข้านับถือคริสต์ศาสนาจึงได้ให้ยืมไปเพื่อศึกษา^๒ ต่อมาเชื้อพระวงศ์ท่านนี้ได้นำหนังสือไปถวายพระอนุชาพระเจ้าแผ่นดิน จากนั้นมาเรื่องหนังสือของบาทหลวงก็ได้กลายเป็นปัญหาขึ้นจากการที่พระอนุชามีพระราชประสงค์ในหนังสือเล่มอื่นๆ ของคณะบาทหลวงที่เขียนเป็นภาษาไทยจึงมีรับสั่งให้ขุนนางมารับหนังสือจากบาทหลวง เรื่องหนังสือดังกล่าวเป็นเหตุให้ราชสำนักมีการประชุมปรึกษากันอยู่หลายเดือน^๓ ดังปรากฏในบันทึกของท่านเดอ คาเลเร บันทึกว่า

ตั้งแต่นั้นมา พระเจ้ากรุงสยามทั้งเจ้านายข้าราชการผู้ใหญ่ได้ประชุมปรึกษาหารือได้เถียงกันถึงเรื่องคริสต์ศาสนาอยู่หลายเดือน แต่การประชุมปรึกษากันนี้หาได้ทำให้เห็นความจริงของคริสต์ศาสนาไม่ จนถึงกับพวกพระภิกษุสงฆ์ขอให้ล้างคริสต์ศาสนาเสียอย่าให้มีเลย^๔

หนังสือบางเล่มของบาทหลวงฝรั่งเศสมีการใช้ภาษาบาลีและบางเล่มมีเนื้อหาโต้แย้งคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น หนังสือพระวรสาร (The Gospel) ที่แปลเป็นภาษาไทยและมีอรรถาธิบายเป็นภาษา

^๑ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). *คาทอลิกกับสังคมไทย*. หน้า ๘๗-๘๘.

^๒ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเชื้อพระวงศ์พระองค์คือใคร อ้างใน เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). *คาทอลิกกับสังคมไทย*. หน้า ๘๗-๘๘.

^๓ ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๙. หน้า ๒๐๗-๒๐๘.

^๔ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). *คาทอลิกกับสังคมไทย*. หน้า ๘๘.

^๕ สามารถอ่านรายละเอียดทั้งหมดได้ใน เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). *คาทอลิกกับสังคมไทย*. หน้า ๘๙-๙๔.

บาลี และหนังสือชื่อ ปุจฉาวิสดา ที่เขียนขึ้นโดยสังฆราชลาโน การสอบสวนนี้สังฆราชเดอ เกราเลย์ (De Quéralay) เป็นผู้ถูกสอบสวนและได้บันทึกไว้โดยละเอียด”

การดำเนินการไต่สวนครั้งนี้ มีการสอบสวนโดยตั้งคำถามให้สังฆราชตอบเป็นข้อๆ ส่วนใหญ่เป็นคำถามที่แสดงความไม่ไว้วางใจในการเผยแผ่ศาสนาของคณะบาทหลวงว่า เป็นการกระทำที่ดูหมิ่นพระพุทธรูป และทำการหลอกลวงราษฎรให้มาเข้าร่วมจากการที่แต่งหนังสือด้วยภาษาบาลีและใช้ตัวอักษรไทย ฝ่ายสังฆราชปฏิเสธข้อกล่าวหาทุกข้อ หลังจากนั้นที่ไต่สวนได้ลงความเห็นว่าการกระทำดังกล่าวของคณะบาทหลวงเป็นความผิด แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้และเพื่อป้องกันมิให้บาทหลวงประพฤติเช่นนี้อีกจึงมีพระราชโองการ ประกาศข้อห้าม ๔ ประการ คือ

๑. ห้ามมิให้ใช้ตัวอักษรบาลีหรืออักษรไทยสำหรับไปเขียนหนังสือสอนศาสนา
๒. ห้ามมิให้พวกบาทหลวงเทศนาสั่งสอนเป็นภาษาไทย
๓. ห้ามมิให้ไทย มอญ ลาว ซึ่งถือพระพุทธศาสนา แม้จะยากจนอย่างไรไปยืมข้าวของเงินทองจากพวกบาทหลวง และห้ามมิให้ไปขอเข้าร่วม
๔. ห้ามมิให้พวกบาทหลวงแต่งหนังสือติเตียนและคัดค้านศาสนาของไทย”

หลังจากการไต่สวนแล้ว มีคริสตชนจำนวน ๑๑ คนถูกจับกุม มีการค้นและริบหนังสือที่บาทหลวงแต่งขึ้นเพื่อใช้ในการสอนคำสอนและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และขุนนางให้สังฆราชรับรองว่าจะไม่มีหนังสือเช่นนี้อีก หากว่าค้นพบอีกจะเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ^๒ ในที่สุดในวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๒๗๔ ราชสำนักไทยจึงสั่งให้มีการจารึกข้อห้ามตามพระราชโองการลงบนหินขนาดใหญ่ ๓ ก้อน เพื่อนำมาวางไว้ที่โบสถ์ ๒ แห่ง และที่สามเณรลัยอีก ๑ แห่ง” แล้วสั่งให้ตั้งหินไว้ที่หน้าประตูทางเข้าโบสถ์นักบุญยอแซฟ อยุธยา หินนี้บรรดาบาทหลวงเรียกว่า “หินแห่งความอัปยศ” ถ้อยคำที่จารึกในหินนั้นเป็นภาษาฝรั่งเศสและเป็นภาษาไทย นอกจากข้อห้ามต่าง ๆ แล้วในท้ายจารึกนั้น ได้มีการคาดโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างหนัก คือ ลงโทษโบยตีและขับไล่ออกนอกพระราชอาณาจักร ส่วนคริสตชนที่เข้าร่วมแล้วหรือจะมาร่วมเข้าร่วมจะต้องมีโทษประหารชีวิต^๓ เพื่อเป็นการประกาศถึงบทลงโทษของราชสำนักไทยที่มีต่อการกระทำที่ทางราชสำนักไทยเห็นว่ามีผิดในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ได้ปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจนอันเป็นการลงโทษต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาด้วยการสร้างข้อจำกัดในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา

^๑ สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). **ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๐๘**. หน้า ๒๖.

^๒ โรเบิร์ต กอสเต. (๒๕๔๗). **๒๐๐๐ ปีแห่งการประกาศพระวรสาร**. หน้า ๑๘๒.

^๓ อาเดรียง โลเน. (๒๕๒๘). **สยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส**. หน้า ๑๑๒.

^๔ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). **คาทอลิกกับสังคมไทย**. หน้า ๙๖-๙๗.

เรื่องราวของหินสลักพระบรมราชโองการนี้ยังคงดำเนินต่อมาจนถึงรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เสนาบดีได้มีการนำหินสลักดังกล่าวไปตั้งไว้ยังที่ปรากฏชัดแจ้งยิ่งกว่าเดิมและประดับลวดลายให้งดงามกว่าเดิม มีข้อห้ามเพิ่มขึ้นจากเดิมเช่นการห้ามสอนศาสนาให้เด็กเล็กและไม่ได้ห้ามแต่ในอยุธยาเท่านั้น แต่ทั่วไปทุกแห่ง เช่น ที่มะริดและตะนาวศรี จากสภาพการณ์ต่างๆ ในสมัยอยุธยาตอนปลายนี้ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของบาทหลวงทั้งจากฝรั่งเศสและโปรตุเกสต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคความยากลำบากต่างๆ เกือบตลอดเวลาแล้ว

การกำหนดข้อห้ามดังกล่าวยังเท่ากับห้ามเผยแพร่ศาสนาในหมู่คนไทยและกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับไทย ทำให้คณะบาทหลวงต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายจากคนไทย มอญ และลาว มาเป็นกลุ่มชาวจีนและเวียดนามและคนกลุ่มนี้ได้กลายเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเผยแพร่ศาสนาของคณะบาทหลวงในเวลาต่อมา นอกจากข้อห้ามที่จารึกไว้ในแผ่นหินแล้ว ยังมีการห้ามคนไทยมีความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา ดังที่ปรากฏในพระราชกำหนดเก่าเมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๖ ความตอนหนึ่งว่า “แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ห้ามอย่าให้ไทยมอญลาวลักไปช่องเสพเมณญ ด้วยแขกฝรั่งอังกฤษคุลามมลายู ซึ่งถือฝ่ายมิชฌาติฐิ เพื่อจะมีให้ทวยราชฎรไปสู่อบายทุกซ์ให้อยู่ตามสัมมาทิฐิ อย่าให้ระคนปนกัน...ถ้าผู้ใดมิฟังลอบลักไปช่องเสพเมณญธรรมด้วยผู้ถือมิชฌาติฐิ พิจารณาสืบสาวจับได้ จะเอาตัวผู้ซึ่งช่องเสพด้วยผู้ถือมิชฌาติฐิ เป็นโทษถึงสิ้นชีวิต ฝ่ายพ่อแม่ญาติพี่น้องซึ่งมิได้กำชับห้ามปรามเป็นโทษด้วยตามใกล้เคียง”^๑ ข้อกำหนดนี้แม้จะไม่ได้ระบุโดยตรงว่าห้ามคนไทยมีความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา แต่การห้ามมีความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับชาวตะวันตกซึ่งเป็นชาติที่นับถือคริสต์ศาสนา ก็น่าจะมีนัยยะถึงการห้ามร่วมประเวณีกับคนที่นับถือคริสต์ศาสนาด้วยเช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐที่จะควบคุมคนไทยในการติดต่อสัมพันธ์กับคนต่างศาสนาซึ่งรวมถึงผู้นับถือคริสต์ศาสนาด้วย จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในหมู่คนไทยเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

เมื่อกรุงศรีอยุธยาพ่ายแพ้แก่พม่าในพ.ศ. ๒๓๑๐ สังฆราช บาทหลวงและคริสตชนถูกจับเป็นเชลยโบสถ์และสามเณรล้วยทั้งหมดถูกพาไปพร้อมกับบ้านเรือนและสถานที่ต่างๆ ในอยุธยา กองทัพพม่าได้นำสังฆราช บาทหลวงและคริสตชนส่วนหนึ่งไปพม่า หลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว บาทหลวงฌาคส์ กอร์รี (Jacques Corre) บาทหลวงอิสิดอร์ กอนเซซา (Isodor da Conceição) และบาทหลวงแบร์นาร์ดีโน ซาเลมา (Bernadino Salema) กับคริสตชนราว ๓๐๐ คน ได้หลบหนีไปเขมร แต่บาทหลวงแบร์นาร์ดีโนจมน้ำเสียชีวิตบริเวณใกล้เมืองบางกอก บ้านพักคิโนรีก็ถูกเผาทำลาย ภคินีไปหลบภัยที่เมืองจันทบุรีและตั้งมั่นอยู่ที่นั่น^๒ สังฆราชปีแอร์ บริโกต์ (Pierre Brigot) ประมุขมิสซังสยามในขณะนั้น

^๑ สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๐๘*. หน้า ๒๖.

^๒ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). *ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว*. หน้า ๒๖๐.

พร้อมทั้งคริสตชนกลุ่มหนึ่งถูกนำตัวไปเป็นเชลยโดยเดินทางไปถึงเมืองย่างกุ้งของพม่า ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๑๐ และพักอยู่ที่โบสถ์ของบาทหลวงคณะบาร์นาบิต (Barnabites) สังฆราชบริโกต์ ก็ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกจากพม่าได้ในวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๑๑ และไม่ได้กลับมาสยามอีก ส่วนชุมชนคาทอลิกที่ยังคงเหลือรอดอยู่เพียง ๒ แห่ง คือ ชุมชนคาทอลิกที่จันทบุรี ซึ่งมีบาทหลวงพื้นเมืองท่านหนึ่งปกครอง และชุมชนคาทอลิกที่ภูเก็ตซึ่งมีนักบวชคณะฟรันซิสกันชาวโปรตุเกสพักอยู่^๑ คนอื่นๆ ก็กระจัดกระจายไปบางกอกบ้าง ทางภาคใต้บ้าง ดังนั้นประวัติศาสตร์การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยอยุธยาจึงได้สิ้นสุดลงไปพร้อมกับการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ จนกระทั่งได้มีการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งในสมัยธนบุรีและสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

๓. การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยธนบุรี พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงสถาปนาการปกครองรัฐไทยขึ้นใหม่ที่กรุงธนบุรี คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้เริ่มกลับเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาอีกครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่ได้หยุดชะงักลงในตอนเสียกรุงศรีอยุธยา

การฟื้นฟูการเผยแผ่คริสต์ศาสนานั้น เริ่มต้นจากบาทหลวงกอรี เดินทางมากลับเข้ามาในกรุงธนบุรีเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๑๒ พร้อมกับคริสตชน ๔ คน เป็นชาวเวียดนาม ๓ คน และเป็นคนไทย ๑ คน^๒ หลังจากที่ได้อพยพหนีสงครามไปอยู่ที่เขมรและเมื่อทราบข่าวว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงสถาปนาเมืองธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแล้วจึงได้เดินทางกลับเข้ามา เมื่อมาถึงธนบุรีท่านได้พบว่ามีคริสตชนอยู่ราว ๔๐๐ คนรวมตัวกันอยู่ใกล้บ่อน้ำแห่งหนึ่งที่บางกอก สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงพระราชทานที่ดิน ตรงบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลภูมิจัน จากสมเด็จพระเจ้าตากสินเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๑๒ เพื่อใช้สำหรับสร้างโบสถ์และได้รับการเรียกว่า “โบสถ์ข้างตาคูฐ”^๓

ต่อมาพ.ศ. ๒๓๑๔ สังฆราชเลอบ บอง (Le Bon) ได้เดินทางมาเพื่อทำหน้าที่ปกครองมิสซังสยามตามสาส์นตราตั้งจากสำนักวาติกัน เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๑๗ แต่ท่านได้ทราบข่าวว่ากรุงศรีอยุธยากำลังทำสงครามกับพม่าอยู่จึงได้เดินทางกลับไปยังฝรั่งเศส เพื่อดูสถานการณ์ จนเมื่อสถานการณ์เป็นปกติท่านจึงได้เดินทางกลับมาอีกครั้งพร้อมด้วยบาทหลวงการ์โนลต์ (Garnault) เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๑๕^๔ สถานการณ์ของมิสซังสยามในช่วงเวลานั้นมีคริสตชนเหลืออยู่ไม่กี่ครอบครัว ชีวิตของคริสตชนตกอยู่ในความลำบาก คริสตชนหญิงต้องยอมเป็นอนุภรรยาของชาวจีนเพื่อ

^๑โรแบต์ กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๒๖๐-๒๖๑.

^๒วิกเตอร์ ลาร์เก. (๒๕๓๙). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. หน้า ๘๕.

^๓กุลชลี เสริมทวีทรัพย์. (๒๕๕๕). คาทอลิกไทย เกิดใต้อังคราชน. หน้า ๑๕

^๔จดหมายมองเซนเยอร์เลอบอง ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ ใน พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี

จะมีอาหารประทังชีวิต การดำเนินชีวิตไม่แตกต่างไปจากชาวพุทธ^๑ สังฆราชเลอ บอง จึงมีภารกิจที่จะต้องฟื้นฟูความเชื่อและการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของคริสต์ศาสนา

งานด้านการฟื้นฟูการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสทำได้อย่างจำกัดภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ยังคงถือสิทธิควบคุมการนับถือศาสนาในหมู่ชาวสยามเพื่อรักษากำลังคนภายใต้ระบบไพร่ให้มีเสถียรภาพนับแต่สมัยธนบุรี เนื่องจากชาวสยามทุกคนถือเป็นไพร่ในสังกัดหลวง ไพร่จึงไม่มีสิทธิเลือกนับถือศาสนาแต่อย่างใด คณะบาทหลวงฝรั่งเศสจึงได้เลือกกลุ่มเป้าหมายใหม่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ซึ่งในช่วงสมัยธนบุรีมีชาวจีนอยู่เป็นจำนวนมาก การที่มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่ในธนบุรีเป็นจำนวนมากนั้นเกิดจากนโยบายของสมเด็จพระเจ้าตากสินที่ทรงหาทางที่วางรากฐานทรัพยากรให้มั่นคงโดยอาศัยกิจกรรมของชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเรียกกันว่า “จีนหลวง” ชาวจีนกลุ่มนี้ได้ช่วยเหลือพระองค์ทั้งด้านการพาณิชย์ การเมือง และการทหาร โดยถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในแวดวงการค้าและของนานาประเทศและมีฐานะสูงในสังคมชาวสยาม^๒ ดังปรากฏอยู่ในบันทึกของตูลูแบง ซึ่งเขียนไว้เมื่อพ.ศ. ๒๓๑๓ ระบุว่า “ชุมชนชาวจีนมีเป็นจำนวนมากและรุ่งเรืองที่สุดเนื่องมาจากการค้าและสิทธิพิเศษที่ได้รับ”^๓

ดังนั้นกลุ่มคณะบาทหลวงฝรั่งเศส จึงได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มชาวจีนเป็นพิเศษเนื่องจาก ชาวจีนนับเป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกระบบไพร่ จึงทำให้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ส่งผลให้ชาวจีนกลายเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ดังข้อความที่ว่า

.....เมื่อพระยาตากมาสถาปนาการปกครองประเทศสยามขึ้นใหม่นั้น คงมีคนคริสต์ตั้งเก่าๆ ราวหนึ่งพันคนเท่านั้นที่กลับเข้ามาในราชอาณาจักร เป็นอันว่าต้องเริ่มกิจการมิชชันขึ้นใหม่ ในบรรดาชนชาติต่างๆ ที่มีอยู่ในสยามนั้น ส่วนใหญ่ก็พร้อมอยู่ที่จะรับข่าวดีพระคัมภีร์ทางคริสต์ศาสนา หากว่าจนกระทั่งปัจจุบันนั้น พระเจ้าแผ่นดินยังทรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงศาสนาอยู่ ความปรารถนาดีของอาณาจักรราชวรจักรจึงแทบจะเป็นหมันไปทีเดียวมีแต่คนจีนเท่านั้นที่มีเสรีภาพเต็มที่ในการนับถือคริสต์ศาสนา ฉะนั้นในบรรดาผู้ที่เข้ารับใหม่จึงคนจีนเสียเป็นส่วนใหญ่ เมื่อชาวจีนคนหนึ่งเปลี่ยนศาสนา ภรรยาและบุตรทั้งหลายของเขาก็จะเปลี่ยนไปตามด้วย อันทำให้พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชดำรัสในที่ประชุมขุนนางว่า เป็นความจริงที่นักบวชยุโรปไม่อาจเปลี่ยนศาสนาของพวกคนไทยได้ แต่เมื่อเขาตั้งเอาคนจีนไปเข้าโบสถ์ได้ และตั้งเอาลูกเมียของจีนนั้นไปเข้ารับด้วยมากเท่าไร ก็เท่ากับเขาตั้งเอาคนไปจากบวรพุทธศาสนามากขึ้นเท่านั้น...^๔

^๑ เกษมวัฒน์ เปรมกมล. (๒๕๔๘). พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี. หน้า ๑๙.

^๒ นิโคลาส ทาร์ลิง. (๒๕๕๒). ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์ เล่ม ๒. หน้า ๓๒๕.

^๓ สกินเนอร์ จี วิลเลียม. (๒๕๔๘). สังคมจีนไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. หน้า ๑๙.

^๔ ปาลเลกัวซ์. (๒๕๕๒). เล่าเรื่องกรุงสยาม. หน้า ๕๒๘.

และจากบันทึกของสังฆราชกูเด ได้บันทึกไว้ว่า “ที่นี่ (วัดช้างตากูร์) มีคนจีนมาก ดูเหมือนจะสอนคนจีนให้กลับใจได้ง่ายกว่าคนไทย พระเจ้าแผ่นดินจะไม่ทรงห้ามเขาเป็นคริสต์ดั่ง และเขาก็เป็นเหมือนคนต่างด้าว มีสภาน์ผู้จักภาษาจีน จะทำประโยชน์ในเมืองไทยได้มาก”^๑ จากข้อความดังกล่าวในบันทึกของสังฆราชกูเด บาทหลวงอาเดรียง โลเน ได้วิเคราะห์ว่า

“ความเข้าใจของคุณพ่อกูเด เกี่ยวกับการกลับใจของคนจีนนั้น เป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะการกลับใจของคนไทยนับวันมีแต่จะยากขึ้น อุปนิสัยที่ดี การอบรมที่ดี ขนบธรรมเนียม ทั้งทางบ้านเมืองและทางศาสนาก็ดี พระราชโองการของพระเจ้าแผ่นดินก็ดี ล้วนแต่กีดกันมิให้คนไทยมานับถือศาสนา катоลิก ข้าพระเจ้าตากสินก็ทรงชอบใช้อ่านาจนบังคับ จึงนับเป็นการทำอุปสรรคเหล่านี้เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง”^๒

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยธนบุรีในระยะพื้นฟูจึงมุ่งเป้าหมายไปที่คนจีนมากกว่าคนไทย เพราะคนจีนเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ในเวลานั้นที่มีสิทธิเข้ามานับถือคริสต์ศาสนาได้อย่างไม่ผิดกฎหมาย เนื่องจากชาวสยามทุกคนต้องสังกัดมูลนาย การนับถือศาสนาจึงเป็นไปตามการสังกัดมูลนาย จึงไม่มีสิทธิในการเลือกนับถือศาสนาอย่างแท้จริง

แม้ว่าการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในระยะแรกค่อนข้างราบรื่น ความสัมพันธ์ระหว่างบาทหลวงกับราชสำนักเป็นไปด้วยดีสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงพอพระทัยในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบาทหลวงในเรื่องคำสอนของคริสต์ศาสนา แต่ระยะต่อมาเกิดปัญหาความขัดแย้งกับราชสำนักในหลายเรื่อง แต่เรื่องที่เป็นสาเหตุสำคัญ คือ ความขัดแย้งเรื่องที่ดินที่คริสตชนไม่เข้าร่วมในพระราชพิธีของราชสำนัก เช่น นายทหารที่นับถือคริสต์ศาสนาไม่เข้าร่วมในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ที่จัดขึ้นในพ.ศ. ๒๓๑๖ สังฆราชเลอบ บอง จึงได้ถวายฎีกาเพื่อขอพระราชทานุญาตจากสมเด็จพระเจ้าตากสินให้คริสตชนไทยเข้าร่วมพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามพิธีกรรมทางคริสต์ภายในโบสถ์ แต่ไม่ได้รับคำตอบจากทางราชสำนัก จนเมื่อมีนายทหารที่นับถือคริสต์ศาสนาได้เข้าไปยังโบสถ์คุกเข่าลงต่อหน้าพระแท่น ต่อหน้าสังฆราช ต่อหน้าคริสตชน แล้วกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณ โดยอ้างถึงพระผู้เป็นเจ้าเป็นพยาน^๓ เมื่อความทราบไปถึงสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงโปรดให้จับกุมสังฆราชและบาทหลวงไปขังคุกและเชียนเป็นเวลาเกือบหนึ่งปี^๔ ในเรื่องที่สังฆราชกับบาทหลวงต้องถูกลงพระราชอาญาในครั้งนี้ บาทหลวงกูเด ได้บันทึกเหตุการณ์ในครั้งนี้ไว้ในจดหมายมองเซนเยอร์เลอบบอง ถึง

^๑ อาเดรียง โลเน. (๒๐๐๓). ประวัติมิสซังกรุงเทพฯ. หน้า ๒๑๑

^๒ อาเดรียง โลเน. (๒๐๐๓). เล่มเดียวกัน. หน้า ๒๑๑.

^๓ วิกเตอร์ ลาร์เก. (๒๕๓๙). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. หน้า ๙๐-๙๑.

^๔ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๒๖๗-๒๗๔.

ผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ เรื่อง สังฆราชและมิชชันนารี ถูกซักถามและถูกเขียน ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๓๑๗ ความว่า

เจ้าพนักงานได้คุมเราทั้ง ๖ คนไปยังศาล เพื่อพิจารณาเรื่องนี้ต่อไป และการพิจารณากันนี้กินเวลาเกือบตลอดรุ่ง พวกขุนนางที่นั่งพิจารณาความนั้นได้ขอให้พวกเราได้ยอมทำตามที่เขาสั่งต่อไป เพื่อเรื่องนี้เป็นอันแล้วกันสักที ขุนนางเหล่านั้นสั่งให้ขุนนางเข้ารีต ๓ คนไปต้อนน้ำที่เข้าพิธี และสั่งให้สังฆราชและบาทหลวงสองคนรับสารภาพว่าผิด และให้ขอโทษต่อพระเจ้าแผ่นดินเสีย [สมเด็จพระเจ้าตากสิน] แต่พวกเราทั้ง ๖ คนได้นัดกันไว้แล้วว่าทำอย่างไร ก็จะไม่ยอม ฉะนั้นพอสว่าง พระเจ้ากรุงสยาม [สมเด็จพระเจ้าตากสิน] ก็รับสั่งให้ถอดเสื้อสังฆราชและบาทหลวงสองคน และให้เอาตัวสังฆราชกับบาทหลวงเข้าหลักเข้าคา พระเจ้าแผ่นดินจึงรับสั่งให้เจ้าพนักงานเขียนเรา หวายคนละ ๑๐๐ ที่ต่อหน้าที่นั่ง^๑

จากการตีความขัดแย้งนี้ เห็นได้ว่าแนวความคิดระหว่างราชสำนักกับคริสต์ศาสนา มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทางราชสำนักถือว่าการไม่เข้าร่วมในพระราชพิธีนี้ของชาวคริสต์เป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและเป็นการล่วงละเมิดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ถือว่าเป็นการไม่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนมิสซังสยามมองว่าพิธีกรรมใดๆ อันเกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่นๆ ที่ไม่ใช่คริสต์ศาสนา ถือเป็นพิธีกรรมนอกกรีต เรียกว่า “ซูเปอร์ดิชัน” (superstition) และห้ามไม่ให้คริสตชนเข้าร่วมอย่างเด็ดขาด

จากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันเกี่ยวกับพิธีกรรมระหว่างราชสำนักไทยและมิสซังสยามที่นำไปสู่การลงโทษนายทหารที่นับถือคริสต์ศาสนา ต่อมาสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงได้ออกประกาศห้ามมิให้คนไทยและมอญนับถือคริสต์ศาสนาและมุสลิม เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๓๑๗ ดังข้อความในพระราชพงศาวดารธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ความว่า

ด้วยพวกเข้ารีตและพวกที่นับถือศาสนาอะหะหมัด เป็นคนที่อยู่นอกพระพุทธศาสนา เป็นคนที่ไม่มีความหมาย และไม่ประพฤติตามพระพุทธวจนะ ถ้าพวกคนไทยซึ่งเป็นคนพื้นเมืองนี้ตั้งแต่กำเนิด ไม่นับถือและไม่ประพฤติตามลัทธิของพวกเข้ารีตและพวกอะหะหมัด ก็จะตกอยู่ในฐานะความผิดอย่างร้ายกาจ เพราะฉะนั้นอันเห็นได้เที่ยงแท้ว่า ถ้าคนจำพวกนี้ตายไปก็ต้องตกนรกอเวจี ถ้าปล่อยให้พวกนี้ทำตามใจชอบ ถ้าไม่ห้ามไว้แล้ว พวกนี้ก็จะทำวุ่นวายขึ้นทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว เพราะเหตุฉะนั้น จึงห้ามมิให้ไทยและมอญ ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ได้เข้าไปในพิธีของพวกอะหะหมัด

^๑พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). (๒๕๕๑). “จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส”. จดหมายมองเซนเยอร์เลอบอง ถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ ลงวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๓๑๗ เรื่อง สังฆราชและมิชชันนารี ถูกซักถามและถูกเขียน. หน้า ๓๐๒-๓๐๓.

หรือพวกเข้ารีต ถ้าผู้ใดใจดีแข็งเจตนาไม่ดี มีดมัวไปด้วยกิเลสต่างๆ จะฝ่าฝืนต่อประกาศอันนี้ ขึ้นไปเข้าพิธีของพวกมะหะหมัดและพวกเข้ารีตแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของสังฆราชหรือบาทหลวงมิชชันนารี หรือบุคคลที่เป็นคริสต์เดียนและพวกมะหะหมัด ให้เจ้าพนักงานจับกุมคนไทยและมอญที่เข้าไปในพิธีเข้ารีตและมะหะหมัดดังว่ามานี้ ส่งให้ผู้พิพากษาชำระและให้ผู้พิพากษาวางโทษถึงประหารชีวิต ถ้าแม้สังฆราชก็ดี มิชชันนารีคนใดก็ดี หรือคนเข้ารีตและมะหะหมัดคนใดก็ดีไม่เกรงกลัวต่อประกาศพระราชโองการนี้ ขึ้นชักชวนไทยและมอญ ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ได้เข้าไปในพิธีของพวกเข้ารีตและพวกมะหะหมัดแม้แต่พิธีใดๆ ก็ตาม ก็จงให้เจ้าพนักงานจับกุมสังฆราช หรือบาทหลวงมิชชันนารี หรือบุคคลที่เข้ารีตและพวกมะหะหมัดนั้นๆ ไว้ และให้วางโทษถึงประหารชีวิต ให้เจ้าพนักงานจับกุมคนไทยหรือมอญซึ่งได้เข้าไปในพิธีของพวกเข้ารีตและพวกมะหะหมัดนั้น วางโทษถึงประหารชีวิตเหมือนกัน^๑

จากประกาศฉบับนี้จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงทรงสั่งห้ามเผยแพร่ศาสนาแก่คนไทยและมอญ แต่มิได้ห้ามประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือขับไล่คนนับถือคริสต์ศาสนาทั้งหมดออกจากราชอาณาจักร

จากนั้นไม่นานสมเด็จพระเจ้าตากสินได้ทรงมีพระราชโองการประกาศขับไล่สังฆราชเลอ บอง พร้อมด้วยบาทหลวงทั้งหมดออกจากราชอาณาจักรใน พ.ศ. ๒๓๒๒^๒ ด้วยเหตุผลที่ว่า คณะบาทหลวงฝรั่งเศสห้ามไม่ให้คริสตชนเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของสยาม^๓ การเผยแพร่คริสต์ศาสนาจึงขาดตอนไประยะหนึ่ง และคณะบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส จะกลับเข้ามาดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาอีกครั้งในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังจะกล่าวรายละเอียดต่อไป

๔. การเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยรัตนโกสินทร์

ก่อนพ.ศ. ๒๔๘๑

การดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาโดยคณะบาทหลวงจากฝรั่งเศสในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อน พ.ศ. ๒๔๘๑ นั้นยังคงสืบทอดเจตนารมณ์ที่ได้รับการวางรากฐานเอาไว้ตั้งแต่ในสมัยอยุธยา งานการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิสซังสยามนี้จะอยู่ภายใต้การปกครองของสังฆราช ๔ ท่าน คือ สังฆราชกูเด (Louis Coude พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๒๘) สังฆราชการ์โนลต์ (Garnault พ.ศ. ๒๓๒๙-๒๓๕๔) สังฆราชฟลอรังส์ (Florens พ.ศ. ๒๓๕๔-๒๓๗๗) สังฆราชปาเลอกัวส์ (Pallegoix พ.ศ. ๒๓๘๔-๒๔๐๕) สังฆราชดีอ็องด์

^๑ พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). (๒๕๕๑). ประกาศของไทยลงวันที่ ๑๓ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๓๑๗. หน้า ๒๙๘-๒๙๙.

^๒ อาเดรียง โลเน. (๒๕๒๘). สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๑๓๕.

^๓ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

(Dupond พ.ศ.๒๔๐๖-๒๔๑๕) สังฆราชหลุยส์ เวย์ (Louis Vey พ.ศ.๒๔๑๘-๒๔๕๒) และสังฆราชเปร์รอส (Perros พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐) สังฆราชท่านนี้จะมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗

ดังนั้นในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนพ.ศ.๒๔๘๑ จะนำเสนอใน ๓ ช่วง คือ การฟื้นฟูมิสซังสยามระหว่างพ.ศ.๒๓๒๕-๒๓๙๔ ในรัชกาลที่ ๑-๓ การเผยแพร่คริสต์ศาสนาระหว่าง พ.ศ.๒๓๙๔ -๒๔๕๓ ในรัชกาลที่ ๔-๕ และ การเผยแพร่คริสต์ศาสนาระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๘๑ ในรัชกาลที่ 6-8 ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑. การฟื้นฟูมิสซังสยามระหว่างพ.ศ.๒๓๒๕-๒๓๙๔

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสต้องประสบความสำเร็จอย่างมากนับตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสั่งให้เนรเทศพวกมิชชันนารีออกจากธนบุรี สังฆราชเลอ บองและบาทหลวงได้เดินทางออกจากธนบุรีในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๓๒๒ เพื่อไปมะละกา พวกเขาได้ไปถึงมะละกาในวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๓๒๒ แต่สังฆราชเลอ บอง ได้ออกเดินทางต่อในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๒๓ เพื่อไปยังยุโรป ท่านได้หยุดแวะที่เมืองกัว ในอินเดีย และได้ถึงมรณภาพลงที่เมืองนี้เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๓๒๓

ส่วนบาทหลวงอีกสองท่าน คือ บาทหลวงการ์โณลด์และบาทหลวงกูเด ได้ตัดสินใจเดินทางไปยังเมืองยงเซลัง (ภูเก็ต) เพื่อรอจนกว่าสถานการณ์ในสยามจะเปลี่ยนแปลง^๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นแล้ว พระองค์ทรงมีนโยบายที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการค้ากับชาติตะวันตกเพื่อเร่งฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจให้กลับมาเข้มแข็ง โดยทรงมีพระราชประสงค์ให้เชิญสังฆราชกูเด ซึ่งเป็นประมุขมิสซังสยามชาวฝรั่งเศสที่ถูกขับไล่ออกไปจากธนบุรีเมื่อพ.ศ.๒๓๒๒ ให้กลับมาอีกครั้งเพื่อปกครองพวกคริสตชนที่โบสถ์ข้างตาครู้ส แต่สังฆราชกูเด ซึ่งในขณะนั้นอยู่ที่ยงเซลัง (ภูเก็ต) ยังไม่ต้องการที่จะเดินทางกลับมา^๒ ในระหว่างที่สังฆราชกูเดยังไม่ตอบตกลงว่าจะเดินทางกลับมานั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงส่งพระราชสาส์นไปยังมาเก๊าซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของโปรตุเกส เพื่อขอให้บาทหลวงที่เดินทางออกไปในสมัยธนบุรีกลับมาดำเนินการเผยแพร่คริสต์ต่อ โดยส่งบาทหลวงฟรันซิสโก ดาส ชาร์กัส (Francisco Das Chargas)

^๑วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). ประวัติศาสตร์ศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยอยุธยา

สมัยสังคายนาวัดกันที่ 2 (พ.ศ.๒๐๙๘-๒๕๐๘). หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^๒หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. บันทึกของบาทหลวงแดกรูวเอร์ วันที่ 21 ธันวาคม 1782

เล่มที่ 891 หน้า 1239-1245.

ซึ่งเป็นบาทหลวงคณะโดมินิกันชาวโปรตุเกสเข้ามาดูแลคริสตชนซึ่งเริ่มกลับมารวมกันที่กรุงเทพฯ เมื่อ บาทหลวงฟรันซิสโกเดินทางมาถึงในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๓๒๗ จึงได้เข้าปกครองโบสถ์ทางตาครุสทั้งยัง ได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้ดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนา รวมถึงพระองค์ยังโปรดเกล้าฯ ให้ละเว้นข้าราชการที่เป็นคาทอลิกไม่ต้องเข้าร่วมในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา^๑ มีบันทึกของบาทหลวงการ์โนลด์กล่าวถึงการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในช่วงนี้ไว้ว่า

ขณะนี้การถือศาสนาคริสต์มีอิสระเต็มที่ที่กรุงเทพฯ เพราะข้อห้ามคนไทยถือศาสนา คริสต์ตั้งแต่ก่อนนั้นยังมีอยู่ แต่รัฐบาลมิได้แสดงความเป็นศัตรูตรงข้ามกับแสดงความรักอารอบ ด้วยซ้ำ คริสต์ของเราที่มีชื่อว่ามีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินมาก เขาได้เป็นทหาร รักษาพระองค์^๒

ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับโปรตุเกสที่มาเก้ายังคงดำเนินสืบต่อมาในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยทรงอนุญาตให้คณะผู้แทนของเจ้าเมืองมาเก๊า ซึ่งนำโดย คาร์ลอส มานูเอล ซิลเวียรา (Carlos Manuel da Silverira) เข้าเฝ้าในพ.ศ. ๒๓๖๑ พร้อมกับพระราชทาน ที่ดินเพื่อก่อตั้งเป็นสถานกงสุลโปรตุเกสริมแม่น้ำเจ้าพระเจ้าในย่านบางรัก ในพ.ศ. ๒๓๖๓ โดยมีนาย คาร์ลอสเป็นกงสุลโปรตุเกสคนแรก ต่อมาได้รับการโปรดเกล้าฯ เป็นหลวงอภัยพานิช ในการนี้กงสุล โปรตุเกสได้ขอพระราชทานที่ดินบริเวณชุมชนวัดกาลหว่าร์เป็นที่ดินพระราชทานแก่ประเทศโปรตุเกส แต่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีพระบรมราชโองการพระราชทานที่ดินดังกล่าวว่า “ที่ดินผืนนี้ มิได้พระราชทานแก่รัฐบาลโปรตุเกส แต่พระราชทานแก่คริสตังโปรตุเกสเพื่อสร้างวัด ดังนั้นที่ดินผืนนี้จึง เป็นกรรมสิทธิ์ของมิสซังโรมันคาทอลิก ไม่ว่าใคร ชาติใด ที่เป็นประมุขมิสซัง”^๓

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพ.ศ. ๒๓๗๐ พระสันตะปาปาเลโอที่ ๑๒ (Leo XII พ.ศ. ๒๓๖๖-๒๓๗๒) ได้ทรงกำหนดให้สังฆราชแห่งมิสซังสยามมีอำนาจปกครองคริสตชนแถบ ปีนัง เกดาร์ สิงคโปร์และอีก ๒ เมืองในเซมร ด้วยเหตุผลที่มีชุมชนคาทอลิกอยู่หลายแห่งในเมืองดังกล่าว ไม่มีมิสซังนารีเพียงพอ มิสซังสยามจึงต้องส่งมิสซังนารีจากกรุงเทพฯ ไปทำงาน ทำให้ที่กรุงเทพฯ มี สังฆราชแอสปิริย์ มารี โยแซฟ ฟลอรังส์ (Esprit Marie Joseph Florens) ประมุขมิสซังสยามขณะนั้นอยู่ เพียงท่านเดียว ด้วยพื้นที่อันกว้างใหญ่แต่บุคลากรไม่เพียงพอเช่นนี้ สังฆราชจึงได้ทูลขอพระสันตะปาปา ให้ส่งมิสซังนารีเข้ามาช่วยเหลือ^๔ แต่กว่าที่จะมีการส่งมิสซังนารีเข้ามาก็ล่วงไปถึงพ.ศ. ๒๓๗๓ คณะ บาทหลวงฝรั่งเศสจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ๔ ท่าน จึงได้เข้ามาสยาม หนึ่งในนั้นคือ

^๑ กุลชลี เสริมทวีทรัพย์. (๒๕๕๕). *คาทอลิกไทย เทิดไท้องค์ราชัน*. หน้า ๑๗.

^๒ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). *คาทอลิกกับสังคมไทย สืบตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน*. หน้า ๑๒๙.

^๓ กุลชลี เสริมทวีทรัพย์. (๒๕๕๕). *คาทอลิกไทย เทิดไท้องค์ราชัน*. หน้า ๑๘.

^๔ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). *ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว*. หน้า ๓๐๘-๓๐๙.

บาทหลวงฌอง บัปติสต์ ปัลเลอกัวส์ (Jean Baptiste Pallegoix) ซึ่งต่อมาจะได้รับการแต่งตั้งเป็นสังฆราช และมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยาม

ในพ.ศ.๒๓๘๔ สำนักวาติกันได้แบ่งมิสซังสยามออกเป็น ๒ ส่วน ดังที่ปรากฏในเอกสารชื่อว่า ยูนิเวอร์ซิตี ดอมินิซี (Universi Dominic) ลงวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๓๘๔ โดยมีเนื้อหาที่ให้แบ่งมิสซังเป็นมิสซังสยามตะวันตก ประกอบด้วย มะละกา ปีนัง มะริด เกาะสุมาตรา และทวาย และมิสซังสยามตะวันออกคือดินแดนที่ตั้งในเขตของสยามทั้งหมด^๑ เพื่อให้พื้นที่ในความรับผิดชอบของสังฆราชแห่งมิสซังสยามเล็กลง อันจะเป็นผลดีต่อการทำงานเผยแผ่ศาสนา มิสซังสยามตะวันออกอยู่ภายใต้การดูแลของสังฆราชปัลเลอกัวส์ มีผู้ช่วยคือ มิชชันนารีชาวยุโรป ๗ คน บาทหลวงพื้นเมือง ๕ คน ภคินี (ซิสเตอร์) ๒๐ คน มีคริสตชนประมาณ ๔,๐๐๐ คน แบ่งเป็น ๖ โบสถ์ คือ โบสถ์นักบุญฟรันซิสเซเวียร์ประมาณ ๑,๗๐๐ คน โบสถ์คอนเซ็ปชันประมาณ ๗๐๐ คน โบสถ์ซางตาครูสประมาณ ๕๐๐ คน โบสถ์แม่ลูกประคำประมาณ ๕๐ คน โบสถ์นักบุญยอแซฟ อยุธยา ประมาณ ๑๐๐ คน และจันทบุรีประมาณ ๕๐๐ คน^๒ ส่วนมิสซังสยามตะวันตกอยู่ในความดูแลของสังฆราชฌอง ปอลฮิลแอร์ มีแชล คูเวซี (Jean Paul Hilaire Michel Courvez) และมีมิชชันนารีช่วยงาน ๙ คน มีคริสตชนในความปกครองมากกว่า ๕,๐๐๐ คน แบ่งเป็น ๒๕ โบสถ์^๓ ชื่อเรียกทั้ง ๒ นี้แทบจะไม่ได้ถูกใช้เลย เพราะจะเรียกสยาม เมื่อกล่าวถึงมิสซังสยามตะวันออก และเรียกมลายูหรือมะละกา เมื่อกล่าวถึง มิสซังสยามตะวันตก^๔

งานด้านการฟื้นฟูมิสซังสยามในช่วง พ.ศ.๒๓๒๕-๒๓๙๔ ดำเนินไปด้วยดี ไม่มีปัญหาอุปสรรคขัดขวางจากราชสำนัก ทั้งนี้เพราะในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้มีความจำเป็นทางการเมืองและเศรษฐกิจทำให้ราชสำนักต้องทำสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตกมากขึ้น แต่การดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนา กลับไม่ประสบผลสำเร็จในหมู่คนไทย ถึงแม้ว่าราชสำนักจะมีนโยบายผ่อนปรนต่อคณะบาทหลวงในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาก็ตาม แต่การเผยแผ่ศาสนาประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีกับคนจีน คนญวนและคนเขมร ดังที่ปรากฏรายงานประจำปีของมิสซังสยาม เล่มที่ ๗ ว่า “มีขุนนางชั้นสูง ท่านหนึ่งได้แสดงเจตนารมณ์ไว้ชัดเจนว่า มิชชันนารีจะเผยแผ่คริสต์ศาสนาก็ทำไปโดยเฉพาะหมู่คนต่างชาติในสยาม

^๑ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา. (๒๕๓๔). พระสังฆราชฌอง บัปติสต์ปัลเลอกัวส์ พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน. หน้า ๖๓-๖๔.

^๒ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา. (๒๕๓๔). เล่มเดียวกัน. หน้า ๖๔.

^๓วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). ประวัติศาสตร์ศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยอยุธยา สมัยสังคายนาวาติกันที่ ๒ (พ.ศ.๒๐๙๘ -๒๕๐๘). หน้า ๒๐๘.

^๔วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). เล่มเดียวกัน. หน้า ๒๑๑.

*ไม่ปรากฏนามของขุนนางท่านนี้เป็นใคร

แต่จะให้คนสยามเปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนานั้นคงยาก...เราไม่ต้องการเป็นคริสต์ เพราะเป็น ไท และต้องการดำรงความเป็นไทไว้”^๑ และในรายงานผลการทำงานของสำนักมิสซังต่างประเทศ มิสซังสยาม เล่มที่ ๔ บันทึกไว้ว่า

คนที่หันมานับถือคริสต์ศาสนานั้นจะเป็นคนจีนที่อพยพมาจากประเทศจีนเสียมากกว่า โดยเฉพาะมาจากชวเถา...มิชชันนารีในสยามนั้นต้องชอบใจคนจีนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นกลุ่มที่ทำให้ตัวเลขคริสต์ศาสนิกชนในสยามเพิ่มขึ้น เพราะคนสยามเองหันมานับถือคริสต์ศาสนานั้นน้อยมาก^๒

ดังนั้นจากรายงานประจำปีของมิสซังสยามและรายงานผลการทำงานของสำนักมิสซังต่างประเทศ มิสซังสยาม จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานไม่สามารถเผยแผ่ศาสนาให้กับคนไทยได้ แต่คนจีน คนเขมร และคนญวนนั้นประสบความสำเร็จมากกว่าการเผยแผ่คริสต์ศาสนากับคนไทย

วิไลเลขา ถาวรธนาสาร ได้วิเคราะห์สาเหตุต่างๆ ที่การดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในหมู่คนไทยไม่ประสบผลสำเร็จนั้นไว้อย่างน่าสนใจ คือ คนไทยไม่ยอมรับทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจของพระเจ้าเป็นเจ้าได้ การที่คริสต์ศาสนาบีบบังคับให้คริสตชนต้องนับถือพระเจ้าแต่เพียงพระองค์เดียวและห้ามนับถือเทวดาอื่นได้อีก จึงเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้คนไทยนับถือบูชาเทพเจ้าหลายๆ องค์พร้อมกัน ซึ่งเป็นการขัดกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนไทย หลักคำสอนของคริสต์ศาสนาที่ยืนยันให้นับถือพระเจ้าเพียงพระองค์เดียวเช่นนี้ คนไทยเห็นว่าเป็นความใจแคบ” ถึงแม้ว่าคนไทยจะไม่ยอมรับนับถือคริสต์ศาสนา แต่ก็ยังชื่นชมกับงานบำเพ็ญอย่างของคณะบาทหลวง ดังเช่น การที่บาทหลวงมุ่งมั่นในการรักษาผู้เจ็บป่วยและต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ การสร้างโรงพยาบาล และโรงเรียน ข้อเสนอแนะของมิชชันนารีในการปรับปรุงสังคมไทยในด้านเหล่านี้ จะถูกนำมาใช้เป็นนโยบายของราชสำนักในเวลาต่อมาด้วย โดยเฉพาะในรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ และ รัชกาลที่ ๕^๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิยมการที่มิชชันนารีอุทิศกายและใจในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอย่างขยันขันแข็งทรงเห็นว่า ควรนำความมุ่งมั่นของมิชชันนารีมาประยุกต์ใช้กับคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตของพระองค์ได้^๔

^๑ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม เล่ม ๗.

^๒ รายงานผลการทำงานของสำนักมิสซังต่างประเทศ มิสซัง เล่มที่ ๔. หน้า ๒๘๖-๒๘๗.

^๓ วิไลเลขา ถาวรธนาสาร. (๒๕๔๕). ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก. หน้า ๔๑-๔๙.

^๔ วิไลเลขา ถาวรธนาสาร. เล่มเดียวกัน. หน้า ๔๘-๔๙.

^๕ อัจฉรา กาญจนมัย. (๒๕๒๓). การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๔.๒. ปัจจัยภายในสยามที่ช่วยส่งเสริมการเผยแผ่คริสต์ ระหว่างพ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๔๑

ปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ประเทศตะวันตกซึ่งมีอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นแกนนำรวมทั้งมหาอำนาจในสังคมโลกขณะนั้น ได้ผ่านการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม และการปฏิวัติประชาธิปไตย ผลสำเร็จจากการปฏิวัติทั้งสามด้านที่กล่าวมานี้ ทำให้ประเทศตะวันตกมีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งพลังอำนาจทางการเมืองทหาร เหนือกว่าประเทศอื่นๆ จำนวนมากในสังคมโลก

การเปลี่ยนแปลงในยุโรปที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ จึงส่งผลต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นเดียวกัน นั่นคือ รัฐต้องการค้ำอำนาจทางศาสนาให้กับกรุงโรม แทนที่จะเอาอำนาจทางศาสนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหารรัฐ ดังที่เคยใช้ในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จนถึงสมัยจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ (Napoleon I พ.ศ. ๒๓๔๗-๒๓๕๘) เท่ากับว่าฝรั่งเศสจะไม่อุ้มชูคริสต์ศาสนาดังแต่ก่อน แต่จะสนับสนุนศาสนาในแง่ที่ว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและตัวแทนของวัฒนธรรม ผู้รับภาระในการอุปถัมภ์ศาสนาจึงได้แก่เอกชน สำคัญว่าดีกันจึงมีแนวทางในการเผยแผ่ศาสนาที่แตกต่างไปจากเดิม ประกอบกับในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ เป็นยุคแห่งการล่าอาณานิคม (Colonialism) รัฐบาลฝรั่งเศสจึงสนับสนุนนโยบายจักรวรรดินิยมของตน ทำให้คณะบาทหลวงจากฝรั่งเศสที่เข้ามาดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนา กลายเป็นตัวแทนในการเผยแผ่วัฒนธรรมฝรั่งเศส โดยใช้การศึกษาเป็นสื่อในการละลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นเมือง ตามแนวคิดที่ว่า การนำความเจริญทางอารยธรรมเป็นภาระของชนผิวขาว (White Man's Burden) ที่จะนำความดีความเจริญที่สูงกว่ามาให้ชนชาติอื่นๆ ที่ล้าหลังกว่าตน^๑

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๔๑ สังคมไทยก็ได้เปิดประเทศ สัมผัสวัฒนธรรมตะวันตกโดยผ่านทางมิชชันนารีทั้งจากนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์ จอร์จ เอฟ. ซีวาร์ด (George F. Seward) กงสุลอเมริกันประจำนครเซี่ยงไฮ้ กล่าวว่า “...สยามไม่ได้ถูกบังคับให้เปิดประเทศ โดยเป็นของอังกฤษ หรือฝรั่งเศสเหมือนกับประเทศจีน แต่ถูกเปิดประเทศโดยการเข้ามาของมิชชันนารีต่างหาก...”^๒ กล่าวได้ว่าในช่วงพ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๔๑ เป็นยุคความก้าวหน้าของการเผยแผ่คริสต์ศาสนา เพราะการเผยแผ่คริสต์ศาสนาขยายตัวขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากการขยายตัวของมิสซังออกไปยังพื้นที่นอกกรุงเทพฯ พื้นที่ที่ขยายออกไปได้แก่ ทางภาคตะวันตก คือ สมุทรสงคราม บางช้าง ทาหัว (ห้วยเหนียง) ทางภาคตะวันออก คือ แปรี่ (ฉะเชิงเทรา) บางปลาสร้อย เมืองพนัส (ชลบุรี) เป็นต้น และ

^๑ปรีชา จินตเสวีวงศ์. (๒๕๓๑). แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย.

หน้า ๑๐๘-๑๑๐.

^๒รุจน์ หาเรือนทอง. (๒๕๕๓). พัฒนาการพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย ระหว่างปี

พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๒๕. หน้า ๓๐.

มีจำนวนคริสตชนเพิ่มขึ้นดังปรากฏในรายงานประจำปีของมิสซังสยามพ.ศ. ๒๔๑๐ว่ามีคริสตชนจำนวน ๘,๐๐๐ คน^๑

ซึ่งถ้าหากวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้งานการเผยแผ่คริสต์ศาสนามีความก้าวหน้ามากขึ้นอาจจำแนกได้ ๔ ประการ คือ

๑. ความเปลี่ยนแปลงท่าทีของชนชั้นนำไทย
๒. นโยบายการเปิดประเทศของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๓. การทำสนธิสัญญาทางศาสนา
๔. การเปลี่ยนแปลงวิธีการเผยแผ่ศาสนาของคณะบาทหลวง

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงท่าทีของชนชั้นนำไทย การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในระบอบนี้มีความราบรื่น เนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความสนิทยศนกับคฤหัสถ์เป็นอย่างดีกับสังฆราชปัลเลอกัวส์ ตั้งแต่สมัยที่พระองค์ยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎหรือพระวชิรญาณภิกขุ ซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดราชาธิวาส ขณะนั้นสังฆราชปัลเลอกัวส์ยังไม่ได้เป็นสังฆราชและเป็นเจ้าอาวาสโบสถ์คอนเซ็ปชัน โดยทั้งสองได้สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้กันอีกทั้งพระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎยังทรงขอให้บาทหลวงปัลเลอกัวส์สอนภาษาลาตินให้ และพระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎทรงสอนภาษาสันสกฤตพระราชทานแก่บาทหลวงปัลเลอกัวส์จากการพบปะกันครั้งนั้นทำให้เกิดเป็นมิตรภาพที่สืบเนื่องต่อกันมาจนพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์และดำรงอยู่นจนกระทั่งสังฆราชปัลเลอกัวส์ถึงแก่กรรมภาพ

ในบันทึกของบาทหลวงอาเดรียง โลเนย์ซึ่งได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง Siam et les missionnaires français ตีพิมพ์ในประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๘๙ แสดงให้เห็นถึงท่าทีของการเปลี่ยนแปลงของชนชั้นนำสยาม จากการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวของสังฆราชปัลเลอกัวส์ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๕ ในบันทึกเล่มนี้ได้กล่าวถึงพระราชดำริของพระองค์ที่มีต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ไว้ว่า

“การเบียดเบียนศาสนาเป็นวิธีการไม่ดี เราเห็นด้วยในการปล่อยให้ทุกคนมีเสรีภาพที่จะถือศาสนาใดๆ ที่ตนต้องการ พระองค์ตรัสต่อไปว่า เมื่อท่านสามารถชักชวนให้คนเปลี่ยนศาสนาได้จำนวนมากพอสมควรแล้วจงบอกให้เราทราบ และเราจะแต่งตั้งผู้รับผิดชอบให้เพื่อมิให้พวกเจ้าเมืองเบียดเบียนพวกเขาได้”^๒

จากหลักฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่ได้กีดกันในการที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสจะทำการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยและยังให้ความคุ้มครองแก่บรรดาคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่จะออกไปทำการเผยแผ่คริสต์อีกด้วย

^๑ สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์. (๒๕๓๗). ประวัติศาสตร์พระศาสนจักรในประเทศไทย. หน้า ๑๒๘.

^๒ อาเดรียง โลเนย์. (๒๕๔๒). สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๒๕๒.

ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสังฆราชปัลเลอกัวส์ ทำให้พระองค์เข้าพระทัยการทำงานของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างดี และมีท่าทีเป็นมิตรกับมิชชันนารีทั้งฝ่ายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ พระองค์ทรงให้เสรีภาพทางศาสนา และยังทรงยกเว้นให้บุคคลที่นับถือคริสต์ศาสนา ไม่ต้องเข้าตึมน้ำพระพิพัฒน์สัตยา จากเหตุผลประการนี้จึงเป็นการเชื้อเชิญให้มิชชันนารีเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้อย่างเต็มที่นอกจากจะทรงให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแล้ว ยังมีการยกเว้นได้แก่ ไพร่ที่นับถือคริสต์ศาสนาโดยไม่ต้องทำงานในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันไปเข้าโบสถ์ของคริสต์ศาสนา^๑ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจและความเมตตาที่พระองค์ทรงมีต่อผู้นับถือคริสต์ศาสนา ทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในรัชสมัยของพระองค์เจริญก้าวหน้าขึ้น

ประการที่สอง นโยบายการเปิดประเทศของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขยายลัทธิจักรวรรดินิยมของมหาอำนาจตะวันตก พระองค์จึงเปลี่ยนนโยบายที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว มาเป็นนโยบายเปิดประเทศ เพื่อร่วมมือและรับวิทยาการจากประเทศตะวันตกมากขึ้น โดยทรงตระหนักถึงความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปรับปรุงประเทศ ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงพ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๑๑ มีการปรับปรุงประเทศในหลายๆ ด้าน ทั้งการปรับปรุงด้านกฎหมาย ขนบธรรมเนียม และการบริหารราชการแผ่นดินต่างๆ ของราชสำนัก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเอาพระทัยใส่ในการที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันตกเพื่อใช้ปรับปรุงประเทศเป็นอย่างมาก เช่น ในพ.ศ. ๒๓๙๔ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มิชชันนารีโปรเตสแตนต์จัดครูไปสอนในพระบรมมหาราชวัง ทุกวันเว้นวันอาทิตย์และวันนักขัตฤกษ์ หรือการที่ทรงส่งเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นวิศุณหนาถนิภาธร ไปดูงานการปกครองและการบำรุงบ้านเมืองของอังกฤษที่สิงคโปร์ ในพ.ศ. ๒๔๐๔ อันเป็นการปูพื้นฐานเพื่อนำประเทศก้าวสู่ยุคใหม่ เพื่อมิให้ชาติตะวันตกใช้เป็นข้ออ้าง เพื่อเข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศ

การเห็นความจำเป็นในการยอมรับวิทยาการตะวันตก ดังกล่าว ส่งผลให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นที่ต้อนรับและมีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้นในฐานะที่เป็นสื่อในการเผยแผ่วิทยาการตะวันตก

ประการที่สาม การทำสนธิสัญญาทางศาสนา นับตั้งแต่พ.ศ. ๒๓๓๑ ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชสำนักสยามกับฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ทั้งสองประเทศยุติลงเป็นเวลาเกือบ ๒ ศตวรรษ แต่เหตุที่ฝรั่งเศสกลับมาฟื้นฟูสัมพันธภาพกับสยามใหม่ในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งตรงกับสมัยของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ แห่งฝรั่งเศส เพราะความก้าวหน้าในทางอุตสาหกรรมและลัทธิจักรวรรดินิยมทำให้ฝรั่งเศสคิดจะกลับมาฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับไทย เพราะในขณะนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสกำลังเป็นคู่แข่งที่สำคัญในการแสวงหาอาณานิคมตามภูมิภาคต่างๆ ของโลก

^๑ปิยนาด บุญนาค. (๒๕๕๓). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึง เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖). หน้า ๒๕.

สยามเองก็มีความต้องการที่จะฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส เนื่องจากเริ่มหวนเกรงอิทธิพลของอังกฤษ และเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจของอังกฤษไว้ สยามจึงเสนอที่จะทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ ราชสำนักฝรั่งเศสได้ส่งราชทูตชาร์ลส์ นิโกลาส แมกซีมีเลียน เดอมงติงญี (Charles Nicolas Maximilian De Montigny) เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี^๑

สืบเนื่องมาจากการที่ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่สนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยตลอด จึงเป็นโอกาสที่มีชงสยาม ภายใต้การดูแลของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสจะได้พึงอำนาจของฝรั่งเศสเพื่อให้ได้รับความสะดวกในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยาม บาทหลวงในสยามจึงได้มีหนังสือขอร้องไปว่า แม้ว่าในขณะนั้นจะได้รับความอนุเคราะห์จากสยามเป็นอย่างดีก็ตาม เหตุการณ์ย่อมมีการผันแปรได้ จึงขอให้ใส่เนื้อหาในสัญญาเพื่อคุ้มครองการสอนศาสนาของบาทหลวงให้สามารถอบรมสั่งสอนโดยไม่ถูกขัดขวางให้ตั้งโบสถ์ โรงเรียน และโรงพยาบาลได้^๒

ผลจากการเจริญสัมพันธไมตรีในครั้งนี้ ราชสำนักสยามกับราชสำนักฝรั่งเศสจึงได้ตกลงทำสนธิสัญญาเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ โดยเรียกสนธิสัญญานี้ว่า สนธิสัญญามงติงญี (Montigny Treaty) สนธิสัญญานี้เปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสมีสิทธิเท่าเทียมประเทศอื่นๆ ที่สยามทำสัญญาด้วย ซึ่งในสนธิสัญญานี้ ในมาตราที่ ๓ มีการระบุเกี่ยวกับการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในกายโรมันคาทอลิกไว้ด้วย โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของไทย มีใจความว่า

“บันดาคนฝรั่งเศสจะเข้ามาเที่ยวและเข้ามาอาศัยอยู่ในพระราชอาณาเขตประเทศสยามจะถือศาสนาของตัวฝ่ายไทยจะไม่เบียดเบียนห้ามปราม ถ้าจะสร้างวัดขึ้น จะทำได้ก็แต่ในที่ท่านเสนาบดีฝ่ายไทยกับกงสุลฝ่ายฝรั่งเศสปรึกษาหารือตกลงกันให้ทำจึงจะทำได้ แลบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ก่อนๆ ก็ดี บาทหลวงที่จะเข้ามาอยู่ใหม่ก็ดียะไปเที่ยวสั่งสอนศาสนาในประเทศสยามก็ได้ จะสร้างวัดขึ้นจะทำได้ก็แต่ในที่ท่านเสนาบดีฝ่ายไทยกับกงสุลฝรั่งเศสปรึกษาหารือตกลงกันให้จึงทำได้ แลบาทหลวงฝรั่งเศสจะสร้างตึก แลเรือนโรงอยู่ก็ดี ปลูกโรงสอนหนังสือเด็กๆ ก็ดี โรงรักษาคนไข้ก็ดี ในประเทศสยามก็ทำได้ แต่ต้องประพฤติตามกฎหมายไทย ถ้าบาทหลวงฝรั่งเศสจะไปเที่ยวตามหัวเมืองก็ได้ แต่จะต้องขอหนังสือเจ้าพนักงานฝ่ายไทย แลหนังสือกงสุลฝรั่งเศสไปด้วยเป็นสำคัญ ถ้ากงสุลฝรั่งเศสไม่อยู่จะขอหนังสือเอมิศตอบุศ ฝรั่งเศสไปแทนหนังสือกงสุลฝรั่งเศสก็ได้”^๓

^๑ เพ็ญศรี ดูก. (๒๕๔๒). การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย. หน้า ๑๔-๑๕.

^๒ ชีมนนา สมศรี บุญอรุณรักษา. (๒๕๓๔). พระสังฆราชฉมวก บัณฑิตปลัดเลอแก้ว พระสหายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นักพิมพ์และนักเขียน. หน้า ๑๕๔.

* มาจากคำภาษาลาตินว่า Episcopus แปลว่า สังฆราช ในต้นฉบับของสนธิสัญญานี้ได้เขียนคำอ่านเพี้ยนไปจากการอ่านออกเสียงในภาษาลาติน

^๓ การต่างประเทศ, กระทรวง. สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์ระหว่างประเทศ. (๒๕๑๑). หน้า ๕๙.

จากเนื้อหาของสนธิสัญญาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าบาทหลวงฝรั่งเศสสามารถสร้างโบสถ์ เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อเผยแผ่ศาสนา สอนหนังสือและรักษาคนเจ็บป่วยได้ทั่วไปในสยาม เพียงแต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากราชสำนักสยาม

ผลของสนธิสัญญาฉบับนี้ทำให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสสามารถขยายพื้นที่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกออกไปได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เช่น การเข้าไปดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อพ.ศ. ๒๔๒๔ ทำให้มีคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้าไปดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะส่งผลให้พื้นที่นี้ได้รับผลกระทบอย่างมาก เมื่อรัฐบาลไทยมีนโยบายชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๓ ดังจะกล่าวถึงต่อไป

ประการที่สี่ การเปลี่ยนแปลงวิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวง ที่ไม่มุ่งเน้นที่จะสอนศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เน้นงานทางด้านการศึกษาและงานบริการสังคมเพิ่มเข้าไปด้วย เช่น การก่อตั้งโรงเรียนอัสสัมชัญเป็น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนา^๑ สมเด็จพระพระยาดำรงราชานุภาพทรงมีความเห็นไว้ว่า “...พวกบาทหลวงฝรั่งเศสมาในครั้งนี้เป็นคนฉลาด เริ่มต้นทำการด้วยความดี ให้แก่คนทั้งหลาย เป็นต้นว่ารักษาพยาบาลเจ็บไข้ให้คนจนตลอดจนคนไทยหายแล้ว รับสอนวิชาความรู้แก่เด็ก คนทั้งหลายก็พากันนิยม...”^๒

เสรี พงศ์พิศ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่ส่งผลให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้ผลดี ไว้ในหนังสือคาทอลิกกับสังคมไทย สืบศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียนว่า

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสังฆราช บัลเลอว์ส ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติตะวันตกจำนวนมากกว่าสมัยก่อนๆ และการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนทนากับทั้งบาทหลวงฝรั่งเศสและมิชชันนารีอเมริกัน ได้ทรงเรียนรู้วิชาการต่างๆ จากท่านเหล่านั้น จึงมีบรรยากาศที่ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการเผยแผ่ศาสนาไปทั่วราชอาณาจักร^๓

จากการเปลี่ยนแปลงวิธีการของบาทหลวงฝรั่งเศส ประกอบกับความต้องการรับวิทยาการตะวันตกของรัฐบาลไทยส่งผลให้บาทหลวงฝรั่งเศสสามารถเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จากเหตุผลทั้ง ๔ ประการที่กล่าวมานี้ ทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนา^๔ระหว่างพ.ศ. ๒๔๓๙-๒๔๘๑ สามารถขยายงานไปยังส่วนต่างๆ ของสยาม ส่งผลให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสประสบความสำเร็จอย่างมาก ต่อมาจนถึงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

^๑ ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระพระยา. (๒๕๒๕). เรื่องคดีของฝรั่งเศสเข้าเมืองไทย. หน้า ๔๔.

^๒ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๗). คาทอลิกกับสังคมไทย สืบศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน. หน้า ๑๔๔.

๔.๓. บทบาททั่วไปของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๕๓

มิสซังสยามในช่วงเวลานี้อยู่ภายใต้การดูแลของสังฆราช ๓ ท่าน คือ สังฆราชปาเลอกัวส์ (Pallegoix พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๐๕) สังฆราชดีอ็องด์ (Dupond พ.ศ. ๒๔๐๖-๒๔๑๕) สังฆราชหลุยส์ เวย์ (Louis Vey พ.ศ. ๒๔๑๕-๒๔๕๒) ในการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพมิสซังสยาม จะนำเสนอเฉพาะในช่วงของสังฆราชหลุยส์ เวย์ เนื่องจากบทบาทของ ๒ ช่วงแรกนั้นมิสซังสยามยังไม่มีบทบาทที่เด่นชัดมากนักเป็นเพียงช่วงเริ่มต้นในการวางรากฐานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและบทบาทด้านอื่นๆ ในสยาม แต่ในช่วงของสังฆราชหลุยส์ เวย์ เป็นช่วงที่มิสซังสยามได้วางรากฐานในสยามเป็นระยะเวลาพอสมควรและมีบทบาทในสยามอย่างเด่นชัดมากขึ้นในหลายด้าน

เมื่อสังฆราชปัลเลอกัวส์มรณภาพในปีพ.ศ. ๒๔๐๕ บาทหลวงแฟร์ดินันด์ เอเมอออกุสแตง โยแซฟ ดีอ็องด์ (Ferdinand Aimé Augustin Joseph Dupond) ได้รับการแต่งตั้งเป็นสังฆราชปกครองมิสซังสยามในพ.ศ. ๒๔๑๐ หลังจากสังฆราชดีอ็องด์มรณภาพลง ตำแหน่งสังฆราชแห่งมิสซังสยามก็ว่างเว้นลงถึง ๓ ปี เนื่องจากความขัดแย้งในการเลือกสังฆราชท่านใหม่ เพราะเมื่อมีการลงคะแนนเสียงของบรรดาบาทหลวงในมิสซัง เพื่อเลือกสังฆราชท่านใหม่ บาทหลวงฌอง หลุยส์ เวย์ (Jean Louis Vey) เป็นผู้ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดเพื่อให้ดำรงตำแหน่งสังฆราชแห่งมิสซังสยาม แต่มีบาทหลวงคัดค้าน เพราะเห็นว่าบาทหลวงเวย์ยังมีอายุน้อยเกินไป ดังนั้นการลงคะแนนเสียงจึงต้องจัดใหม่อีกหลายครั้ง^๑ แต่เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้บรรดาบาทหลวงจึงได้แต่งตั้งบาทหลวงมาร์แต็งขึ้นดำรงตำแหน่งรักษาการประมุขมิสซังสยาม เมื่อพ.ศ. ๒๔๑๘ ในที่สุดทางสำนักวาติกันได้สั่งการให้มีการเลือกตั้งประมุขมิสซังสยามใหม่ เพราะการขาดผู้นำในการเผยแผ่ศาสนาในสยามเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานมาก ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าบาทหลวงเวย์ได้รับคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นสังฆราชแห่งมิสซังสยามเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากในช่วงเวลานั้นไม่มีบาทหลวงท่านใดที่มีความเหมาะสมเท่าแล้ว ท่านยังมีความรู้ทางด้านเทวศาสตร์ที่ลึกซึ้ง มีความรู้ภาษาไทยอย่างแตกฉาน อีกทั้งท่านยังเป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้และเข้าใจสภาพของมิสซังสยามเป็นอย่างดีจากการทำหน้าที่เป็นอุปสังฆราชแทนบาทหลวงมาร์แต็งที่ชราภาพถึง ๔ ปี

ช่วงสมัยของสังฆราชเวย์ตรงกับรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่สยามได้มีการเปลี่ยนแปลงอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินที่เห็นได้ชัด คือ มีปฏิรูปประเทศ โดยมีปัจจัยสำคัญได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนพระราชทรัพย์ในท้องพระคลังมหาสมบัติ จึงต้องเริ่มต้นการปฏิรูประบบภาษีอากรของแผ่นดิน ซึ่งก่อนหน้านี้สยามมีผู้จัดเก็บภาษี ๒ ประเภท ได้แก่ การจัดเก็บภาษีอากรโดยเจ้าพนักงานของรัฐและการจัดเก็บโดยเอกชนเรียกว่า ระบบเจ้าภาษีอากรแบบผูกขาด มีผลให้ท้องพระคลังขาดรายได้เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัชกาลที่ ๕ จึงทรงปรึกษา

^๑โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๔๒๒-๔๒๓.

กับสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระบำราบปรปักษ์ ผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีพระคลังมหาสมบัติในขณะนั้น และโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “หอรัษฎากรพิพัฒน์” ขึ้นในพ.ศ. ๒๔๑๖ เป็นผลทำให้ระบบการจัดเก็บภาษีมีความรัดกุมมากขึ้น เพื่อป้องกันการฉ้อโกงและพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้ควบคุมด้านการคลังนี้ด้วยพระองค์เอง สิ่งนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมอำนาจกลับมาสู่องค์พระมหากษัตริย์

ต่อมา เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการปกครองแบบเดิมที่เรียกว่า “จตุสดมภ์” คือแบ่งราชการออกเป็น ๒ ฝ่าย มีอัครมหาเสนาบดีและเสนาบดีควบคุมดูแล นำไปสู่การขยายอำนาจเสนาบดีออกไปปกครองดูแลหัวเมืองชั้นใน ทำให้การบริหารราชการสับสนแยกไม่ออก ระหว่างทหารกับพลเรือน ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งกระทรวงที่ดูแลโดยเสนาบดี จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ กระทรวง และจากการปฏิรูปดังกล่าวจึงนำไปสู่การปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๑๘ มณฑล ทั้งพระราชอาณาจักร ปกครองด้วยข้าหลวงใหญ่ที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ เจ้าเมืองของท้องถิ่นนั้นๆ จึงมีบทบาทเพียงปกครองในนามเท่านั้น

การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินของสยามทำให้พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดในการบริหารราชการแผ่นดินนั้น ส่งผลต่อบทบาทของมิสซังสยามเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เห็นความสำคัญของวิทยาการตะวันตกที่จะมีส่วนในการช่วยพัฒนาสยามให้ทัดเทียมนานาประเทศจึงให้การสนับสนุนบทบาทของมิสซังสยาม ซึ่งเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่วิทยาการตะวันตกในหลากหลายด้านเข้ามาในสยาม

การดำเนินงานต่างๆ ของมิสซังสยามในช่วงนี้ภายใต้การดูแลของสังฆราชเวย์ ก็เริ่มมีความหลากหลายมากขึ้นประกอบกับการสนับสนุนของพระมหากษัตริย์สยามและการเพิ่มขึ้นของบุคลากรทางศาสนา จึงทำให้สามารถขยายพื้นที่การทำงานออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น การพัฒนาในช่วงสมัยนี้หลากหลายด้าน บทบาทของคณะมิสซังสยามที่โดดเด่นเป็นอย่างมาก คือ ด้านการศึกษาและด้านการแพทย์

๑.งานด้านการศึกษา

นโยบายการปฏิรูปการบริหารการปกครองประเทศให้ทันสมัย และเจริญก้าวหน้าให้เท่าเทียมกับบรรดาประเทศตะวันตก ได้เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้สังฆราชเวย์ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือรัฐบาลสยาม ท่านจึงส่งเสริมบรรดามิชชันนารีและบาทหลวงพื้นเมืองในการจัดตั้งและขยายโรงเรียนของโบสถ์ในจังหวัดต่างๆ ให้เยาวชนได้รับการศึกษา เพื่อเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประชาชนและประเทศตามนโยบายของรัฐ โดยสังฆราชเวย์ได้แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิรูประบบการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในจดหมายลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๒ ว่า “ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการปกครองประเทศ ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่าคริสต์ศาสนาจะต้องได้รับพลัง

กระตุ้นใหม่ในการปฏิรูปนี้”^๑ จากความเห็นดังกล่าว สังฆราชเวย์เห็นว่าหากสยามปฏิรูปการปกครองประเทศสำเร็จก็จะทำให้คริสต์ศาสนาสามารถแพร่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางในสยาม จะส่งผลให้สังฆราชเวย์ให้การสนับสนุนนโยบายการปฏิรูปประเทศโดยการส่งเสริมทางด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาประชาชนชาวสยาม ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการปฏิรูปประเทศ

ดังนั้นสังฆราชเวย์ จึงได้มีนโยบายจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อทำการสอนลูกหลานของชาวต่างชาติและชาวสยามที่ร่ำรวย โรงเรียนที่ถูกจัดตั้งขึ้นมา คือ โรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งถือกำเนิดจากโรงเรียนเล็กๆ สำหรับเด็กชาย ในพ.ศ. ๒๔๒๐ บริเวณที่ดินติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาของโบสถ์อัสสัมชัญ ผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนนี้คือ บาทหลวงกลอมเบร์ต ในช่วงแรกของการก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ ภาษาที่ใช้สอนได้แก่ภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส ต่อมาพ.ศ. ๒๔๒๒ ได้เพิ่มเติมวิชาภาษาอังกฤษขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่า ต้องการสอนวิชาและภาษาตามความนิยมของการศึกษาในช่วงเวลานั้น^๒ และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ กลัวว่าคนต่างศาสนาจะไม่ส่งลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนคาทอลิกเพราะสอนเพียงภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทยเท่านั้น^๓ และในพ.ศ. ๒๔๔๔ เปิดโรงเรียนอัสสัมชัญ คอนแวนต์ พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้เปิดโรงเรียนเซนต์คาทอลิก คอนแวนต์ พ.ศ. ๒๔๕๐ เปิดโรงเรียนเซนต์โยเซฟ คอนแวนต์โรงเรียนทั้งสามโรงเรียนนี้เป็นสำหรับเด็กหญิง ดำเนินการโดยคณะนักบวชหญิง ภคินีคณะเซนต์ปอลเดอ ชาร์ต (Saint Paul de Chartres Sisters) จากฝรั่งเศสเปิดสอนในวิชาภาษาต่างประเทศ ดนตรี และการเย็บปักถักร้อย ตามมาตรฐานตะวันตก มีทั้งแบบไป-กลับ และประจำ

บทบาทในการจัดการศึกษาของมิสซังสยามได้สนับสนุนการปฏิรูปประเทศ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เพื่ออบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่งเน้นการสอนวิชาสามัญ การฝึกอบรมด้านอาชีพควบคู่กับการอบรมคริสต์ศาสนา ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ *Twentieth Century Impressions of Siam* ที่ตีพิมพ์เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๑ ความว่า

ในสมัยของสังฆราชเวย์ มีสามเณรชาย ๑ แห่ง มีผู้เรียน ๗๔ คน โรงเรียนประถมศึกษา ๔๙ แห่ง มีนักเรียน ๓,๐๗๗ คน โรงเรียนประจำสำหรับหญิงสาวของแมชีคาทอลิก ๑ แห่ง มีนักเรียน ๑๒๐ คน ซึ่งดำเนินการโดยเหล่าแมชีแห่งเซนต์ปอลแห่งชาร์เตอร์

^๑ พุฒิปงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๖๒.

^๒ สมาคมอัสสัมชัญ. (๒๕๔๓). อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ. หน้า ๒๑๑.

^๓ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๔๔๕.

โรงเรียนไปกลับ ๒ แห่ง มีนักเรียน ๑๒๗ คน ดำเนินการโดยคณะแม่ชีชุดเดียวกัน

โรงเรียนอัสสัมชัญ ๑ แห่ง มีนักเรียน ๑๓๐ คน ดำเนินการโดยคณะนักบวชเซนต์คาเบรียล^๑

ดังนั้นโรงเรียนที่เปิดทำการสอนโดยคณะผู้เผยแผ่คริสต์ศาสนา^๒ เป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของการศึกษาแบบตะวันตกและมีอิทธิพลต่อแนวการศึกษาของสยาม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือเรียกได้ว่า “ยุคของการปฏิรูป” พระองค์ทรงมีพระราโชบายในการจัดการศึกษาแบบใหม่ ทั้งนี้ นอกจากจะมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและวิทยาการใหม่ๆ แล้ว ยังเป็นเพราะการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก ความต้องการผู้ที่มีความรู้มารับราชการ พระองค์จึงทรงเห็นความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา อันเป็นประโยชน์แก่พลเมืองและประเทศชาติ ตามที่วุฒิชัย มูลศิลป์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือสมเด็จพระปิยมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา ว่า “การจัดการศึกษาตามแบบใหม่ของไทยเราได้รับอิทธิพลทั้งในแง่ความคิดและอาศัยบุคคลจากตะวันตกอยู่มาก ยิ่งกว่านั้นพวกมิชชันนารียังได้ตั้งโรงเรียนตามแบบตะวันตกในเมืองไทยอีกด้วย”^๓

๒.งานด้านการแพทย์

งานในด้านการแพทย์มิได้เป็นสิ่งแปลกใหม่ของมิสซังสยามแต่อย่างไร ทั้งนี้เพราะตั้งแต่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาดำเนินการเผยแผ่ศาสนาเมื่อสมัยอยุธยา ก็มีการตั้งสถานพยาบาลอยู่ในชุมชนคาทอลิกอยู่แล้ว ครั้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ มีชาวยุโรปเข้ามาอาศัยอยู่ในสยามเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการก่อตั้งโรงพยาบาลเพื่อทำการรักษาชาวต่างประเทศ รวมทั้งยังไม่มีโรงพยาบาลที่ทันสมัยสำหรับรองรับชาวสยาม สังฆราชเวย์จึงได้มีนโยบายที่จะก่อตั้งโรงพยาบาลขึ้น โดยเริ่มแรกได้นำเงินที่กงสุลฝรั่งเศสมอบให้จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ ฟรังก์ และเงินจากรัฐบาลฝรั่งเศสมอบให้แก่มหาธิการใหญ่คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (MEP) อีก ๑๖๐,๐๐๐ ฟรังก์ สำหรับซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ของโรงพยาบาลในพ.ศ. ๒๔๓๗^๔ มิสซังสยามได้ซื้อที่ดิน ๒ แปลง ปัจจุบันคือบริเวณถนนสาทรใต้ จากนั้นได้เริ่มก่อสร้างในพ.ศ. ๒๔๔๑ และให้ชื่อโรงพยาบาลนี้ว่า โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ และมอบให้อยู่ในความดูแลของภคินีคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต เปิดรับผู้ป่วยชาวยุโรปในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ และเริ่มรับผู้ป่วยชาวสยามในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๑^๕

^๑ ชรวิรัตน์ สิงหนเดชากุล. (๒๕๕๔). การศาสนาในประเทศไทย. ใน **รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ ๕**. หน้า ๒๖๐.

^๒ หมายถึง คณะมิชชันนารีทั้งนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์

^๓ วุฒิชัย มูลศิลป์. (๒๕๕๔). **สมเด็จพระปิยมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา**. หน้า ๗๒.

^๔ พุฒิพงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). **การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๙๐**. หน้า ๖๑.

^๕ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). **ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว**. หน้า ๔๔๘.

กล่าวได้ว่าการตั้งโรงพยาบาลของมิสซังสยามนี้เป็นการรักษาพยาบาลแผนใหม่แก่ประชาชน ซึ่งเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นการแพทย์แผนปัจจุบันในสยามและการรักษาพยาบาลได้จัดขึ้นในรูปแบบของงานสังคมสงเคราะห์แบบบริการให้เปล่าโดยไม่เรียกค่าตอบแทนใดๆ จึงนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบาทหลวงกับประชาชน เพราะทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาเป็นไปด้วยความสะดวกขึ้นทั้งยังเป็นการบริการสังคมช่วยเหลือราชสำนักสยามอีกแรงหนึ่ง

สรุปได้ว่าบาทหลวงมิสซังสยามในช่วงพ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๕๓ ถือเป็นยุคทองของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสด้วยการประสบความสำเร็จในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา โดยเฉพาะงานด้านบริการสังคมไม่ว่าจะเป็นการสร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล ความสำเร็จที่เกิดจากเผยแผ่คริสต์ศาสนาในช่วงระยะเวลานี้เมื่อศึกษาวิเคราะห์แล้วก็เนื่องด้วยปัจจัยภายในสยาม เช่น ความเปลี่ยนแปลงบรรยากาศทางการเมือง การให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชนซึ่งเป็นผลมาจากสนธิสัญญาเบงกอล เมื่อพ.ศ. ๒๓๙๙ และผลของสนธิสัญญานี้ทำให้มิสซังสยามสามารถขยายงานการเผยแผ่ศาสนาออกไปยังภาคอีสานได้ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

๔.๔. การเผยแผ่ศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) พ.ศ. ๒๔๒๔

ความก้าวหน้าอีกประการหนึ่งในมิสซังสยาม ก็คือการขยายงานเผยแผ่คริสต์ออกไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน งานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาจำกัดอยู่เฉพาะแต่ในภาคกลางของสยามเท่านั้น ความพยายามในการที่จะเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคเหนือและภาคใต้สมัยสังฆราชปัลเลอกัวส์ต้องประสบความล้มเหลวเพราะขาดบุคลากร พอถึงสมัยของสังฆราชด็องต็องในขณะเดินทางมาร่วมงานสังคายนาวาติกันครั้งที่ ๑ ได้รับคำสั่งจากสมณมนตรีแห่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อให้ส่งมิชชันนารีไปลาว^๑ แต่ท่านมรณภาพก่อน งานด้านนี้จะเริ่มต้นไปได้ด้วยดีในสมัยของสังฆราชเวย์ สาเหตุที่ทำให้มิสซังสยามเข้าไปดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนา มีสาเหตุที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. นโยบายของสำนักวาติกัน

สำนักวาติกัน มีนโยบายต้องการให้มิสซังสยามเข้าไปเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) และประเทศลาวซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีการเผยแผ่ศาสนา นโยบายเกิดจากการที่สังฆราชด็องต็อง แห่งมิสซังสยามได้เดินทางไปร่วมการสังคายนาวาติกันครั้งที่ ๑^๒ ท่านได้ทำ

^๑โรแบร์ กอสเต. (๒๕๔๙). เล่มเดียวกัน. หน้า ๔๕๑.

^๒การสังคายนาวาติกันครั้งนี้ ถูกริเริ่มโดยสันตะปาปาปิโอที่ ๙ (Pio IX พ.ศ. ๒๓๘๙-๒๔๒๑) มีพิธีเปิดการสังคายนาวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ และปิดการสังคายนาเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ เนื้อหาสำคัญที่ถูกระบุประกาศโดยสภาสังคายนาครั้งนี้คือ ความไม่รู้จักผิดพลั้งของสันตะปาปา (Papal infallibility) ถือเป็นข้อความเชื่อ (dogma) ตามหลักเทวศาสตร์ของคาทอลิก

รายงานเกี่ยวกับสภาพของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามว่า “...งานประกาศศาสนาที่ทำอยู่ในสยามมีแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะไม่มีมิชชันนารี ทางเหนือและทางตะวันออกของกรุงเทพฯ หรือใต้เพชรบุรีลงไป...”

จากรายงานดังกล่าวนี้ทางสำนักวาติกัน ได้มีนโยบายให้สังฆราชคือบิชอปไปเผยแผ่ศาสนาที่ภาคอีสานและประเทศลาวซึ่งถือว่าเป็นเขตพื้นที่ของมิสซังสยาม อย่างไรก็ตามสังฆราชคือบิชอปได้มรณภาพก่อนที่จะได้ปฏิบัติงาน จนกระทั่งสมัยสังฆราชเวย์ จึงได้มีการปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว

๒. มีความพร้อมด้านบุคลากร

ความจริงแล้วได้เคยมีความพยายามส่งบาทหลวงออกไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสานและลาวตั้งแต่ครั้งสังฆราชหลุยส์ ลาโน ในสมัยอยุธยา คือ บาทหลวงเยโรม ปีแอร์ กรอส (Jérôme Pierre Grosse) บาทหลวงอันเยโล (Angelo) แต่บาทหลวงกรอสเดินทางไปไม่ถึงเพราะถึงแก่กรรมก่อน โครงการนี้จึงถูกล้มเลิกไป^๑ ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีการส่งบาทหลวงไปอีกแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการ เช่น ขาดเส้นทางคมนาคม การแพร่ระบาดของเชื้อมาเลเรีย น้ำเป็นพิษ และสัตว์ร้ายชุกชุม ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่คณะบาทหลวงต้องพบเจอในการเดินทางผ่านป่าที่บดงพญาไฟเข้าสู่อีสาน และอุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ขาดแคลนบุคลากรทำให้ไม่สามารถส่งบาทหลวงเข้าไปเผยแผ่ศาสนาในดินแดนที่ห่างไกลได้บ่อยๆ พอถึงตอนปลายรัชกาลที่ ๔ ทางสำนักวาติกันได้ส่งบาทหลวงจากคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเข้ามาเพิ่มอีกเป็นจำนวนมาก ทำให้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรน้อยลง และสามารถส่งบาทหลวงเข้าไปดำเนินงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสานได้

๓. ความล้มเหลวในการเผยแผ่ศาสนาจากเมืองอื่นๆ

ความพยายามในการส่งบาทหลวงออกไปเผยแผ่ศาสนาจากกรุงเทพฯ ได้เริ่มมาตั้งแต่สมัยสังฆราชปัลเลอกัวส์แล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๖ ได้ส่งบาทหลวงฌอง บัปติสต์ กรางฌอง (Jean Baptiste Grandjean) และบาทหลวงฌอง บัปติสต์ วาชาล (Jean Baptiste Vachal) ไปเผยแผ่ศาสนาที่เชียงใหม่ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่ศาสนาเนื่องจากเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ คือ พระยาพุทธวงศ์หรือเจ้าหลวงเมืองเย็น ไม่ยินดีที่จะให้มีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในดินแดนเชียงใหม่ และได้มีการคาดโทษต่อราษฎรไม่ให้ใครเข้ารีต ไม่เช่นนั้นจะลงโทษถึงตาย^๒ เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นบาทหลวงทั้งสองจึงเดินทางกลับกรุงเทพฯ กล่าวได้ว่าการเดินทางไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่เชียงใหม่ต้องประสบกับความล้มเหลว และกว่าจะทำการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่เชียงใหม่ได้อีกต้องคอยเวลาถึง ๙๐ ปี ต่อมาสังฆราชปัลเลอกัวส์ได้ส่งบาทหลวงเลอกีเกอและบาทหลวงด็อการต์ ไปเผยแผ่ศาสนาที่ภาคใต้ เมื่อพ.ศ. ๒๓๙๙ บาทหลวงทั้งสอง

^๑ เกลาดิอุส บาเย. (๒๕๒๗). ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและลาว. หน้า ๑๗.

^๒ อาเดรียง โลเนย์. (๒๕๒๘). สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส. หน้า ๑๔๙.

รายงานว่ “หลังจากที่ได้ประกาศศาสนาเป็นเวลา ๒ ปี ได้สอนให้คนกลับใจประมาณ ๒๐ คนเท่านั้น”^๑ บาทหลวงทั้งสองจึงได้เดินทางกลับมายังกรุงเทพฯ

จากความล้มเหลวในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคเหนือและภาคใต้ทำให้พื้นที่อีสานซึ่งเป็นพื้นที่ที่บาทหลวงยังไม่ได้เข้าไปเผยแผ่ศาสนากลายเป็นพื้นที่สำคัญในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักวาติกัน ด้วยเหตุนี้ในการขยายงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปยังดินแดนอื่นๆของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสต่อไป

๔. ผลจากการทำสนธิสัญญามงติญี

ข้อตกลงในสนธิสัญญามงติญีในพ.ศ. ๒๓๙๙ ซึ่งกำหนดให้ทำให้การเดินทางออกไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นไปได้สะดวกมากขึ้น เพราะสามารถเดินทางไปเผยแผ่ศาสนาได้ทั่วทั้งราชอาณาจักร รวมทั้งการไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสานด้วย

การเผยแผ่คริสต์ศาสนาเข้าสู่ภาคอีสานเริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ ในสมัยของสังฆราชเวย์ ซึ่งในช่วงที่สังฆราชเวย์เข้ารับตำแหน่งประมุขมิสซังสยาม สยามเริ่มหว่าดระวางท่าทีของฝรั่งเศส การส่งบาทหลวงออกไปเผยแผ่ศาสนาจึงต้องเพิ่มความรอบคอบและรัดกุมมากขึ้นเพื่อให้ข้าราชการไทยสงสัยหรือเคลือบแคลงในการปฏิบัติงาน ดังปรากฏในเอกสารของมิสซังตอนหนึ่งว่า

ในการส่งธรรมทูตนี้ ท่านเวย์มีความเชื่อมั่นในความคุ้มครองของพระเป็นเจ้าอย่างยิ่ง เพราะว่าสถานการณ์บ้านเมืองไม่ดีขึ้น ในปี ๒๔๒๖ ทหารฝรั่งเศสได้เข้ารุกรานดงเกีย และยกทัพไปยังแดนลาวที่ฝรั่งเศสเตรียมจะยึดครองโดยอ้างว่าเป็นเมืองขึ้นของดงเกีย ในปี ๒๔๒๗สยามได้ส่งกองทัพอเข้าไปในลาวตามคำขอของกษัตริย์แห่งหลวงพระบาง เพื่อด่านและขับไล่พวกฮ่อที่รุกร้าเขตแดนจากจีนเข้ามาในลาว กองสุลฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ได้ออกหนังสือเดินทางสำหรับคุณพ่อทั้งสองทั้งๆ [บาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงเกโก] ที่ไม่เห็นด้วยกับการส่งธรรมทูตไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือครั้งนี้^๒

ในการเดินทางไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาครั้งนี้ สังฆราชเวย์ได้อาศัยอำนาจของรัฐบาลฝรั่งเศสให้ช่วยคุ้มครองตามข้อตกลงในสนธิสัญญามงติญี ดังที่ปรากฏในเอกสารความว่า

...ด้วยท่านสังฆราชฝรั่งเศสได้มาแจ้งกับข้าพเจ้า ท่านสังฆราชจะให้บาทหลวงโปรดอม ๑ บาทหลวงซาเวียร์เกโก ๑ บาทหลวงดาแบง ๑ บาทหลวงแกลแมลต์ กับคนใช้ขึ้นไปตามหัวเมืองลาวตลอดแม่น้ำโขง เพื่อที่จะได้สอนศาสนาโรมันคาทอลิก ดังนั้นตามหนังสือสัญญาพระราชไมตรี ข้าพเจ้าของสมเด็จพระเจ้าได้โปรดได้ทองตราไปถึงเจ้าเมืองลาวทั้งปวงที่อยู่ตามแม่น้ำโขง ให้ช่วยสงเคราะห์

^๑ ประวัติพระศาสนจักรสากลและพระศาสนจักรในประเทศไทย. (๒๕๑๐). หน้า ๔๗๑.

^๒ โรแบร์ กอสเต. ย้อนรอยประวัติศาสตร์การแพร่ธรรมนำความรอดสู่อีสานบ้านเฮา. หน้า ๗.

กับท่านบาทหลวงที่มีชื่อข้างบนนี้...ถ้าท่านบาทหลวงจะต้องการที่สำหรับ
สร้างโรงส่งสอนศาสนาให้เจ้าเมืองกรมการเมืองลาวช่วยจัดแจงให้บาทหลวง
ได้สร้างโรงเรียน ตามความประสงค์ด้วย...^๑

จากเอกสารดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การเมืองระหว่างสยามกับฝรั่งเศสนั้นมีผลทำให้
ชนชั้นปกครองสยามไม่ไว้วางใจการเดินทางไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสานของบาทหลวงเท่าใดนัก
แต่ก็ต้องยอมออกหนังสือเดินทางให้ ทั้งนี้เนื่องจากสยามต้องทำตามข้อตกลงในสนธิสัญญาามงตินยีหรือ
อาจจะมาจากความสัมพันธ์อันดีระหว่างชนชั้นปกครองสยามกับบาทหลวงฝรั่งเศสที่ทำให้ทางการไทย
ยินยอมให้บาทหลวงฝรั่งเศสเดินทางเข้าไปในดินแดนที่ยังมีปัญหาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส

ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในพื้นที่ภาคอีสานนี้สังฆราชเวย์ ได้กำหนดให้เมืองอุบลราชธานีเป็น
จุดหมายปลายทางของการแพร่ธรรม เหตุที่เมืองอุบลราชธานีกลายเป็นเป้าหมายของการเผยแผ่คริสต์
ศาสนา เนื่องด้วยเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้นเป็นเมืองใหญ่มีประชากรอยู่หนาแน่น ประกอบกับ
ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสังฆราชเวย์กับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ (เจ้าหน่อคำ) ซึ่งเป็นเจ้าเมือง
อุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๐๙-๒๔๒๕ ซึ่งเป็นผู้เชิญชวนให้นำคริสต์ศาสนาไปเผยแผ่ที่นั่น^๒
เนื่องจากในขณะนั้นเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าเทวาพรหมอนุเคราะห์กับอุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร
ซึ่งต่างฝ่ายก็กล่าวหากันด้วยเรื่องของการขโมยพระราชทรัพย์^๓ และได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงทำ
ให้เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์เชิญชวนให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้าไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่อุบลราชธานี
ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ต้องการดึงคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้าไปเผย
แผ่คริสต์ศาสนานั้นก็เพราะต้องการหวังพึ่งอิทธิพลของฝรั่งเศส ที่มีอิทธิพลอยู่ในบริเวณอินโดจีน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้สังฆราชเวย์ตัดสินใจตัดสินใจเลือกเอาเมืองอุบลราชธานีเป็นจุด
วางรากฐานในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในดินแดนอีสานเป็นแห่งแรก เมื่อบาทหลวงโปรดอมและบาทหลวง
เกโกเดินทางไปถึงเมืองอุบลราชธานีแล้ว ได้เข้าพักในอาคารหลังหนึ่งของตัวศาลากลาง ในตึกแห่งนี้
นอกจากจะเป็นที่บริหารงานราชการด้านต่างๆ ของเมืองด้วยยังใช้เป็นศาลตัดสินคดีความของเมืองและ
แขวงด้วย^๔ สิ่งนี้เองทำให้พวกบาทหลวงได้มีโอกาสเรียนรู้กฎหมายไทย การแปลกฎหมายไทย
ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนอีสานตลอดจนความคิดของคนอีสานและคำสำคัญๆ ในภาคอีสานด้วย

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต. (ล), ฝรั่งเศสเล่ม ๒๘. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการต่างประเทศ
รัชกาลที่ ๕ กระทรวงการต่างประเทศ. จศ. ๑๒๔๑-๑๒๔๖. หน้า ๓๔-๓๕.

^๒แกะรอยมิสชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน. หน้า ๗๔.

^๓เดิม วิชาคณพจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. หน้า ๑๑๓.

^๔สุรัตน์ วรางค์รัตน์. (๒๕๒๗). ปัญหาการเผยแผ่ศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศสในหัวเมืองอีสาน. ใน เอกสาร
เนื่องในการสัมมนา ๓๐๐ ปีความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส. หน้า ๒๓๐.

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ต่อบาพหลวงโปรดอมและบาพหลวงเกโกในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสาน

บาพหลวงโปรดอมและบาพหลวงเกโกพยายามแสวงหาที่ดินเพื่อตั้งโบสถ์ สองเดือนต่อมาคนรับใช้ของพวกเขาได้เข้าไปที่วัดพุทธใกล้ๆ นั้น และได้พบกับครอบครัวคนลาวที่ถูกพวกกูลา^{*} จับตัวมาขายเป็นทาสมีจำนวนทั้งสิ้น ๑๔ คน บาพหลวงโปรดอมคิดจะช่วยพวกเขาให้เป็นอิสระ หวังว่าพวกเขาจะหันมานับถือคริสต์ศาสนา ท่านจึงได้ฟ้องชาวกูลาที่จับคนมาขายเป็นทาส ๒ ข้อหา คือ “หนึ่งกล่าวว่าพวกกูลาเป็นโจร (ขโมยคนมาขาย) สองพวกกูลาประกาศต่อหน้าประชาชนว่าพวกเขาเป็นผู้แทนของบาพหลวงในการไปหาจับทาสมาขาย ซึ่งเป็นไม่ความจริง”^๑ ดังนั้นพวกเขาจึงได้รับการปล่อยตัว พวกเขาเหล่านี้จึงได้มาปลูกกระท่อมอาศัยอยู่ในบริเวณที่บาพหลวงทั้งสองอาศัยอยู่และสมัครเรียนศาสนา ในที่สุดทางการได้จัดให้บาพหลวงทั้งสองไปอาศัยในที่ดินทางตะวันตกของเมือง เป็นหมู่บ้านร้างเพราะเนื่องจากได้เคยเกิดโรคระบาดขึ้นในหมู่บ้านนี้ หมู่บ้านนี้มีชื่อว่า “บุงกะเทว” จึงได้จัดตั้งเป็นชุมชนคาทอลิกแห่งแรกในภาคอีสานเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๒๔ และบาพหลวงโปรดอมยังได้ทำการซื้อที่ดินในบริเวณนั้นอีกแปลงหนึ่งด้วยเงินจำนวน ๘ บาท คริตชนกลุ่มแรกนี้มีทั้งสิ้น ๓๐ คน ได้ช่วยกันสร้างโบสถ์ให้ชื่อว่า “โบสถ์แม่พระนฤมลทิน”^๒

ในพ.ศ.๒๔๒๖ บาพหลวงโปรดอมได้เดินทางจากกรุงเทพฯ พร้อมด้วยบาพหลวงอัลเฟรด มารี เทโอฟิล รองแดล (Alfred Marie Théophile Rondel) มาที่บุงกะเทว ซึ่งหลายเดือนก่อนหน้านั้น มีพวกลาวเทิงและลาวพวน ซึ่งเป็นเผ่าเดียวกับพวกทาสรุ่นแรกที่เป็นคริสตชน ได้มาเชิญให้บาพหลวงไปสอนศาสนาแก่พวกตน บาพหลวงโปรดอมและบาพหลวงรองแดล จึงได้เดินทางระหว่างการเดินทางได้พบกับคริสตชนชาวญวนที่นครพนมจำนวน ๒๑ คน และอยู่ในนครพนมได้ประมาณ ๓๐ ปีมาแล้ว^๓ แต่เนื่องจากคณะบาพหลวงต้องเดินทางต่อไปที่หนองคายจึงยังไม่สามารถไปเยี่ยมพวกญวนเหล่านั้นได้

* กูลา หมายถึง ชนชาติต้องสู้และไทยใหญ่ที่เดินทางค้าขายอยู่ในภาคอีสาน สินค้าของชาวกุลาส่งส่วนใหญ่เป็นข้าว งา ข้าว ไข่สด โค กระบือ พวกเขาจะนำสินค้าเหล่านี้ตามหมู่บ้าน ไปพักอาศัยอยู่ตามศาลาวัดรายทาง ระหว่างเดินทางก็นำสินค้าใส่พาดหลังโคหรือ ๒ ช้าง เรียกว่า โคต่าง หรือไม้เท้าบาสินค้าเดินไป พ่อค้าชาวกุลาก็จะเดินทางเป็นหมู่คณะ บางคณะอาจจะมีถึง ๑๐๐ คน มีพ่อค้าชาวกุลามากที่ได้แต่งงานและอยู่เป็นหลักแหล่งในท้องถิ่นอีสาน ชาวกุลาท่องเที่ยวค้าขายในภาคอีสานมาจนถึงตอนปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ กิจกรรมค้าของชาวกุลาก็ค่อยๆ สูญหายไปเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น รูปแบบเศรษฐกิจในสยามและพม่าเปลี่ยนแปลงไป การคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้น และต้องเผชิญการแข่งขันทางการค้ากับพ่อค้าชาวจีน ชาวจีน และแขก อังโน บุญจิตต์ ชูทรงเดช. (๒๕๔๒). “กูลา” : ขบวนการค้า. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม ๑**. หน้า ๒๕๗-๒๖๓.

^๑ เกลาดิอุส บาเย. (๒๕๒๗). **ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและลาว**. หน้า ๓๑-๓๒.

^๒ **แกะรอยมิชชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน**. (๒๕๔๓). หน้า ๗๘.

^๓ โรแบร์ กอสเต. **ย้อนรอยประวัติศาสตร์การแพร่ธรรมนำความรอดสู่อีสานบ้านเฮา**. หน้า ๖๑.

จากนั้นก็ออกเดินทางไปหนองคาย เมื่อได้เรียนรู้ถึงสภาพภูมิประเทศและเห็นว่าสามารถใช้เป็นที่รวมกลุ่มของคริสตชนได้แล้วคณะบาทหลวงก็ลงเรือกลับมานครพนม โดยได้ทำการสอนศาสนาจนมีผู้ใหญ่ขอรับศีลล้างบาป ๘ คน เด็ก ๕ คน ขากลับบาทหลวงโปรดอมได้ทำการไถ่ทาสที่นครพนมอีก ๑๘ คน ซึ่งได้ขอติดตามท่านมาที่อุบลราชธานีด้วย เมื่อผ่านมุกดาหารบาทหลวงโปรดอมได้ไถ่ทาสจากพวกกูลาอีกจำนวนหนึ่ง การที่บาทหลวงทั้งสองมีผู้ติดตามกลับมา ๕๐ กว่าคนนั้นเป็นที่เลื่องลือกันไปทั่วอุบลราชธานี หลายคนมีความชื่นชมที่ท่านได้ช่วยผู้ตกทุกข์ได้ยาก จนแม้แต่หลวงภักดีณรงค์ (ทัต ไกรฤกษ์) ก็ได้เดินทางมาเยี่ยมบาทหลวงที่บึงกะแต การไถ่ทาสของบาทหลวงเหล่านี้ทำให้การค้าทาสในแถบอีสานซบเซาลงมาก^๑ จะเห็นได้ว่าการไถ่ทาสเป็นนโยบายที่สำคัญของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในการหาคนมาเข้านบถอคริสต์ศาสนา

ในพ.ศ. ๒๔๒๗ บาทหลวงโปรดอมและบาทหลวงเกโกได้ออกเดินทางไปสกลนคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเยี่ยมเยียนกลุ่มคริสตชนและจัดตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้น เมื่อคณะบาทหลวงมาถึงก็ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากชนวนญวนที่เป็นและไม่เป็นคริสตชน ดังปรากฏในใบบอกเมืองสกลนคร ว่า

....มีญวนเมืองสกล ๑๑๐ คน ครั้น ณ เดือน ๗ ปีวอก ๖๖๖ บาทหลวงอเล็กซิสโปรดอม บาทหลวงชาเวียร์ ชาวฝรั่งเศสได้ขึ้นมาเมืองสกล เพียสสองเมือง นายกองญวน เพียจ่าย ปลัด กองญวน ได้พาพรรคพวกญวน ๗๕ คน สมัครเข้าศาสนาบาทหลวงเหลือญวนเมืองสกลนคร ที่ไม่เข้าศาสนากับบาทหลวงเพียง ๓๕ คน...^๒

เมื่อเห็นว่ามีจำนวนคริสตชนเพิ่มจำนวนมากขึ้น บาทหลวงโปรดอม จึงได้จัดตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้นที่สกลนครเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๗ ต่อมาได้ทำการย้ายชุมชนคาทอลิกไปอยู่ทางฝั่งทิศเหนือของหนองหาร สกลนคร ชุมชนนี้ต่อมาได้มีชื่อว่า “ท่าแร่” และสร้างโบสถ์หลังหนึ่งให้ชื่อว่า “โบสถ์มหาพรหมมีคาแอล”

การที่คนในพื้นที่ภาคอีสานหันมาให้ความสนใจคริสต์ศาสนาและหันมานบถอคริสต์ศาสนานั้น ไม่ใช่เพราะความเชื่อหรือการมีศรัทธาในคริสต์ศาสนาแต่ต้องการได้รับความคุ้มครองจากบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ดังที่ปรากฏอยู่ในสมุดรายงานประจำปี ความว่า

^๑ ภิลาดิอุส บาเย. (๒๕๒๗). ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและลาว. หน้า ๔๗-๕๐.

^๒ สจ. เอกสาร ร. ๕ ม. ๒ ๑๒ ก. ใบบอกเมืองสกลนคร. วัน ๕ ๑๔/๑๑ ค่ำ ปีระกา สัปตศก ๑๒๔๗.

“ชาวบ้าน ๓๐๐ คน อพยพมาจากมหาชัยเพราะความแห้งแล้ง พากันมาขอศึกษา ศาสนาคริสต์ เพราะเห็นว่าชาวเวียดนามต่างเป็นอิสระจากงานราชการ (งานโยธา) ที่ต้อง ปฏิบัติต่อเจ้าเมือง”^๑

จากรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมื่อขอเปลี่ยนศาสนาเป็นคริสตชนแล้ว อยู่ในความคุ้มครอง ของบาทหลวงชาวฝรั่งเศส เท่ากับเป็นคนในความคุ้มครองฝรั่งเศส ซึ่งเป็นไปตามสนธิสัญญาที่สยามทำ กับฝรั่งเศส ให้คนในบังคับและคนในความคุ้มครองไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานและไม่อยู่ในภายใต้กฎหมาย ของสยาม จึงกลายเป็นช่องทางของผู้ที่หลบหนีการเสียส่วยและแรงงานไปด้วย ดังที่ปรากฏอยู่ในสมุด รายงานประจำปีของมิชชันนารี ความว่า

...แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้คนหันมาหาเรา มิใช่ความปรารถนาในสิ่งเหนือ ธรรมชาติ โดยการแสวงหาการรู้จักพระเป็นเจ้าเพื่อความรอดแต่อย่างใด แต่คน ส่วนใหญ่มาหาเราเพื่อหลีกเลี่ยงส่วยและงานราชการอันหนัก ที่พวกเขาต้องทำ จนถึงบัดนี้ เราจะช่วยเหลือตามความสามารถและตามขอบเขตของอำนาจของเรา ไม่ให้เขาถูกรังแกอย่างอยุติธรรมและถูกขูดรีดอีกต่อไป...”

จากรายงานประจำปีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสานนั้น ทำให้คนในพื้นที่อีสานมีทางออกจากระบบการเกณฑ์แรงงาน โดยการเข้านับถือคริสต์ศาสนาและกลายเป็น คนในความคุ้มครองของฝรั่งเศส ดังนั้นจึงมีราษฎรชาวอีสานเป็นจำนวนมากมาขอสมัครเป็นคริสตชนเพื่อ ต้องการผลประโยชน์ แต่คณะบาทหลวงก็ไม่อาจปฏิเสธเมื่อมีความต้องการสมัครเป็นคริสตชนได้และ แม้ว่าการเข้านับถือคริสต์ศาสนาจะไม่ได้เกิดจากศรัทธาในคำสอนคริสต์ศาสนาเพราะบาทหลวงต้องการ จำนวนผู้นับถือคริสต์ศาสนาที่มากขึ้น เป็นต้น

จำนวนคริสตชนที่เพิ่มขึ้นและการขยายพื้นที่ในเผยแผ่คริสต์ศาสนาก็กว้างขวางออกมากขึ้น จน ครอบคลุมทั้งภาคอีสานและบางส่วนของประเทศลาว ในวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ สันตะปาปาเลโอที่ ๑๓ ได้ทรงพิจารณาเห็นว่าจำนวนคริสตชนในมณฑลอุดร มณฑลลาวท้าว และฝั่งซ้าย แม่โขง มีจำนวนพอที่จะตั้งเป็นมิสซังแยกจากมิสซังสยาม ดังนั้นจึงได้มีประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นมิส ซังใหม่ เรียกว่า “มิสซังลาว” และแต่งตั้งบาทหลวงมารี ยอแซฟ กืออาซ (Marie Joseph Cuaz) เป็น สังฆราชปกครองมิสซังลาว และในพ.ศ. ๒๔๔๓ ทางสำนักวาติกันได้ออกกฎีกาลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ให้แยกมิสซังลาวออกตามเขตแดนของประเทศไทยและประเทศลาว ซึ่งมีข้อกำหนดว่า

^๑ แกะรอยมิชชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน. (๒๕๔๓). หน้า ๑๗๓. อ้างในสมุดรายงานประจำปี ของมิชชันนารี. ม.ป.ป. หน้า ๒๑

^๒ เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๗.

๑.ให้ส่วนของมิสซังภาคประเทศลาวแยกออกไปเป็นมิสซังท่าแขก มอบให้คณะบาทหลวงมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสดูแล

๒.ให้ส่วนทางภาคอีสานของไทยซึ่งเป็นภาคเริ่มแรกเปลี่ยนชื่อจากมิสซังลาวมาเป็นมิสซังท่าแร่ มอบให้คณะบาทหลวงมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสดูแล^๑

ต่อมาในพ.ศ.๒๔๙๖ สำนักวาติกันได้ออกกฎีกาแบ่งมิสซังในภาคอีสานออกเป็น

๑.มิสซังท่าแร่ ประกอบด้วยจังหวัดสกลนคร นครพนม และกาฬสินธุ์ ให้บาทหลวงพื้นเมืองดูแล

๒.มิสซังอุดรธานี ประกอบด้วยจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น หนองคายและเลย ให้บาทหลวงคณะมหาไถ่ดูแล

๓.มิสซังอุบลราชธานี ประกอบด้วยจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ นครราชสีมาและชัยภูมิ ให้บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสดูแล^๒

สรุปได้ว่าการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสานนั้นถือได้ว่าประสบความสำเร็จ เพราะมีจำนวนคนหันมานับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นจำนวนมาก สืบเนื่องจากปัญหาความเดือดร้อนจากการเก็บส่วยและการเกณฑ์แรงงาน เมื่อคณะบาทหลวงได้เข้าไปดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่คริสตชนจึงเป็นทางออกสำคัญและเป็นการสร้างจุดสนใจให้คนในท้องถิ่นอีสานหันมานับถือคริสต์ศาสนาและอยู่ในความคุ้มครองของบาทหลวงชาวฝรั่งเศส

๔.๕.บทบาทของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๓-๒๔๘๑

หลังจากที่สังฆราชหลุยส์ เวย์ มรณภาพลง ตำแหน่งสังฆราชแห่งมิสซังสยามได้ว่างเว้นอยู่ ๗ เดือน ต่อมาบาทหลวงมารี ยอแซฟ แปร์รอส (René Marie Joseph Perros พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐) จึงได้รับการแต่งตั้งจากสันตะปาปาปีโอที่ ๑๐ (Pio X พ.ศ.๒๔๔๖-๒๔๕๗) ในวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๒ ให้ดำรงตำแหน่งสังฆราชแห่งมิสซังสยามและเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๔๕๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นสังฆราชเกียรตินามแห่งโซอารา (Zoara)^๓

^๑ขวัญ ถิ่นวัลย์. (๒๕๔๓). *อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูลและการดำเนินงาน*. หน้า ๓๕.

*มิสซังลาวที่แยกจากมิสซังสยามมีอาณาเขตอยู่ใน ๒ มณฑลของสยาม คือ มณฑลอุดร มณฑลลาวพวน และฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง คือ เวียงจันทน์และหลวงพระบาง (มณฑลอุดร เปลี่ยนชื่อจากมณฑลลาวพวน ในปีพ.ศ.๒๔๔๒ ต่อมาใน พ.ศ.๒๔๔๓ มณฑลลาวพวนได้เปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอีสานและในพ.ศ.๒๔๔๕ ได้แยกออกเป็น ๒ มณฑล คือ มณฑลอุบลและมณฑลร้อยเอ็ด ตามระบบเทศาภิบาล)

^๒มาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนครพ.ศ.๒๔๒๗-๒๕๐๘*. หน้า ๑๕๐.

^๓โรแบต์ กอสเต. (๒๕๔๙). *ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว*. หน้า ๕๙๘.

การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยของสังฆราชแปร์รอส (พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐) พื้นที่ของการเผยแผ่ศาสนาได้ขยายตัวออกไปเป็นวงกว้างมากขึ้น จากเดิมอยู่บริเวณในกรุงเทพฯ เมืองใหญ่ๆ ในเขตภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็ได้มีการริเริ่มในเขตภาคเหนือและบริเวณเมืองนครราชสีมา อีกทั้งพื้นที่ที่มีการเผยแผ่ศาสนาอยู่แล้ว ก็ได้มีความพยายามที่จะพัฒนาให้คริสต์ศาสนามีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เหตุปัจจัยหนึ่งที่มีการเผยแผ่ศาสนาได้ขยายตัวออกไปสู่พื้นที่ต่างๆ ก็เนื่องจากว่ามีสังฆสยามมีบุคลากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้สามารถที่จะรองรับงานที่เพิ่มขึ้นได้ ดังนั้นเหตุผลสังฆราชแปร์รอส ต้องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่ภาคเหนือ คือ เนื่องจากยังไม่มี การเผยแผ่คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเลยในเขตเชียงใหม่ และเหตุผลสำคัญประการหนึ่ง คือ ความต้องการที่จะถ่วงดุลอำนาจของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ดังที่สังฆราชแปร์รอสได้บันทึกไว้ในรายงานประจำปีของมิสซังสยาม ว่า

ที่เชียงใหม่พวกโปรเตสแตนต์ไปตั้งอยู่ตั้งแต่ปี 1863 [พ.ศ.๒๔๐๖] แล้วจึงมีอิทธิพลมาก เขามีทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล โรงเรียนและสถานรักษาคนโรคเรื้อนเพื่อต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อของพวกเขาอันมีเงินจากอเมริกาหนุนอยู่ เราจึงพยายามอย่างสุดกำลังที่จะตั้งหัวหาดขึ้นในเมืองใหญ่นี้ ...เรามีความหวังมากแม้ว่าเรื่องนี้จะเป็นการระงับทางการเงิน^๑

ดังนั้นในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๕๗ จึงได้ส่งบาทหลวงฌอง บัปติสต์ ฟุยาร์ต (Jean Baptiste Follat) และบาทหลวงยอแซฟ มารี บร็วซาร์ต (Joseph Marie Broizat) ไปเชียงใหม่เพื่อสำรวจพื้นที่ ซึ่งข้อมูลการสำรวจของบาทหลวงทั้งสอง ทำให้สังฆราชแปร์รอสเล็งเห็นว่า สามารถขยายงานของคาทอลิกไปยังเชียงใหม่ได้ แม้ว่าจะมีปัญหาอยู่บ้างก็ตาม^๒ ดังนั้นสังฆราชแปร์รอสจึงได้มีคำสั่งให้บาทหลวงทั้งสองซื้อที่ดินริมแม่น้ำปิง ทางทิศใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ จำนวน ๖ เฮกตาร์ เป็นเงินจำนวน ๘,๐๐๐ บาท แต่โครงการต่างๆ ก็ต้องหยุดไปก่อนเพราะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑^๓

ในที่สุดบาทหลวงลูเชีย จอร์จ มิราเบล (Lucien Georges Mirabel) ได้รับหน้าที่ในการบุกเบิกการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเชียงใหม่ พร้อมกับบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ทั้งสองท่านได้เดินทางไปเชียงใหม่ในวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๗๔ ช่วงแรกได้พำนักอยู่ที่บ้านของตระกูลเดอซุซ่า (Desousa) ซึ่งเปลี่ยนจากการนับถือนิกายโปรเตสแตนต์มาเป็นคาทอลิก จากนั้นได้พบกับคริสตชนชาวอินเดีย คือ ครอบครัวของขุนวิจิตรวนการ (ต้นสกุลวิจิตรพร) ที่ทำงานเกี่ยวกับป่าไม้ทางภาคเหนือ ในพ.ศ.

^๑ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ.1873-1982 เล่ม ๒, หน้า ๒๔๙.

^๒ พุฒิปงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอสพ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๘๘.

^๓ หอจดหมายเหตุคริสตศาสนมณฑลกรุงเทพฯ. กล่องที่ ๓๗ แฟ้มที่ ๒ จดหมายเหตุพระหฤทัย เชียงใหม่ (ค.ศ.1909-1932) เรื่อง “จดหมายบันทึกประวัติการเผยแผ่ศาสนาในเชียงใหม่ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ค.ศ.1931”.

๒๔๗๔ สังฆราชเปร์รอสได้มอบเงินจำนวน ๑๒,๕๐๐ บาท เพื่อซื้อที่ดินขนาด ๒.๔ เฮกตาร์ เพิ่มอีกหนึ่งแปลง เพื่อใช้สร้างโบสถ์ บ้านพักบาทหลวงและบ้านพักของภคินีที่จะเดินทางมาทำงานที่เชียงใหม่^๑ หลังจากที่ได้มีการสร้างโบสถ์หลังแรกขึ้นแล้ว สังฆราชเปร์รอสจึงเดินทางมาทำพิธีเปิดในวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ดังปรากฏในรายงานประจำปีของมิสซังสยาม พ.ศ.๒๔๗๕ ความว่า

ความหวังของเราที่เชียงใหม่เริ่มสำเร็จเป็นจริง โบสถ์ที่ได้รับการเสกอย่างสง่า เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ในวันฉลองพระหฤทัย มีคนมาเต็มโบสถ์แต่ส่วนใหญ่เป็นคนต่างศาสนา และในวันนั้นมีคนรับศีลล้างบาป ๑๒ คน ทำให้ “ฝูงแกะน้อย” ของเรามีจำนวนเพิ่มขึ้น^๒

นอกจากนโยบายของมิสซังที่จะเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเขตภาคเหนือแล้ว การขยายตัวของชุมชนคาทอลิกเองก็มีผลต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเช่นเดียวกัน จากแต่เดิมที่ประกอบไปด้วย ที่กรุงเทพฯ & ชุมชน คือ ชุมชนโบสถ์ซางตาครู้ส (กุฎีจีน) ชุมชนโบสถ์คอนเซ็ปชัน ชุมชนโบสถ์อัสสัมชัญ (บางรัก) ชุมชนโบสถ์กาลหว่าร์ ชุมชนโบสถ์นักบุญฟรันซิสเซเวียร์ (สามเสน) ที่อยุธยา ๑ แห่ง คือ ชุมชนโบสถ์นักบุญยอแซฟและที่จันทบุรี ๑ แห่ง คือ ชุมชนโบสถ์พระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล เท่านั้น

ต่อมาชุมชนคาทอลิกก็ได้ขยายตัวออกไปอีกเป็นจำนวนหลายแห่ง ด้วยสาเหตุและปัจจัยหลายประการ เช่น ความแออัดในที่อยู่อาศัยเดิมซึ่งเป็นที่ดินที่ได้รับพระราชทานดั้งเดิม ความต้องการในการหาเลี้ยงครอบครัวจึงต้องเดินทางไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่หรืออาชีพใหม่ เป็นต้น ดังตัวอย่าง ของชาวญวนที่ได้รับพระราชทานที่ดินจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้สร้างโบสถ์และชุมชน ซึ่งก็คือ โบสถ์นักบุญฟรันซิสเซเวียร์ สามเสน ในช่วงแรกนั้นมีคริสตชนอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ คน^๓ แต่เดิมชาวญวนเหล่านี้มีอาชีพเป็นช่างต่อเรือ แต่เพราะไม้สักมีราคาสูงขึ้น เนื่องจากมีการส่งออกไปขายยังต่างประเทศ และยังมี การนำเรือกลไฟมาใช้มากขึ้น ผู้ต่อเรือที่สามเสนจึงไม่ค่อยมีงาน ดังนั้นชาวญวนส่วนหนึ่งจึงได้อพยพไปอยู่ในที่ต่างๆ ก่อให้ชุมชนคาทอลิกขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำพระยาและแม่น้ำสาขาท่าให้เกิดชุมชนคาทอลิก ตามสถานที่ต่างๆ โดยจำแนกปีที่ก่อสร้างโบสถ์ ได้ดังนี้

- ๑.ชุมชนคาทอลิกเจ้าเจ็ด อยุธยา สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญยาง บัปติสตา พ.ศ.๒๔๑๙
- ๒.ชุมชนคาทอลิกบ้านแปง สิงห์บุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระนามกรเยซู พ.ศ.๒๔๒๑
- ๓.ชุมชนคาทอลิกบ้านเล่า นครนายก สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระคริสต์ประจักษ์ พ.ศ.๒๔๒๗

^๑สภาอภิบาลาสอนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่. (๒๕๔๙). ๗๕ ปี อาสนวิหารพระหฤทัยเชียงใหม่ 1931-2006. หน้า ๓๕

^๒ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ.1873-1982 เล่ม ๒. หน้า ๒๕๔.

^๓ เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๔๑.

๔. ชุมชนคาทอลิกเกาะใหญ่ อยุธยา สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระคริสต์ประจักษ์ พ.ศ. ๒๔๓๑

๕. ชุมชนคาทอลิกสองพี่น้อง สุพรรณบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์แม่พระประจักษ์แห่งภูเขาคาร์แมล
พ.ศ. ๒๔๓๗

๖. ชุมชนคาทอลิกปากน้ำโพ นครสวรรค์ สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญอันนา พ.ศ. ๒๔๓๗

๗. ชุมชนคาทอลิกบ้านปลายนา (บ้านนา) นครนายก สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญเปาโลกลับใจ
พ.ศ. ๒๔๕๒

๘. ชุมชนคาทอลิกบ้านโคก อยุธยา สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญเทเรซา พ.ศ. ๒๔๖๘

๙. ชุมชนคาทอลิกบางบางขาม ลพบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์นักบุญลูกา พ.ศ. ๒๔๖๙

๑๐. ชุมชนคาทอลิกบางบัวทอง นนทบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์แม่พระสกิลสงเคราะห์ พ.ศ. ๒๔๗๐

๑๑. ชุมชนคาทอลิกบ้านเตยใหญ่ ปราชินบุรี สร้างโบสถ์ชื่อ โบสถ์พระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล
พ.ศ. ๒๔๗๒ (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดนครนายก อำเภอองครักษ์)^๑

การขยายตัวของชุมชนคาทอลิกเหล่านี้ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีคือ มีการแพร่กระจายชุมชนคาทอลิกออกไป เพราะเมื่อมีคริสตชนจำนวนหนึ่งเดินทางไปตั้งหลักแหล่งในที่แห่งใหม่ บรรดาบาทหลวงจึงต้องเดินทางไปเพื่อดูแลและประกอบพิธีกรรมให้ เมื่อเป็นดังนี้ เกิดเป็นชุมชนคาทอลิกและบาทหลวงการเผยแผ่ศาสนาให้กับชาวบ้านในแถบนั้น และอาจจะทำให้ชาวบ้านมานับถือคริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้นแต่ในทางกลับกันก็อาจจะเกิดผลเสียคือ ถ้าผู้ที่ทำการอพยพออกไปจากชุมชนคาทอลิกเดิมไม่ใส่ใจการรักษาความเชื่อทางศาสนาไว้อย่างดีแล้ว ประกอบกับระยะทางที่ห่างไกลออกไปทำให้ความเชื่อในศาสนาลดน้อยลงและในที่สุดก็จะเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ในเรื่องนี้ได้มีบันทึกไว้ในรายงานประจำปีของมิสซังสยาม พ.ศ. ๒๔๕๓ ความว่า

หากผู้ย้ายเช่นนี้ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในกลุ่มคริสตังอีกแห่งก็ไม่มีปัญหา เพราะพวกเขาเป็นเสมือนต้นไม้ที่ปลูกและสามารถแตกรากได้....แต่หากพวกเขาย้ายไปอยู่ท่ามกลางคนต่างศาสนาที่ห่างไกลจากกลุ่มคริสตัง ก็เป็นเรื่องที่น่าหนักใจทีเดียว หากพวกเขาได้รับการอบรมทางพระศาสนามาดี พวกเขาก็น่าจะสวดภาวนาอยู่ในระยะแรก...แต่ทีละเล็กละน้อยพวกเขาก็เริ่มเฉื่อยชาลง ลูกที่เกิดขึ้นมาก็มิได้รับศีลล้างบาป ลูกคนโตที่รับศีลล้างบาปแล้ว แต่มิได้รับการอบรมแบบคริสตังที่แท้จริงก็นับเป็นความสูญเสียไม่น้อยไปกว่าผู้ที่ปฏิเสธความเชื่อเช่นกัน...ดังนั้นจึงจำเป็นที่สุดที่จะต้องติดตามคริสตังเหล่านี้ที่อพยพไป และไม่ปล่อยให้คลาดสายตา..อย่างไรก็ตาม ด้วยวิธีนี้เราสามารถแพร่ข่าวดีให้กระจายไปไกลมากขึ้น...^๒

^๑สังวาล สุระสุรางค์, บาทหลวง. (๒๕๒๗). *ทิวาราวัตรสมโภชวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์*. หน้า ๔๕.

^๒ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม ๒. หน้า ๑๔๐.

จากรายงานประจำปีของมิสซังสยามดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงผลดีและผลเสียจากการขยายตัวของชุมชนคาทอลิกดังกล่าวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่ามิสซังสยามเองก็ตระหนักถึงปัญหาในการเผยแผ่ศาสนาในสยาม เนื่องจากชาวสยามยังมิได้มีศรัทธาในคริสต์ศาสนาอย่างลึกซึ้ง จะทำให้หากอยู่ห่างไกลบาทหลวงก็อาจจะทำให้ความศรัทธาเสื่อมถอยไปจนอาจเปลี่ยนศาสนาได้ ดังนั้นมิสซังสยามจึงพยายามจะอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนคาทอลิก เพื่อรักษาศรัทธาต่อศาสนาไว้

จากการขยายตัวออกไปชุมชนคาทอลิกรวมถึงการขยายอาณาเขตการเผยแผ่คริสต์ศาสนาออกไปยังหลายๆ พื้นที่ในสยาม ยิ่งก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัดของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา สังฆราชแปรรัสจึงเห็นสำคัญที่ทำการสำรวจจำนวนคริสตชนให้แน่ชัด และต้องการรายงานจำนวนคริสตชนไปยังศูนย์กลางของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส จึงได้สั่งให้บาทหลวงประจำโบสถ์ต่างๆ จัดทำบันทึกรายละเอียดของบุคคลที่สมัครเข้าเป็นคริสตชน เรียนว่า บัญชีศีลล้างบาป (Liber Baptizatorum) ดังที่ปรากฏรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ดังนี้

หลายปีมาแล้วข้าพเจ้าประหลาดใจในการขึ้นๆ ลงๆ ของจำนวนคริสตัง ถึงแม้ว่าจำนวนคนรับศีลล้างบาปมีมากกว่าคนตาย ก็ยังมีข้อแตกต่างหลายอย่าง ที่ข้าพเจ้าไม่สามารถอธิบายได้ บางวัดทำสมุดบัญชีลัมะโนครัวคริสตังไว้เรียบร้อยดี แต่หลายวัดนั้นแม้ข้าพเจ้าได้แนะนำไปแล้ว ก็ยังละเลยลงบัญชีดังกล่าว ตั้งแต่เมื่อปีกลาย [พ.ศ. ๒๔๕๙] ข้าพเจ้าขอให้ทุกโบสถ์ทำบัญชีรายชื่อครอบครัวคริสตังทุกครอบครัว พร้อมด้วยจำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัว โดยเรียงตามลำดับตัวอักษร ส่งให้ข้าพเจ้าทุกปี เกือบทุกวัดได้ทำบัญชีรายชื่อดังกล่าวอย่างเรียบร้อย*

การรายงานจำนวนคริสตชนของมิสซังสยาม ปรากฏตัวเลขที่ชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๘๓ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๗ เป็นต้นไปไม่ปรากฏเอกสารรายงานสถิติประจำปี อาจเป็นเพราะปัญหาจากสงครามอินโดจีนที่มีผลกระทบต่อมิสซัง เนื่องจากบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเกือบทั้งหมดต้องเดินทางออกจากประเทศไทย เพราะฝรั่งเศสและไทยมีกรณีพิพาทกันเรื่องดินแดน อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวมีการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนา จึงทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาต้องหยุดชะงักลง ดังนั้นจากรายงานประจำปีของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๘๓ จึงสามารถสรุปจำนวนคริสตชนในมิสซังสยามแบ่งเป็นจำนวนคริสตชนทั้งหมด จำนวนผู้ใหญ่ที่เข้าพิธีรับศีลล้างบาปในแต่ละปี และจำนวนเด็กที่เข้าพิธีรับศีลล้างบาปในแต่ละปี ดังนี้

*รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873-1982 เล่ม ๒. หน้า ๑๓๖.

ตาราง ๑ ตารางสรุปจำนวนคริสตชนในมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๘๓^๑

ปี	จำนวนคริสตชน	ผู้ใหญ่รับศีลล้างบาป	เด็กรับศีลล้างบาป
๒๔๕๒	๒๓,๖๐๐	๓๔๖	๖๕๗
๒๔๕๓	๒๓,๖๐๐	๒๔๔	๖๖๓
๒๔๕๔	๒๔,๐๒๕	๓๖๒	๗๖๔
๒๔๕๕	๒๑,๖๐๗	๒๕๙	๑,๒๒๙
๒๔๕๖	๒๔,๒๐๐	๒๕๗	๘๙๕
๒๔๕๗	๒๔,๒๐๐	ไม่มีรายงาน	ไม่มีรายงาน
๒๔๕๘	๒๓,๗๖๗	๒๙๖	๘๖๔
๒๔๕๙	๒๓,๑๗๙	๒๔๑	๘๔๑
๒๔๖๐	๒๓,๑๗๙	๒๕๕	๘๕๘
๒๔๖๑	๒๔,๔๐๐	๒๖๑	๘๓๑
๒๔๖๒	๒๔,๓๔๔	ไม่มีรายงาน	ไม่มีรายงาน
๒๔๖๓	๒๖,๔๖๒	๒๙๑	๑,๐๗๓
๒๔๖๔	๒๖,๖๑๓	๒๙๕	๑,๐๗๗
๒๔๖๕	๒๗,๒๖๐	๓๐๑	๑,๐๗๓
๒๔๖๖	๒๗,๙๓๑	๓๔๓	๑,๐๒๕
๒๔๖๗	๒๘,๔๘๗	ไม่มีรายงาน	ไม่มีรายงาน
๒๔๖๘	๒๙,๔๐๕	๒๖๓	๑,๐๔๓
๒๔๖๙	๓๐,๔๕๗	๓๐๕	๑,๑๗๐
๒๔๗๐	๓๑,๐๓๐	๓๔๐	๑,๑๐๕
๒๔๗๑	๓๑,๙๕๙	๒๗๓	๑,๑๐๙
๒๔๗๒	๓๒,๘๗๒	๓๓๐	๑,๐๒๗
๒๔๗๓	๒๖,๙๘๙	๒๖๖	๑,๑๗๐
๒๔๗๔	๒๗,๘๑๑	๕๗๘	๑,๐๘๘
๒๔๗๕	๒๙,๐๒๕	๔๗๙	๙๑๕

^๑ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. กล้องที่ ๒๕ แฟ้มที่ ๓,๔,๖. รายงานประจำปีและสถิติต่างๆ
เรื่อง Extrait du Compte-Rendu 1909-1940.

ตาราง ๑ (ต่อ)

ปี	จำนวนคริสตชน	ผู้ใหญ่รับศีลล้างบาป	เด็กรับศีลล้างบาป
๒๔๗๖	๒๙,๗๐๙	๖๓๕	๑,๐๔๔
๒๔๗๗	๓๐,๙๑๓	๖๓๕	๑,๐๔๔
๒๔๗๘	๓๒,๐๔๕	๕๔๕	๑,๑๓๗
๒๔๗๙	๓๒,๙๑๐	๔๔๖	๙๙๓
๒๔๘๐	๓๓,๘๐๑	๕๖๗	๙๕๓
๒๔๘๑	๓๔,๗๒๙	๕๓๕	๑,๐๐๘
๒๔๘๒	๓๕,๒๖๙	๔๖๖	๙๔๕
๒๔๘๓	๓๖,๑๒๗	๕๖๔	๙๑๔

จากตารางที่ ๑ : ตารางสรุปจำนวนคริสตชนในมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๘๓ แสดงให้เห็นว่าจำนวนของคริสตชนมีการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างช้าๆ ส่วนใหญ่จะเด็กที่ได้รับศีลล้างบาป แต่ผู้ใหญ่ที่เข้ามาเป็นคริสตชนมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กในแต่ละปี เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กที่รับศีลล้างบาปนั้น ส่วนใหญ่เป็นบุตรของคริสตชนอยู่แล้ว ดังนั้นจำนวนในแต่ละปีจึงมีมากกว่าผู้ใหญ่

จากการสำรวจจำนวนผู้นับถือคริสต์ศาสนาสะท้อนให้เห็นว่า มิสซังสยามให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยดูจากจำนวนผู้ที่เข้านับถือคริสต์ศาสนาแต่อาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับความศรัทธาในคริสต์ศาสนาของผู้ที่เข้ารับ จึงทำให้ไม่มีการบันทึกติดตามข้อมูลเกี่ยวกับความศรัทธาและความยึดมั่นในการเป็นคริสตชนของบุคคลเหล่านี้

๔.๖.การสถาปนามิสซังราชบุรี พ.ศ.๒๔๗๓

ความก้าวหน้าอีกด้านหนึ่งของการเผยแผ่คริสต์ของมิสซังสยาม คือ ความร่วมมือกับบาทหลวงคณะอื่นในด้านการแบ่งพื้นที่ในการดูแล นั่นก็คือ การสถาปนามิสซังราชบุรี เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓ และให้อยู่ภายใต้การดูแลของคณะบาทหลวงซาเลเซียน

การสถาปนามิสซังราชบุรีนั้นสืบเนื่องมาจากพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ ๑๕ ทรงมีพระประสงค์จะปรับแนวทางใหม่สำหรับมิสซังตามสมณสาส์น “มักซิมุม อิลลูด” (Maximum Illud) ซึ่งประกาศวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๒ พระองค์ทรงขอรับรองบรรดาผู้รับผิดชอบศาสนจักรในประเทศต่างๆ ให้ทำงานเพื่อขยายมิสซังออกไปในดินแดนต่างๆ และเผยแผ่คริสต์ศาสนาโดยยอมรับคณะบาทหลวงคณะอื่นๆ หรือจากชาติอื่นๆ ด้วยความเต็มใจเมื่อจำเป็น เพื่อก่อตั้งชุมชนคาทอลิกใหม่ๆ แนวทางเหล่านี้ถูกถ่ายทอดโดยพระสมณทูตตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา กล่าวคือ เริ่มต้นที่มิสซังราชบุรี สังฆราชเลโอโกรอาร์ต (Léocroart) ท่าน

ได้เดินทางมาพำนักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นพระสมณทูตท่านแรกที่ได้เดินทางมาเยือนสยามใน พ.ศ.๒๔๖๖^๑ โดยท่านสังเกตว่ายังมีอีกหลายพื้นที่ๆ ยังไม่มีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาดังนั้น ท่านจึงได้ แนะนำให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการแยกมิสซัง สังฆราชแปร์รอส เสนอให้แยกมิสซังออกเป็น ๓ มิสซัง คือ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และราชบุรี-ชุมพร และได้ส่งข้อเสนอไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ โดย สังฆราชแปร์รอสตั้งคำถามว่า จะมอบมิสซังราชบุรีให้แก่ผู้ใดเป็นผู้ดูแล ซึ่งสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ก็ได้เสนอมิสซังใหม่นี้ให้กับวชคณະชาเลเซียน ทุกอย่างจึงดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ฝ่ายมิสซังลาว ได้มีการแยกมิสซังออกไปเป็นมิสซังเวียงจันทร์อีกมิสซังหนึ่ง

การสถาปนามิสซังราชบุรี เกิดขึ้นหลังจากที่คณะชาเลเซียน (The Society of ST. Francis de Sales หรือ Salesians of Don Bosco) ได้เดินทางเข้ามาทำงานในเขตราชบุรี คณะชาเลเซียนนี้ก่อตั้งขึ้น ด้วยเจตนารมณ์ในการให้การอบรม ดูแลเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านการศึกษา อีกทั้งด้านจิตใจ ก่อตั้งขึ้น โดยนักบุญยอห์น บอสโก สำหรับการเข้ามาของคณะชาเลเซียนในมิสซังสยามนั้น เริ่มขึ้นในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๖๘ บาทหลวงอิกญาซิโอ การ์เนเซย์ (Ignazio Camazel) เจ้าคณะแขวงชาเลเซียน ประจำประเทศจีน ได้เดินทางมาเยี่ยมมิสซังสยามเป็นครั้งแรกโดยหน้าที่ เพื่อดูสถานที่ซึ่งสมณกระทรวง เผยแผ่ความเชื่อจะมอบให้อยู่ในความรับผิดชอบของคณะชาเลเซียน บาทหลวงอิกญาซิโอ พอใจ โบสถ์ต่างๆ ที่ไปเยี่ยม ได้แก่ โบสถ์อัครทูตดาวิดคาแอล ดอนกระเบื่อง โบสถ์แม่พระบังเกิด บางนกแขวก โบสถ์พระหฤทัย ราชบุรี^๒

วันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๖๙ ได้มีการร่างสัญญากับคณะบาทหลวงชาเลเซียนว่า มิสซังสยามจะ มอบโบสถ์ทุกแห่ง อาคารต่างๆ และที่ดินที่ทำประโยชน์ได้ที่บางช้าง ดอนมดตะนอย วัดเพลง ดอน กระเบื่อง บ้างโป่ง บางตาล ท่าหว้า และท่าม่วง ให้แก่คณะชาเลเซียน และคณะชาเลเซียนจะยอมรับภาระ หนี้สิน ๔,๔๐๐ บาทของโบสถ์อัครทูตดาวิดคาแอล ดอนกระเบื่อง โดยที่มิสซังสยาม จะบริหารสามเณรลัทธิ พระหฤทัย บางช้าง และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจนกว่าจะหาสถานที่ก่อสร้างสามเณรลัทธิแห่งใหม่ได้ ระหว่างนี้ทางกรุงเทพฯ ยังได้เสนอให้สามเณรคณะชาเลเซียนมาเรียนในสามเณรลัทธิของมิสซังได้^๓

ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๔๗๒ สังฆราชแปร์รอส ได้ทำการมอบเขตราชบุรีให้แก่คณะชาเลเซียน เป็นผู้ดูแลโดยสิ้นเชิงตามโครงการของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ในครั้งนี้สังฆราช บาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส และบาทหลวงพื้นเมืองได้มอบทรัพย์สินและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ได้สร้างเอาไว้

^๑ พุฒิปงศ์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๑๕๙.

^๒ รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ.1873-1982 เล่ม ๒. หน้า ๒๑๔.

^๓ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. กล้องที่ ๙๐ แฟ้มที่ ๑. คณะนักบวชชาเลเซียน (ค.ศ.1911-1927) เรื่อง Projet de Contrat avec les RR.PP.Salésiens pour la nouvelle mission de Siam.

ทั้งหมดให้อยู่ในความดูแลของคณะซาลาเซียน^๑ และในวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๓ พระสันตะปาปาปิโอที่ ๑๑ ประกาศตั้งมิสซังราชบุรีอย่างเป็นทางการ โดยที่บาทหลวงกาเยตาโย ปาซอตตี (Gaetano Pasotti) ได้รับการแต่งตั้งเป็นประมุขมิสซังราชบุรี ในเวลาที่คณะซาลาเซียนเข้าปกครองมิสซังราชบุรีนั้น มิสซังราชบุรีมีโบสถ์ที่สร้างด้วยอิฐ ๓ หลัง โบสถ์น้อยที่สร้างด้วยไม้และมีบ้านพักบาทหลวง ๑๐ แห่ง พร้อมทั้งโรงเรียนและที่ดินที่สามารถทำประโยชน์ได้หลายแห่ง มีคาทอลิกประมาณ ๖,๘๐๐ คน^๒ การดำเนินงานมิสซังราชบุรีภายใต้การดูแลของบาทหลวงคณะซาลาเซียนแห่งอิตาลี จะมีบทบาทโดดเด่นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามอย่างเด่นชัดจนนำไปสู่การดำเนินนโยบายของรัฐที่แตกต่างระหว่างคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกับคณะบาทหลวงอิตาลี

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าบทบาทของมิสซังสยามระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๘๑ เป็นช่วงเวลาที่มิสซังสยามกำลังเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ โดยเห็นได้ว่าในสมัยของสังฆราชหลุยส์ เวย์ มีจำนวนคริสตชนเพิ่มมากขึ้นและขยายขอบเขตจากชาวญวน ชาวจีนไปสู่ชาวลาว ชาวสยาม มีการขยายขอบเขตในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาออกไปสู่พื้นที่แถบอีสานและลาว อีกทั้งมีการจัดตั้งโรงเรียนและโรงพยาบาลขึ้น เพื่อรองรับกับสถานการณ์ของสยามที่กำลังพยายามก้าวเข้าสู่ความเจริญก้าวหน้า และการทำสงครามสงครามครั้งนี้เองเป็นสิ่งที่ช่วยให้จำนวนของคริสตชนเพิ่มมากขึ้น ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสังฆราชหลุยส์ เวย์กับราชสำนักสยามนั้นเป็นไปด้วยดีเสมอ ดังปรากฏอยู่ในจดหมายแสดงความเสียใจของราชสำนัก ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๒ ตอนหนึ่งว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และรัฐบาลของพระองค์ไม่เคยถือสังฆราชเวย์ผู้ถวายชนม์ เป็นคนต่างด้าว เพราะเรารู้สึกว่าสังฆราชเวย์ได้เป็นมิตรที่จริงจังยิ่งคนหนึ่งของประเทศไทยตลอดมา ความเสียสละของท่านเพื่อความก้าวหน้าทางศีลธรรมของประเทศ ซึ่งคุณพ่อ และคณะมิสซังนารีคาทอลิกแห่งประเทศไทย ทำการส่งเสริมเป็นอันดีนั้นจะจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์แห่งชาติของเรา”^๓

มิสซังสยามในสมัยสังฆราชเรอเน แปร์รอส (พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๙๐) นั้นสามารถขยายพื้นที่การเผยแผ่คริสต์ออกไปได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น คือ ภาคเหนือ อีกทั้งความพยายามในการติดตามคริสตชนจากภาคกลางที่อพยพย้ายถิ่นฐานไปตั้งชุมชนใหม่ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาให้

^๑ คณะซาลาเซียนแห่งประเทศไทย. (๒๕๒๐). **สุวรรณสมโภชคณะซาลาเซียนแห่งประเทศไทย**

ค.ศ. 1927-1977. หน้า ๓๒๐.

^๒ โรแบร์ต กอสเต. **ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว**. หน้า ๖๓๙.

^๓ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. กล่องที่ ๑๐ แฟ้ม ๑๒. **พระสังฆราชมอง หลุยส์ เวย์ เรื่องจดหมายแสดงความเสียใจของราชสำนัก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1909.**

กระจายออกไป ทั้งยังมีการเชิญนักบวชคณะซาเลเซียน เข้ามาทำงานช่วยเหลือมิสซังสยาม โดยการแบ่งแยกสยามออกเป็นมิสซังราชบุรี

๕. ปัญหาระหว่างมิสซังสยามกับรัฐไทย

คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาเผยแผ่ในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนากับรัฐไทยมีทั้งด้านที่เป็นความขัดแย้งและด้านที่เป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่เป็นความขัดแย้งกับรัฐไทยนั้นเนื่องจากคริสต์ศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในยุคของการขยายอำนาจของชาติมหาอำนาจยุโรป และในกระบวนการขยายอำนาจนี้ได้สนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในรัฐไทยด้วย วิธีการและแนวคิดในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ไม่สามารถปรับเข้ากับระบบความเชื่อในสังคมไทยอันผสมผสานระหว่างความเชื่อในพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องภูตผี อันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เพราะความเชื่ออื่นๆ ในสังคมไทยถูกประเมินว่าเป็นพวก “นอกวิธ” (heretic) เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้คริสต์ศาสนาถูกกีดกันจากสังคมของไทยเสมอมา ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนจักรคาทอลิกกับรัฐไทย เนื่องจากชาวสยามมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาก โดยมีความเชื่อว่าคนไทยมีเพียงศาสนาเดียว คือ พระพุทธศาสนา ในขณะที่คริสต์ศาสนาถูกมองว่าเป็น “ศาสนาของฝรั่ง” ดังนั้นจึงถือว่า “ผู้นับถือคริสต์ศาสนาไม่ใช่คนไทย” ความขัดแย้งระหว่างศาสนจักรคาทอลิกกับรัฐไทย เห็นได้จากปัญหาความขัดแย้งหลายกรณีด้วยกัน ได้แก่ ปัญหาจากนโยบายช่วยเหลือทาส ปัญหาจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ปัญหาด้านทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาและปัญหาด้านความแตกต่างในวิถีการดำเนินชีวิต

๕.๑. ปัญหาจากนโยบายช่วยเหลือทาส

วิธีการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่คณะบาทหลวงฝรั่งเศสนำมาใช้คือ การพยายามโน้มน้าว ชักชวนให้ประชาชนศรัทธาและเข้ามานับถือคริสต์ศาสนา โดยมุ่งเป้าหมายไปที่บุคคลด้อยโอกาสในสังคม คือ การดำเนินการช่วยเหลือทาส มิสซังสยามได้เริ่มนโยบายการช่วยเหลือทาสมาตั้งแต่สมัยของสังฆราชดีอ็องต์ โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๑ โดยบาทหลวงอเล็กซิส เปอ็อง (Alexis Adolph Péan) เป็นผู้ริเริ่ม มีจุดประสงค์เพื่อ จะดึงดูดใจพวกทาสเพราะความทุกข์และพวกเขาจะเป็นคริสตชนที่ดี^๑ โดยอาศัยเงินสนับสนุนจากสมาคมเพื่อการไถ่ทาสจากประเทศฝรั่งเศส งานด้านการช่วยเหลือทาสปรากฏอย่างเด่นชัดในเขตพื้นที่การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในบริเวณภาคอีสาน เพราะขณะนั้นได้มีการค้าทาสเป็นจำนวนมาก โดยคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้าไปเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้เริ่มต้นที่กลุ่มทาส ซึ่งคณะบาทหลวงฝรั่งเศสถือ

^๑โรแบต์ กอสต. (๒๕๔๗). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๔๑๒.

ว่า ทาส เป็นสัญลักษณ์ของความป่าเถื่อนล้าหลัง อันเป็นผลให้สังคมเกิดความอยุติธรรม^๑ ดังนั้นมิชชันนารีจึงได้แสดงให้เห็นว่าสามารถเป็นที่พึ่งของทาสที่ถูกไถ่ถอนมาได้ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

การดำเนินนโยบายของมิชชันนารีในการช่วยเหลือทาส โดยการซื้อไถ่หรือการดำเนินตามกฎหมายเป็นวิธีหนึ่งในการชักจูงคนให้หันมานับถือคริสต์ศาสนา ซึ่งคาทอลิกกลุ่มแรกในอีสานเกิดขึ้นด้วยวิธีการดังกล่าวนี้เอง ซึ่งคือการไถ่ทาสจำนวน ๑๘ คน ในเมืองอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๔๒๔ ที่บาทหลวงโปรดมได้ช่วยเอาไว้จากพวกกุลา ที่จับเอาคนพวกนี้มาจากเมืองพวนในลาว โดยบาทหลวงโปรดมได้ฟ้องพวกกุลา ๒ ข้อหา คือ ๑. พวกกุลาเป็นโจร (เพราะขโมยคนมาขาย) ๒. พวกกุลาประกาศต่อหน้าประชาชนว่าพวกเขาเป็นผู้แทนของบาทหลวงในการจับคนมาขาย ซึ่งไม่เป็นความจริง^๒ เมื่อบาทหลวงโปรดมยื่นฟ้องร้องต่อศาล จนชนะความให้ปลดปล่อยทาสทั้ง ๑๘ คนเป็นอิสระ ทาสทั้งหมดนี้ได้มาขออยู่ในความคุ้มครองของคณะบาทหลวง ต่อมาทาสกลุ่มนี้ได้เป็นผู้สมัครเรียนคำสอนเป็นกลุ่มแรก ขบวนการช่วยเหลือทาสให้เป็นอิสระของคณะบาทหลวงได้แพร่สะพัดไปทั่วอีสานอย่างรวดเร็ว เมื่อบาทหลวงเดินทางไปที่ใด พวกทาสในถิ่นนั้นมักมาขอความช่วยเหลือจากบาทหลวงให้เป็นนายขอให้ศาลปล่อยพวกตนเป็นอิสระเสมอ

คณะบาทหลวงฝรั่งเศสยังได้ไถ่ทาสตามเมืองต่างๆ อีกหลายแห่ง เช่น การไถ่ทาสที่เมืองนครพนม ในพ.ศ. ๒๔๒๖ เมื่อคณะบาทหลวงได้ออกสำรวจภูมิประเทศบริเวณอีสานเหนือทำให้ได้มีโอกาสไถ่ทาสที่นครพนมจำนวน ๕ คน ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๒๖ ยังได้ไถ่ทาสที่ธาตุพนมอีก ๑๘ คน^๓ โดยการไถ่ทาสนี้ถือเป็นภารกิจสำคัญของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในอีสานและกลายเป็นแรงดึงดูดที่ทำให้คนในใจเข้ามานับถือคริสต์ศาสนามากขึ้น การไถ่ทาสของคณะบาทหลวงได้สิ้นสุดในพ.ศ. ๒๔๔๘ เนื่องจากราชสำนักได้มีประกาศห้ามซื้อขายทาส ตามพระราชบัญญัติเลิกทาส ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๘

การดำเนินนโยบายช่วยเหลือทาสของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่กรมการเมือง เนื่องจากมีไพร่และทาสหลบหนีเข้ามานับถือคริสต์ศาสนากับบาทหลวงเพื่อหลีกเลี่ยงการเก็บส่วยและการเกณฑ์แรงงานของรัฐ การขัดแย้งดังกล่าวส่งผลให้เจ้าหน้าที่กรมการเมืองพยายามขัดขวางการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและการก่อตั้งชุมชนคาทอลิก ด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้นว่า

“...ฝ่ายของรองเจ้าเมืองได้พยายามใช้ทุกวิธีการเพื่อก่อกวนและเพื่อให้พวกเขาย้ายหนีจากที่ตรงนี้ บางคืนก็มีการปาหลังคาบ้านด้วยก้อนหิน ด่าเสียๆ หายๆ แม้ในบ้านของคุณพ่อ [บาทหลวง] จนคุณพ่อเกือบชู้ว่า

^๑ แกะรอยมิชชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน. หน้า ๑๑๔.

^๒ เกลาดีอุส บาเย. (๒๕๒๗). ประวัติการเผยแพร่ศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว. หน้า ๓๒.

^๓ แกะรอยมิชชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน. หน้า ๑๑๗-๑๑๘

จะนำเรื่องเหล่านี้ไปร้องเรียนต่อกงสุลฝรั่งเศส แต่ฝ่ายต่อต้านก็พยายามใช้วิธีการอื่นๆ เช่น กักบริเวณ ซึ่งหมายความว่า ห้ามมิให้ชาวบ้านขายของกินของใช้ให้กับคนพ่อและพวกคริสตชนใหม่”^๑

ข้อความนี้แสดงให้เห็นวิธีการที่ฝ่ายกรมการเมืองใช้เพื่อแสดงการต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ด้วยการปากกัอนหินและการห้ามซื้อขายของ ซึ่งน่าจะมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในภาคอีสาน

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงกับเจ้าหน้าที่กรมการเมืองยังคงดำเนินต่อไปอีกดังที่เมืองสกลนคร ได้มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ไม่ให้ราษฎรเข้าไปใกล้ชิดกับบาทหลวงและไม่ให้ขายเสบียงอาหาร ดังที่ปรากฏในเอกสารที่บาทหลวงโปรดฟ้องเจ้าเมืองสกลนคร ความว่า

“...ที่เมืองสกลนคร ที่แรกท่านอุปราชเมืองสกลนคร ห้ามชาวบ้านไม่ให้ขายของ เสี่ยงอาหารแก่พวกบาทหลวงและศิษย์บาทหลวง และท่านอุปราชยังห้ามชาวบ้านไว้ว่า อย่าเข้าถือศาสนาบาทหลวง ถ้าผู้ใดเข้าถือศาสนาบาทหลวงแล้ว ผู้นั้นจะต้องเสียเงินต้องปรับเงิน ๒๔ บาท”^๒

จากหลักฐานดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่ากรมการเมืองสกลนครได้ต่อต้านคณะบาทหลวง ในลักษณะของการห้ามปรามผู้คนไม่ให้นับถือคริสต์ศาสนา ในนครพนมก็ปรากฏเช่นเดียวกัน ความว่า

ตั้งแต่เดือนสิบเอ็ดไปจนถึงเดือนสาม ปีระกา สัปตศก ทั้งบาทหลวงและศิษย์ ซื้อข้าวในเมืองสกลนครไม่ได้ เพราะเจ้าเมืองกรมการเมืองห้ามไม่ให้ขายหรือค้า จะซื้อก็ซื้อในราคาแพงกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก หรือบางเมือง เช่น เมืองอากาศ แม้จะซื้อได้แล้ว เมื่อเมืองแสนไปห้ามชาวบ้านก็ต้องคืนเงินให้บาทหลวงเหมือนเดิม นอกจากนี้เจ้าเมืองใช้ราชการคนที่ถือศาสนาบาทหลวงไม่ยุติธรรมเท่ากับพวกที่ไม่ได้ถือศาสนาบาทหลวง เพราะใช้งานหนักถึงแม้จะเจ็บป่วยบ้างก็ไม่เอ็นดูเลย”

กล่าวได้ว่าในเขตสกลนคร นครพนม กรมการเมืองได้มีการต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาตามลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมา ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะการต่อต้านดังกล่าวจะไม่พบในเขตอุบลราชธานีและเมืองใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม การต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสนั้นก็กลับส่งผลให้คณะบาทหลวงได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชาชนในเขตเมืองสกลนครและนครพนมที่ได้รับการ

^๑โรแบร์ กอสเต. (๒๕๔๒). การแพร่ธรรมในประเทศไทย (ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปี 1910). หน้า ๒๙๒.

^๒สมุดรายงานประจำปีของมิสชันนารี. ม.ป.ป. หน้า ๒๑.

^๓สำนักงานหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.๕ รล.กต (ล) ฝรั่งเศส เล่ม ๔๓. เอกสารเย็บเล่มชุด กระทรวงต่างประเทศ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงการต่างประเทศ. จ.ศ. ๑๒๔๗-๑๒๔๘.

ต่อต้าน มีการเข้ามานับถือคริสต์ศาสนาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่จังหวัดอุบลราชธานีและเมืองใกล้เคียงที่ไม่ได้รับการต่อต้านกลับมีผู้เข้ามานับถือคริสต์ศาสนาลดจำนวนลง สะท้อนให้เห็นว่า ความขัดแย้งระหว่างคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกับรัฐไทยในกรณีการไถ่ทาสนี้กลับส่งผลดี ให้กับคณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะแตกต่างจากปัญหาความขัดแย้งในด้านอื่นๆ ที่จะส่งผลในทางไม่ดีต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

๕.๒. ปัญหาจากวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒

เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ หรือวิกฤตการณ์ปากน้ำ (Paknam Incident) เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นข้อพิพาทระหว่างสยามกับฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสใช้นโยบายเรือปืนกับสยาม เพื่อขยายอำนาจของตนในอินโดจีน ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการเล่นแร่แปรธาตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก

ในวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ รัฐบาลฝรั่งเศสได้แต่งตั้งนายเลอ มีร์ เดอ วิลเลร์ (Le Myre De Vilers) เป็นผู้แทนมาแจ้งยังรัฐบาลสยามว่า ถ้ารัฐบาลสยามปฏิเสธไม่รับรู้สิทธิของฝรั่งเศสบนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ไม่ยอมเสียค่าปรับให้แก่พ่อค้าฝรั่งเศสทั้ง ๒ คน ไม่ปล่อยตัวร้อยเอกโทเรชและปล่อยมลงโทษ พระยอลเมืองขวาง ฝรั่งเศสจะถอนคณะทูตออกจากกรุงเทพฯ ทันที จากนั้นในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ฝรั่งเศสก็ได้ส่งเรือรบอง กองสตันต์ (Inconstant) และเรือรบคอมเมต (Comète) โดยมีเรือเจ. เบ. เซย์ (Jean Baptist Say) เป็นเรือนำล่องแล่นข้ามสันดอนเข้ามาในลำน้ำเจ้าพระยา เมื่อเรือรบฝรั่งเศสแล่นมาถึงป้อมพระจุลจอมเกล้า จึงเกิดการปะทะกับทหารไทยผลของการปะทะกันครั้งนี้ทหารไทยตาย ๘ นาย บาดเจ็บ ๔๑ นาย ทหารฝรั่งเศสตาย ๓ นาย บาดเจ็บ ๓ นาย เรือรบ ๒ ลำของฝรั่งเศสไปจอดที่หน้าสถานกงสุลฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ^๑ และในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ รัฐบาลฝรั่งเศสนำโดยนายปาวี ราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย ได้ยื่นคำขาด(ultimatum) ต่อรัฐบาลสยามจำนวน ๖ ข้อ โดยคำขาดนี้ รัฐบาลสยามต้องตอบภายใน ๔๘ ชั่วโมง ถ้าไม่ได้รับคำตอบภายในเวลาที่กำหนดหรือปฏิเสธ ราชทูตจะเดินทางออกจากกรุงเทพฯ และจะประกาศปิดล้อมชายฝั่งทันที

จากท่าทีคุกคามของฝรั่งเศสในครั้งนี้ ได้ทำให้เกิดข่าวลือเรื่องฝรั่งเศสบุกไทยนั้นแพร่กระจายไปทั่วราษฎรจำนวนมากพากันเกลียดชังทุกอย่างที่เป็นฝรั่งเศส เพราะในเวลานั้นมีความคิดว่าคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศสบรรดาบาทหลวงและคริสตชนส่วนมากก็เป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส ทำให้เกิดการเข้าใจผิดต่อคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างมาก ดังที่สังฆราชเวย์ ได้บันทึกว่า

^๑ สุวิทย์ ชีรีศาสนวัต. (๒๕๕๒). จักรวรรดินิยมเหนือแม่น้ำโขง. หน้า ๓๐.

ในสายตาของบุคคลทั่วไปแล้ว คริสตชนคือผู้รับใช้ของชาวฝรั่งเศส พวกเขาดูเหมือนคริสตชนเหล่านี้เป็นศัตรู หลายๆ แห่งมีการตะโกนสาปแช่งให้ตายสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้อาจทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาและกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตขึ้นไปได้ พวกคริสตชนต้องตกอยู่ในสภาวะอันตรายอย่างน้อยก็คือในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง^๑

อีกทั้งบาทหลวงฝรั่งเศสหลายท่านก็พยายามแสดงออกมากไปในเรื่องของชาตินิยม โดยวางตัวเป็นชาวฝรั่งเศสมากกว่าวางตัวเป็นคนของศาสนาจักรคาทอลิก ดังจะเห็นได้จากกรณีเรื่องของการดาอุโดวิโก มารีอา (Ludovico Maria) แห่งคณะเซนต์คาเบรียลได้กล่าวถึงในจดหมายของท่านที่ส่งถึงสังฆราชเวย์ เมื่อพ.ศ.๒๔๔๖ ความว่า

“ข้าพเจ้าต้องรู้สึกเจ็บปวดเพียงใดเมื่อเห็นธงชาติของฝรั่งเศสและสเปนโบกสะบัดอยู่บนหอของอาสนวิหาร...ข้าพเจ้าถามตัวเองว่านี่คือตัวแทนของประเทศฝรั่งเศสหรือของสันตะสำนักกันแน่...ทำไมธงของสันตะสำนักจึงไม่อยู่ในที่อันทรงเกียรติ

ข้าพเจ้ายังจำความรู้สึกสะเทือนใจอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นที่บางบัวทองได้เสมอ เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในบริเวณโบสถ์ ข้าพเจ้าเห็นธงชาติฝรั่งเศสโบกสะบัดอยู่บนเสาเพียงธงเดียว เรื่องนี้ผ่านไปหลายปีแล้ว ข้าพเจ้าจำได้ว่าได้บอกกับตัวเองว่า เมื่อไหร่เราจะเป็นคาทอลิกมากกว่านี้ ถ้าข้าพเจ้าเป็นชาวสยาม จะมีความรู้สึกเช่นไรที่เห็นเช่นนี้ เช่นเดียวกับที่บรรเลงเพลงชาติฝรั่งเศส แทนที่จะบรรเลงเพลงของสันตะปาปา ข้าพเจ้าเขียนมาเรียนให้พระคุณเจ้าทราบ...”^๒

จะเห็นได้ว่า แม้ในความรู้สึกของอาร์คาอุโดวิโก มารีอา อาจจะศรัทธาและเชื่อมั่นในคริสต์ศาสนาและสันตะปาปามากกว่าความเป็นฝรั่งเศส แต่ทางคณะบาทหลวงฝรั่งเศสแสดงออกมาได้สะท้อนให้เห็นความเป็นฝรั่งเศสมากกว่าความเป็นคนของคริสต์ศาสนา ดังที่สังฆราชเวย์ได้บันทึกถึงสถานการณ์ดังกล่าวไว้ว่า

“...เนื่องจากบาทหลวงส่วนใหญ่เป็นชาวฝรั่งเศส คนต่างศาสนามักไม่แยกว่าอย่างไรเป็นฝรั่งเศส อย่างไรเป็นคาทอลิก ดังนั้นพวกคริสตชนของก็เขาถือเป็นศัตรูได้ยืนเขาร้อง “ฆ่าให้ตาย” ทั้งหมดแห่งนี้...แต่จะเป็นการผิดต่อหน้าที่ของข้าพเจ้า [สังฆราชเวย์] ถ้าข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึงความอารีอารอบที่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้แสดงต่อเราและพวกคริสตชนของเราใน

^๑ หอจดหมายเหตุจักรวรรดิสยาม กรุงเทพมหานคร. จดหมายของพระสังฆราชเวย์ ถึงกรุงปารีส ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ค.ศ.1894. AME,SIAM,VOL.896,1894. หน้า 130.

^๒ โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๖๕๐-๖๕๑.

เวลาคับขันขณะนั้น ฯพณฯ สมเด็จพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดี
กระทรวงต่างประเทศได้ให้คำมั่นแก่ข้าพเจ้าตั้งแต่แรกว่า ท่านจะทำทุกอย่าง
เพื่อขัดขวางไม่ให้พวกคริสตชนของเราถูกคนต่างศาสนารังแก และท่านได้
ถือตามคำพูดของท่าน อนึ่งสมาคมชั้นสูงในกรุงเทพฯ ก็เข้าใจดีแต่นานมาแล้ว
ว่า สังฆราชและบาทหลวงคาทอลิกไม่เล่นการเมือง และถ้าบุคคลบางคนยัง
เชื่ออยู่ จะถือว่าความคิดเห็นส่วนตัวของเขามี น้ำหนักน้ำหนักเชื่อถือว่าหาไม่ได้^๑

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าสังฆราชและคณะบาทหลวงต่างวางตัวเป็นกลาง
ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น และสังฆราชเองก็ระมัดระวังไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัวของ
ท่านในเรื่องนี้ แต่ภายในสังคมไทยในขณะนั้นก็ได้เกิดกระแสการต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศสด้วย
เนื่องจากความไม่พอใจที่มีต่อการกระทำของฝรั่งเศสต่อรัฐไทยและมองว่าบาทหลวงฝรั่งเศสก็คือ ชาว
ฝรั่งเศสเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม จากการวางตัวเป็นกลางไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาระหว่างรัฐบาลฝรั่งเศสกับ
ราชสำนักสยาม แม้ว่าคณะบาทหลวงฝรั่งเศสจะวางตัวเป็นกลาง แต่กรณีพิพาทดังกล่าวก็ได้ส่งผลกระทบ
ต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ดังจะเห็นได้จากก่อนเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ เพียงปีเดียวมีผู้รับศีลล้างบาปถึง
๑,๕๕๓ คน แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นทำให้มีคนเข้ามานับถือคริสต์ศาสนาลดน้อยลง โดยในแต่ละปีมี
จำนวนผู้ใหญ่ที่รับศีลล้างบาปในสยามไม่เคยถึงหนึ่งพันคน จนสังฆราชเวย์มรณภาพลงเมื่อพ.ศ. ๒๔๕๑^๒

๕.๓. ปัญหาจากการวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน จนกล่าวได้ว่าเป็น
ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่ก็มีบางครั้งที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสยามกับมิสซังสยามไม่ราบรื่นอันมี
สาเหตุมาจากการที่คณะบาทหลวงวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีทาง
ศาสนาของไทยอย่างรุนแรง เพื่อเปลี่ยนใจคนไทยให้หันมานับถือคริสต์ศาสนา ท่าทีเช่นนี้ของฝ่ายมิสซัง
สยามเกิดจากความเชื่อมั่นว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่แท้จริงแต่เพียงศาสนาเดียว^๓ ดังเช่นเมื่อพ.ศ.
๒๓๘๙ สังฆราชปัลเลอกัวซ์ได้พิมพ์หนังสือ “ปุจฉา วิสัชนา” โดยวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนาอย่าง
รุนแรง สรุปได้เป็น ๘ ประการ คือ

^๑วิกเตอร์ ลาร์เก. (๒๕๓๙). ประวัติพระศาสนจักรในประเทศไทย. หน้า ๒๒๒-๒๒๓.

^๒วิทยาลัยแสงธรรม. (๒๕๓๓). ประวัติศาสตร์ศาสนจักรคาทอลิกไทย สมัยอยุธยา ถึง

สมัยสังคายนาวาติกันที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๙๘-๒๕๐๘). หน้า ๒๗๖.

^๓เสวี พงศ์พิศ. (๒๕๒๕). คาทอลิกกับสังคมไทยสี่ศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน. หน้า ๕๗-๕๘

๑. เรื่องพระพุทธรูปศาสนาไม่ใช่เป็นศาสนาที่เที่ยงแท้
๒. พระพุทธเจ้าไม่ได้มีความสำคัญควรที่จะถือเป็นที่พึ่ง
๓. คำสอนของพระพุทธรูปศาสนาเกี่ยวกับเทวดา บุญบาป สวรรค์ อบายภูมิ ไม่จริง
๔. กุศลกรรม-อกุศลกรรม ไม่ให้ผลจริงตามที่พระพุทธรูปเจ้าสอน
๕. คัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นหลักฐานที่ไม่พอเชื่อถือได้สนิท
๖. ศิลปะของพระพุทธรูปศาสนาไม่มีใครรักษาได้ ผู้บัญญัติจึงเปรียบเหมือนคนเสียจริต
๗. เรื่องสมณะ ชี พระภิกษุสงฆ์
๘. พิธีสวดมนต์ นามนัต สยสิญจน์ ไม่มีประโยชน์^๑

เมื่อหนังสือ “ปจฺจนา วิสัชนา” ถูกนำออกแจกจ่าย ก็กลายเป็นเป็นชนวนเหตุให้พุทธศาสนิกชนและคริสตชนเกิดความบาดหมางใจกันขึ้น ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่ราษฎร ทางการศึกษาจึงมีคำสั่งให้สังฆราชปลัดเลอกัณฑ์หยุดเผยแพร่หนังสือเล่มดังกล่าวเสีย พร้อมกับข่มขู่พวกบาทหลวงว่า หากไม่หยุดแจกจ่ายหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็จะถูกจับไปคุมขัง^๒ และหนังสือเล่มนี้ได้ถูกจัดพิมพ์ขึ้นอีกครั้ง ในพ.ศ. ๒๕๐๑ โดยบาทหลวงแอล.แบร์รูดองและบาทหลวงดานีล วงศ์พานิช เป็นผู้ตรวจแก้ พิมพ์ที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญ ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายจากคนไทยถึงวิธีการเผยแพร่คริสต์ศาสนา โดยเฉพาะเนื้อหาส่วนที่เป็นคำถามคำตอบเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาว่า พระพุทธรูปเป็นเพียงมนุษย์คนหนึ่ง que พระเจ้าสร้างขึ้นมาจึงสมควรนับถือพระพุทธรูปเจ้าเทียบเท่าพระเจ้า^๓

กล่าวโดยสรุปหนังสือปจฺจนา วิสัชนานี้เป็นการเปรียบเทียบหลักธรรมทางคริสต์ศาสนากับหลักธรรมทางพระพุทธรูปศาสนา และสรุปว่าของพระพุทธรูปศาสนานั้นผิดและของคริสต์ศาสนานั้นถูก และดีกว่าและสะอาด ไชยวัฒน์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในหนังสือการศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่อง การออกหนังสือปจฺจนา วิสัชนาไว้ว่า “เป็นการเหยียดหยามพระพุทธรูปศาสนา ก้าวร้าวและดูถูก ฉะนั้นผลลัพธ์ก็คือชาวพุทธถือว่าคาทอลิกเป็นผู้เนรคุณ ในส่วนของโปรเตสแตนต์นั้น ทุกครั้งที่ดูถูกพระพุทธรูปศาสนามักจะถูกขว้างหรือถูกทำร้ายเสมอ”^๔

^๑ สะอาด ไชยวัฒน์. (๒๕๑๙). การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์. หน้า ๑๖๗.

^๒ สุทธิศักดิ์ ระบอบ สุขสุวรรณนท์. (๒๕๕๓, กรกฎาคม). พระสังฆราชปลัดเลอกัณฑ์ พระสงฆ์ต่างศาสนาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ศิลปวัฒนธรรม. ๓๑(๙) : ๑๓๖.

^๓ รุจน์ หาเรือนทรง. (๒๕๕๓). พัฒนาการพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๕. หน้า ๔๓-๔๕.

^๔ สะอาด ไชยวัฒน์. (๒๕๑๙). การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์. หน้า ๒๕๒-๒๕๕.

และในสมัยของสังฆราชแปร์รอส ได้มีบันทึกไว้ในรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๕๓ เรื่อง การเผยแผ่คริสต์ศาสนากับชาวพุทธ ว่า

ศาสนาพุทธที่ยึดถือความสุขสูงสุดในนิพพานหรือการดับสูญโดยสิ้นเชิง ทำให้จิตใจของพวกเขาปรารถนาเพียงสิ่งเดียวคือ การดับทุกข์ทุกชนิด ได้แก่ การไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม หลักการเช่นนี้ส่งเสริมอย่างมากให้เกิดความเกียจคร้าน ซึ่งค้านกับการนับถือศาสนาของพระเป็นเจ้า ผู้ถูกตรึงกางเขน การให้เสียสละ การแบกกางเขน การเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อสะสมทรัพย์สมบัติในสวรรค์ มิฉะนั้นริเดินทางไปเพื่อแสวงหาผู้คนให้กลับใจ ต้องทำงานด้วยความกระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอน ผู้ฟังขณะที่ฟังคำอธิบายจะตอบ มิฉะนั้นริว่า ข้อความเชื่อของท่านดีมาก สมบูรณ์ดี จากนั้นหาก มิฉะนั้นริจะยื่นคำขอพวกเขาต่อไปให้นับถือศาสนาที่พวกเขา ยอมรับว่าสมบูรณ์ดีมาก พวกเขาก็จะตอบว่า ยังครับ ตอนนั้นผมก็สบายดีอยู่แล้ว เอาไว้ก่อนก็แล้วกันนะครับ อุปสรรคที่เราเพิ่งพูดถึงนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเสมอมา”^๑

จากบันทึกนี้จะเห็นได้ว่าสังฆราชแปร์รอสมีความเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของการดับทุกข์ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนในสยามเกียจคร้าน และไม่สนใจที่เข้ามานับถือคริสต์ศาสนา การแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมพระพุทธศาสนาของสังฆราชแปร์รอสนี้เกิดจากความไม่เข้าใจถึงความหมายของคำว่า “ทุกข์” และ “การดับทุกข์” ตามความหมายพระพุทธศาสนา ซึ่งสังฆราชเข้าใจว่าการดับทุกข์ คือการไม่ต้องทำอะไรเลย จึงเรียกว่าการดับทุกข์ สังฆราชแปร์รอสจึงเข้าใจว่า เป็นการสอนให้คนไทยเกียจ ซึ่งผิดกับคำสอนของคริสต์ศาสนาที่สอนให้คนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน

การวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศส นั้นได้ขัดต่อความรู้สึกนึกคิดของคนไทยอย่างยิ่ง เพราะระบบความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้รับผสมผสานกับวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทยมาช้านาน โดยพระพุทธเจ้ามีสถานะอยู่เหนือพระผู้เป็นเจ้าและเทวดา จึงทำให้คนไทยมีความรู้สึกเป็นปฏิกิริยาต่อคริสต์ศาสนา ฉะนั้นจึงมีการตั้งคำถามถามบาทหลวงอยู่เสมอว่า เมื่อคนไทยไม่ได้ติเตียนคริสต์ศาสนา แต่เหตุใดคริสต์ศาสนาจึงมาติเตียนพระพุทธศาสนาของคนไทย^๒

^๑ รายงานประจำปีของมิสซังกรุงสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ. 1873 ถึง ค.ศ. 1982 เล่ม 2. หน้า 137-138.

^๒ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๕). คาทอลิกกับสังคมไทยตั้งแต่สมัยพระนารายณ์จนถึงปัจจุบัน. หน้า ๔๔.

ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งระหว่างมิสซังสยามกับรัฐไทยเกิดจากที่คริสต์ศาสนาไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะของสังคมไทยได้และการที่รัฐไทยไม่แยกคณะบาทหลวงฝรั่งเศสออกจาก “ความเป็นฝรั่งเศส” ลักษณะของปัญหาความขัดแย้งจะเป็นทั้งด้านการเมืองระหว่างประเทศ การเมืองภายในประเทศและปัญหาความความขัดแย้งทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเรื่อยมาตลอดประวัติศาสตร์การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ได้สร้างแนวคิดว่า “คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของชนชาติศัตรู”

๖. บทสรุป

คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนากับสังคมไทยนั้นมีทั้งด้านที่เป็นมิตรและมีความขัดแย้งต่อกัน ลักษณะที่เป็นความขัดแย้งกับสังคมไทยเนื่องจากคริสต์ศาสนาได้เข้ามาในยุคของการขยายอำนาจของชาติมหาอำนาจตะวันตก เพื่อแผ่ขยายดินแดนและแสวงหาทรัพยากรให้กับประเทศของตนในกระบวนการล่าอาณานิคม ประเทศมหาอำนาจได้สนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในรัฐไทยด้วย ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งในเชิงปฏิบัติเนื่องจากชาวสยามมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาก โดยมีความเชื่อว่า ประชาชนชาวไทยมีเพียงศาสนาเดียว คือ พระพุทธศาสนา ในขณะที่คริสต์ศาสนาถูกมองว่าเป็น “ศาสนาของต่างชาติ” จึงถือว่า “ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาไม่ใช่คนไทย” ความขัดแย้งระหว่างคริสต์ศาสนากับรัฐไทย ได้ปรากฏเด่นชัดหลายเหตุการณ์และหลายช่วงเวลาด้วยกัน กล่าวคือ

ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์นั้น กลุ่มบาทหลวงจากมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (M.E.P.) พยายามโน้มน้าวให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนาโดยหวังว่าคนสยามจะหันมานับถือตามสมเด็จพระนารายณ์ ในภายหลัง แต่การกระทำดังกล่าวนี้ไม่ประสบความสำเร็จกลับเป็นจุดเริ่มต้นของความหวาดระแวงของรัฐที่มีต่อบาทหลวงฝรั่งเศส หลังจากเมื่อออกพระเพทราชายึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์เมื่อพ.ศ. ๒๒๓๑ ก็ได้ทำการต่อต้านคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะชาวฝรั่งเศสและพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาเพราะระแวงว่าคนกลุ่มนี้จะนำอันตรายมาคุกคามอยุธยาได้

สมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ เมื่อพ.ศ. ๒๒๕๒ งานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคอีกจากการดูหมิ่นพระพุทธศาสนา จนมีประกาศพระราชโองการเกี่ยวกับการห้ามเผยแผ่คริสต์ศาสนาแก่คนไทย มอญ และลาว โดยกำหนดโทษไว้ถึงประหารชีวิต จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ คริสต์ศาสนาก็ต้องประสบกับชะตากรรมเช่นเดียวกับคนอยุธยาทั่วไป การดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาต้องหยุดลงโดยสิ้นเชิงเนื่องจากอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาล่มสลายลง จนเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินสามารถกอบกู้เอกราชและสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานีได้อีกครั้ง แต่คริสต์ศาสนาก็ยังต้องประสบกับปัญหาการต่อต้านจากราชสำนักอีกเช่นเคย เนื่องจากบาทหลวงไม่ยอมให้ขุนนางที่เป็นคริสต

ชนเข้าร่วมพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เนื่องจากพิธีดังกล่าวเป็นเรื่องนอกรีตหรือ “ซูแปรติซัง” การไม่เข้าร่วมพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยามีผลที่เป็นนัยยะทางการเมืองว่าไม่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงได้สั่งจับขุนนางที่เป็นคริสตชน รวมทั้งสังฆราชเลอ บอง และบาทหลวงอีก ๒ ท่าน พร้อมทั้งทรงออกประกาศลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๓๑๗ ห้ามมิให้เผยแผ่คริสต์ศาสนาแก่คนไทยและมอญ พร้อมทั้งเนรเทศสังฆราชและบาทหลวงทั้งหมดออกจากธนบุรี

เมื่อเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ คริสต์ศาสนาจึงได้กลับมาเผยแผ่อีกครั้ง จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล ๕ ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาครั้งใหญ่ จากการขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสเหนือดินแดนอินโดจีนในคราววิกฤตการณ์ ร.ศ.๑๑๒ คริสต์ศาสนาก็ต้องพบกับกระแสการต่อต้านอีกครั้ง และต่อเนื่องมาจนถึงกระแสชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗ ที่ได้นำนโยบายแบบชาตินิยมมาใช้จนเกิดกระแสชาตินิยมทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ประกอบกับสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ทำให้ฝรั่งเศสมีสถานะเป็น “ชนชาติศัตรู” ได้ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส จนนำไปสู่การต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่มีความจริงจังและเข้มงวดมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

บทที่ ๓

นโยบายชาตินิยมกับการดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก

พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับคริสต์ศาสนามีทั้งความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและความขัดแย้ง โดยเฉพาะประเด็นที่ว่า คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นศัตรูของชาตินั้น จะพบว่าเป็นสิ่งที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และได้รับการตอกย้ำในปัญหาความขัดแย้งระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปี ร.ศ. ๑๑๒ และได้ขยายความรุนแรงเมื่อเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๓ ในภาวะสงครามดังกล่าวทำให้ชาวไทยมองคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและคริสตชนเป็นศัตรู อีกทั้งยังกังวลว่าจะเป็นไปได้ศึกษาให้กับฝรั่งเศสที่เป็นคู่สงครามอีกด้วย ดังนั้นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาจึงถูกนิยามว่าเป็นศัตรูของชาติ ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านคริสต์ศาสนาขึ้นและในที่สุดได้นำมาสู่การกำหนดและการดำเนินนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกขึ้น ในบทนี้จะได้มีการศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗ โดยพิจารณาถึงเป้าหมายของนโยบาย การกำหนดนโยบาย และวิธีการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงเป้าหมายที่อยู่เบื้องหลังของนโยบายและรูปแบบการดำเนินนโยบายที่อาจจะสะท้อนจุดประสงค์ของรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีต่อคริสต์ศาสนาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๑.การวางแผนนโยบายชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๗

จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๑ รัฐบาลได้มีการประกาศนโยบายสร้างชาติเป็นเป้าหมายหลักในการบริหารประเทศ นโยบายสร้างชาติดังกล่าว หมายถึง การสร้างประเทศให้ยิ่งใหญ่และให้คนไทยมีวัฒนธรรม มีศีลธรรม มีอนามัยที่ดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัย และมีที่ทำมาหากินที่ดี^๑ การดำเนินนโยบายสร้างชาติเช่นนี้จะนำประเทศไปสู่ความเป็นอารยประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลได้กำหนดมาตรการไว้หลายประการ คือ การปลูกไร่สำนึกของประชาชนด้วยลัทธิผู้นำนิยม ลัทธิชาตินิยม หรือลัทธิขงจื๊อ และการปฏิวัติวัฒนธรรม^๒

^๑ปิยนดา บุญนาค. (๒๕๕๓). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาริง ถึง “เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม” พ.ศ.๒๕๑๖. หน้า ๑๗๓.

^๒สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร. (๒๕๓๖). ประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน. หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

การดำเนินนโยบายชาตินิยมนั้น ได้มีการวางแนวทางการกำหนดนโยบายมาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ โดยรัฐบาลในระบอบใหม่มีแนวคิดเรื่อง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มุ่งเน้นในเรื่องความจงรักภักดีที่มีต่อพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญแต่ในระบอบใหม่มุ่งเน้นความสำคัญสูงสุดไปที่ “ชาติไทย” ที่เป็น “ชาติของประชาชน” หรือ “ประชาชาติ” ดังที่นายพันตรีหลวงสารานุประพันธ์ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า ชาติ คือ ประเทศ องค์ประกอบของชาติ คือ

- ๑.ประกอบไปด้วยพลเมืองที่รวมกันอยู่เป็นจำนวนมากพอสมควร
- ๒.มีดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน
- ๓.มีเอกราชไม่ขึ้นแก่ใครสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- ๔.มีการปกครองที่จัดตั้งไว้ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อย^๑

จากองค์ประกอบของ “ชาติ” ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประชาชนภายในประเทศมีส่วนเป็นเจ้าของชาติร่วมกันไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในภูมิภาคใดหรือนับถือศาสนาใด และเมื่อทุกคนในชาติเป็นเจ้าของชาติเสมอกันแล้ว การปฏิบัติตนเพื่อให้ชาติเจริญก้าวหน้าจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของทุกคน ซึ่งคณะราษฎรได้ดำเนินการปลูกฝังแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างสำนึกเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ให้แก่ราษฎร เช่นในหนังสือแบบอ่านหน้าที่ราษฎรเล่ม ๒ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของราษฎรโดยยี่ดหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรเป็นกรอบในการอธิบายเรื่องนี้ สรุปความได้ว่าหน้าที่ของราษฎรภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย นั้นคือ

- ๑.รักษาความเป็นเอกราชของประเทศ เช่น ชายไทยควรสมัครเป็นทหารเมื่อมีอายุครบกำหนด นอกจากนี้ราษฎรควรรักษาความสามัคคี โดยแบบเรียนได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา ที่คนในชาติแตกความสามัคคีจนทำให้สูญเสียเอกราชในที่สุด
- ๒.รักษาความสงบและความปลอดภัยของประเทศ แบบเรียนได้ปลูกฝังว่าความสงบและความปลอดภัยของประเทศนั้นขึ้นอยู่กับราษฎร ถ้าราษฎรอยู่ในความสงบไม่ก่อการจลาจลจุ่นวาย ไม่ทำความลำบากให้แก่รัฐบาล พวกกันพยายามทำมาหากินโดยสุจริต ไม่เบียดเบียนข่มเหงรังแกกัน ความสุขก็จะเกิดขึ้น แบบเรียนได้ยกกับนักเรียนว่าตัวเราเองก็ดี ศาสนา พระมหากษัตริย์และประเทศก็ดี จะดำรงอยู่ด้วยความสุขความเจริญนั้นต้องแล้วแต่ราษฎรทั้งสิ้น

๓.บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรทั้งหลาย รัฐบาลมีนโยบายที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร เช่น การทดน้ำ การสาธารณสุข การรักษาพยาบาล การลดและยกเลิกภาษีบางประเภท ในส่วนของราษฎรเองนั้นต้องช่วยกันสร้างสุขสมบูรณ์ให้แก่ประเทศด้วยการรักษาตัวให้แข็งแรง เพื่อจะได้ทำมาหากินให้ได้ผลดี ในเรื่องทำมาหากินนี้แบบเรียนได้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึ

^๑หลวงสารานุประพันธ์. “การป้องกันชาติ”. ยุทธโกศ. อ้างถึงใน เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. (๒๕๔๙).

ชาตินิยมในทางเศรษฐกิจ เช่น กล่าวถึงการค้าขายและการอุตสาหกรรมที่ยังสู้ชาติอื่นเขาไม่ได้ โดยเฉพาะชาวจีน ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในงานด้านอื่นๆ นอกจากการรับราชการซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในเวลานั้น

๔.ให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน แบบเรียนได้อธิบายคำว่า “สิทธิ” ว่าหมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่เรากระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ ในเมื่อการกระทำนั้นไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย และชนบธรรมเนียมของบ้านเมือง แบบเรียนได้ย้ำเตือนว่าสิทธิของทุกคนอยู่ในวงจำกัด ดังนั้นหน้าที่ประการหนึ่งของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็คือการใช้สิทธิอยู่ในกรอบของกฎหมาย ชนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม

๕.ให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ รัฐได้ปลูกฝังให้นักเรียนได้ตระหนักว่าความเจริญหรือความเสื่อมของประเทศนั้นเนื่องมาแต่ราษฎรเป็นสำคัญ ถ้าราษฎรมีการศึกษาดี ก็สามารถทำงานได้ผลดี มีรายได้ดี การกินอยู่บริบูรณ์ ก็จะสามารถทำให้ประเทศเจริญมั่นคงตามไปด้วย^๑

จากข้อความข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าหน้าที่พลเมืองดีที่แบบเรียนได้กล่าวมานั้น ผู้แต่งใช้หลัก ๖ ประการของคณะราษฎร เป็นแนวในการอธิบายถึงหน้าที่ด้านต่างๆ ทั้งนี้น่าจะเนื่องมาจากผู้แต่งต้องการให้แบบเรียนมีความสอดคล้องกลมกลืนกับนโยบายของรัฐบาลมากที่สุด นอกจากนี้ได้มีการจัดพิมพ์คู่มือพลเมืองเพื่อเสนอแนวคิดเรื่องชาติและหน้าที่พลเมืองให้แก่ราษฎร ในปี พ.ศ.๒๔๗๙ ดังนี้

พลเมืองทุกคนคือหน่วยที่สำคัญของชาติ และได้รวมกันเป็นชาติ ดังนั้น พลเมืองทุกคนนอกจากจะมีสิทธิและจะต้องมีหน้าที่ เพื่อจะทำให้ชาติเจริญ การรับผิดชอบภายในและต่อหน้าที่ตนอันจะต้องรักและถนอมชาติ กระหายอยากที่จะทำให้แก่บ้านเมืองของตนดำเนินไปโดยเรียบร้อย และเจริญก้าวหน้าทันเทียมอารยประเทศทั้งหลายโดยไม่ประพฤติดตนเป็นที่ขัดขวางต่อความเจริญก้าวหน้าต้องพักพร้อมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รักพวกเดียวกัน รักแผ่นดินที่เราอยู่และรักหน่วยสำคัญของชาติ^๒

“ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเป็นความรู้สึกชาตินิยมในความหมายที่มีความแตกต่างจากความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ที่ได้รับการปลูกฝังในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ จากเดิมที่ “ชาตินิยมไทย” มุ่งเน้นในเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ^๓ แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วกลับมีการอธิบายว่า “ชาติ”

^๑โสภา ปาลบุตร. (๒๔๗๖). แบบสอนอ่านหน้าที่ราษฎร เล่ม ๒. หน้า ๑๖-๕๐.

^๒กระทรวงธรรมการ. (๒๔๘๐). ประมวลการศึกษาพิเศษ ภาค ๑ ตอนที่ ๒ ประมวลการสอนชั้นมัธยมต้น. หน้า ๑๖.

^๓เพ็ญพิสุทธิ อินทภิรมย์. (๒๕๔๙). รัฐไทยกับคนจีน (พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๔๗). หน้า ๓๓.

เป็นของราษฎรทุกคนที่มีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน และราษฎรทุกคนเป็นเจ้าของชาติอย่างเท่าเทียมกัน การปฏิบัติตนให้ชาติเจริญก้าวหน้าจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของทุกคน^๑

จากแนวคิดเรื่อง “ชาติ” “ชาตินิยม” “การเป็นเจ้าของชาติ” และหน้าที่ของประชาชนในชาตินั้น แสดงให้เห็นว่า สยามตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นได้มีการเน้นถึง “ความเป็นไทย” “ความรักชาติไทย” และ ความเป็นพวกเดียวกันในหมู่ “คนไทย” เพื่อที่จะกระตุ้นสำนึกใน “ความเป็นคนไทย” ของประชาชนภายในชาติ ที่จะร่วมมือกันในการ “สร้างชาติไทย” ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ

การที่รัฐบาลในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา (พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๘๑) “ปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ” เป็นนโยบายของราชการส่วนรวม^๒ ซึ่งรัฐบาลเห็นว่านโยบายนี้จะได้ผลดีต้องมีการอบรมทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ รัฐบาลในสมัยนี้จึงได้มีการวางโครงการดังกล่าว สำหรับการดำเนินกับการศึกษานั้น รัฐบาลให้มีการดำเนินการทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน โดยภายในโรงเรียนนั้นก็จะให้หนังสือแบบเรียนมีเนื้อหาที่ประกอบไปด้วยประวัติของวีรบุรุษและวีรสตรี ให้มีคุณธรรม อันเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้ความรักชาติ และให้ทุกโรงเรียนมีเสาธงชักธงชาติ และควรมีข้อความจารึกให้มีคติเร้าใจให้ระลึกถึงชาติหรือการกระทำเพื่อชาติ เช่น รักชาติยิ่งชีพ ซึ่งข้อความที่จารึกนี้ให้ถือเป็นมนต์ขลัง รวมไปถึงให้ทุกโรงเรียนมีเพลงปลุกใจที่มีเนื้อหาเป็นคติให้รักชาติ ในหนังสืออ่านหน้าที่ราษฎรซึ่งเขียนขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ได้ให้คำสำคัญต่อการอธิบายความหมาย และความสำคัญของธงชาติ ซึ่งแบบเรียนหน้าที่พลเมืองหลังจากนั้น เช่น หนังสือปลุกใจนักเรียน ของ ชัย เรื่องศิลป์ ก็ยังได้อธิบายถึงเรื่องธงชาติไว้ในเนื้อหาด้วย โดยถือว่าธงชาติเป็นหลักสำคัญอย่างหนึ่งของชาติ และการเคารพธงชาติก็เป็นการแสดงความรักชาติอย่างหนึ่ง กล่าวคือ “เราควรแสดงความเคารพธงชาติ ไม่ดูถูกดูหมิ่นชาติของเรา อะไรที่เป็นหลักสำคัญของชาติ เราควรเคารพ และแสดงอาการเคารพให้คนทั้งหลายเห็น หลักประจำชาติของเราก็คือ พระมหากษัตริย์, รัฐธรรมนูญ, พุทธศาสนาและชาติ”^๓ การที่รัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับธงชาติในฐานะเครื่องมือสำคัญที่จะสามารถไปปลุกฝังความรักชาติ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน^๔

^๑ปรีศณี เกศบุญตร. (๒๕๒๙). การจัดการศึกษาผู้ใหญ่กับนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗. หน้า ๕.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๑/๒๔๗๘ เรื่อง ขอรื้อจากข้าหลวงประจำจังหวัด เรื่องปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๘.

^๓ชัย เรื่องศิลป์. (๒๔๘๐). หนังสืออ่านปลุกใจนักเรียน. หน้า ๑๑๐.

^๔รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๑/๒๔๗๘ เรื่อง ขอรื้อจากข้าหลวงประจำจังหวัด เรื่องปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ. วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๘.

ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม การกำหนดนโยบายสร้างชาตินั้น ได้ใช้อุดมการณ์ “ชาตินิยม” ในรูปแบบวิธีการบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากอุดมการณ์ “ชาตินิยม” ของรัฐบาลในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนา ทั้งสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศที่ได้เอื้ออำนวยต่อการที่รัฐบาลจะนำนโยบายชาตินิยม มาใช้อย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ดังที่จอมพล ป. กล่าวถึงความหมายของคำว่า “สร้างชาติ” ไว้ว่า

คำว่า สร้างชาตินั้นเป็นคำสั้นอันได้ละความหมายไว้ให้เข้าใจกันมากกว่าตัวอักษรสองพยางค์ที่ปรากฏอยู่ เพราะฉะนั้นอาจมีผู้เถียงว่า ชาตินี้มีมานานแล้วเหตุใดจึงจะต้องมาสร้างกันให้เป็นอะไรขึ้นมาอีก แท้จริงความหมายของการสร้างชาตินั้น มีว่าชาติไทยมีอยู่แล้วแต่สถานะบางอย่างของชาติยังไม่ถึงขั้นระดับสมความต้องการของประชาชาติไทย เราจำเป็นต้องพร้อมใจกันสร้างเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิมช่วยกันปรับปรุงไปจนกว่าเราทุกคนจะพอใจหรืออย่างน้อยก็ได้ระดับเสมออารยะประเทศ^๑

แสดงให้เห็นว่า “การสร้างชาติ” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น คือการทำให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้ามีความเป็นสมัยใหม่และยิ่งใหญ่เทียบเท่ากับอารยประเทศทั้งหลาย ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ การที่รัฐบาลในช่วงเวลานี้ได้มีนโยบายชาตินิยมที่จริงจัง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากอุดมการณ์ชาตินิยมของลัทธิฟาสซิสต์ของอิตาลีและลัทธินาซีของเยอรมนี ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองทั้งสองกำลังเฟื่องฟูอยู่ในยุโรป และได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากให้กับประเทศทั้งสอง^๒

การรับรู้และความชื่นชมของจอมพล ป. พิบูลสงครามต่ออุดมการณ์ “ชาตินิยม” แบบฟาสซิสต์และนาซีจะเห็นได้จากคำกล่าวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นับตั้งแต่ก่อนที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วที่จะแสดงความชื่นชมต่อการที่อุดมการณ์ดังกล่าวทำให้ “ชาติ” เจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นมหาอำนาจได้ดังความในหนังสือศรีกรุง ฉบับวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๐ ว่า

ดูอย่างประเทศเยอรมันเมื่อเสร็จมหาสงครามประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว ชาติเยอรมันหย่อนในทางการทหาร เพราะแพ้สงคราม ชาวเยอรมันมีแต่เสื่อมลงตลอดมา จนถึงสมัยที่รัฐบาลท่านฮิตเลอร์ ก็ตั้งต้นบำรุงกองทหารอย่างจริงจังและรีบด่วนในเวลา ๒-๓ ปี เยอรมันก็ประกาศอิสรภาพ...ในที่สุดไม่มีประเทศใดบังคับเยอรมันได้ เพราะเยอรมันมีกำลังทหารเป็นคนที่ครั้นคร้ามแก่ชาติทั้งหลายนั่นเอง บัดนี้เยอรมันกลับเป็นมหาประเทศอย่างเดิม และเป็นชาติที่น่าเกรงกลัวแก่ชาติอื่นมากอีกด้วย^๓

^๑ คำวิจวอนของนายกรัฐมนตรีแด่พี่น้องสตรีไทย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๔ อ้างถึงใน เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. (๒๕๔๙). **รัฐไทยกับคนจีน พ.ศ.๒๔๗๕-๒๔๘๗**. หน้า ๔๑.

^๒ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๔). **จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่**. หน้า ๓๕๓.

^๓ **ศรีกรุง**. ฉบับประจำวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๐.

จากความชื่นชมในอุดมการณ์ดังกล่าวก็น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลรับแนวทางการดำเนินการบางอย่างจากอุดมการณ์ดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อให้นโยบายสร้างชาติ ของรัฐบาลประสบความสำเร็จ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการดำเนินการหลายประการของรัฐบาลที่สอดคล้องกับหลักอุดมการณ์ดังกล่าว อาทิเช่น หลักรัฐนิยม (Statism) หรือการให้ความสำคัญกับรัฐเป็นอย่างมาก อันเป็นแนวคิดพื้นฐานประการหนึ่งของอุดมการณ์ฟาสซิสต์

ดังนั้นการที่รัฐบาลได้มีการประกาศ “รัฐนิยม” ซึ่งเป็นลักษณะชาตินิยม และเป็นแนวความคิดหรือลัทธิที่เน้นถึงความจงรักภักดีที่มีต่อชาติมากกว่าสิ่งอื่นใด การประกาศใช้รัฐนิยมนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้กล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญกับรัฐหรือชาติว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดจึงทำให้ประชาชนภายในรัฐต้องดำเนินตามรัฐนิยมนี้อย่างเคร่งครัดเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ชาติ โดยแสดงจุดประสงค์ของการปฏิบัติตามรัฐนิยมว่าเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับ

๑.ชาติและประเทศชาติ

๒.การผดุงฐานะและความเป็นอยู่ของชาติไทยให้สมกับความเป็นไทย

๓.สังคม เช่น มารยาท และการแต่งกายอันเป็นที่พึงปรารถนาของชาติไทย^๑

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญของรัฐนิยมว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างชาติ ซึ่งการสร้างชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนให้ความร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐบาลกำหนดแนวปฏิบัติ จะเห็นได้จากคำกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงครามเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ถ้าราษฎรทำตามคำชักชวนของรัฐบาล ก็เท่ากับเป็นการฝึกหัดตามคำสั่ง ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างชาติเพื่อป้องกันรักษาชาติในยามคับขัน ชาติไทยจะมีระเบียบอย่างอารยะชน ระเบียบอันดีนี้ก็เป็นสมบัติของชาติ”^๒ แสดงให้เห็นว่าการสร้างชาติ ตามนโยบายของรัฐบาลนั้น หากดำเนินการประสบความสำเร็จแล้ว ก็จะสามารถป้องกันชาติในยามคับขันและยังทำให้ชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเช่นเดียวกันกับชาติอื่นๆ ที่มีความเจริญแล้ว ดังนั้นการสร้างชาติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนภายในประเทศปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลไม่ว่าประชาชนภายในรัฐจะเห็นด้วยกับการดำเนินการเหล่านั้นหรือไม่ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาลนี้สอดคล้องกับอุดมการณ์รัฐนิยมของฟาสซิสต์^๓

นอกจากหลักรัฐนิยมแล้ว ยังมีหลักการสร้างชาติอีกประการที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลได้รับอิทธิพลมาจากอุดมการณ์ฟาสซิสต์และนาซี ก็คือ “ลัทธิผู้นำ” ซึ่งเป็นสิ่งที่อุดมการณ์ทั้งสองให้ความสำคัญอย่างสูง โดยที่มุสโสลินี เรียกตัวเองว่า “Il Duce” ส่วนฮิตเลอร์ เรียกตัวเองว่า “der Furher” ซึ่งแปลว่า

^๑สุรจุติ ปัดไธสง. (๒๕๔๔). **อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม : รายงานการวิจัย**. หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

^๒สำนักงานหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.๐๗๐๑.๒๙/๕ ความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรม.

^๓เพ็ญพิสุทธิ อินทภิรมย์. (๒๕๔๙). **รัฐไทยกับคนจีน พ.ศ.๒๔๗๕-๒๔๘๗**. หน้า ๔๔.

“ผู้นำ” เหมือนกันทั้งสองคำ เนื่องจากอุดมการณ์นี้มีความเห็นว่าสังคมต้องมีกลุ่มที่ที่ทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ทั้งทางการเมืองและสังคม และประชาชนที่ไม่เหมาะที่จะปกครองตนเองได้ ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีความผู้นำ^๑

แม้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะไม่ได้รับอิทธิพลความคิดเกี่ยวกับผู้นำในลักษณะของอุดมการณ์ฟาสซิสต์และนาซีมาทั้งหมด แต่แนวคิดเช่นนั้น ก็น่าจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้มีการรณรงค์ให้เรียกจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า “ท่านผู้นำ” โดยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้สื่อมวลชนทางวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสร้างลัทธิ “ผู้นำนิยม” ให้ตนเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีอยู่เพียงสถานีเดียว คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ รัฐบาลได้ใช้ราชการสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติ และนายคง รักไทย ซึ่งจัดโดยนายสังข์ พัทธินัย และนายคงศักดิ์ ข้าศิริ เป็นรายการกระบอกเสียง มีการปลุกปลุกใจให้เกิดความรักชาติด้วยการเร้าใจประชาชนให้เชื่อและตามผู้นำ และรายการสนทนาวิทยุดังกล่าวยังได้มีการนำเสนอให้ใช้คำว่า “พิบูลสวัสดิ์” อันเป็นคำที่มีความหมายว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม จงมีความสุขสภาพ ปลอดภัย^๒

นอกจากนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ใช้หนังสือพิมพ์ต่างๆ ลงข้อความอันเป็นคำขวัญยกย่องจอมพล ป. ในฐานะ “ผู้นำ” เช่น

หนังสือพิมพ์สุวรรณภูมิ	เสนอคำขวัญ	ความปลอดภัยของชาติอยู่ที่เชื่อผู้นำ
หนังสือพิมพ์ศรีกรุง	เสนอคำขวัญ	เชื่อพิบูลสงครามชาติไม่แตกสลาย
หนังสือพิมพ์ประชามิตร	เสนอคำขวัญ	เชื่อพิบูลสงครามชาติปลอดภัย
หนังสือพิมพ์ไทยราษฎร์	เสนอคำขวัญ	เชื่อพิบูลสงครามชาติไม่แตกแยก
หนังสือพิมพ์ประมวลวัน	เสนอคำขวัญ	เชื่อผู้นำทำให้ชาติพ้นภัย
หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ	เสนอคำขวัญ	เชื่อมั่นในท่านผู้นำ ชาติจะปลอดภัย
หนังสือพิมพ์ข่าวภาพ	เสนอคำขวัญ	เชื่อและตามผู้นำชาติจะสวัสดิ์
หนังสือพิมพ์ประชาชาติ	เสนอคำขวัญ	ความปลอดภัยของชาติ อยู่ที่เชื่อและทำตามท่านพิบูล
หนังสือพิมพ์นิกร	เสนอคำขวัญ	แนวพิบูลสงคราม ^๓

^๑ สมเกียรติ วันทะนะ. (๒๕๔๔). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^๒ สุรวุฒิ บัดไธสง. (๒๕๔๔). อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป. พิบูลสงคราม : รายงานการวิจัย. หน้า ๑๓๕.

^๓ แกมสุข นุ่มนนท์. (๒๕๔๔). เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. หน้า ๗๓.

การที่รัฐบาลนำอุดมการณ์ “ผู้นำ” ตามแบบลัทธิฟาสซิสต์และนาซีมาใช้ในการปกครองยังเห็นได้จากการที่ยกย่องจอมพล ป. พิบูลสงครามว่ามีความเป็น “ผู้นำ” เท่าเทียมกันกับฮิตเลอร์และมุสโสลินี ดังความในบทสนทนาในรายการสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติ และนายคง รักไทย เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ว่า

ในตำหรับ ภาควัคดีตา ของอินเดีย กล่าวไว้ว่า พระผู้เป็นเจ้าย่อมแบ่งภาคมาเกิด
ในดินแดนที่ต้องการกอบกู้เพราะเหตุดังนี้ท่านฮิตเลอร์ ท่านมุสโสลินีและท่านพิบูลสงคราม
จึงได้เกิดมา เพื่อกอบกู้โชคชะตาประเทศชาติ ของท่านเหล่านี้^๑

นอกจากนั้น เพื่อให้สถานะความเป็น “ผู้นำ” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไป จะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของ “ผู้นำ” โดยปราศจากความสงสัย จอมพล ป. จึงใช้สัญลักษณ์เชิงรูปธรรมที่เป็นตัวแทนของผู้นำ กล่าวคือ จอมพล ป. ถือเอา “ไก่” และ “สีเชียว” เป็นสัญลักษณ์ประจำตัว ซึ่งมีความหมายว่า “ไก่” คือ ปรีะกา และสีเชียว คือ วันพุธอันเป็นปีและวันเกิดของจอมพล ป. ภาพไก่นี้จะอยู่บนคอห่านเป็นเครื่องหมายของนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้มีการเผยแพร่ภาพไก่นับเปรียบเสมือนตัวแทนของจอมพล ป. พิบูลสงครามนี้ออกไปทั่วประเทศเพื่อให้เป็นที่รู้จักและจดจำของประชาชน การใช้สัญลักษณ์ตราไก่นับ แท้จริงแล้วจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการเลียนแบบสัญลักษณ์นกอินทรีของเยอรมันในสมัยฮิตเลอร์มากกว่า เพื่อเน้นว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้นำที่ยิ่งใหญ่เทียบเท่ากับฮิตเลอร์^๒

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ใช้วิธีการประกาศเชิญชวนในการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามแนวทางอุดมการณ์ชาตินิยม โดยให้ประชาชนให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของรัฐมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว และให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ดังเช่นที่ปรากฏในคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีกล่าวแก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียงในโอกาสจิตสมัยแห่งวันท้ายศก วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ว่า

ในระบอบการปกครองปัจจุบันนี้ ความรุ่งเรืองสดใสของชาติจะเกิดได้อย่างรวดเร็วและดียิ่งขึ้นนั้น ก็ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่ารัฐบาลกับราษฎรทุกคนจะต้องมี ความเห็นต่อเนืองกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน...เพื่อได้ร่วมมือกันกับรัฐบาล สร้างชาติของเราให้เป็นไปในแนวเดียวกัน...งานสร้างชาตินั้นเป็นงานใหญ่ ใหญ่ยิ่งสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นแม่บทของการครองชีพแห่งประชากรในส่วนรวมฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องได้มีการ

^๑บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติ และนายคง รักไทย เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕.

^๒มานิตย์ นवलลอบ. (๒๕๔๐). การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย. หน้า ๑๓๔-๑๓๖.

ร่วมมือกันอย่างแน่นแฟ้นระหว่างรัฐบาลกับราษฎรคือพี่น้องชาวไทยทุกคนนี้...ถ้าพี่น้องชาวไทยปรารถนาจะ
ช่วยกันสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้าจริงๆ แล้วก็ควรทำตามคำแนะนำของรัฐบาลที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ให้พร้อม
เพียรกันโดยไม่รอช้า ความสุขและความมั่นคงสมบูรณ์ก็จะมาประสมแก่ตัวท่านเองทุกๆ คน^๑

หรือที่ปรากฏในสาส์นวิงวอนของนายกรัฐมนตรี วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๔ ความว่า

ข้าพเจ้าขอเสนอคำวิงวอนของข้าพเจ้าต่อพี่น้องชาวไทยผู้ร่วมชาติร่วมรับผิชอบแห่งโชค
ชะตาของประเทศชาติของเรา ได้โปรดร่วมสามัคคีสมัครสมานเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในทุกทาง
ประกอบกันให้เชื่อฟังรัฐบาลอย่างเคร่งครัด นโยบายของรัฐบาลประกาศให้ทราบอย่างใด จะต้อง
ปฏิบัติตามนั้นเสมอเป็นบทบัญญัติอันจะเอนเอียงแม้แต่น้อยมิได้เลยเป็นอันขาด^๒

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้ใช้วิธีการในการประกาศเชิญชวนให้ประชาชนชาวไทยเกิดความรู้สึกรัก
ชาตินิยมในฐานะที่คนไทยทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ “ชาติไทย” ร่วมกัน ดังนั้นคนไทยมีหน้าที่ที่
จะต้องกระทำเพื่อชาติไทย เพื่อที่จะพัฒนาชาติไทยคนไทยทุกคนจึงต้องเสียสละผลประโยชน์ของตนเอง
เพื่อเห็นแก่ผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ เช่น ในหนังสือแบบเรียนหน้าที่พลเมือง ของชั้นมัธยมศึกษาปี
ที่ ๒ ได้อธิบายถึงหน้าที่พลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ ว่า “เนื่องจากประเทศชาติ ได้กระทำกิจการหลาย
อย่างเพื่อให้เราทุกคนอยู่ได้ด้วยความสุข ดังนั้นเราควรช่วยรักษาความมั่นคงถาวรของประเทศชาติด้วย
การเคารพกฎหมาย เสียภาษีอากร และช่วยป้องกันประเทศชาติ”^๓ สะท้อนให้เห็นว่าการปลูกฝังให้
ตระหนักในหน้าที่ของพลเมืองดีผ่านหนังสือแบบเรียนที่ตีพิมพ์ในพ.ศ.๒๔๘๔ เป็นการผสมผสานระหว่าง
แนวคิดของรัฐบาลซึ่งเน้นย้ำให้ประชาชนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่มีต่อชาติ

รัฐบาลยังได้ให้ความสำคัญกับ “เชื้อชาติไทย” จะเห็นได้จากการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม”
มาเป็น “ไทย” ของรัฐบาลก็เนื่องด้วยว่าควรตั้งชื่อประเทศสมควรตั้งชื่อประเทศให้ต้องตามเชื้อชาติ^๔ และ
เห็นว่า “ชาติไทยเป็นชาติใหญ่เพราะมีคนเชื้อชาติไทยอยู่ในดินแดนต่างๆ เป็นจำนวนมาก คนเหล่านี้ยังถือ

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) สร.๐๒๐๑.๑๐/๕๐ คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีกล่าวแก่ประชาชนของ
ชาติโดยทางวิทยุกระจายเสียง ในอภิสิทธิ์สมัยแห่งวันท่ายศก. วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๒.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) สร.๐๒๐๑.๑๐/๕๐. สาส์นวิงวอนของนายกรัฐมนตรี. วันที่ ๒๐ กันยายน
พ.ศ.๒๔๘๔.

^๓วิชาการ,กรม. (๒๔๘๔). แบบเรียนหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เรื่อง หน้าที่พลเมือง สำหรับชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๒. หน้า ๘๐.

^๔ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมใช้ชื่อประเทศ, ประชาชน, และสัญชาติ. (๒๔๘๒, ๒๔ มิถุนายน).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๖ หน้า ๘๑๐.

ตนเป็นไทยเรียกตัวเองว่าไทย พุทธศาสนาไทยซึ่งสามารถจะสนทนากับพวกเราให้เข้าใจกันได้”^๑ หลวงวิจิตรวาทการ ผู้เสนอความคิดให้เปลี่ยนชื่อประเทศ ได้แสดงผลไว้ว่า

ความคิดที่ต้องการรวมเผ่าไทยที่กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เป็น “มหาอาณาจักรไทย” เช่นเดียวกับในยุโรป ฮิตเลอร์ก็ทำการรวมชาติเยอรมนีเป็นมหาอาณาจักรเยอรมนี และในการเสนอเปลี่ยนชื่อประเทศไทยต่อคณะรัฐมนตรีนั้น หลวงวิจิตรวาทการได้นำแผนที่ที่แสดงถิ่นที่อยู่อาศัยของชนเชื้อไทยตามที่ตั้งต่างๆ มาแสดงประกอบด้วย^๒

ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นความคิดว่าไทยเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ มีอาณาบริเวณที่คนไทยกระจายกันอยู่อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังได้แสดงความคิดในเรื่องดังกล่าวโดยการบรรยายทางวิทยุกระจายเสียง เรื่อง “สยามกับไทย” เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ และนำคำบรรยายดังกล่าวตีพิมพ์ลงในวารสารเทศาภิบาล^๓ ซึ่งเป็นวารสารของกระทรวงมหาดไทย จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้เรื่องดังกล่าวเผยแพร่ออกไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึงและให้ประชาชนทราบความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นประเทศไทย จะเห็นได้ว่ารัฐบาลพยายามปลูกฝังความรู้ ความคิดและชาตินิยมในความรู้สึกร่วมและสำนึกในความเป็นไทย ที่เน้นในเรื่องการเป็นคนไทย สิทธิหน้าที่ของคนไทย ความเป็นชาติไทยและนิยมไทย โดยใช้วิธีการและกลไกที่หลากหลาย

จะเห็นได้ว่าการวางแผนนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล ยังมีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะทำการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสมาตั้งแต่ต้น ซึ่งจะแตกต่างจากนโยบายกีดกันชาวจีน ที่รัฐบาลได้แสดงออกอย่างชัดเจนมาตั้งแต่เริ่มต้น โดยพยายามชี้ให้เห็นว่า “คนจีนเป็นศัตรูของชาติในทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องจำกัดสิทธิทางการค้าของชาวจีน”^๔ แต่การที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีแนวคิดที่จะต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนานั้น ก็เนื่องมาจากการดำเนินนโยบายเรียกครองดินแดนคืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลมองว่าคณะบาทหลวงฝรั่งเศส เป็นกลุ่มคณะบุคคลที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐเนื่องจากอาจจะทำตัวเป็นสายลับให้กับรัฐบาลฝรั่งเศสในคราวเกิดกรณีพิพาทอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๘๓ และนโยบายส่งเสริมสถานะพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติ โดยการอ้างว่าการเป็น “คนไทย” ต้องเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพียงศาสนาเดียวเท่านั้น นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ใช้รัฐธรรมนูญทั้ง ๑๒ ฉบับ มาเป็นเครื่องมือ

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๙/๒๔๘๒ เรื่อง ร่างบันทึกของรัฐบาลเรื่องคิดที่จะเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒.

^๒ ปรีดี พนมยงค์. (๒๕๒๖). **ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย**. หน้า ๘๖-๘๗.

^๓ หลวงวิจิตรวาทการ. (๒๔๘๒). **สยามกับไทย**. วารสารเทศาภิบาล. อ้างถึงใน สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖).

การเรียกร้องดินแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑. หน้า ๒๕.

^๔ มานิตย์ นวลลออ. (๒๕๔๐). **การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย**. หน้า ๑๐๔.

ในการดำเนินนโยบายต่อต้านคริสต์ศาสนา จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้รัฐบาลเข้ามาดำเนินการควบคุมการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้รัฐบาลดำเนินการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนา

๒.๑. การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓

การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสจนเกิดเป็นกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส หรือที่คนไทยรู้จักกันในชื่อว่า ศักดินาอินโดจีนหรือสงครามอินโดจีน ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๔ ซึ่งจบลงด้วยชัยชนะของไทย ส่งผลให้ประเทศไทยได้ดินแดนบางส่วนคืนมาจากฝรั่งเศส และได้เข้าดำเนินการปกครองจนถึงพ.ศ. ๒๔๘๙ นั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความสำเร็จส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสามารถของผู้ปกครองที่รู้จักใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์ กล่าวคือ การนำความทรงจำในอดีตสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ที่สยามต้องทำสนธิสัญญายอมสละสิทธิเหนือดินแดนบางส่วนให้แก่ฝรั่งเศส มาใช้ประโยชน์ทางการเมือง

การให้ความสำคัญกับการเสียดินแดนจนนำมาสู่การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส จะพบว่า รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญต่อดินแดนที่เสียให้กับฝรั่งเศสมากกว่าดินแดนที่เสียให้แก่อังกฤษ สืบเนื่องจากความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างสยามกับอังกฤษ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๔ และ รัชกาลที่ ๕ รัชสมัย ๔ รัช คือ ประจักษ์ ไทรบุรี และตรังกานู ยอมรับอำนาจการปกครองของสยามในเวลาที่ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่การควบคุมเหนือรัฐมลายู มีความสำคัญต่อสยามน้อยกว่าการควบคุมลาวและบางส่วนของกัมพูชา รวมทั้งไม่ได้มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ดังเช่นลาวและกัมพูชา นอกจากนี้การทำสนธิสัญญาเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ สยามยินดียกดินแดนรัฐมลายูให้กับอังกฤษ เพราะเห็นว่าไม่ควรเสียเวลาหาหนทางปกครองดินแดนเหล่านี้ อีกทั้งยังช่วยให้การปกครองเมืองอื่นๆ ทางใต้มีประสิทธิภาพและรัดกุมยิ่งขึ้น และเป็นการแลกเปลี่ยนกับการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของคนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษด้วย^๑ นอกจากนี้ยังเป็นการดำเนินการติดต่อทางการทูตระหว่างกัน โดยมีได้มีเหตุการณ์รุนแรงจนถึงขั้นใช้กำลังทหารเหมือนสยามกับฝรั่งเศส ดังนั้นความรู้สึกเรื่องการเสียดินแดนที่รุนแรงกับอังกฤษจึงไม่มี แต่กับฝรั่งเศสนั้นได้กลายเป็นความฝังใจและเป็นเรื่องที่เสียเกียรติภูมิอย่างมาก

การให้ความสำคัญต่อดินแดนที่เสียให้แก่ฝรั่งเศสเริ่มขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่นาน โดยคณะรัฐบาลได้ให้ความสำคัญและกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ โดยมีความคิดว่าสนธิสัญญาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงยอมสละพระราชอำนาจเหนือดินแดนต่างๆ เป็นเรื่องของการสูญเสียดินแดนและเป็นการถูกลบหลู่เกียรติอย่างมาก รัฐบาลมีความปรารถนาที่จะเรียกร้องดินแดนที่เสียไปเหล่านั้นกลับคืนมา และต้องการแก้แค้นเมื่อโอกาสมาถึง ดังนั้นเมื่อฝรั่งเศสอ่อนแอลงในปลายทศวรรษ 1930 คือ ได้เกิดสภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้นในทวีปยุโรป ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.

^๑ แกมสุข นุ่มนนท์. (๒๕๒๔). การเมืองและการต่างประเทศในประวัติศาสตร์ไทย. หน้า ๑๐๙-๑๒๐.

๒๔๔๒ เยอรมนีได้ส่งกองทัพโจมตีประเทศต่างๆ มีโปแลนด์เป็นประเทศแรก จึงถูกอังกฤษและฝรั่งเศส ประกาศสงคราม จนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓ เยอรมนีก็ได้ส่งกองทัพเข้าโจมตีฝรั่งเศส จนฝรั่งเศส ต้องประกาศยอมแพ้สงครามในเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๔๔๓ การพ่ายแพ้ตัวเองได้สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ ผู้นำไทยที่จะดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืน

การอ่อนกำลังของฝรั่งเศส ยังส่งผลให้ญี่ปุ่นเข้ามาอิทธิพลมากขึ้นในอินโดจีน โดยขอส่ง กองทัพบก เรือและอากาศเข้ามาอยู่ในอินโดจีนฝรั่งเศส ทำให้รัฐบาลไทยมองเห็นความจำเป็นที่จะต้อง เรียกร้องดินแดนที่คิดว่าเคยเป็นของไทยมาก่อนกลับคืนมา ก่อนที่จะตกเป็นของญี่ปุ่น ในความคิดเห็นของ รัฐบาลไทยได้มองเห็นความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศส ที่อาจไม่สามารถที่จะปกครองอินโดจีนต่อไปได้ และเป็น โอกาสที่ประเทศไทยจะได้เรียกร้องดินแดนที่เคยเสียไปให้แก่ฝรั่งเศสในอดีตกลับคืนมา จึงทำให้รัฐบาล รู้สึกที่จะไม่จำเป็นต้องนับถือชาวยุโรปที่เข้ามาปกครองดินแดนแถบนี้^๑

รัฐบาลจึงหันมาให้ความสำคัญต่อดินแดนที่เสียให้แก่ฝรั่งเศส โดยในเบื้องต้นรัฐบาลได้ดำเนิน วิธีการทางการทูต เพื่อขอปรับปรุงเส้นเขตแดนกับฝรั่งเศส โดยใช้ร่อนน้ำลึกในแม่น้ำโขงเป็นเส้นเขตแดน ธรรมชาติเพื่อให้เป็นไปตามหลักกฎหมายนานาชาติ ซึ่งหมายถึงจะทำให้ไทยได้ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่ เสียไปให้กับฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๖ คือ หลวงพระบางฝั่งขวา และเมืองจำปาศักดิ์ กลับคืนมา รัฐบาล สามารถทำความตกลงทางการทูตบางประการกับรัฐบาลฝรั่งเศส เห็นได้จากการทำกติกาสัญญาไม่รุกราน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๔๓ การขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างกัน นั้นเกิดจากสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในทวีปยุโรปทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ปอล ลาปีสซีเยร์ (Paul L'epissier) อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยได้ทาบทามจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย เพื่อทำกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างกัน ซึ่งขณะนั้นใน ทวีปยุโรปเกิดวิกฤตการณ์ฉนวนโปแลนด์ (Polish Corridor) และเสรีนครดานซิก (Danzig) ขณะเดียวกัน เยอรมนีและสหภาพโซเวียต ได้ตกลงทำกติกาไม่รุกรานกันในวันที่ ๒/ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๔๒ จึงทำให้แน่ใจ ว่าจะต้องเกิดสงครามระหว่างเยอรมนีและฝรั่งเศส^๒ ในสถานการณ์เช่นนี้ ฝรั่งเศสคำนึงถึงความปลอดภัย ของอาณานิคมของตน จึงได้ทาบทามมายังรัฐบาลไทยเพื่อขอทำกติกาดังกล่าวขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าประเทศ ไทยจะไม่ถือโอกาสรุกรานอาณานิคมของตน ทั้งนี้มีข่าวและเหตุการณ์ก่อนหน้านี้แล้วถึงความต้องการ ดินแดนคืนของไทย ซึ่งฝรั่งเศสเคยเรียกร้องให้อังกฤษช่วยระงับความคิดที่ไทยจะเรียกร้องดินแดนคืนจาก อินโดจีนฝรั่งเศสด้วย^๓

^๑สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖). การเรียกร้องและปกครองแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ.๒๔๔๓-๒๔๔๑.

หน้า ๓๘.

^๒สุวิทย์ ธีรศาสตร์. (๒๕๕๒). จักรวรรดินิยมเหนือแม่น้ำโขง. หน้า ๙๙-๑๐๐.

^๓ทวี ธีระวงศ์เสรี. (๒๕๒๔). สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น. หน้า ๗๗.

อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยยินดีที่จะทำติดต่อกับฝรั่งเศส รวมทั้งอังกฤษและญี่ปุ่น อันเป็นการดำเนินตามนโยบายรักษาความเป็นกลางของไทยเอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสนั้น รัฐบาลไทยได้ถือโอกาสนี้เสนอต่อฝรั่งเศสว่า ปัญหาเรื่องเขตแดนแม่น้ำโขงซึ่งยังไม่สะดวกแก่การปกครองนั้น ก็ควรทำตามความตกลงแก้ไขเสียให้ถูกต้องตามหลักเรื่องร่องน้ำลึก (thalweg) เพื่อให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และฝรั่งเศสได้ตอบตกลงรับในหลักการ และในวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ประเทศไทยได้ลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกับชาติอื่นๆ พร้อมกันทั้ง ๓ ชาติ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศสและญี่ปุ่น ในส่วนของอังกฤษและญี่ปุ่นนั้น ปรากฏว่ารัฐบาลของประเทศคู่สัญญาต่างก็ได้ลงนามในสัตยาบันแล้ว แต่ประเทศฝรั่งเศสยังมิได้ลงนามในสัตยาบันสารกับประเทศไทย เนื่องจากหลังจากนั้น ๒ วัน คือ วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ กองทัพของเยอรมนีได้บุกเข้ากรุงปารีส และฝรั่งเศสได้ประกาศยอมสงบศึกต่อเยอรมนี^๑

ต่อมาในวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลไทยได้รับแจ้งจากอัครราชทูตไทยที่เมืองวีส ประเทศฝรั่งเศสว่า ฝรั่งเศสเสนอให้กติกาสัญญาไม่รุกรานต่อกันมีผลบังคับใช้ทันที โดยไม่ต้องแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร ซึ่งหมายถึงจะไม่มีกรปักปันเขตแดนที่ได้เคยเจรจากัน จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงมีคำสั่งให้ยื่นบันทึกถึงอัครราชทูตฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ ในวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ พร้อมกับยื่นข้อเสนอ ๓ ข้อ ใจความสำคัญ คือ รัฐบาลไทยยินดีทำตามข้อเสนอของฝรั่งเศสในเงื่อนไขที่สถานการณ์ในอินโดจีนยังคงปกติอยู่ แต่ในเวลาที่ไม่เป็นเช่นนั้น “รัฐบาลไทยจึงหวังว่า รัฐบาลฝรั่งเศสคงจะเข้าใจได้ว่า ย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่รัฐบาลไทยจะทำไม่สนใจต่อโชคชะตาของคนไทยในดินแดนดังกล่าวไม่ได้” รัฐบาลไทยเสนอให้มีการทำความตกลงที่แน่นอนในเรื่องต่อไปนี้

๑. การกำหนดเขตเส้นแดนในแม่น้ำโขง โดยให้ถือร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ และการตกลงกันในปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการปกครองทั้งหลายที่ค้างค้างอยู่ตามที่กำหนดไว้ในหนังสือแลกเปลี่ยนลงวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๘๓

๒. ให้ปรับปรุงเส้นเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ถือเอาแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสองตั้งแต่ทิศเหนือจดทิศใต้จนถึงเขตแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยรับผิดชอบดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ตรงข้ามหลวงพระบางและปากเซคืน

^๑ ลัญชัย สุวัจนบุตรและอนันต์ชัย เลาหะพันธ์. (๒๕๕๕). **ทรรปณะประวัติศาสตร์ยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐**. หน้า ๑๙๗-๒๐๑

^๒ สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖). **การเรียกร้องและปกครองแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑**.

๓. รัฐบาลไทยจะรู้สึกขอบคุณมาก ถ้ารัฐบาลฝรั่งเศสจะกรุณาให้คำมั่นเป็นหนังสือว่าในกรณีที่อินโดจีนจะต้องเปลี่ยนไปจากอธิปไตยของฝรั่งเศสนั้น ฝรั่งเศสจะคืนดินแดนลาวและเขมรให้แก่ไทย โดยรัฐบาลไทยจะปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส ในดินแดนที่เกี่ยวข้องนั้นด้วยดี^๑

กล่าวได้ว่ารัฐบาลไทยแสดงท่าทีอย่างเด่นชัดในเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสในทุกๆ ด้าน ข้อเสนอใน ๒ ข้อแรกเป็นการย้ำข้อตกลงเดิมที่ได้เคยพูดกันเอาไว้ส่วนข้อที่ ๓ ที่เป็นเจตจำนงอย่างชัดเจนของรัฐบาล ในวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ตอบปฏิเสธไม่ยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลไทย ๔ ประการ คือ

๑. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ขอว่าให้ใช้กติกาสัญญาไม่รุกรานกัน ก่อนการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน รัฐบาลฝรั่งเศสแสดงความปรารถนาว่า การแลกเปลี่ยนสัตยาบันนั้นควรกระทำโดยเร็วที่สุดที่สัตยาบันสารของฝ่ายฝรั่งเศสมาถึงกรุงเทพฯ

๒. รัฐบาลฝรั่งเศสไม่เห็นเหตุผลที่ชักจูงรัฐบาลไทย ให้ถือว่าเหตุการณ์ปัจจุบันในอินโดจีนนั้นผิดปกติ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงไม่เห็นผลที่รัฐบาลไทยจะวิตกถึงส่วนนี้ของพลเมืองที่อยู่ติดอธิปไตยของฝรั่งเศส

๓. รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุม ในเวลาเดียวกันกับการให้สัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน

๔. รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่น ที่จะต่อสู้ป้องกันการเรียกร้องและการโจมตีทั้งหลายไม่ว่ามาจากไหน เพื่อจะเปลี่ยนสถานะทางการเมืองและบูรณภาพแห่งอาณาเขตอินโดจีน

คำเรียกร้องดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคืนนั้นยอมรับไม่ได้ ส่วนเหตุที่ขอคำมั่น ว่าด้วยการชอกัมพูชาและลาวคืนให้แก่ไทยนั้น ต้องถือว่าไม่มีมูล^๒

กล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสใช้วิธีการทางทูตนั้น ไม่ประสบความสำเร็จซึ่งในท้ายที่สุดแล้วก็ได้เกิดการสู้รบขึ้น ส่วนเหตุผลที่รัฐบาลไทยกล้าเจรจาทันทีกับฝรั่งเศสเป็นเพราะปัจจัยหลายประการคือ

๑. ปัญหาเรื่องร่องน้ำลึก และปัญหาเรื่องดินแดนเมืองหลวงพระบางและปากเซนั้น เป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานมิใช่เป็นปัญหาใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในพ.ศ. ๒๔๘๓

๒. ในการเจรจาเรื่องกติกาสัญญาไม่รุกรานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๓ นั้นเป็นความต้องการของฝ่ายฝรั่งเศสมิใช่ความต้องการของฝ่ายไทย

^๑ กนต์ธีร์ ศุภมงคล. (๒๕๒๗). *การวิเทศนโยบายของไทย*. หน้า ๑๕-๑๖.

^๒ สังข์ พัดโนทัย. (๒๔๘๔). *ลี้กไทยในร้อยปี ๒๓๘๕-๒๔๘๕*. อ้างถึงใน สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖). *การเรียกร้องและปกครองแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑*. หน้า ๖๐.

๓. ไม่ใช่ความต้องการในการทำสัญญาไม่รุกรานต่อกัน แต่ไทยยินดีจะทำสัญญาด้วย บนความเข้าใจที่ว่าฝรั่งเศสยินดีที่จะทำความเข้าใจใหม่ เพื่อความยุติธรรมในปัญหาเรื่องพรมแดน โดยใช้ร่องน้ำลึก และบนพื้นฐานของการทำความเข้าใจด้วยวาทะกับอัครราชทูตปอล ลาปีสซีเอร์ อาจจะทำให้ไทยได้หลงพระบางและปากเซกลับคืนมา เพื่อที่จะทำให้แม่น้ำโขงเป็นพรมแดนธรรมชาติตั้งแต่เหนือจรดใต้ถึงกัมพูชา

๔. เจ้าหน้าที่รัฐบาลฝรั่งเศสทั้งกรุงเทพและที่ปารีสยินยอมรับข้อตกลงของไทย และยินดีที่จะส่งคณะทูตมาเพื่อทำความตกลงกัน จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลไทยเชื่อว่าสัญญาไม่รุกรานกันจะได้รับการตกลง และข้อเสนอของไทยจะได้รับการพิจารณาใหม่^๑

เมื่อการเจรจาเพื่อขอปรับปรุงเขตแดนด้านอินโดจีนฝรั่งเศสล้มเหลว รัฐบาลไทยจึงมีความเห็นว่าจะได้ดินแดนนั้นจำเป็นต้องใช้กำลังทหารเข้ายึดครอง อีกทั้งฝรั่งเศสได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวด้วยการส่งเครื่องบินล่องลำเข้ามาในดินแดนของไทย และที่สุดก็ได้มีการทิ้งระเบิดจากเครื่องบินฝรั่งเศสที่จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ทางฝ่ายไทยก็ได้ส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดในอินโดจีนเป็นการตอบโต้ฝรั่งเศส โดยฝ่ายไทยได้อ้างการกระทำของอินโดจีนฝรั่งเศสว่าเป็น “คุกคาม” และ “ข่มขู่ยั่วเยวและทำลายประชาชาติไทย”^๒ ดังนั้นฝ่ายไทยจึงได้ส่งกองกำลังไปประจำอยู่บริเวณชายแดนทั้ง ๓ เหล่าทัพ ได้แก่ กองทัพบก ส่งไปประจำที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่จังหวัดนครพนม จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุบลราชธานี และที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ส่วนกองกำลังนาวิกโยธินไปประจำที่จังหวัดจันทบุรี กำลังกองทัพอากาศ ๓ ลำ ไปประจำการที่เกาะช้าง และกำลังกองทัพอากาศไปประจำที่จังหวัดนครพนม ๑ ฝูง จังหวัดอุบลราชธานี ๓ ฝูงบิน^๓ และในที่สุดจนถึงขั้นรัฐบาลประกาศสถานการณ์สงครามกับอินโดจีน การสู้รบเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึง วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔

การสู้รบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสยังมิได้ดำเนินไปถึงขั้นแพ้ชนะ ญี่ปุ่นก็ได้เสนอตัวเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น โดยตกลงให้มีการหยุดยิงในวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และลงนามพักรบกันที่ไซ่ง่อนบนเรือของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลไทยส่งพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเป็นผู้แทนมีอำนาจเต็มในการเจรจาสันติภาพกับฝรั่งเศสที่กรุงโตเกียว ในการเจรจารั้งนี้สิ่งที่รัฐบาลไทยจะต้องยืนยันอย่างหนักแน่นในการเจรจามี ๓ ประการ คือ ประการแรก เรื่องสิทธิเหนือดินแดนลาวและ

^๑สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖). การเรียกร้องและปกครองแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑.

หน้า ๖๐-๖๑.

^๒กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (๒๕๔๑). ประวัติการรบของทหารไทย กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส. หน้า ๗๘-๘๐.

^๓กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (๒๕๔๑). เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

เขมรที่ไทยถูกบีบบังคับให้ยกดินแดนให้ฝรั่งเศสตั้งแต่ รศ. ๑๑๒ เรื่อยมา โดยคณะผู้แทนไทยจะต้องชี้แจงให้ชาติคนกลางคือญี่ปุ่น รับทราบถึงความเป็นของดินแดนว่าแต่เดิมประเทศไทยมีดินแดนอยู่เท่าใด และฝรั่งเศสใช้กำลังบีบบังคับไปเท่าใด ประการที่สอง เรื่องการขอปรับปรุงเส้นเขตแดนซึ่ง รัฐบาลไทยคิดว่าจะตกลงกันด้วยดีแต่ฝรั่งเศสกลับใช้กำลังกับไทยก่อน ส่วนประการสุดท้าย คือ ประชาชนในดินแดนเหล่านี้เป็นชนเชื้อชาติไทยที่ต้องอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศส โดยได้รับสิทธิประโยชน์และการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกับคนชาติฝรั่งเศส ดังนั้นหากบุคคลเหล่านี้ได้มารวมอยู่ในราชอาณาจักรไทย ก็จะได้รับ การปฏิบัติที่เท่าเทียมเสมอภาคกัน^๑

ในการเจรจาคณะผู้แทนฝ่ายไทยได้ยื่นข้อเสนอ เรียกร้องดินแดนคืนทั้งหมดที่เสียให้กับฝรั่งเศส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๖ ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝรั่งเศสไม่ยอมรับ ทำให้การเจรจายืดเยื้อไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นสามารถตกลงไกล่เกลี่ยให้ผู้แทนทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายฝรั่งเศสยอมรับแผนการไกล่เกลี่ย และดำเนินการในเชิงบังคับให้ประเทศคู่กรณีทั้งสองยอมรับ กล่าวคือ

๑. ขอให้มีเขตปลอดทหารในฝั่งไทยกว้าง ๑๐ กิโลเมตร ตามเขตแดนเขมรใหม่
๒. ประเทศไทยจะต้องใช้เงินให้แก่ฝรั่งเศส ๒๐ ล้านเปียสตร์ ในระยะเวลา ๗ ปี
๓. ต้องสร้างทางรถไฟจากศรีโสภณไปปอยเปตโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ส่วนทางรถไฟจากโพธิสัตว์ไปศรีโสภณให้อินโดจีนฝรั่งเศสทำต่อไปเป็นระยะเวลา ๗ ปี และให้อินโดจีนฝรั่งเศสแสวงหาผลประโยชน์ได้ในทางรถไฟจากศรีโสภณไปปอยเปตในระยะเวลาเท่ากัน
๔. ขอให้เติมข้อความลงในอนุสัญญาที่มีใจความว่า จะต้องให้ผลปฏิบัติเท่าเทียมกันโดยเด็ดขาดในทุกๆ ประการแก่คนชาติฝรั่งเศสในดินแดนที่ยกให้ นอกจากเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ
๕. ฝรั่งเศสยอมให้ประเทศไทยตั้งสถานกงสุลที่ฮานอย พนมเปญ และเวียงจันทน์ ส่วนฝรั่งเศสขอตั้งสถานกงสุลที่พระตะบอง
๖. จะต้องมีการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างประเทศไทยและฝรั่งเศส มีใจความว่า ให้แลกเปลี่ยนกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน ภายใน ๒ เดือน นับตั้งแต่วันที่เปลี่ยนสัตยาบันอนุสัญญานี้เป็นต้นไป
๗. เพื่อสะดวกในการบริหาร เกาะโขงขอให้ เป็นของฝรั่งเศส และเกาะโคนเป็นของไทย ส่วนดินแดนขึ้นเล็กๆ ตรงข้ามสตั้งตรงให้เป็นของไทย^๒

^๑ สดใส ชันติวรพงศ์. (๒๕๒๐). **ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส 1837-1847 (พ.ศ. ๒๔๘๐-พ.ศ. ๒๔๙๐)**. หน้า ๒๐๕.

^๒ กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (๒๕๔๑). **ประวัติการรบของทหารไทย กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส**. หน้า ๔๕๑-๔๕๕.

จะเห็นได้ว่าในข้อโต้แย้งที่ญี่ปุ่นเสนอมานี้ข้อประโยชน์ให้แก่ฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก และฝ่ายไทยต้องเสียประโยชน์หลายอย่าง เช่นในเรื่องเขตปลอดทหาร เสียเงินจำนวนมากเพื่อชดเชยให้แก่ฝรั่งเศส รวมทั้งต้องให้ฝรั่งเศสเข้ามามีผลประโยชน์จากทางรถไฟในดินแดนของไทย ซึ่งคือความต้องการของญี่ปุ่นที่จะเข้าไปใช้เส้นทางรถไฟลำเลียงข้าวจากจังหวัดพระตะบองนั่นเอง โดยอ้างว่าประเทศไทยมีรถไฟไม่เพียงพอที่จะใช้ได้ทันที^๑ นอกจากนี้แล้วยังได้มีการฟื้นฟูในการลงนามสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสที่ยังไม่อาจแลกเปลี่ยนสัตยาบันกันได้อีกด้วย

การเจรจาสามารถตกลงกันได้ในวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และรัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดให้มีพิธีลงนามในอนุสัญญาสันติภาพระหว่างผู้แทนไทยและฝรั่งเศสขึ้นในวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ และวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กระทรวงการต่างประเทศได้ออกแถลงการณ์ แจ้งให้ประชาชนทราบถึงการลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว ใจความของอนุสัญญากล่าวถึง ดินแดนที่ประเทศไทยได้ตามที่เคยแถลงไปแล้ว ข้อตกลงในเรื่องเกาะโคนและเกาะโขงโดยให้ เกาะโขงอยู่ในอธิปไตยของฝรั่งเศส ส่วนเกาะโคนอยู่ในอธิปไตยของไทย รวมทั้งดินแดนตรงข้ามสตรึงเตรงด้วย ส่วนเรื่องเขตปลอดทหาร ทราบว่าฝรั่งเศสได้รับการยกเลิกเขตปลอดทหาร ส่วนประเทศไทยให้มีเขตปลอดทหารเฉพาะดินแดนที่ได้คืนมาในเขมรเท่านั้น และฝ่ายไทยต้องจ่ายเงินให้ฝรั่งเศส ๖ ล้านเปียสตร์ ผ่อนใช้เป็นเวลา ๖ ปี เพื่อเป็นค่าทางรถไฟ สิ่งปลูกสร้างและสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น และได้ลงนามแลกเปลี่ยนสัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้ในวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔^๒

การที่รัฐบาลพยายามดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสให้ได้นั้น อาจมองได้ว่าเป็นความพยายามของรัฐบาล ในลบล้างความรู้สึกเรื่องการเสียดินแดนซึ่งหมายถึงการเสียเกียรติภูมิของชาติลงไปได้ ดังเห็นได้จากรับสั่งของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณ-ไวทยากร แก่ผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นในการเจรจาตกลงเพื่อยอมรับแผนการโต้แย้งของญี่ปุ่น ว่าพระองค์ต้องการความตกลงที่จะกลับไปแจ้งแก่ประชาชนได้ว่าเป็นการลบล้างในบางประการ ซึ่งความผิดที่ฝรั่งเศสได้กระทำแก่ประเทศไทย ส่วนดินแดนที่ได้แม้จะไม่มีค่าหรือความหมายก็ไม่สำคัญนัก เพราะไทยไม่ได้แย่งชิงดินแดน ที่ไทยยอมรับแผนการโต้แย้งครั้งนี้ เพราะไทยจะได้แถลงว่าได้รับมณฑลบูรพาคืนมา^๓ และในคำปราศรัยที่ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงจากเมืองโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ถึงพี่น้องชาวไทยในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม

^๑ สดโต ชันติวรพงศ์. (๒๕๒๐). ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส 1837-1847 (พ.ศ. ๒๔๘๐-พ.ศ. ๒๔๙๐). หน้า ๒๔๒-๒๔๓.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท. ๓.๑.๒.๑๐/๑๔๗ แถลงการณ์เรื่อง การลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงโตเกียว โดยกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๔๘๔.

^๓ สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖). การเรียกร้องและปกครองแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๙๑. หน้า ๙๘.

พ.ศ.๒๔๔๔ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรณไวทยากร ทรงรับสั่งถึงความสำเร็จของการได้ดินแดนคืนมาจากฝรั่งเศส คือ

๑. ได้ดินแดนซึ่งเสียไปโดยสนธิสัญญา พ.ศ.๒๔๔๗ ได้คืนมาทั้งหมด กล่าวคือ ดินแดนหลวงพระบางฝั่งขวา และดินแดนจำปาศักดิ์ตรงข้ามกับปากเซทั้งดินแดนในกัมพูชาที่ได้เสียไปโดยสนธิสัญญานั้นด้วย

๒. ได้มณฑลบูรพาซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญา พ.ศ.๒๔๔๙ ได้คือศรีโสภณ พระตะบอง จดฝั่งทะเลสาบ แต่เสียมราฐและนครวัดนั้นยังคงเป็นของฝรั่งเศส

๓. ได้ดินแดนในบางส่วนของกัมพูชา คือตั้งแต่เส้นขีดโค้งจากเวียงนครวัดลงไปจดแม่น้ำโขงตอนใต้สตรงตรง

๔. การถือร่อนน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในแม่น้ำโขง และเกาะดอนที่อยู่ที่ขวาของร่อนน้ำลึกได้คืนมาเป็นของไทย^๑

คำปราศรัยข้างต้น กล่าวถึงดินแดนที่ได้คืนมาจากที่เคยเสียไปเมื่อครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ข้อสุดท้ายจึงกล่าวถึงเส้นเขตแดนธรรมชาติตามที่ประเทศไทยเรียกร้อง หมายถึงรัฐบาลให้ความสำคัญกับเรื่องดินแดนที่เสียไปมากเป็นอันดับแรก ส่วนความสำคัญของการใช้ร่อนน้ำลึกในแม่น้ำโขงเป็นเส้นเขตแดนธรรมชาติเป็นประเด็นที่รองลงมา ซึ่งต่างไปจากระยะแรกของการเรียกร้องดินแดนคืนที่รัฐบาลไทยทำบันทึกถึงรัฐบาลฝรั่งเศส ขอปรับปรุงเส้นเขตแดนธรรมชาติโดยใช้ร่อนน้ำลึกในแม่น้ำโขง แต่ภายหลังกลับกลายเป็นการเรียกร้องดินแดนที่เสียไปให้กับฝรั่งเศสคืนทั้งหมด

อนุสัญญาที่ลงนามระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสฉบับนี้ มีชื่อว่า “อนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส” โดยนัยความหมายของการเรียกเช่นนี้ หมายถึง การมีสถานะเท่าเทียมกันของประเทศไทยและฝรั่งเศส มิใช่เป็นการทำในนามของอินโดจีนที่เป็นอาณานิคมฝรั่งเศส ย่อมแสดงถึงความรู้สึกของผู้นำไทยในเวลานั้นว่าประเทศไทยสามารถก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจที่ทัดเทียมกับชาติยุโรปได้ เปรียบเสมือนว่าการได้ดินแดนมาในครั้งนี้ เป็นสัญลักษณ์ของการเป็นชาติมหาอำนาจของไทยภายใต้การนำของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม^๒

ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ มีความพยายามตีความเรื่องดินแดนนี้เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการครอบครองดินแดน โดยส่งเรื่องให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตีความ มีนายเดียน บุญาคเป็นเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา มีคำวินิจฉัยว่า เนื่องจากดินแดนเหล่านี้เคยเป็นของไทยมาก่อน

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๓๕/๒๒ ปี ๒/๔ คำปราศรัยของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรณไวทยากร ทางวิทยุกระจายเสียงจากประเทศญี่ปุ่น ถึงประชาชนชาวไทยในประเทศไทย วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๔๔.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๑๔๗. บันทึกการประชุมเตรียมการปฏิบัติตามอนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ที่กระทรวงมหาดไทย วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๔๔๔.

และจำต้องยกให้กับฝรั่งเศสไปด้วยการบีบบังคับ “ฉะนั้นจึงควรให้ถือว่าเป็นดินแดนที่ได้คืนมา มิใช่ได้ดินแดนใหม่”^๑ ดังนั้นในการเรียกชื่อดินแดนนี้ต่อไป มา จึงเรียกว่าเป็นดินแดนที่ได้คืนมาตลอด ซึ่งสิ่งนี้ขัดกับในตอนหลัง เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง ประเทศไทยกลับยอมรับว่าดินแดนนี้เป็นดินแดนของฝรั่งเศสที่ประเทศไทยยินยอมคืนให้กับฝรั่งเศส

กรณีพิพาทเรื่องดินแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส นอกจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจะประสบความสำเร็จที่ได้รับดินแดนคืนจากฝรั่งเศสแล้ว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังประสบความสำเร็จในการสร้างกระแส “ชาตินิยม” โดยการสร้างความรู้สึกร่วมในการดำเนินการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างมากและได้ใช้เป็นข้ออ้างต่อการดำเนินทางการทหารว่า เพื่อทำตามความต้องการของ “มติมหาชน” โดยรัฐบาลกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมและสร้างแนวร่วมให้เกิดขึ้นในหมู่คนไทยด้วยละครปลุกใจ ปาฐกถา เพลงปลุกใจผ่านวิทยุกระจายเสียง การปลุกสำนึกการรักชาติผ่านหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์และครู เป็นต้น ดังปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง “การเสียแดนไทยให้แก่ฝรั่งเศส” แก่ครูอาจารย์และนักเรียนกรมยุทธศึกษาทหารบก ณ หอประชุมศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ว่า

ถ้าหากเราได้ดินแดนที่เสียไปนั้นกลับคืนมา เรามีหวังที่จะเป็นมหาประเทศ เพราะว่าถ้าเราได้ดินแดนที่เสียไปนั้นกลับคืนมาทั้งหมด นอกจากเราจะได้อะไรที่เพิ่มขึ้นกว่าที่อยู่ในเวลานี้อีกเท่าตัว และได้จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นอีกราว ๔ ล้านคนแล้ว จะมีผลสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เราจะสามารถมีดินแดนจรดเข้าไปถึงถิ่นไทยอันกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่เหนือสิบสองจุไทย ที่นั้นมีเลือดเนื้อเชื้อไทยเราอยู่ ๒๔ ล้านคนของเรา ทั้งนี้ได้หมายความว่าเราจะไปรุกรานดินแดนเหล่านั้น เราไม่ต้องรุกรานใคร ที่ดินของเรา มีถมไป เราต้องการแต่จะให้พี่น้องไทยของเราเข้ามาอยู่ร่วมรับความผาสุกด้วยกัน และเรื่องนี้ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าเราทำสำเร็จ และไม่ช้าเราจะเป็นประเทศที่มีดินแดนราว ๙๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และมีพลเมืองไม่น้อยกว่า ๔๐ ล้านคน เราเป็นมหาประเทศ ถ้าเราไม่ทำเช่นนั้นและถ้าเรายังพอใจในความเป็นประเทศเล็กอยู่เช่นนี้ เราจะต้องถูกกลืนเข้าไปในประเทศใหญ่ ท่านจะเลือกเอาข้างไหน เป็นมหาประเทศหรือถูกกลืน^๒

ในตอนท้ายของปาฐกถายังได้กล่าวถึงท้ายเพื่อแสดงเจตนารมณ์ว่า ถ้าตกลงกับฝรั่งเศสโดยสันติวิธีไม่ได้ก็จำเป็นต้องใช้กำลัง ว่า

ประวัติศาสตร์ของชาตินั้น เป็นประวัติแห่งการนองเลือด การที่บรรพบุรุษของเราได้ก่อร่างสร้างประเทศเป็นมรดกตกทอดมาถึงพวกเราจนทุกวันนี้ ท่านไม่ได้อาบเหงื่อต่างน้ำท่านอาบเลือดต่างน้ำ

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๓๕/๒๒. การตีความทำความเข้าใจเกี่ยวกับดินแดนที่ยึดได้จากเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๘๔.

^๒ วิจิตรวาทการ, หลวง. (๒๕๐๙). ปาฐกถาและคำบรรยายของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. หน้า ๔๐-๔๑.

เราฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายมาด้วยเลือด เราดำรงอยู่เป็นไทยจนบัดนี้ได้ก็ด้วยเลือด จึงเป็นที่น่าเชื่อว่าถ้าเราต้องการจะก้าวหน้าเติบโตใหญ่ต่อไป หรือให้ชาติไทยคงเป็นไทยอยู่นั้น เราก็ต้องใช้เลือดเหมือนกัน ที่กล่าวนี้มีได้มุ่งหมายจะยืนยันว่าเราจะรบหรือเราจะต้องเข้าสงคราม...แต่เพื่อประโยชน์ในทางเตรียมตัว ข้าพเจ้าใคร่จะขอเชิญชวนเพื่อร่วมชาติทั้งหลาย โดยเฉพาะท่านที่นั่งฟังข้าพเจ้าอยู่ในที่นี้ ให้ทำใจเสียแต่บัดนี้ว่าเราต้องรบ เราจะต้องพลีชีวิตและร่างกายเพื่อชาติ และเมื่อเราต้องรบแล้ว ก็เป็นการแน่นอนว่าเราจะต้องชนะ ท่านและข้าพเจ้าอาจจะไม่ได้พบกันอีก พวกเราที่อยู่ในที่นี้รวมทั้งตัวข้าพเจ้าอาจจะตายกันหมดแต่ชาติไทยจะต้องคงอยู่ เกียรติศักดิ์ของไทยจะต้องรุ่งโรจน์ ธงไตรรงค์ของเราจะต้องปลิวสะบัดอยู่ทั่วกาลปาวสาน^๑

วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงให้ประชาชนรับฟังพร้อมกันทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังให้พิมพ์แจกจ่ายไปยังทุกหน่วยงาน กระทรวงทบวงกรมกองต่างๆ รวมทั้งให้จัดพิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึกในงานกุศลพระราชทานเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เพื่อชี้แจงเรื่องการปรับปรุงเขตแดนทางด้านอินโดจีน เมื่อ ว่า

พี่น้องทั้งหลาย ข้าพเจ้าใคร่จะขอชี้แจงหลักฐานบางอย่าง อันจะนำเราไปสู่ความสำเร็จผลในการปรับปรุงเส้นเขตแดนคราวนี้ งานคราวนี้ได้ปรากฏเด่นชัดแล้วว่าเป็นงานใหญ่หลวงที่ชาติของเราจะต้องกระทำ ฉะนั้น เราชาวไทยทุกคนจะต้องร่วมกันเป็นเอกฉันท์ เป็นคนๆ เดียวกันรับเอาความคิดเห็นของรัฐบาลกับความคิดเห็นของพี่น้องทั้งสองฝ่ายนี้ เข้าคลุกเคล้าผสมกันเพื่อนำชาติของเราเข้าทำงานในคราวนี้ให้บรรลุผลดีที่สุด

พี่น้องทั้งหลายต้องจำไว้เสมอว่า ชาติไทยของเรานั้นเป็นชาติเลือดนักรบมาแต่โบราณกาล แต่เป็นเลือดนักรบที่ก่อปรด้วยความเยือกเย็นและสุเมธภูมิวิภาพแม้จะทำการใดก็ต้องพยายามให้เสียกำลังและเลือดเนื้อเพียงเฉพาะในเมื่อเราไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ ถึงกระนั้นก็ต้องหลีกเลี่ยงการเสียกำลังและเลือดเนื้อจากมากลงเป็นน้อยที่สุด^๒

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในปาฐกถาของหลวงวิจิตรวาทการและคำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความคิดเรื่องการเรียกร้องดินแดนคืน ที่ไม่จำกัดเฉพาะแต่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงทุกดินแดนที่ชนเชื้อชาติไทยอาศัยอยู่ และได้ช่วยสร้างความตื่นตัวของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการเรียกร้องดินแดนคืนอย่างมาก

วิธีดำเนินการอีกประการหนึ่งของรัฐบาล เพื่อสร้างพลังมวลชน ก็คือ การโฆษณาโจมตีฝรั่งเศส โดย หนังสือ ฉบับ-ด่วน ของนายกรัฐมนตรี ถึงทุกกระทรวง ลงวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ มีคำสั่งให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม ร่วมมือกับรัฐบาลและปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันในเรื่องเรียกร้องดินแดน โดย

^๑วิจิตรวาทการ, หลวง. (๒๕๐๙). เล่มเดิม. หน้า ๔๖-๔๗.

^๒โฆษณาการ, สำนักงาน. ๒๔๘๓. คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับการปรับปรุงเส้นเขตแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสให้เป็นไปตามธรรมชาติและตามยุติธรรม. หน้า ๑-๒๔.

รัฐบาลมีนโยบายที่จะปฏิบัติด้วยสันติวิธีและพยายามหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้^๑ ซึ่งต้องอาศัยเวลา ความสุขุมคัมภีรภาพ และนโยบายทางการทูตต่างๆ และให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถ ให้หาข้อมูลของอินโดจีนฝรั่งเศสในเรื่องที่ตนรับผิดชอบ และนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อ “ให้ทราบความเป็นอยู่ทางอินโดจีนว่าแตกต่างจากเราอย่างไร รัฐบาลอินโดจีนปฏิบัติการโหดร้ายต่อชาวอินโดจีนอย่างไร และให้พยายามโฆษณาให้ประชาชนทั้งฝ่ายเราและอินโดจีนทราบความแตกต่างนี้”^๒ มีหน่วยงานราชการที่รายงานเข้ามา เช่น อธิบดีกรมมหาดไทยรายงานถึงเลขานุการนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ เรื่อง ความไม่เสมอภาคในการปกครองข้าราชการแห่งแคว้นลาวและแคว้นเขมร ความว่า

ความแตกต่างในเรื่องฐานะความเป็นอยู่ ของรัฐการชาวพื้นเมืองเขมร ลาวและญวน กับข้าราชการชาวฝรั่งเศสเป็นเครื่องแสดงให้เห็นอยู่อย่างชัดแจ้งว่า รัฐบาลอินโดจีนและชาวฝรั่งเศสได้เกียดกันเหยียดหยาม และดูถูกผิดข้าราชการชาวพื้นเมืองเป็นอย่างมาก การลบล้างบุญคุณของเจ้าของถิ่นเดิม ซึ่งตนได้เข้ามาอาศัยทำมาหากินมีความสุขสมบูรณ์ตลอดครอบครัว แต่กลับทรยศทำการบีบบังคับข่มเหงผู้เป็นเจ้าของถิ่นเดิม มิให้ได้รับความสุขความเสมอภาค เช่นเดียวกับตน...ถ้าจะเปรียบเทียบข้าราชการในประเทศไทยแล้วแตกต่างกันมาก ในประเทศไทย ข้าราชการทุกคนได้รับความคุ้มครองเป็นอย่างดี...ประเทศไทยจึงเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับอย่างรวดเร็ว เป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตใจของข้าราชการ”

ข้อความข้างต้นเป็นการกล่าวถึงข้าราชการในประเทศลาวและเขมร ที่ต้องทำงานหนักกว่าข้าราชการชาวฝรั่งเศสแต่ได้รับเงินเดือนเพียงเล็กน้อย ขณะที่ข้าราชการฝรั่งเศสได้รับเงินเดือนมากกว่า เป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่ยุติธรรมของฝรั่งเศส และจากรายงานเดียวกันยังได้เน้นให้เห็นถึงการรวมเผ่าไทยของรัฐบาลไทย เพื่อความเป็นประเทศมหาอำนาจ โดยกล่าวชักชวนว่า

ส่วนพี่น้องชาวไทยของเราซึ่งเป็นข้าราชการอยู่ในความอารักขาของอินโดจีนฝรั่งเศสมิได้รับความเสมอภาค และความยุติธรรมเช่นข้าราชการในประเทศไทย ดังได้ให้เหตุผลมาแล้วแต่ต้น เป็นที่น่าสงสารเวทนายิ่งนัก เพราะต้องถูกตัดเสรีภาพถูกตัดความสุขสำราญแทบทุกอย่างทางกายและทางใจ มาเกิดที่พี่น้องชาวไทยมีลาวและเขมรเป็นต้นมาร่วมจิตต์ร่วมใจกันสร้างชาติไทยของเราให้เจริญก้าวหน้าเป็นมหาอำนาจให้ได้โดยเร็ว

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๓๕/๑๑ ขอให้ร่วมมือกับรัฐบาลปฏิบัติงานในส่วนราชการของตนเกี่ยวกับนโยบายเรียกร้องดินแดนคืน จากนายกรัฐมนตรีถึงทุกหน่วยงาน วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๓๗.๖/๑๔ การดำเนินอรรถคดีในประเทศอินโดจีน จากอธิบดีกรมอัยการ ถึงเลขานุการนายกรัฐมนตรี วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๓.

^๓สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๓๗.๖/๑๔ ความไม่เสมอภาคในการปกครองข้าราชการแห่งแคว้นลาวและแคว้นเขมร จากอธิบดีกรมมหาดไทย ถึงเลขานุการนายกรัฐมนตรี วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๓.

พวกเราขอทำคอยต้อนรับพี่น้องร่วมเผ่าพันธุ์กับเราอยู่ทุกเมื่อ พวกเราพร้อมที่จะสนับสนุนให้พี่น้องชาวไทยในแคว้นลาวและเขมร ให้ได้รับเสรีภาพและความเสมอภาคอย่างบริบูรณ์ เช่นเดียวกับประเทศไทยได้ปฏิบัติอยู่ การรวมเผ่าพันธุ์ไทยให้เป็นปึกแผ่นและเข้าร่วมปกครองพี่น้องชาวไทยให้เป็นประเทศเดียวกันภายใต้รัฐธรรมนูญเดียวกันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์^๑

ดังนั้นสิ่งที่รัฐบาลเน้นในการโฆษณา คือ การกดขี่ในด้านแรงงานของพลเมืองในอินโดจีนฝรั่งเศส ที่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบการปกครองของไทยที่ทำประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย

จากการดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของรัฐบาล และการกล่าวโจมตีฝรั่งเศสผ่านวิทยุกระจายเสียง การแสดงปาฐกถาดังกล่าว มิได้ประสบความสำเร็จเพียงแค่การทำให้ “ชาวไทย” รู้สึกไม่พอใจและต่อต้านรัฐบาลฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ยังได้ส่งผลกระทบไปถึงคณะบาทหลวงฝรั่งเศส เนื่องจากชาวไทยหวาดระแวงว่าบาทหลวงชาวฝรั่งเศสจะเป็นไส้ศึกกับฝรั่งเศสที่เป็นคู่สงคราม ดังนั้นจึงได้นิยามว่า บาทหลวงฝรั่งเศสและคริสตชนชาวไทยเป็น “ศัตรูของชาติ” และเป็น “ภัยคุกคาม” ต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งจากเหตุการณ์นี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมีการดำเนินนโยบายที่เข้มงวดมากขึ้นต่อบาทหลวงฝรั่งเศส

๒.๒.นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นนโยบายส่วนหนึ่งของนโยบายสร้างชาติในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยรัฐบาลนี้ต้องการให้คนไทยทุกคนมีพระพุทธศาสนาเป็นอีกศูนย์รวมหนึ่งของ “ความเป็นไทย” นอกจาก ชาติ พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญแล้ว ทั้งนี้คงเนื่องจากการที่รัฐบาลเห็นว่าคนไทยที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกัน อาจทำให้เกิดการแบ่งแยกคนไทยออกจากกันไปตามการนับถือศาสนา ดังเช่นที่เป็นอยู่ ทำให้ไม่เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ซึ่งขัดกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างความอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้ดำเนินการเพื่อที่จะแก้ปัญหา โดยการพยายามที่จะส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาของคนไทยทุกคน อันจะทำให้เกิด “ความเป็นไทย” ที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ดังที่ปรากฏอยู่ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ หลวงวิจิตรวาทการ ได้ตั้งคำถามในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า คนที่นับถือศาสนาอื่นแล้วไม่ยอมเปลี่ยน ทางราชการจะถือเป็นข้อรังเกียจไหม จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่า “การที่คนไทยไม่ยอมเปลี่ยนศาสนานั้นเป็นข้อรังเกียจ โดยเห็นว่าคนไทยทั้งหมดควรที่จะนับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ไทย เนื่องจากเป็นข้อกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ดังนั้นคนไทยก็ควรที่จะเป็นพุทธ

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๓๗.๖/๑๘ ความไม่เสมอภาคในการปกครองข้าราชการแห่งแคว้นลาวและแคว้นเขมร จากอธิบดีกรมมหาดไทย ถึงเลขาธิการนายกรัฐมนตรี วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๓.

มามกะเช่นเดียวกับพระองค์” และเห็นว่าทางราชการควรจะต้องกีดกันสำหรับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นไม่ให้ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ทั้งนี้คงจะเพื่อต้องการให้คนเหล่านั้นรู้สึกว่าการนับถือศาสนาอื่นทำให้ตนเสียประโยชน์ จะได้เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ดังใจความว่า

รังเกียจ ข้าพเจ้าถือว่าคนไทยทุกคนต้องเคารพพระเจ้าอยู่หัว ตามที่รัฐธรรมนูญบอกว่
องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ แล้วทำไมคนไทยจะต้องไม่เป็นพุทธมามกะ สำหรับ
กระทรวงกลาโหมนั้น เมื่อใครเปลี่ยนแล้วให้บวชด้วย และใครจะขอให้ทางจังหวัดทำพิธีเช่นเดียว
กับพระพุทธรูปทุกๆ จังหวัด และใครจะขอให้ทุกๆ กระทรวงถือหลักการว่า ต่อไปใครถือศาสนา
คริสต์ไม่รับ^๑

จอมพล ป. พิบูลสงครามมีความเห็นว่า คนไทยที่นับถือศาสนาอื่นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นทาง
ราชการควรจะทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อให้คนไทยทุกคนเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ดัง
ใจความว่า

ได้สั่งให้กระทรวงทบวงกรมต่างๆ สรรวจดูว่ามีผู้ใดบ้างที่ไม่ถือพุทธศาสนา บัดนี้เขาได้รายงาน
มาแล้ว ปรากฏว่ามีข้าราชการเป็นจำนวนมากที่ถือศาสนาอื่น แม้แต่ในบ้านข้าพเจ้าก็มีผู้ถือคาโธลิก
ตามรายงานสังเกตดูพวกผู้นับถือศาสนาอื่นเป็นคริสตังมาก ฉะนั้นจึงขอชักชวนให้พวกเราชักจูงคนที่ถือศาสนา
อื่นให้เปลี่ยนเป็นพุทธมามกะเสีย คืออยากจะทำการเผยแพร่พุทธศาสนา เพราะนับตั้งแต่สมัยพระเจ้า-
อโคทมหาราชแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการเผยแพร่เลย ส่วนในกรณีที่เราชักชวนให้คนไทย
ถือศาสนาพุทธนั้น จะเรียกว่าผิดรัฐธรรมนูญไม่ได้ ถ้าใครมาถามว่าทำไม ก็ให้บอกว่าเพราะ
แนวที่ ๕ เป็นพวกโรมันคาโธลิกทั้งนั้น ในรัฐธรรมนูญก็บังคับให้ในหลวงเป็นพุทธมามกะและ
ให้ทุกๆ คนนับถือพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะ ตามรัฐธรรมนูญ คนไทยทุกคนก็ต้อง
นับถือศาสนาพุทธเหมือนพระมหากษัตริย์ด้วย จึงจะถูกต้อง^๒

นอกจากการให้คนไทยทุกคนนับถือพระพุทธศาสนาจะเป็นนโยบายของรัฐบาลที่แสดงให้เห็น
อย่างชัดเจนแล้ว รัฐบาลยังได้ดำเนินการในทางปฏิบัติเพื่อที่จะกีดกันคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นให้เสีย
ประโยชน์ในการเข้ารับราชการโดยเฉพาะกับไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา เพื่อที่จะให้คนไทยที่นับถือคริสต์
ศาสนาเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๓
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ หลวงอดุลเดชจรัส รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ชี้แจงต่อ
คณะรัฐมนตรี เรื่องคนนับถือศาสนาคริสต์ ความว่า

^๑รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๔ เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔ เรื่อง เผยแพร่พุทธศาสนา
วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔.

ตามที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้มีหนังสือเวียนถึงกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ขอทราบนามบรรดาข้าราชการที่นับถือศาสนาคริสต์ และได้นำรายนามเหล่านี้เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และที่ประชุมได้ลงมติให้พยายามชักชวนข้าราชการที่นับถือศาสนาคริสต์เหล่านี้ ให้มานับถือศาสนาพุทธเสียให้หมด หากผู้ใดไม่ยอมเปลี่ยนก็ให้ทางราชการตั้งข้อรังเกียจต่างๆ เช่น ไม่พิจารณาเลื่อนเงินเดือน เป็นต้น ในที่สุดก็ได้ตกลงมอบบัญชีรายนามข้าราชการเหล่านี้ให้ข้าพเจ้าไปนั้น ข้าพเจ้าได้นำรายนามเหล่านี้เข้าแฟ้มไว้เป็นพิเศษ และได้ขอให้กระทรวงทบวงกรมต่างๆ ส่งรูปถ่ายของพวกนี้มาให้กรมตำรวจคนละ ๒ รูป และหากพวกเหล่านี้มีอาการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เช่น หันมาถือพุทธแล้วก็ให้แจ้งมาด้วย ตั้งแต่วันนั้นมาก็ปรากฏว่าส่วนมากคนพวกนี้ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าอนุโมทนาด้วย เป็นอันว่าคงจะเรียบร้อยในไม่ช้า แต่บัดนี้กระทรวงทบวงกรมบางแห่งยังรับคนที่นับถือศาสนาคริสต์เข้ารับราชการใหม่อีก ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าถ้าจะปล่อยให้กระทำกันไปเช่นนี้แล้ว คนถือศาสนาคริสต์ก็ยังคงมีอยู่ในวงราชการอยู่ไม่รู้จักหมดสิ้นตลอดไป และมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้คงจะไร้ผล ฉะนั้นจึงเห็นว่าน่าจะได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า คนที่จะรับเข้ารับราชการใหม่นั้น ถ้าเป็นคนที่นับถือศาสนาคริสต์ไม่ควรรับได้เลย^๑

และในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังต่อคนที่นับถือคริสต์ศาสนา ว่า

ที่จุฬาลงกรณ์ครูเกือบ ๑๒ คนถือศาสนาอื่น เฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนเตรียมครู ผู้ปกครองเป็นคนสอนศาสนาคริสต์ ขอมอบให้นายพันเอกประยูร ภมรมนตรี ไปดำเนินการต่อไป ถ้าไม่เปลี่ยนก็ให้ออกเสีย... จุฬาลงกรณ์เวลานี้ก็เลอะมาก นักเรียนเป็นนางชีก็มี ดูจะกลายเป็นมิชชันนารีไปแล้ว^๒

จากหลักฐานแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายเข้มงวดกับคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา โดยต้องการให้เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ทางกรมตำรวจได้มีระเบียบราชการที่ไม่ประสงค์จะรับคนนับถือศาสนาอื่นเข้าทำงานในกรมตำรวจ เพื่อที่จะให้คนไทยที่ประสงค์จะทำงานในกรมตำรวจต้องเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น ดังความว่า

...กรมตำรวจไม่ประสงค์จะรับคนที่นับถือศาสนาอื่นเข้ามาเป็นตำรวจ ฉะนั้นจึงได้ออกข้อบังคับในการรับสมัครเข้าเป็นข้าราชการตำรวจขึ้นไว้ มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ห้ามไม่ให้รับบุคคลซึ่งนับถือศาสนาอื่นนอกจากพุทธศาสนาเข้าเป็นข้าราชการตำรวจ แต่ทั้งนี้ยกเว้น

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๒/๒๔๘๔ เรื่อง คนนับถือศาสนาคริสต์ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๓/๒๔๘๔ เรื่อง ศาสนา วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

(ก)การรับสมัครบุคคลซึ่งนับถือศาสนาอื่นใดเฉพาะในจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา
จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดสตูล ให้รับสมัครไปพลางก่อนได้

(ข)การรับบุคคลเข้าเป็นตำรวจตามพระราชบัญญัติรับราชการทหารพุทธศักราช ๒๔๗๙
แต่เมื่อครบกำหนดปลดเป็นกองหนุนแล้ว ถ้ายังไม่เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาด้วยความ
สมัครใจ ก็มีให้รับสมัครต่อ เว้นแต่ในจังหวัดดังกล่าว

๒.ภายใต้ข้อบังคับข้อ ๑ แห่งข้อบัญญัตินี้ ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงข้าราชการตำรวจซึ่ง
ประจำการอยู่ ที่นับถือศาสนาอื่นอยู่ก่อนวันใช้ข้อบังคับนี้แล้ว แต่ให้พึงเข้าใจว่า กรมตำรวจ
จะรู้สึกพอใจ ถ้าตำรวจผู้ใดได้เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาด้วยความสมัครใจตนเอง และ
ขออนุโมทนาในส่วนกุศลนี้ด้วย

๓.ข้าราชการกองตรวจคนเข้าเมือง และบรรดาลูกจ้าง ปฏิบัติโดยอนุโลม

๔.ผู้นับถือศาสนาอื่นอยู่ก่อนแล้วและได้สมัครใจเปลี่ยนมาถือพุทธศาสนา ให้จัดรายงาน
ตนเองต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับจนถึงกรมตำรวจ เพื่อจัดการแก้ไขและประวัติ...^๑

การวางหลักเกณฑ์ดังกล่าวนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามเห็นว่าเป็นนโยบายที่ดี จึงได้แสดงความ
คิดเห็นว่า “เมืองไทยเป็นของไทยมิควรจะให้คนศาสนาอื่นอยู่ อยากจะขอเร่งกระทรวงต่างๆ ให้ดำเนินการ
ตามแบบกรมตำรวจ” ในจดหมายของสังฆราชแพร์รอส ประมุขแห่งมิสซังสยาม ได้เขียนถึงนายโรเชร์
การโร กงสุลฝรั่งเศสประจำประเทศไทย ลงวันที่ 24 เมษายน ค.ศ.1941 รายงานเกี่ยวกับสถานการณ์การ
ต่อต้านคริสต์ศาสนาในหลายเรื่อง จดหมายฉบับนี้ได้มีการกล่าวถึงการดำเนินงานของรัฐบาลใน
ส่วนกลางที่ให้คริสตชนชาวไทยละทิ้งคริสต์ศาสนา ความว่า

...วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ รัฐบาลไทยได้เรียกประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อทำให้พวกคริสตังละทิ้ง
ศาสนา พวกลูกจ้างของรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ได้รับคำสั่งให้ไปที่วัดมหาธาตุซึ่งเป็นวัดพุทธรัฐมนตรียุคหลายนาย
ที่เป็นสมาชิกของคณะรัฐบาลได้ดำเนินการประชุม ด้วยการบอกบรรดาผู้เข้าประชุมว่า พวกเขาต้องเซ็นชื่อ
ลงในเอกสารที่เตรียมมาเพื่อการนี้ เพื่อยืนยันว่าพวกเขาเป็นพุทธ ซึ่งจงรักภักดีต่อประเทศไทย คาทอลิก
บางคนได้เซ็นชื่อ เช่นเดียวกับพวกโปรเตสแตนต์จำนวนมาก, พวกที่นับถือลัทธิขงจื้อ, พวกอิสลาม เป็นต้น
แต่ส่วนมากได้ปฏิเสธ ทั้งๆ ที่ถูกใช้อำนาจในการเกลี้ยกล่อมทุกวิถีทาง รัฐบาลไทยในขณะนี้ถือว่าไม่ได้บังคับ
ใครให้เปลี่ยนศาสนา แต่แสดงความปรารถนาเพียงอย่างเดียวว่าประชาชนทุกคนควรนับถือศาสนาเดียวกัน
แม้ว่าการประกาศเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหลอกลวงชนต่างชาติ ข้อเท็จจริงก็คือว่าบรรดาลูกจ้าง
ฝ่ายปกครองที่ไม่ประกาศตัวเป็นพุทธได้ถูกไล่ออกจากงาน บรรดาพ่อค้าที่เป็นคริสตังถูกรวมหัวไม่ทำการ
ค้าด้วย และห้ามซื้อขายสินค้าของพวกพ่อค้าคริสตัง พวกเกษตรกรและลูกจ้างแรงงานอื่นๆ ที่หาเช้ากินค่ำ
ถูกเรียกตัวไปโดยนายอำเภอเพื่อทำการประชุมให้ละทิ้งศาสนา ตราบใดที่พวกเขาปฏิเสธพวกเขาก็ถูก

^๑รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๓/๒๔๘๔ เรื่อง ศาสนา วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๔.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๓/๒๔๘๔ เรื่อง ศาสนา วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๔.

บังคับให้อยู่ที่นั่น ไม่สามารถไปทำงานได้ พวกเขาก็ไม่มีอะไรเลี้ยงตัวเองและครอบครัวของพวกเขา...^๑

จากจดหมายของสังฆราชแปร์รอสสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายที่เข้มงวดของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อผู้นับถือศาสนาอื่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้นับถือคริสต์ศาสนาทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพหลายๆ อย่างในสังคมไทยได้ เช่น การเข้ารับราชการ การค้าขาย เกษตรกรรม เป็นต้น ทำให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาดำเนินชีวิตในสังคมไทยอย่างลำบาก หากไม่ยอมละทิ้งศาสนาของตน

ในส่วนของภูมิภาคก็ได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับส่วนกลาง ดังหนังสือราชการรายงานการติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จากนายจันท จเรินชัย ปรีวัตรวร ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนมถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ความว่า

ได้สั่งดำเนินการสำรวจวัดโรมันคาทอลิกทั่วทุกแห่งพร้อมกับจำนวนราษฎรที่นับถือโรมันคาทอลิกว่าเป็นไทยและคนต่างด้าวจำนวนเท่าใดแต่ละแห่ง เมื่อทราบจำนวนอันแน่นอน ได้วางนโยบายทั้งกรมการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและครูประชาบาล คณะสงฆ์ ออกชี้แจงสั่งสอนให้สำนึกรู้จักชาติ ศาสนาประจำชาติไทยตามแหล่งที่มีคริสตศาสนิกชน...จังหวัดได้ดำเนินการทางฝ่ายปกครองและติดต่อราษฎรโดยใกล้ชิด เพื่อสอดส่องและอบรมเกลานิสัย ให้เป็นพลเมืองของชาติสำนึกตัวว่าเป็นพุทธมามกะอยู่เสมอแล้ว และได้้นำทำบุญให้ทานต่อๆ มา มิได้หยุดยั้งตามนโยบายที่จะให้ศาสนาโรมันคาทอลิกหมดสภาพไปจากประเทศไทย....^๒

คำสั่งนี้ได้ตอกย้ำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นอกจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการจะส่งเสริมพระพุทธศาสนาในสังคมไทยแล้ว รัฐบาลยังมีเป้าหมายที่เน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงผู้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเพื่อที่จะให้คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกหมดไปจากสังคมไทย จึงเป็นนโยบายที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศส

นอกจากคำสั่งดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ พ.อ. นवल สารานุประพันธ์ อธิบดีกรมการศาสนายังได้บรรยายเกี่ยวกับนโยบายหน้าที่ของกรมการศาสนา ในการประชุมศึกษาธิการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร โดยได้กล่าวถึงนโยบายของกรมการศาสนาไว้ ๖ ประการ คือ

นโยบายข้อที่ ๑ สถาปนาพระพุทธศาสนาให้ถาวรและมั่นคงอยู่ในประเทศไทย เป็นมิ่งขวัญของชาติตราบนานับครัน

นโยบายข้อที่ ๒ จัดการพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้า เช่นในทางการปกครองและในทางการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์

^๑ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายสังฆราชแปร์รอสถึงนายโชร์ การ์โร ลงวันที่ 24 เมษายน 1947.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑). มท ๓.๑.๒.๑๐/๖ การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จากข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕.

นโยบายข้อที่ ๓ เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แผ่ไพศาลไปทั้งในและนอกประเทศทั่วโลก

นโยบายข้อที่ ๔ ปลุกฝังและอบรมประชากรของชาติของชาติให้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นพุทธมามกะทั่วประเทศ หรือให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้พลเมืองมีศีลธรรมและวัฒนธรรมเต็มตามหน้าที่พลเมือง

นโยบายข้อที่ ๕ สร้างมูลนิธิพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนสมบัติ ให้มั่นคงเป็นหลักทรัพย์ส่วนกลางของพระพุทธศาสนา

นโยบายข้อที่ ๖ คุ้มครองและควบคุมศาสนาอื่นในประเทศไทยให้เข้าระเบียบวินัยอันระบุนิติตามกฎหมาย ซึ่งจะได้ออกเป็นรูปพระราชบัญญัติว่าด้วยการปกครองสำนักศาสนาต่อไป^๑

จากนโยบายทั้ง ๖ ข้อของกรมการศาสนาที่ได้กล่าวมานี้ มีนโยบายบ้างข้อที่ส่งผลกระทบต่อคริสต์ศาสนาและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาและสนองตอบต่อนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกันทั่วทั้งประเทศ นโยบายที่ผลกระทบต่อคริสต์ศาสนาและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา คือ นโยบายข้อที่ ๔ ปลุกฝังและอบรมประชากรของชาติให้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นพุทธมามกะทั่วประเทศ หรือให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้พลเมืองมีศีลธรรมและวัฒนธรรมเต็มตามหน้าที่พลเมือง ดังที่ พ.อ. นवल สารานุประพันธ์ อธิบดีกรมการศาสนา ได้บรรยายถึงความสำคัญของนโยบายในข้อนี้ว่า การปลุกฝังและอบรมประชากรของชาติให้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ หรือให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้พลเมืองมีศีลธรรมและวัฒนธรรมเต็มตามหน้าที่พลเมืองนั้น เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ส่งมายังกระทรวงศึกษาธิการ ความประสงค์ของรัฐบาลก็คือ จะให้พลเมืองของประเทศไทยทั้งหมดหรือส่วนมากเป็นพุทธศาสนิกชน เพราะรัฐบาลเล็งเห็นแล้วว่า การนับถือศาสนาเป็นข้อสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในเวลาสงครามซึ่งจะต้องจัดกองทัพออกต่อสู้กับข้าศึก ทหารที่ไม่ใช่พุทธศาสนิกชนนั้น มักลำบากแก่การปกครองและมีศรัทธาปสาทะไม่ลงกันกับฝ่ายพุทธศาสนิกชน นอกจากนั้นยังอาจเป็นแนวที่ ๕ หรือประกอบจารกรรมอีกแล้ว ด้วยเหตุนี้ ท่านนายกรัฐมนตรี จึงได้กวัดขั่นในเรื่องการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ได้ออกคำสั่งกองบัญชาการทหารสูงสุดให้จัดการปรับปรุงพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ และมอบเรื่องนี้มายังกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นงานในหน้าที่ของกรมการศาสนาที่จะต้องจัดทำโดยเร่งรีบตามคำสั่งนั้นระบุว่า จะต้องทำให้เสร็จเรียบร้อยภายในเดือนธันวาคมนี้ ทั่วทั้งประเทศและเราก็ได้เตรียมการไว้แล้วเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านคณะสงฆ์และประชาชน ซึ่งเข้าใจว่า จะต้องทำให้เห็นผลอย่างเร็วที่สุด

^๑ กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๔๘๖, ๒๗ มีนาคม). นโยบายของกรมการศาสนาในระบอบใหม่ พ.อ. นवल สารานุประพันธ์ อธิบดีกรมการศาสนา บรรยายในการประชุมสภาสังฆปริณายกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔.

นโยบายข้อที่ ๖ คุ่มครองและควบคุมศาสนาอื่นในประเทศไทยให้เข้าระเบียบวินัยอันระบุไว้ตามกฎหมาย ซึ่งจะได้ออกเป็นรูปพระราชบัญญัติว่าด้วยการปกครองสำนักศาสนาต่อไป ซึ่ง พ.อ. นवल สารานุประพันธ์ อธิบดีกรมการศาสนา ได้บรรยายถึงความสำคัญของนโยบายในข้อนี้ว่า การปกครองและควบคุมคุ่มครองศาสนาอื่นให้เข้าระเบียบวินัยนี้ จะได้จัดทำเป็นรูปพระราชบัญญัติซึ่งได้ร่างไว้เสร็จแล้ว และยังอยู่ที่คณะกรรมการกฤษฎีกา สาระสำคัญของนโยบายประการนี้ อยู่ที่การควบคุม การปกครอง การดูแล ศาสนาอื่นทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศไทยให้เข้าระเบียบเดียวกัน หลักการสำคัญของกฎหมายที่อยู่ว่า ใครจะตั้งสำนักศาสนาขึ้นในประเทศไทย ต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน นอกจากนั้นเมื่อเลิกตั้งสำนักศาสนา โรงธรรม โรงสวด หรืออาคารต่างๆ อันเป็นทรัพย์สินของสำนักศาสนานั้นๆ จะต้องตกเป็นของรัฐบาลทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินส่วนตัว กรมการศาสนามีสิทธิที่จะปิดสำนักศาสนาใดๆ ได้ถ้าปรากฏว่า สำนักศาสนานั้นๆ ได้สั่งสอนประชาชนไปในทางผิดกฎหมาย ผิดประเพณี ขัดต่อวัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน หรือขัดแย้งนโยบายของเรา รัฐธรรมนูญได้ให้เสรีภาพแก่ประชาชนทั้งปวงในเรื่องการนับถือศาสนา นอกจากองค์ประมุขของชาติคือพระมหากษัตริย์เท่านั้น ที่จะต้องเป็นพุทธมามกะ เมื่อเป็นเช่นนี้ ประชากรของชาติจึงมีสิทธิจะนับถือศาสนาใดๆ ได้ตามชอบใจ ด้วยเหตุนี้จึงต้องหาทางดำเนินเพื่อให้พระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติได้จริง เช่น ชำราชการจะต้องเป็นพุทธมามกะ จึงจะเป็นที่ไว้วางใจทางราชการ ท่านนายกรัฐมนตรีเคยกล่าวว่า ผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกันนั้น แม้ขณะตกอับ ก็สามารถควบคุมกันติด เพราะทำความเข้าใจกันได้ง่าย ถึงหากชาติจะมีอันเป็นไปอย่างไร ในที่สุดเราก็คงร่วมใจกันทำการกอบกู้ได้สำเร็จ^๑

จากแนวนโยบายและการดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาล แสดงให้เห็นว่าถึงความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลที่เห็นว่าเมืองไทยควรเป็นของไทย ดังนั้นรัฐบาลจึงพยายามที่จะดำเนินการในวิธีการที่หลากหลายเพื่อที่จะกระตุ้นความรู้สึก “ชาตินิยมไทย” เพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างในเมืองไทยมีแต่สิ่งที่มีที่รัฐเห็นว่า มี “ความเป็นไทย” ดำรงอยู่ ดังเช่น พระพุทธรูปศาสนา ดังนั้นคนไทยทุกคนควรที่จะนับถือศาสนาที่เป็นของ “ไทย” ไม่ควรนับถือศาสนา “อื่น” จึงได้มีการวางแผนนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนาและกีดกันศาสนาอื่น เพื่อให้คนไทยทุกคนหันมานับถือพระพุทธรูปศาสนา

การที่รัฐบาลใช้นโยบายที่เน้นความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนาส่งผลกระทบต่อคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เช่นคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังปรากฏหลักฐานว่า เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๔ ทางราชการห้ามชาวมลายูมุสลิมเรียนคัมภีร์อัลกุรอาน ภาษามลายู และภาษาอาหรับซึ่งเป็นการขัดกับการ

^๑กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๔๘๖, ๒๗ มีนาคม). นโยบายของกรมการศาสนาในระบบใหม่ พ.อ. นवल สารานุประพันธ์ อธิบดีกรมการศาสนา บรรยายในการประชุมสภาวิชาการจังหวัดทั่วราชอาณาจักร วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔.

ปฏิบัติกิจทางศาสนาของอิสลามมิชน^๑ แต่ในบรรดาศาสนาต่างๆ นั้น คริสต์ศาสนาดูเหมือนจะได้รับผลกระทบมากที่สุดเพราะนอกถูกมองว่าเป็นศาสนาของประเทศฝรั่งเศสซึ่งกำลังมีปัญหาขัดแย้งกับไทยอยู่ในเวลานั้น^๒

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนาโดยพยายามมุ่งเน้นให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกันหมดทั้งประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดขึ้นพร้อมๆ กับข้อกรณีพิพาทอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่รัฐบาลไทยมีความขัดแย้งกับรัฐบาลฝรั่งเศสในเรื่องเขตแดนอยู่ นโยบายนี้จึงมุ่งเป้าหมายมาที่คนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา เนื่องด้วยรัฐบาลมีความหวาดระแวงว่าคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาจะไปเข้าข้างฝรั่งเศส รัฐบาลจึงคิดว่าถ้าคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา เมื่อเปลี่ยนใจมานับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็จะไม่ไปเข้าข้างฝรั่งเศสและมีความรู้สึกรักชาติมากยิ่งขึ้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อนโยบายและการดำเนินการที่รัฐบาลมีต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้มงวดมากขึ้น

๓. ความคิดเห็นของรัฐบาลที่มีต่อคณะบาทหลวงและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา

ความคิดเห็นของรัฐบาลต่อคณะบาทหลวงและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา สัมพันธ์กับนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนนำไปสู่ข้อพิพาทอินโดจีนเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๓ และนโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลมีความคิดเห็นเป็นอคติต่อกลุ่มคณะบาทหลวงทั้งชาวฝรั่งเศสและชาวไทย รวมทั้งคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรัฐบาลมีความคิดเห็นเป็น ๒ ประการ ดังนี้คือ

๓.๑. รัฐบาลมีความหวาดระแวงกลุ่มคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่จะทำตัวเป็นไส้ศึกให้กับประเทศฝรั่งเศสที่เป็นคู่สงคราม

รัฐบาลมีความเห็นเช่นนี้เนื่องด้วยบาทหลวงที่ดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอยู่ประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นชาวฝรั่งเศส ถึงแม้ว่าจะมีบาทหลวงที่เป็นคนไทยดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอยู่ด้วยก็ตาม แต่บาทหลวงชาวไทยก็ไม่มีอำนาจในการปกครองชุมชนคาทอลิก ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยบาทหลวงฝรั่งเศสเท่านั้น และประมุขแห่งมิสซังสยาม คือ สังฆราชเปร์รอสก็เป็นชาวฝรั่งเศส รัฐบาลจึงมีความคิดเห็น “ชาตินิยมอยู่เหนือศาสนา” ดังนั้นรัฐบาลจึงมีความหวาดระแวงกลุ่มคณะบาทหลวงฝรั่งเศสว่าจะทำตัวเป็นสายลับให้กับฝรั่งเศส จนกลายเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐได้และจะคอยปลุกปั่นให้คริสตชนชาวไทยหัน

^๑ปิยนาด บุนนาค. (๒๕๔๗). นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. ๒๕๗๕-๒๕๖๖). หน้า ๑๐๐-๑๐๒.

^๒สาลีณี มานะกิจ. (๒๕๔๘). ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๐๘. หน้า ๑๑๒.

ไปเข้าข้างฝรั่งเศส โดยพิจารณาจากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑/๒๔๘๔ วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔ ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กล่าวแสดงความคิดเห็นไว้ว่า

วันนี้ได้ประกาศกฎอัยการศึกไปแล้ว การประกาศไม่มีอะไรนอกจากป้องกันแนวที่ ๕ เพราะปรากฏว่าเมื่อเรือบินข้าศึกมามีคนให้อาณัติสัญญาณให้เรือบินทิ้งลูกระเบิด เลยส่งยิงเป้าไปแล้ว ในรอบคราวนี้รู้สึกว่ ศาสนาโรมันคาทอลิกไม่ไหว พวกนับถือศาสนาฝ่ายชาติทุกคน เนื่องจากมีพระฝรั่งเศสบางคนต้องจากประเทศไทยไปอยู่อินโดจีน มีคนไทยบางคนที่เป็นคริสตังพูดว่า ให้ช่วยเอาคุณพ่อ (บาทหลวงฝรั่งเศส) กลับมาเสียก่อน เราจึงจะช่วยไทย ดังนั้นเป็นต้น ที่จันทร์บุรีเรียกทหารมา ๒๐๐ คน ต้องคัดเลือกออกเสีย ๒๐๐ คน เพราะเป็นคริสตัง ใช้ไม่ได้ เพราะมันจะไปช่วยคุณพ่อมันทั้งนั้น^๑

จากความคิดเห็นดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติเชิงลบที่รัฐบาลไทยมีต่อผู้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก โดยรัฐบาลเกรงว่าคนเหล่านี้จะคอยรายงานความเคลื่อนไหวทางการทหารฝ่ายไทยให้รัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งในขณะนั้นกำลังอยู่ในระหว่างการทำสงครามกับรัฐบาลไทย ความเห็นในลักษณะนี้น่าจะส่งผลให้รัฐบาลไทยมีนโยบายที่เข้มงวดต่อผู้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมากยิ่งขึ้น

ในรายงานการประชุมฉบับเดียวกัน หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้แสดงความคิดเห็นต่อจากจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า “พวกคาทอลิกที่ไม่เอาเป็นทหารมันเคืองจะไปเป็นแนวที่ ๕ เสียอีก เห็นว่าควรเอาไว้คุมไปใช้งานโยธาต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่การรบก็ดี”^๒ และในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๔ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กล่าวแสดงความคิดเห็นถึงความระแวงกลุ่มคริสตชนคนไทยที่อาจจะเป็นแนวที่ ๕ (Fifth Column)^๓ หรือพวกจารกรรม ความว่า

ตั้งแต่เกิดพิพาทอินโดจีน ข้อสำคัญอยู่ที่เรื่องแนวที่ ๕ พวกแนวที่ ๕ เท่าที่จับได้มักมาจาก (๑) คนไทยที่ไปนับถือศาสนาอื่น (๒) คนชาติอื่นที่เข้ามาอยู่ในประเทศของเรา อย่างที่อรัญญะประเทศไม่ว่ากองทัพอไทยจะอย่างไร แนวที่ ๕ รัฐบาล จะนั้นตราบไต่ที่ยังปราบพวกนี้ไม่หมดงานของเราที่จะดำเนินไปลำบาก^๔

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑/๒๔๘๔ เรื่อง ให้ระงับการทวงหนี้ภาษีอากรแก่ทหารที่ถูกระดมในคราวนี้ วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ แนวที่ ๕ (Fifth Column) หมายถึงบุคคลหรือขบวนการที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการในแนวรบของข้าศึกด้วยวิธีการทุกรูปแบบทั้งลับและเปิดเผยเพื่อบ่อนทำลายแผนงานหรือระบบอันไม่พึงปรารถนา งานของพวกแนวที่ ๕ ได้รับการพัฒนาและถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในงานจารกรรม งานข่าวกรองและปฏิบัติการจิตวิทยาทุกรูปแบบ

^๔ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๔ เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

ในรายงานการประชุมฉบับเดียวกัน หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุนความคิดเห็นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่า “ความจริงอันตรายเกี่ยวกับแนวที่ ๕ นี้ อยู่ที่พวกคริสต์ตังมาก”^๑ สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ไว้วางใจกลุ่มคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาอยู่ในประเทศไทย และหวาดระแวงว่าบาทหลวงจะทำการปลุกปั่นชักชวนให้กลุ่มคริสตชนที่อยู่ตามแนวชายแดนอินโดจีนไปเข้าพวกกับฝรั่งเศส

การที่รัฐบาลมีความหวาดระแวงกลุ่มคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่ดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาอยู่ในประเทศไทยว่าจะเข้ามาสืบข่าวหรือหาข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์และการทหารแล้วนำส่งข้อมูลให้กับฝรั่งเศส รัฐบาลจึงสั่งการให้กรมการจังหวัด กรมการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาล คณะสงฆ์คอยสอดส่องและติดตามการเคลื่อนไหวของบาทหลวงฝรั่งเศสและคริสตชนแล้วให้รายงานมายังกระทรวงมหาดไทย^๒ ดังปรากฏในรายงานของนายปลั่ง ทศนประดิษฐ์ นายอำเภอเมืองนครพนม ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ได้รายงานเรื่องนายเที๋ ด่องเง กับพวกทำการติดต่อกับบาทหลวงฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๘๔ นายเที๋ ด่องเง นายทัด ด่องเง นายวันดี อ้าววด นายสี อ้าววด และนายหลอย เพ็งสีราษฎรบ้านคำเก็ม ตำบลอาษามารถ ได้ข้ามเรือไปพบกับบาทหลวงเตอร์โน ที่บ้านน้ำดิบ ผังซ้าย (ตรงข้ามกับบ้านปากทวย) เขตอำเภอท่าอุเทน แล้วบาทหลวงเตอร์โนได้ให้เงินแก่ นายวันดี นายสี สองพี่น้อง เป็นเงิน ๓๐ เปียส ให้นายเที๋ ด่องเง ๑๐ เปียส ให้นายทัด ด่องเง ๕ เปียส นายหลอยอีก ๕ เปียส และนายเที๋กับพวกบอกว่า บาทหลวงเตอร์โนจะข้ามมายังประเทศไทย แต่ถ้าเกิดศึกจะใช้ปืนไฟยิงมาที่บ้านท่าควาย เพราะบาทหลวงเตอร์โนมีความเคียดแค้นคนบ้านท่าควายว่าลักเอาสิ่งของที่โรงเรียนพระหฤทัย การที่นายสิงห์ หลาบเงิน ได้ไปสืบถามทราบมาจากนายบุตร เกิ้มคำ และนายบุตรดา แก้วอาษา ราษฎรบ้านคำเก็ม และได้ไปพร้อมกับนายสิบตำรวจโท ประเสริฐ ซึ่งเป็นสายตรวจพิเศษ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๔

ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๘๔ ปรากฏว่านายดอนกับพวกยังได้ข้ามไปที่บ้านดอนโดน ได้พูดจาใส่ร้ายแก่ทหาร ตำรวจ ว่าทำลายรูปพระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดบ้านคำเก็ม และทำการข่มเหงราษฎร จับสุกร จับไก่ และเก็บผลไม้กินหมด จนได้รับความเดือดร้อนและอดอยาก ดังนั้น นายกอง หลาบเงิน นายอู่ พรหมมา นายตัน พรหมมา และนายสุนทร ลาโสภา ซึ่งเป็นสายลับของนายสิงห์ หลาบเงิน ส่งไปได้ยินนายดอน พูดจึงนำความมาแจ้งต่อนายสิงห์ทราบ ดังนั้นข้าพเจ้า (นายปลั่ง ทศนประดิษฐ์) จึงได้สั่งให้นายสิงห์ หลาบเงิน กำนันตำบลอาษามารถ สังเกตการณ์เคลื่อนไหวของบุคคลดังกล่าวโดย

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๗/๒๔๘๔ เรื่อง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖ เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จากปลัดกระทรวงมหาดไทย ถึง ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๔๘๔.

ใกล้ชิด^๑ จากนั้นขุนรัตนวงษ์ ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม จึงได้แจ้งไปยังนายพันตำรวจตรี หลวงชำนาญกิจ ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนครพนม ให้สังเกตการเคลื่อนไหวและการติดต่อของราษฎรบ้านคำแก้มกับบาทหลวงเตอร์โน ถ้าหากมีพยานหลักฐานประจักษ์เหตุผลก็น่าจะเอาตัวสอบสวนให้เป็น การชัดหลาบ เพราะพวกที่กล่าวแล้วนั้นการติดต่อกับการกระทำให้เป็นที่น่าสงสัยว่าอาจเป็นแนวที่ ๕ ของ ฝรั่งเศสก็ได้ ให้ท่านติดตามการเคลื่อนไหวให้ใกล้ชิดและพยายามกีดกันการติดต่อระหว่างพวกที่กล่าวนั้น กับบาทหลวงอย่าให้การติดต่อกันได้และขอให้ร่วมมือกับทางอำเภอเมืองดำเนินการต่อไป^๒

คำสั่งของรัฐบาลแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไม่เพียงมีนโยบายหรือทัศนคติที่ไม่ไว้วางใจผู้ที่นับถือ คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเท่านั้น แต่รัฐบาลก็ได้มีการดำเนินการเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ ที่นับถือคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกและบาทหลวงฝรั่งเศส เนื่องจากเห็นว่าจะคอยสืบข่าวของไทย ให้กับรัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งน่าจะส่งผลให้บาทหลวงฝรั่งเศสต้องประสบปัญหาเพิ่มมากขึ้นในการดำเนิน กิจการต่างๆ

๓.๒. รัฐบาลไม่ไว้วางใจพฤติกรรมของบาทหลวงชาวไทยและกลุ่มคริสตชนชาวไทย ที่อาจ แสดงตัวเป็นปรปักษ์ต่อนโยบายของรัฐ

การที่รัฐมีความคิดเห็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากลักษณะพื้นฐานของชุมชนคาทอลิกเองที่บาทหลวงเป็น ผู้นำชุมชน มีอิทธิพลต่อความคิดและความรู้สึกของคริสตชน รัฐบาลส่วนกลางจึงมีความหวาดระแวง สงสัยกลุ่มคณะบาทหลวงชาวไทยและคริสตชนชาวไทย จึงได้สั่งการให้ข้าราชการท้องถิ่นคอยเฝ้าดู พฤติกรรมของกลุ่มบาทหลวงและคริสตชนนั้นเพื่อเป็นการป้องกัน แต่คำสั่งนี้กลับเป็นการเปิดช่องทางให้ ข้าราชการท้องถิ่นใส่ร้ายกลุ่มบาทหลวงและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา ว่าเป็นพวกแนวที่ ๕ เพื่อสร้าง ผลงานเสนอต่อผู้บังคับบัญชาไปตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากกรณีของบาทหลวงชาวไทย ๕ ท่าน คือ บาทหลวงฟรังซิส เซเวียร์ สงวน สุวรรณศรี, บาทหลวงมีแชล สัมจีน ศรีประยูร, บาทหลวงเฮนรี สุนทร วิเศษรัตน์, บาทหลวงเอ็ดเวิร์ด ถึง ลำเจริญและบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง^๓ และคริสตชนชาว ไทยอีก ๘ คน คือ ทำวไชยกุมาร พวงจันทิก, นายนิรันดร์ นาวงศ์รุ่ง, นายเจริญ ราชบัวขาว, นายบุญมา การสนธิ, นางคำใบ พวงจันทิก, นายที โพลจันทิก, นายสิงห์ พวงจันทิกและนายโสม บุญจันทิก^๔ ถูก กล่าวหาว่าเป็นพวกแนวที่ ๕ และถูกตัดสินจำคุก เป็นเวลา ๑๐-๒๐ ปี ปรากฏในใบคำให้การของพยานผู้รู้

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อุบลราชธานี. ที่ว่าการอำเภอเมืองนครพนม. (๒๔๘๔, ๑๑ สิงหาคม). ลับ ที่ ๓๐๕๕/๒๔๘๔ เรื่อง นายเทว ดองง กับพวกบ้านคำแก้มข้ามไปพบบาทหลวงเตอร์โนที่ฝั่งซ้าย.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อุบลราชธานี. ศาลากลางจังหวัดนครพนม. (๒๔๘๔, ๑๒ สิงหาคม). ลับ ที่ ๔๑๙/ ๒๔๘๔ เรื่อง นายเทว ดองง กับพวกทำการติดต่อกับบาทหลวงฝรั่งเศส.

^๓หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. รายงานมิสซังกรุงเทพฯ ปี 1941-1947. หน้า 298-303.

^๔อนุสรณ์ ๒๕ ปี สังฆมณฑลนครราชสีมา (1965-1990). หน้า ๔๕.

เห็นเหตุการณ์ (eyewitness) ต่อศาลศาสนจักรโรมันคาทอลิก (The courts of the Roman Catholic Church) ของนายเจริญ ราชบัวขาว^๑ ในกระบวนการพิจารณาแต่งตั้งเป็นบุญราศีและนักบุญ (Process of Beatification and Canonization) กรณีบาทหลวงนิโคลาสบุญเกิด กฤษบำรุงเป็นบุญราศี เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้ให้การ (บอกเล่าเหตุการณ์) ที่เกิดขึ้นว่า

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นที่วัดบ้านหัน จังหวัดนครราชสีมา หลังจากโรงเรียนเซนต์โยเซฟของวัดบ้านหัน ถูกสั่งปิดแล้ว นักเรียนคริสตังไปอยู่โรงเรียนพุทธมณฑล ข้าพเจ้าก็สมัครไปสอนเรียนในโรงเรียนของรัฐบาล การสั่งปิดโรงเรียนของวัดก็ทำกันง่ายๆ โดยเพียงแค่ให้ผู้ใหญ่บ้านนำหนังสือมา ข้าพเจ้า [นายเจริญ] สอนอยู่ที่โรงเรียนของรัฐบาลเกือบ ๑ ปี จากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็มาบอกลูกบ้านหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ว่า ครอบครัวไหนมีอาชญากรรมให้มาลงบันทึก ที่สุดนายอำเภอก็สั่งให้นำเอาปิ่นทั้งหมดของชาวบ้านไปเก็บไว้ที่อำเภอ ชาวบ้านบ้านหันมีอยู่ประมาณ ๗-๘ กระบอกร จากนั้นทางราชการก็ออกมาจับบาทหลวงอัมบรอซิโอ พอรู้ข่าวว่าคุณพ่อถูกสั่งจับ ข้าพเจ้า [นายเจริญ] กับนายสิงห์ก็พาคุณพ่ออัมบรอซิโอหนี ข้าพเจ้า [นายเจริญ] ปลอมตัวเป็นตาแป๊ะขายหมู คุณพ่ออัมบรอซิโอขี่ม้าไปขึ้นรถไฟที่สถานีโคกสะอาด ซึ่งอยู่ระหว่าง อ.สูงเนิน กับ อ.สีคิ้ว ไปกันตั้งแต่ตีหนึ่ง นายสิงห์เอาม้ากลับวัด ข้าพเจ้าส่งคุณพ่ออัมบรอซิโอถึงกรุงเทพฯ...กรณีพิพาทอินโดจีนก็รุนแรงมากขึ้น บาทหลวงนิโคลาสตั้งใจชวนคุณพ่ออัมบรอซิโอ หนีลงไปกรุงเทพฯ โดยที่ไม่ทราบว่าคุณพ่ออัมบรอซิโอหนีไปก่อนแล้ว บาทหลวงนิโคลาสขึ้นรถไฟจากหัวแยกลงมาลงที่สีคิ้ว ถึงบ้านหันวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๘๔ ในตอนเย็นบาทหลวงนิโคลาสจึงได้ตระเวนโบสถ์ เพื่อเรียกคริสตมาสวดภาวนาตอนค่ำและแจ้งให้คริสตมาฟังมิสซาในวันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นวันอาทิตย์และเป็นวันฉลองพญาสามองค์ ขณะสวดภาวนานั้น มีผู้หนึ่งขึ้นไปบนพุ่มไม้ใกล้หน้าต่าง ฝ้าดูความเคลื่อนไหวของพวกคริสตัง ขณะที่บาทหลวงนิโคลาสกำลังกอสวดบทเร้าวิงวอนแม่พระ และสัตบุรุษก็ตอบรับตามเคยว่า ช่วยวิงวอนเพื่อข้าพเจ้าทั้งหลายเถิด ตามสูตรบทสวดนั้น การกอสวด สลับกันเช่นนี้ คนผู้นั้นได้ไปรายงานแก่นายอำเภอสีคิ้วและเจ้าที่ตำรวจว่า พวกคริสตังคุยกันเรื่องจะต่อต้านรัฐบาล กอสวดออกชื่อใครต่อใครก็ไม่ทราบแต่พวกคริสตังรับเป็นเสียงเดียวกันว่า ขอให้ฝรั่งเศสชนะไทยนี้เถิด รุ่งเช้าวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๘๔ ข้าราชการที่อำเภอ ๒๐ กว่าคนนำโดยนายอำเภอคือ ขุนศรีนราธิราช ปลัดชาวนาคือ นายเกษม โกสิน ปลัดซ้าย คือ นายแก้ว ทองศรี ส่วน ร.ต.อ.กริชฤทธิ์ไทยเที่ยง เป็นผู้บังคับกอง เดินทางเข้ามาที่บ้านหัน เรียกคริสตังทั้งหมดและพากันไปรวมกันที่ศาลาวัดจันทร์ นายอำเภอประกาศว่า ตอนนี้เรารบกับฝรั่งเศสแล้ว พวกนี้เป็นพวกของฝ่ายศัตรูจึงต้องจับกุมด้วยการรวมตัวครั้งนี้ใช้เวลาถึงตีหนึ่งของวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๘๔ ผู้ที่ถูกจับกุมในเวลานั้นมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๙ คน ได้แก่

๑. บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง
๒. ตาริน (ญาติของคุณพ่ออัมบรอซิโอ)
๓. ท้าวไชยกุมาร

^๑นายเจริญ ราชบัวขาว อายุ ๘๓ ปี ผู้ให้การ, ที่บ้านเลขที่ ๒๒๘ หมู่ ๙ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ, ให้การเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๖. นายเจริญ ราชบัวขาว ถูกจับกุมและถูกจำคุกพร้อมกับบาทหลวงนิโคลาส กฤษบำรุง

- ๔.ผู้ใหญ่ที่ ไพรจันทิก
- ๕.ผู้ใหญ่สม ลาจันทิก
- ๖.นายสิงห์ พวงจันทิก
- ๗.นายคำใบ พวงจันทิก
- ๘.นายบุญมา การสนธิ
- ๙.ข้าพเจ้า (นายเจริญ ราชบัวขาว)

เจ้าหน้าที่คุมตัวนักโทษทั้งหมดไปสี่คิ้ววาวๆ ตีสาม ศึกษาอำเภอชื่อ สม บุราสี นำตัวข้าพเจ้า (นายเจริญ) ไปอยู่ที่บ้านเขา และรบเร้าให้เปลี่ยนศาสนาเป็นพุทธเสียเพื่อจะได้พ้นจากการจับกุม ส่วนคุณพ่อ นิโคลาสถูกนำตัวไปไว้ที่สโมสรครูข้าราชการ คนอื่นๆ ถูกนำตัวไปไว้ที่อำเภอ ต่อมาถูกส่งไปขังคุกเรือนจำ โคราชประมาณครึ่งเดือน แล้วทั้งหมดจึงถูกส่งไปกรุงเทพฯ พาไปขังที่ศาลาแดง ถนนวิบูลย์ สวนลุมพินี รวมเวลาอยู่ในคุกศาลาแดงประมาณ ๙ เดือน มีการซักพยาน ผู้ที่เป็นประธานศาลคือ พล. อ. ชจร เนติศาสตร์ หลังจากพยายามสอบสวนและพิจารณาคดีรวมทั้งหมดราว ๑๑ เดือน ได้ถูกตัดสินด้วยข้อหาบฏภายนอก พระราชอาณัติจักร ตามมาตราที่ ๑๐๕/๑๐๖/๑๐๗/๑๐๘/๑๐๙/๑๑๐/๑๑๑ บาทหลวงนิโคลาส ถูกตัดสินจำคุก ๑๕ ปี ข้าพเจ้า [นายเจริญ] ถูกตัดสินจำคุก ๑๒ ปี และคนอื่นๆ ๑๐ ปี สถานที่ตัดสินและใช้เป็นศาลพิเศษ คือ กระทรวงกลาโหมชั้น ๓ พอตัดสินเสร็จก็นำนักโทษไปอยู่ที่เรือนจำลุมพินี คลองเปรม อยู่ด้วยกัน ๙ คน และที่คุ่นี้เองที่ข้าพเจ้า [นายเจริญ] พบกับบาทหลวงเฮนรี่ สุนทร วิเศษรัตน์ กับครูโหลย ซึ่งถูกจับที่หัวไผ่ คุณพ่อเอ็ดเวิร์ด ถึง นำลามก ซึ่งถูกจับที่ท่าแร่ บาทหลวงเฮนรี่ถูกกล่าวหาว่าตัดสายโทรเลข บาทหลวงเอ็ดเวิร์ด ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ^๑

เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเข้มงวดที่รัฐบาลมีต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่มีได้เป็นเพียงแต่เนียบบาย หากในการปฏิบัติก็ได้มีการควบคุมและลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งน่าจะทำให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสในช่วงนี้ดำเนินชีวิตในเมืองไทยด้วยความหวาดระแวงและกลัวการลงโทษจากรัฐบาลไทย

ต่อมาสังฆราชแปร์รอส ประมุขแห่งมิสซังสยามได้มีจดหมายไปถึงหลวงอดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อชี้แจงว่าบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ไม่มีความผิด มีความว่า

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๔๔ นี้ บาทหลวงบุญเกิด กฤษบำรุง (นิโคลาส) ได้ถูกตำรวจจับที่วัดบ้านหัน อำเภอสี่คิ้ว (จันทิก) เพราะว่าได้ตีระฆังกลางวัน สำหรับประชุมคนให้มาสวดภาวนาตามธรรมเนียมทุกวันอาทิตย์ แต่ก้านั้นไม่ให้ตีระฆังกลางวัน บาทหลวงบุญเกิดนั้นถูกขังอยู่ที่สี่คิ้วเป็นเวลาหลายวัน ถูกขังอยู่ที่สถานตำรวจศาลาแดง ขอท่านอธิบดีโปรดพิจารณาความ จะได้ทราบว่าเป็นบาทหลวงบุญเกิด ไม่มีความผิด ถูกคนเกลียดมาใส่ความว่าเป็นแนวที่ ๕ ที่จริงไม่เคยเป็นเลย ก็ขอให้ปล่อยตามข้อที่ ๑๓ แห่งรัฐธรรมนูญ

^๑ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. ใบคำให้การของนายเจริญ ราชบัวขาว ลงวันที่ ๑๔ กันยายน

ถ้าหากว่ามีคนอ้างว่า บาทหลวงได้ผิด ก็ขอให้ชี้แจงว่าผิดข้อไหน และเอาหลักฐานพยานมายืนยัน บาทหลวงจะได้แก้ตัว และแสดงความบริสุทธิ์ของตนได้^๑

บาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ได้มีจดหมายถึงสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๕ ได้เขียนเล่าถึงการใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำบางขวาง จังหวัดกรุงเทพฯ และชี้แจงว่าตนเองไม่มีความผิดตามข้อกล่าวหาของรัฐบาลไทย ความว่า

...คุณบิดา [สังฆราชเปร์รอส] ก็ทราบดีว่าลูก [บาทหลวงนิโคลาส]] ลูกรักประเทศชาติ จนยอมสละความสุขสบายฝ่ายข้างโลก ได้อุทิศสละบรณพืชนองชาวไทยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีเป็นระยะ ๑๕ ปี ลูกได้ช่วยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกนั้นยังเตือนคนอื่นอีกให้รักชาติ แต่อนิจจา ลูกกลับถูกหาว่าขายชาติ ทรมานต่อชาติ...^๒

จากจดหมายของสังฆราชเปร์รอสและจดหมายของบาทหลวงนิโคลาสได้สะท้อนถึงมุมมองขัดแย้งกันระหว่างรัฐบาลไทยกับมิสซังโรมันคาทอลิก โดยรัฐบาลไทยระบุว่าบาทหลวงจะเป็นผู้สืบข่าวให้รัฐบาลฝรั่งเศส จึงได้มีการจับกุมและลงโทษ แต่ทางมิสซังโรมันคาทอลิกเห็นว่ากลุ่มบาทหลวงไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองจึงไม่สมควรถูกลงโทษ ซึ่งทัศนคติที่ไม่ตรงกันดังกล่าวก็อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความหวาดระแวงสงสัยของรัฐบาลต่อบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและชาวไทย รวมทั้งคริสตชนชาวไทย ว่าทำตัวเป็นไส้ศึกและหันไปเข้าข้างฝรั่งเศสอันนำไปสู่การสั่งการให้หน่วยงานราชการต่างๆ คอยสอดส่องดูแลและควบคุมกลุ่มบาทหลวงและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาอย่างจริงจังและเข้มงวด ที่มาจากกรณีพิพาทอินโดจีน รัฐบาลเห็นว่าบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและบาทหลวงชาวไทยเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐ ที่อาจจะคอยเข้ามาสืบข่าวทางการเมือง ทหาร หรือไปปลุกปั่นชาวบ้านให้ต่อต้านอำนาจของรัฐบาลโดยใช้การเผยแพร่ศาสนาเป็นข้ออ้าง และนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส มีส่วนกระตุ้นจิตสำนึกให้คนไทยรักชาติเกลียดชังฝรั่งเศสรวมทั้งคริสต์ศาสนาก็เป็นศาสนาที่ถูกนำมาเข้าเผยแพร่โดยชาวฝรั่งเศส ความไม่เป็นมิตรระหว่างชาวไทยกับฝรั่งเศส และรวมไปถึงเป็นศัตรูกับคนที่นับถือคริสต์ศาสนาไปด้วย ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไม่แยกระหว่างเรื่องของการเมืองและการศาสนา จึงทำให้เกิดการต่อต้านคริสต์ศาสนาขึ้น และได้นำไปสู่การดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนาด้วยวิธีการต่างๆ

^๑ หอจดหมายเหตุฯ สภามณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายสังฆราชเปร์รอส ถึงหลวงอดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ เรื่อง บาทหลวงไทยถูกจับและชังโดยไม่มีผิด ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

^๒ หอจดหมายเหตุฯ สภามณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ถึง สังฆราชเปร์รอส ประมุขมิสซังสยาม ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๕.

๔. การดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

ในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นับตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึง ๒๔๘๓ ถือเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลมีการดำเนินนโยบายต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส โดยอาศัยสถานการณ์กรณีพิพาทอินโดจีน ๒๔๘๓ และการส่งเสริมให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกันทั้งประเทศเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติ ดังนั้นในส่วนนี้จะได้พิจารณาถึงวิธีการและรูปแบบในการดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของรัฐบาลซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าพบว่า รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสใน ๔ ประเด็นด้วยกัน คือ การออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อคริสตชนชาวไทย, การลดบทบาทของคณะบาทหลวงในชุมชนคาทอลิก, การเข้าจัดการและควบคุมทรัพย์สินของมิสซังสยามและมิสซังลาว (ท่าแร่), และ การจัดทำร่างพระราชบัญญัติแห่งคณะมิสซังโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย

๔.๑. การออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อคริสตชนชาวไทย

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประกาศใช้กฎหมายให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติ เนื่องจากมีความเห็นว่าการปฏิวัติทางวัฒนธรรมเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างชาติ เพื่อยกระดับฐานะของคนในชาติให้มีความเป็นอยู่ในระดับเดียวกับประเทศที่เจริญแล้ว แต่ในอีกแง่หนึ่งแสดงถึงว่า รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเชื่อการใช้อำนาจรัฐเพื่อสร้างชาติและวัฒนธรรมขึ้นใหม่โดยการกำหนดจากส่วนบนบังคับลงล่าง^๑ ดังคำกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ว่า

...รัฐนิยม คือ การปฏิบัติให้เป็นประเพณีนิยมที่ดีประจำชาติ เพื่อให้บุตรหลานอนุชนคนไทยเรายึดถือเป็นหลักปฏิบัติ รัฐนิยมนี้มีลักษณะและละม้ายคล้ายคลึงกับจรรยาบรรณของอารยชนจะพึงประพฤติตนเอง ในรัฐนิยมยังมีพฤติกรรมเพิ่มพิเศษขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือ “อำนาจมหาชน” อำนาจมหาชนนั้นแปรรูปมาจากมติซึ่งเราเคยได้ยินได้ฟังมาแล้ว หมายความว่า การกระทำสิ่งใดให้ดำเนินตามความเห็นของส่วนมากของชาติ ความเห็นดีเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่นั้นก่อให้เกิดอำนาจมหาชนขึ้น อำนาจมหาชนนั้นสามารถทำการปรับปรุงหรือปราบปรามกลุ่มชนส่วนน้อยที่ยังว่านอนสอนยาก ไม่มีเวลาดีขึ้นมาเสมอกับผู้อื่นได้^๒

^๑ คริส เบเกอร์และผาสุกไพจิตร. (๒๕๕๗). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. หน้า ๒๐๗.

^๒ จุมพฏ เลขะพันธุ์. (๒๕๔๓). ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย : ศึกษานโยบายชาตินิยมของไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี. หน้า ๒๑๙-๒๒๐.

ในการใช้รัฐธรรมนูญเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บรรลุตามเป้าหมายของนโยบายสร้างชาติ รัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๕ รวมทั้งหมด ๑๒ ฉบับ^๑ ดังนี้

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑ เรื่อง การใช้ประเทศ ประชาชน และสัญชาติ ประกาศเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญ คือ ให้เรียกชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติว่า “ไทย”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ ประกาศเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญคือ การเป็น “คนไทย” ต้องติดทุนชาติ มีหน้าที่ป้องกันรักษาชาติบ้านเมือง ไม่เปิดเผยความลับของชาติ ไม่ทำตนเป็นตัวแทนหรือปากเสียงของต่างชาติ และร่วมมือกันป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นกับชาติ

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๓ เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย ประกาศเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญคือ การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวให้เกิดขึ้นกับคนทุกเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๔ เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี ประกาศเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญคือ คนไทยทุกคนต้องเชิดชูสถาบันชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๕ เรื่อง ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย ประกาศเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญคือ ให้คนไทยใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่ผลิตในประเทศไทย และให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมากขึ้น

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๖ เรื่อง ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ ประกาศเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญคือ เปลี่ยนเนื้อร้องเพลงชาติให้สัมพันธ์กับชื่อประเทศ ซึ่งเปลี่ยนจาก “สยาม” เป็น “ไทย”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๗ เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ ประกาศเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ใจความสำคัญคือ เชิญชวนให้คนไทยทุกคนร่วมกันสร้างชาติ ด้วยการประกอบอาชีพสุจริต เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๘ เรื่อง เพลงสรรเสริญพระบารมี ประกาศเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ใจความสำคัญคือ มิให้ใช้คำว่า “สยาม” ในเนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีและตัดทอนเนื้อร้องและทำนองให้กะทัดรัด

รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๙ เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี ประกาศเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ใจความสำคัญคือ ให้คนไทยภูมิใจในการพูดและการใช้ภาษาไทย ต้องเรียนรู้

ภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้ ไม่ใช้ภาษาท้องถิ่นใดๆ ที่ทำให้เกิดการแตกแยก ทุกคนต้องปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และถ้าจำเป็นต้องจัดสอนภาษาอื่นต้องขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ

รัฐนิยมฉบับที่ ๑๐ เรื่อง การแต่งกายของประชาชนชาวไทย ประกาศเมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๔๔ ใจความสำคัญคือ ให้ประชาชนแต่งกายให้สุภาพในชุมชนหรือที่สาธารณะโดยแต่งกายแบบสากลนิยมและตามประเพณีนิยม

รัฐนิยมฉบับที่ ๑๑ เรื่อง กิจประจำวันของคนไทย ประกาศเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๔ ใจความสำคัญก็คือ ให้ประชาชนแบ่งเวลาในแต่ละวันเป็น ๓ ส่วน คือ เวลาที่ใช้ในการประกอบอาชีพ, ประกอบกิจส่วนตัว และพักผ่อน โดยปฏิบัติจนเป็นนิสัย รับประทานอาหารตรงเวลา วันละไม่เกิน ๔ มื้อ นอนวันละ ๖-๘ ชั่วโมง ควรมีเวลาออกกำลังกายวันละ ๑ ชั่วโมง ตอนกลางคืนให้ระมัดระวังงานที่ค้างหรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และใช้เวลาในวันหยุดให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกาย และจิตใจ

รัฐนิยมฉบับที่ ๑๒ เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา คนทุพพลภาพ ประกาศเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๔๕ ใจความสำคัญคือ บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา คนทุพพลภาพให้พ้นจากอันตรายบุคคลนั้นจะได้รับการยกย่อง

ในการประกาศรัฐนิยมนี้คณะรัฐมนตรีมีมติให้หน่วยงานราชการเผยแพร่รัฐนิยมเพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศเข้าใจด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

๑.ให้กระทรวงต่างๆ ซึ่งแจงบรมบรรดาข้าราชการในสังกัดในชาบซึ่งและปฏิบัติตามรัฐนิยม ที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้วนั้น และที่จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ นั้นโดยเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่ประชาชน

๒.ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งให้บรรดาข้าราชการต่างๆ ในสังกัดพยายามชี้แจงและทำความเข้าใจกับประชาชนพลเมือง เพื่อปรับปรุงอบรมจิตใจประชาชนพลเมืองให้รู้จักและปฏิบัติตามรัฐนิยมที่ทางราชการได้ประกาศแล้วและที่จะได้ประกาศต่อไปอีกเป็นคราวๆ นั้นให้มากที่สุดที่จะทำได้

๓.หากทางราชการได้ประกาศรัฐนิยมต่อไปอีกเป็นคราวๆ ในราชกิจจานุเบกษาแล้วก็ให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ดำเนินการดังที่ได้กล่าวข้างต้นมาแล้ว

จากการประกาศของคณะรัฐมนตรีข้างต้นนี้ พบว่าหน่วยงานทางราชการต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ดังเช่น ที่หลวงบริหารชนบทข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รายงานผลการอบรมสั่งสอนราษฎรเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามรัฐนิยมในท้องที่ต่างๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้

กรมโฆษณาการ. (๒๔๔๒, ๔ สิงหาคม). มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยม. หน้า ๕.

ปลัดกระทรวงมหาดไทยทราบ ตามหนังสือที่ ม ๑๙๓๗๕/๒๔๘๒ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๒^๑

การประกาศรัฐนิยมทั้ง ๑๒ ฉบับ ไม่ปรากฏว่ามีรัฐนิยมฉบับใดที่มีข้อบัญญัติเกี่ยวกับศาสนา คงมีเพียงบางฉบับที่ส่งผลกระทบต่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสโดยตรง คือ รัฐนิยมฉบับที่ ๒ เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ ประกาศเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๒ ระบุว่า

๑.ชนชาติไทยต้องไม่ประกอบกิจการใดๆ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์และความปลอดภัยของชาติ

๒.ชนชาติไทยต้องไม่เปิดเผยสิ่งซึ่งอาจเป็นผลเสียหายแก่ชาติให้ชนต่างชาติล่วงรู้เลยเป็นอันขาด การกระทำเช่นนั้นเป็นการทรยศต่อชาติ

๓.ชนชาติไทยต้องไม่ทำตนเป็นตัวแทนหรือเป็นปากเสียงของต่างชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติไทย ต้องไม่ออกเสียงหรือแสดงตนเข้าข้างต่างชาติในกรณีที่เป็นปัญหาระหว่างชาติ การกระทำเช่นนั้น เป็นการทรยศต่อชาติ

๔.ชนชาติไทยต้องไม่แอบอ้างซื้อขายที่ดินแทนชนต่างชาติในทางที่เป็นภัยแก่ชาติ การกระทำเช่นนั้น เป็นการทรยศต่อชาติ

๕.เมื่อปรากฏว่ามีผู้หนึ่งผู้ใดทรยศต่อชาติ เป็นหน้าที่ของชาวไทยต้องเอาใจใส่รับระวังเหตุนั้น^๒

แม้ว่ารัฐนิยมฉบับที่ ๒ เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ แต่ก็ได้ส่งผลกระทบต่อบาทหลวงในสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุง ปารีส ทั้งที่เป็นสัญชาติฝรั่งเศสและสัญชาติไทย รวมทั้งคริสตชนทำให้ถูกเพ่งเล็งจากข้าราชการท้องถิ่นและประชาชนที่ไม่ได้นับถือคริสต์ศาสนา เพราะมีความคิดเห็นว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของฝรั่งเศส บาทหลวงผู้ปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนคาทอลิกเป็นชาวฝรั่งเศส จึงเข้าใจว่าเป็นคนไทยแต่นิยมฝรั่ง ดังนั้นจึงถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาลและหน่วยงานราชการท้องถิ่นของรัฐ ว่าอาจเป็นไส้ศึกให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นภัยต่อชาติบ้านเมืองได้ ดังเช่นที่ชุมชนคาทอลิกนักบุญยอแซฟ ตำบลบ้านหัน จังหวัดนครราชสีมา ได้กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์ ๒๕ ปี สังฆมณฑลนครราชสีมา ความว่า

เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๔๘๓ นายอำเภอสีคิ้ว คือ ขุนศรีคณาภรณ์ ได้มีคำสั่งให้เจ้าของปืนทุกคนนำไปให้ทางอำเภอ เพื่อจะได้ใช้ทางราชการสำหรับรักษาทางรถไฟ ทุกคนที่มีปืนได้มอบให้แก่ราชการ เพื่อจะรักษาป้องกันประเทศด้วยความบริสุทธิ์ใจ^๓

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.๕.๙/๑๒ ศาลาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (๒๔๘๒, ๑๐ มกราคม). ที่ ม ๑๙๓๗/๒๔๘๒ ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย. การอบรมสั่งสอนราษฎร.

^๒ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๒ เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ. (๒๔๘๒, ๓๐ กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๖ หน้า ๑๐๑๐-๑๐๑๑.

^๓อนุสรณ์ ๒๕ ปี สังฆมณฑลนครราชสีมา (1965-1990). หน้า ๔๔.

รัฐบาลจึงได้มีการสั่งการให้กรมการจังหวัด กรมการอำเภอ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาล คณะสงฆ์คอยสอดส่องและติดตามการเคลื่อนไหวของบาทหลวงฝรั่งเศสและคริสตชนแล้วให้รายงานมายังกระทรวงมหาดไทย รายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วตามที่ปรากฏอยู่ในหัวข้อ ๓.๓.๑

นอกจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒ แล้ว รัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งจุดมุ่งหมายของการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ไว้ว่า “...สมควรกำหนดหน้าที่ของคนไทยในขณะที่ประเทศไทยต้องเข้าทำการรบขึ้นไว้ เพื่อปฏิบัติการให้ถูกต้องตามแผนการของราชการเพื่อยังความเป็นไทให้คงอยู่ตลอดไป”^๑ และในวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๔ รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ เรื่อง หน้าที่ของคนไทยในเวลารบ ความตอนหนึ่งว่า

การที่รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบไปยังสภาผู้แทนราษฎร จนสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยและได้ลงมติให้ใช้เป็นกฎหมายได้นั้น ก็เพราะเหตุว่า รัฐบาลได้เห็นว่า อันบุคคลที่เกิดมาซึ่งชีวิตอยู่ร่วมกันประกอบขึ้นเป็นชาติหนึ่งนั้น แต่ละคนต่างก็มุ่งหวังในขณะที่ตนมีชีวิตอยู่ในอันที่จะประกอบกิจการงานและบำเพ็ญตนเพื่อให้อาชีพบ้านเมืองรุ่งเรืองตามสติปัญญาและกำลังของตน ในเวลาที่สภาพการณ์ของบ้านเมืองเป็นปกติ ต่างคนก็ต่างมุ่งที่จะประกอบอาชีพตามความรู้ความสามารถช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง และอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกคนซึ่งเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นชนชาติเดียวกันหรือต่างชาติ เมื่อสภาพบ้านเมืองอยู่ในฐานะคับขัน ต่างก็รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อช่วยกันคลี่คลายสถานการณ์ คับขันนั้นให้กลับคืนสู่สภาพปกติด้วยวิธีทางต่างๆ....^๒

จากคำแถลงการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นคนไทยนั้นนอกจากต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ในเวลาที่ประเทศชาติอยู่ภาวะของสงครามคนไทยทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำสงครามด้วย ตามบทบาทและหน้าที่ของตน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ

ต่อมาหลวงบรรณสารประสิทธิ์ (สิทธิ โรจนวิภาต) ได้บรรยายเรื่อง หน้าที่ของคนไทยในเวลารบ โดยไม่ปรากฏว่าบรรยายที่ใด และวันที่เท่าใด คำบรรยายของหลวงบรรณสารประสิทธิ์ นั้นเป็นการบรรยายขยายความถึงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ความว่า

^๑พระราชบัญญัติหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พุทธศักราช ๒๔๘๔. (๒๔๘๔, ๑๑ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๘ หน้า ๑๑๔๓.

^๒แถลงการณ์ เรื่อง หน้าที่คนไทยในเวลารบ. (๒๔๘๔, ๑๐ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕ หน้า ๑๑๖๐-๑๑๖๓.

...การรบกันในสมัยนี้ นอกจากข้าศึกใช้ยานยนต์กลไกเข้ารุกรานทางพื้นดินแล้วยังได้มีการใช้เครื่องบินมาทิ้งระเบิดทำลายพลเมือง, สถานที่, ทางคมนาคมและแหล่งอาชีพ ตัดกำลังของอียิปต์ฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าศึกอาจใช้เครื่องบินนำพลร่มหรือทหารราบอากาศมาปล่อยลง รุกรานภายในประเทศได้ทั่วไปเพื่อยึดจุดสำคัญในทางยุทธศาสตร์บ้าง โจมตีขนานกองทัพบ้าง อีกประการหนึ่ง ข้าศึกอาจวางแผนที่ ๕ หรือจารกรรมไว้ก่อนอันตรายภายในประเทศทั่วไปก็ได้ ราษฎรของประเทศที่รุกรานย่อมถูกประทุษร้ายจากข้าศึกโดยตรง พลเมืองจึงต้องป้องกันตัวและป้องกันประเทศของตนโดยตระเตรียมและทำการต่อต้านปราบปรามข้าศึกทุกวิถีทางด้วยกำลังอาวุธ กำลังทรัพย์และเครื่องมือต่างๆ เขาจึงเรียกกันว่ากรรบกัณในสมัยนี้ไม่ใช่เอาทหารต่อทหารเข้ารบกันเท่านั้น แต่เป็นการยกเอาคนทั้งชาติทั้งประเทศเข้าทำการรบกันทีเดียว

พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบฉบับนี้ ไม่ใช่เพียงแค่ประสงค์จะบอกให้คนไทยเราทำการต่อสู้ข้าศึกเท่านั้น แต่ยังมีความมุ่งหมายที่จะสนับสนุนลักษณะอันเป็นนักต่อสู้ของไทยเราที่จะต่อต้านการรุกรานของข้าศึกผู้ธรรม สิ่งใดที่จะใช้ประโยชน์ทำลายข้าศึกผู้ธรรมได้แล้วย่อมชอบที่ใช้สิ่งนั้นๆ ได้...^๑

ในคำบรรยายนี้ หลวงบรรณสารประสิทธิ์ ได้บรรยายถึงหน้าที่ของคนไทยในเวลารบว่าประชาชนคนไทยต้องทำหน้าที่อย่างไรบ้าง ดังนี้

๑. ต้องปฏิบัติทุกๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทย อาจเป็นการต่อต้านปราบปรามทำลายข้าศึก หรือใช้กำลังให้เป็นไปตามความประสงค์ของทางราชการ หรือเสาะแสวงหาข่าวความเคลื่อนไหวของข้าศึกมารายงานต่อเจ้าหน้าที่ของเรา นอกจากนั้นยังจะต้องรักษาความสงบ รักษาความสามัคคีในระหว่างคนไทยด้วยกัน ป้องกันคนขายชาติหรือคนต่างด้าวมิให้ก่อการร้ายขึ้นได้ ตลอดทั้งการใช้เวลาดูแลหน้าพยายามทำมาหากิน เก็บออมทรัพย์สินไว้ใช้ในเมื่อถึงคราวจำเป็น ในเมื่อจะต้องไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวแก่การรบและในเรื่องการอาชีพหรือการทำมาหากินนี้ ควรจะต้องเร่งกระทำแม้แต่ในยามปกติ

๒. จะต้องปฏิบัติจัดทำให้เป็นการขัดต่อประโยชน์ของประเทศข้าศึกที่ทำการรบกับประเทศไทยนั้น อาจเป็นการปกปิดความลับในราชการหรือป้องกันจารกรรม ป้องกันและปราบปรามพวกแผนกที่ ๕ หรือเตรียมการไว้ต่อต้านข้าศึกทุกวิถีทางถ้าหากถูกรุกรานโดยทางใดก็ตามก็จะต้องกระทำการขัดขวางหรือก่ออุปสรรคขวางกั้นข้าศึกมิให้ได้รับความสะดวก ในกรณีขัดขวางก่ออุปสรรคขวางกั้นมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวกนั้น จะต้องพิจารณาจัดการทำลายสิ่งซึ่งจะอำนวยประโยชน์แก่ข้าศึกได้ใช้หรืออาศัยนั้นให้เสียให้สิ้น สิ่งเหล่านั้นจะเป็นของตนหรือของผู้อื่น หรือของราชการก็ทำลายได้โดยไม่มีผิด สิ่ง

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) สร.๐๒๐๑.๙๘/๒ คำบรรยาย เรื่องหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ โดยหลวงบรรณสารประสิทธิ์ แห่งกระทรวงมหาดไทย.

กล่าวนี้ได้แก่เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปโภค บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สัตว์พาหนะ และสิ่งของต่างๆ รวมทั้งยานพาหนะและทางคมนาคมด้วย^๑

หลวงบรรณสารประสิทธิ์ ได้บรรยายถึงหน้าที่ของคนไทยในเวลารบตามความสำคัญของมาตราต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติ ดังนี้

ในมาตรา ๔ คนไทยคนใดล่วงรู้แผนการ ฐานที่ตั้ง การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกำลังคน กำลังอาวุธ การเงินหรือการอื่นใดทำนองที่กล่าวมานี้ของข้าศึก ให้ผู้นั้นรายงานต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารหรือฝ่ายปกครองโดยมิชักช้า ในมาตรานี้มีข้อสังเกตได้ว่า ข้าราชการหรือการล่วงรู้ตามมาตรานี้จะเป็นการรู้เห็นด้วยตนเองหรือเพียงแค่ได้ยินการบอกเล่าซึ่งมีเหตุผลพอเชื่อได้ก็นับว่าเป็นข้อที่จะต้องรายงานทั้งสิ้นและการจารกรรมหรือพวกแนวที่ ๕ นับอยู่ในการอื่นใดที่จะต้องรายงานทั้งสิ้น

ในมาตรา ๕ ว่าด้วยคนไทยทุกคนต้องกระทำการต่อต้านข้าศึก ต้องต่อต้านทุกวิถีทางด้วยกำลังอาวุธ กำลังทรัพย์ หรือด้วยกำลังอื่นใด ตามคำสั่งของทางราชการ ซึ่งอาจเป็นคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจก็ได้ เมื่อสั่งการอย่างใดแล้วจะต้องกระทำตามคำสั่งนั้น ไม่มีการอุทธรณ์คัดค้านโต้แย้งอย่างใดได้

ในมาตรา ๖ เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงการต่อต้านหรือป้องกันขัดขวางก่ออุปสรรคต่างๆ มิให้ข้าศึกได้รับความสะดวกนั้น อาวุธหรือเครื่องมือหรือสิ่งใดก็ตาม ที่พลเมืองของเราพอจะใช้เป็นสิ่งที่ทำลายข้าศึกซึ่งมารุกรานเรา ก็ยอมชอบที่จะใช้สิ่งนั้นได้

ในมาตรา ๗ เป็นบทบัญญัติโทษคนไทยที่ฝ่าฝืนหรือละเลยไม่ปฏิบัติ ตามที่กล่าวไว้ในมาตราที่ ๔ หรือมาตรา ๕ ซึ่งมีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต กับทั้งให้ริบทรัพย์สมบัติส่วนตัวของผู้กระทำความผิดเสียให้สิ้นด้วย

จากคำบรรยายของหลวงบรรณสารประสิทธิ์ เรื่อง หน้าที่ของคนไทยในเวลารบ แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลต้องการทำความเข้าใจกับประชาชนถึงหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองของชาติ และให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองในเวลาที่ประเทศมีภัยสงคราม โดยให้ยึดถือว่าเป็นหน้าที่ของตน และให้คอยสอดส่องสำรวจดูพฤติกรรมของพวกแนวที่ ๕ ในเรื่องของพวกแนวที่ ๕ นี้ หลวงบรรณสารประสิทธิ์ ได้กล่าวถึงการเข้ามาของพวกแนวที่ ๕ ว่ามีลักษณะการเข้ามาภายในประเทศอย่างไร เมื่อเข้ามาแล้วพวกแนวที่ ๕ จะมีพฤติกรรมอย่างไร

จากการที่รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับเคลื่อนไหวของ “แนวที่ ๕” ซึ่งหมายถึง คนคอยเข้ามาสืบความลับให้แก่ประเทศที่เป็น “ศัตรู” กับรัฐบาลไทยซึ่งในขณะนั้นก็คงมีกลุ่มสัมพันธมิตร ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ รวมถึงฝรั่งเศส น่าจะทำให้บาทหลวงฝรั่งเศสได้รับผลกระทบจากการประกาศ

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) สร.๐๒๐๑.๙๘/๒ คำบรรยาย เรื่องหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ โดยหลวงบรรณสารประสิทธิ์ แห่งกระทรวงมหาดไทย.

นโยบายดังกล่าว จึงถูกทางรัฐบาลไทยคอยติดตามความเคลื่อนไหว จับกุมและลงโทษ อาจเห็นได้จาก รายงานการติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จากนายจันท จเรินชัย ปรีวัตรว ข้าหลวงประจำจังหวัด นครพนม ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้รายงานเกี่ยวกับการสำรวจ จำนวนราษฎรที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และการติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่ นับถือคริสต์ศาสนา ความว่า

...ได้สั่งดำเนินการสำรวจวัดโรมันคาทอลิกทั่วทุกแห่งพร้อมกับจำนวนราษฎรที่นับถือโรมันคาทอลิก ว่าเป็นไทยและคนต่างด้าวจำนวนเท่าเท่าใดแต่ละแห่ง เมื่อทราบจำนวนอันแน่นอน ได้วางนโยบายทั้งกรม การอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาลและคณะสงฆ์ ออกชี้แจงอบรมสั่งสอนให้สำนึกจักชาติ ศาสนา ประจำชาติไทยตามแหล่งที่มีคริสต์ศาสนิกชน....จังหวัดได้ดำเนินการทางฝ่ายปกครองและติดต่อราษฎร โดยตรงอย่างใกล้ชิด เพื่อสอดส่องและอบรมขัดเกลานิสัยให้เป็นพลเมืองของชาติ...^๑

จะเห็นได้ว่าการประกาศรัฐนิยมและพระราชบัญญัติหน้าที่คนไทยในเวลารบ ได้ส่งผลกระทบ ต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเพราะทำให้ถูกควบคุม ติดตามความเคลื่อนไหว ต่างๆ จากรัฐบาลและหากมีการดำเนินการสิ่งใดที่รัฐบาลเห็นว่าไม่เหมาะสมก็อาจจะถูกจับกุมและลงโทษ ได้ ทำให้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสไม่สามารถดำเนินการกิจการต่างๆ ได้อย่างสะดวกเหมือนเช่นเดิม

๔.๒. การดำเนินการเพื่อลดบทบาทของบาทหลวงที่มีต่อชุมชนคาทอลิก

บาทหลวงเป็นบุคคลที่ทำให้คริสต์ศาสนาสืบทอดต่อเนื่องกันมาได้อย่างดีในฐานะสื่อกลาง ระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์^๒ โดยมีหน้าที่ประกอบพิธีมิสซาและเผยแผ่คำสั่งสอนทางคริสต์ศาสนาให้แพร่หลาย อีกทั้งยังมีหน้าที่อบรมสั่งสอนความเชื่อทางคริสต์ศาสนาแก่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาให้ยึดมั่นในหลักความเชื่อที่ถูกต้องตามหลักความเชื่อของคริสต์ศาสนา และติดตามการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาว่านำหลักความเชื่อมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหรือไม่^๓ ทำให้บาทหลวงเป็นผู้ที่มีอำนาจในการปกครองดูแลชุมชนคาทอลิก บาทหลวงสามารถลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนหลักความเชื่อและข้อปฏิบัติที่ชาวคริสต์ต้องปฏิบัติตามรวมถึงบิดามารดาของผู้ที่ฝ่าฝืนด้วย เช่นการฝ่าฝืนไปแต่งงานกับคนต่างศาสนาหรือชายและหญิงที่อยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่ได้ประกอบพิธีทางศาสนา จะมีโทษและโทษนี้รวมไปถึงบิดาและมารดาของผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามด้วย โดยผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามพร้อมทั้งบิดาและมารดาไม่สามารถเข้าร่วมพิธีมิสซาได้จนกว่าผู้ฝ่าฝืนข้อห้ามพร้อมทั้งบิดาและมารดาจะไปสารภาพผิดต่อบาตรหลวงและจะ

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑). มท ๓.๑.๒.๑๐/๖ การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จากข้าหลวง ประจำจังหวัดนครพนม ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕.

^๒ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๙). ศาสนาคริสต์. หน้า ๒๗๓.

^๓ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๒๙). เล่มเดียวกัน. หน้า ๒๙๕.

ถูกลงโทษ กล่าวคำขอโทษต่อหน้าทุกคนในโบสถ์แล้วจึงจะร่วมพิธีมิสซาได้ปกติ แต่ถ้าไม่ยอมสารภาพผิด ต่อบาทหลวงก็ไม่สามารถร่วมพิธีมิสซาได้ และเมื่อเสียชีวิตลงบาทหลวงจะไม่ประกอบพิธีทางศาสนา ห้าม นำศพเข้าไปในโบสถ์ และห้ามฝังศพในสุสานของโบสถ์ ญาติผู้ตายต้องจัดทำพิธีฝังศพตนเองและนำศพ ไปฝังนอกป่าช้า^๑ นอกจากนี้ยังต้องยึดถือตามข้อห้ามที่ทางศาสนจักรกำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัดด้วย เช่น ห้ามดูลิเกและละคร ห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ทุกวันศุกร์ ห้ามเข้าร่วมพิธีกรรมของศาสนาอื่น เป็นต้น

บาทหลวงจึงเป็นผู้ที่อำนาจและอิทธิพลต่อชีวิตและจิตใจ ของคริสตชนที่อยู่ในชุมชนคาทอลิก เป็นอย่างมาก กลุ่มคณะบาทหลวงที่ดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอยู่ในประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. ๒๔๔๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๗ ประกอบด้วย ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก เป็นกลุ่มบาทหลวงชาวฝรั่งเศส สังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส รับผิดชอบดูแลเขตมิสซังสยามและมิสซังลาว (ท่าแร่-หนองแสง) มีจำนวน ๒๔ ท่าน

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มบาทหลวงชาวไทย สังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส รับผิดชอบดูแลเขตมิสซังสยามและมิสซังลาว (ท่าแร่-หนองแสง) มีจำนวน ๓๕ ท่าน

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มบาทหลวงสัญชาติอิตาลี สังกัดคณะซาเลเซียน รับผิดชอบดูแลเขตมิสซังราชบุรี มีจำนวน ๔๐ ท่าน

นอกจากจะมีกลุ่มบาทหลวงตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ภายใต้การทำงานของมิสซังสยามที่อยูในการดูแลของมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ยังมีนักบวชชายและหญิงจากคณะต่างๆ เข้ามาช่วยเหลืองานมิสซังสยามในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา เช่น คณะภราดาเซนต์คาเบรียล, คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร, คณะภคินีคณะอัครสุลินแห่งสหภาพโรมันและคณะภคินีผู้ไม่สวมรองเท้า คณะพระนางพรหมจารีมารีแห่งภูเขาคาร์เมล

เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า กลุ่มคณะบาทหลวงทั้ง ๓ กลุ่ม กลุ่มบาทหลวงที่สังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสจะเป็นกลุ่มบาทหลวงที่มีขนาดใหญ่ที่สุด คือ มีบาทหลวงที่เป็นชาวฝรั่งเศสและบาทหลวงที่เป็นชาวไทย เขตพื้นที่รับผิดชอบดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาก็มีพื้นที่กว้างใหญ่มากกว่า กลุ่มของคณะบาทหลวงซาเลเซียน คือ กลุ่มบาทหลวงสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส นั้น จะมีพื้นที่รับผิดชอบในเขตภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนกลุ่มบาทหลวงจากคณะซาเลเซียน จะรับผิดชอบดูแลในพื้นที่ภาคตะวันตกและภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนงานรับผิดชอบในการดูแลกลุ่มคริสตชนนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าโบสถ์จะเป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ส่วนบาทหลวงชาวไทยนั้นจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยบาทหลวงฝรั่งเศสเท่านั้น ส่วนประมุขของมิสซัง

^๑จันทรแจ่ม สุตสวัสดิ์. (๒๕๕๐). ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทย คริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๕๐๔. หน้า ๗๔.

ในเขตมิสซังสยามและมิสซังลาว (ท่าแร่-หนองแสง) จะเป็นสังฆราชสังฆาติฝรั่งเศส ในเขตมิสซังราชบุรี เป็นสังฆราชสังฆาติอิตาลี

เมื่อเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนขึ้น ส่งผลให้รัฐบาลเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อพฤติกรรมของ บาทหลวง โดยเฉพาะบาทหลวงที่มาจากฝรั่งเศส เกรงว่าบาทหลวงสังฆาติฝรั่งเศสนี้จะคอยให้การ สนับสนุนฝรั่งเศสในทางลับ โดยอาศัยการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเป็นข้ออ้าง ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ ๓.๓.๑. รัฐบาลจึงได้มีการดำเนินนโยบายเพื่อลดบทบาทของกลุ่มคณะบาทหลวงในชุมชนคาทอลิก และ ควบคุมการเผยแผ่คริสต์ศาสนาด้วย รัฐบาลได้ดำเนินการเป็น ๒ ระยะ คือ

ระยะแรก ระหว่างเกิดข้อพิพาทอินโดจีน (พ.ศ.๒๔๘๓ – ๒๔๘๔)

ในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ เมื่อฝ่ายฝรั่งเศสส่งเครื่องบิน ๕ ลำมาโจมตีและทิ้งระเบิดที่ นครพนมมีประชาชนบาดเจ็บถึง ๖ คน และนับเป็นเหตุการณ์ที่นำไปสู่การปะทะกันอย่างรุนแรง ระหว่าง กองทัพไทยและกองทหารอินโดจีนฝรั่งเศส ในวันเดียวกันทางอธิบดีกรมตำรวจ คือ พล.ต. ต. อุดล อุดล เดชวรฐ ได้ออกหนังสือคั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดการชาวฝรั่งเศสในจังหวัดต่างๆ โดยคำสั่งมีเนื้อหาดังนี้

๑.คนเชื้อชาติฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในจังหวัดนครพนมมีจำนวนเท่าไร ตำรวจนครพนมควบคุม ตัว และบังคับให้ออกไปให้พ้นเขตแดนของประเทศไทยทางด้านอินโดจีนที่ใกล้ที่สุดภายใน ๒๔ ชั่วโมง โดย ไม่มีการผ่อนผันใดๆ ทั้งไม่เลือกว่าบุคคลนั้นๆ จะมีอายุ อาชีพ หรือกิจการงานใดๆ ทั้งสิ้น

๒.ให้คนเชื้อชาติฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในจังหวัดเชียงราย, น่าน, อุตรดิตถ์, เลย, หนองคาย, อุดรธานี, ขอนแก่น, นครพนม, สกลนคร, นครราชสีมา, อุบลราชธานี, มหาสารคาม, ร้อยเอ็ด, ศรีสะเกษ, สุรินทร์, บุรีรัมย์, ชัยภูมิ, ปราจีนบุรี, ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, จันทบุรี, ระยองและตราด ออกจากจังหวัดนั้นๆ ภายใน ๔๘ ชั่วโมง ไม่เลือกว่าบุคคลนั้นๆ จะมีอายุ อาชีพและกิจการงานใดๆ ทั้งสิ้น จะอยู่ในจังหวัดนั้นๆ ต่อไปไม่ได้ ถ้าฝ่าฝืนให้ควบคุมตัวส่งกรมตำรวจทันที

๓.ในจังหวัดต่างๆ ที่กล่าวแล้วในข้อ ๑ และ ๒ คนเชื้อชาติฝรั่งเศสจะอยู่หรือผ่านเข้าไป ไม่ได้ เว้นแต่ได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมตำรวจ

๔.ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป คนเชื้อชาติฝรั่งเศสจะเข้ามาอยู่หรือผ่านประเทศไทยไม่ได้ เว้นแต่ ผู้ซึ่งได้มีถิ่นอยู่ในประเทศไทยแล้ว กลับออกไปไม่เกิน ๑ ปี หรือได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมตำรวจเฉพาะ เรื่องเฉพาะราย^๑

ในวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ บรรดาบาทหลวงสังฆาติฝรั่งเศสได้เดินทางมายังกรุงเทพฯ ตามคำสั่งของกรมตำรวจ ส่วนใหญ่จะมาจากจังหวัดที่อยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก คือ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี ส่วนบาทหลวงสังฆาติฝรั่งเศสที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่มิสซังลาว จำนวน ๓๐

^๑บรรณานุกรม, (1941, มกราคม). มาอยู่ในพระนคร. สารสาสน์. 25(1). หน้า 48-49.

ท่าน และสังฆราชอังเยโล-มารีย์ แกวง ประมุขมิสซังลาว (ท่าแร่-หนองแสง) ได้ข้ามแม่น้ำโขงไปประจำอยู่ที่ฝรั่งเศสทั้งหมดยกเว้นตามคำสั่งเดียวกันนี้^๑ และได้แต่งตั้งบาทหลวงเปาโล ศรีนวล ศรีวรกุล เป็นอุปสังฆราช (Vicar general)^๒ ต่อมาสถานการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น สังฆราชแปร์รอส ประมุขแห่งมิสซังสยาม ได้แต่งตั้งบาทหลวงยอเยากิม เทพวันท์ ประกอบกิจ ดำรงตำแหน่งอุปสังฆราช (Vicar general) เพื่อทำหน้าที่บริหารมิสซังแทนสังฆราชตั้งแต่วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๓^๓ ส่วนบาทหลวงที่ถือสัญชาติฝรั่งเศสทั้งหมดได้เดินทางออกนอกประเทศในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๓^๔ โดยสังฆราชแปร์รอสได้เขียนจดหมายถึงอธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ความว่า

มิชชันนารีฝรั่งเศส ๑๓ ท่าน ถูกตำรวจจับกุมตัวเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน และถูกบังคับให้เดินทางมากรุงเทพฯ โดยไม่สามารถทำอะไรได้เลย เราตัดสินใจว่ามันจะดีกว่านี้มาก ถ้าพวกท่านจะเดินทางออกนอกประเทศชั่วคราวเพื่อไปอยู่ที่อื่นที่เป็นประโยชน์กว่า พวกท่านได้ออกเดินทางไปอยู่ในโคชินจีนและกัมพูชา ที่นั่นพวกท่านได้ทำงานอภิบาลในกลุ่มคนญวนและคนจีนตามภาษาที่พวกท่านเข้าใจ นอกจากนี้การดาเซนต์คาเบรียล ๑๓ ท่าน ได้รับคำสั่งห้ามทำการสอนเพราะพวกท่านเป็นชาวฝรั่งเศส ขณะเดียวกันก็ต้องเดินทางออกนอกประเทศ โดยเดินทางไปอยู่ที่สิงคโปร์และอินเดีย ภูมิภาคนี้เซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรและอูร์สุลิน สัญชาติฝรั่งเศสต้องเดินทางออกนอกประเทศเช่นเดียวกัน เพราะถูกห้ามทำการสอน^๕

จากคำสั่งดังกล่าวข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีความไม่ไว้วางใจบาทหลวงฝรั่งเศส จึงห้ามไม่ให้บาทหลวงสั่งสอนศาสนาและให้เดินทางออกนอกประเทศ คำสั่งในที่นี้รวมถึงชาวฝรั่งเศสและคนในบังคับฝรั่งเศสที่รับราชการในเมืองไทยด้วย ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับพิเศษ-ด่วนมากที่ ๘๔๘๓/๒๔๘๓ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ ความตอนหนึ่งว่า “ด้วยความตึงเครียดเกี่ยวกับการเมืองระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสทวียิ่งขึ้น ซึ่งคาดว่าจะไม่สามารถปรองดองกันได้ด้วยดี เพื่อความปลอดภัยและความสงบสุขประเทศชาติ ให้สั่งพักราชการข้าราชการชาวฝรั่งเศสหรือบังคับฝรั่งเศสตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป”^๖

^๑บรรณานุกรม, (1941, มกราคม). มาอยู่ในพระนคร. สารสาสน์. 25(1). หน้า 48.

^๒ดาเนียล ขวัญ ถิ่นวัลย์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูลและการดำเนินงาน**. หน้า ๒๑.

^๓บรรณานุกรม, (1941, กุมภาพันธ์). แต่งตั้งผู้แทน. สารสาสน์. 25(2). หน้า 106.

^๔บรรณานุกรม, (1941, กุมภาพันธ์). มิสซังกรุงเทพฯ. สารสาสน์. 25(2). หน้า 106.

^๕จดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึง อธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1941.

^๖สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) ศธ. ๑๕.๓/๓ เรื่อง ให้จัดการกับข้าราชการชาวฝรั่งเศสหรือบังคับฝรั่งเศสเพื่อออกจากงานที่รัฐบาลจ้าง วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๓.

จากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสได้ส่งผลกระทบให้รัฐบาลไทยไม่ไว้วางใจบาทหลวงฝรั่งเศสจึงได้มีนโยบายผลักดันบาทหลวงเหล่านี้ออกจากประเทศไทย ส่งผลให้ชุมชนคาทอลิกในเมืองไทยขาดผู้นำทางจิตวิญญาณ ไม่มีที่พึ่ง โดยนโยบายของรัฐบาลนอกจากจะต้องการป้องกันไม่ให้บาทหลวงฝรั่งเศสเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศแล้ว นโยบายดังกล่าวอาจจะมุ่งหวังส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเมืองไทย ที่ต้องการให้คนไทยทุกคนหันมานับถือพระพุทธศาสนาอีกด้วย เนื่องจากเมื่อมีการผลักดันบาทหลวงฝรั่งเศสออกไปจากชุมชนคาทอลิกแล้ว รัฐบาลไทยก็สามารถที่จะเข้าไปโน้มน้าวให้กลุ่มคริสตชนเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้มอบหมายให้หน่วยงานราชการท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ตามหนังสือรายงานการติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก ของนายจันท จเรินชัย ปรีวัตร ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่ได้รายงานเหตุการณ์หลังจากที่บาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศสได้เดินทางออกไปแล้ว ว่า

เมื่อเหตุการณ์ทางชายแดนได้ทวีความคับขันยิ่งขึ้นและกระทรวงได้สั่งให้เนรเทศพวกชนชาติฝรั่งเศสออกนอกประเทศแล้วนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและทางคณะสงฆ์ได้เข้าดำเนินการรวบรวมพวกคริสต์ศาสนามาชี้แจงให้ทราบและสอบถามความสมัครใจตามจำนวนที่สำรวจไว้แล้วนั้น ต่างก็พร้อมที่จะเลิกนับถือศาสนาโรมันคาทอลิกรับรองจะรับเอาศาสนาพุทธปฏิบัติต่อไปโดยทั่วกัน กรมการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประจำบาลและคณะสงฆ์ ออกชี้แจงอบรมสั่งสอนให้สำนึกรู้จักชาติ ศาสนาประจำชาติตามแหล่งที่มีคริสตศาสนิกชน^๑

รายงานนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลสามารถโน้มน้าวให้คริสตชนเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาได้ภายหลังจากที่มีการผลักดันบาทหลวงฝรั่งเศสออกไป จากคำบอกเล่าของนายประเวท ภารนันต์ ข้าราชการครู โรงเรียนวัดบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เล่าถึงสถานการณ์ภายหลังจากบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศสได้เดินทางออกไปจากประเทศไทยแล้ว ที่ได้ถูกทางราชการท้องถิ่นโน้มน้าวให้ละทิ้งคริสต์ศาสนา ความว่า

นายอำเภอบางเลนมาพบผม [นายประเวท] ที่บ้าน ที่บางภาษี เพื่อขอรับรองให้ทั้งศาสนา และทำให้พวกคริสตังละทิ้งศาสนาตาม โดยเฉพาะรองผู้ว่าราชการกล่าวว่า ผมไม่มีปัญหาอะไรกับพวกคาทอลิก แต่ผมได้รับคำสั่งอย่างเป็นทางการให้ทำให้พวกท่านละทิ้งศาสนาให้ได้ พิธีกรรมอย่างหนึ่งถูกจัดเตรียมไว้ที่จังหวัดนครปฐมในวันมาฆบูชา

๒-๓ วันก่อนที่กำหนด นายอำเภอกลับมาพบผม [นายประเวท] ที่บางภาษี และขอทราบผล ผมตอบว่าเขาว่าล้มเหลวทั้งเพ ในที่สุด นายอำเภอให้ผมสัญญาว่าผม [นายประเวท] จะแนะนำกับพวกคริสตัง เวลา ๙ โมงเช้า ตามวันที่กำหนด ด้านหน้าโบสถ์หลังใหญ่ พวกเราไปที่นั่นและพวกเราได้

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๒.๑๐/๖ เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จากข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึง ปลัดกระทรวงมหาดไทย วันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕.

เผชิญหน้ากับพวกคริสตังจากบางเลน คริสตังบางคนจากหนองหิน และโดยเฉพาะคริสตังกลุ่มใหญ่
จากนครชัยศรี

ในทันทีทันใด พวกเจ้าหน้าที่ที่แสนน่ารักได้ล้วงหน้ามาก่อน แต่ละคนได้แจกดอกไม้แก่พวกเรา
คนละหนึ่งช่อและเทียน พวกเขายกบอกว่า พวกเราจะพาพวกท่านเข้าไปภายในโบสถ์ มีผู้ว่าราชการจังหวัด
ที่จะปราศรัยกับพวกท่านด้วยตนเอง พวกเราจะบอกพวกท่านว่า ต่อไปพวกท่านจะต้องทำอะไร ให้นั่งลง
ให้ลุกขึ้น ให้คุกเข่า ฯลฯ ไม่ต้องกลัวอะไรทั้งสิ้น

เมื่อเข้าไปภายใน พวกเราเห็นอะไร พระพุทธรูปองค์ใหญ่ตั้งอยู่ มีดอกไม้ประดับ จุดเทียน
สว่างไสว ด้านหน้าพระพุทธรูป ท่านสมภารของนครปฐมนั่งอยู่ในที่นั่งของท่าน ห้อมล้อมด้วยพระ
ภิกษุจำนวนหนึ่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดนั่งอยู่กลางพระอุโบสถ

เมื่อทุกคนได้เข้ามาแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดเริ่มปราศรัยว่า พวกท่านเป็นคนไทย พวกท่าน
ต้องปฏิบัติตามศาสนาของคนไทย คือ ศาสนาพุทธ แล้วเขาด่าแข่งพวกคาทอลิก ด่าศาสนาคาทอลิก
ด้วยคำพูดแสนหยาบคาบ สำหรับเรื่องนี้ข้าพเจ้า [นายประเวท] ไม่เขียนรายงานไว้ ณ ที่นี้ หลังจาก
นั้นเขาเชิญพวกเราให้คุกเข่า คลานเข้าไปถึงหน้าพระพุทธรูปตามประเพณีไทย ให้กราบไหว้นมัสการ
ถวายพานพุ่มดอกไม้และจุดเทียนเป็นการสักการะ

พวกคริสตังเหล่านี้ได้คุกเข่า เมื่อเห็นเช่นนั้น พวกเราคริสตังจากบางภาษีรู้สึกขุ่นลุก พวกเรา
อยากทำให้พวกเราละทิ้งศาสนาจริงหรือ พวกเราจะทำอะไรดี ผม [นายประเวท] พูดกับพวกเราว่า
ให้พวกท่านทำตามผม และพวกเราก็ลุกขึ้นยืน ขณะที่คนอื่นคลานเข้าไปหาพระพุทธรูปและกราบต่อหน้า

เมื่อพวกเราได้ปฏิเสธความเชื่อของพวกเราอย่างสิ้นเชิง ผู้ว่าราชการจังหวัดและพวกเจ้าหน้าที่
เชิญชวนพวกเราให้ทำตามพวกเขา พวกเราปฏิเสธเด็ดขาด พวกเขาด่าพวกเราเหมือนท่าผีที่กระหน่ำ
ใส่พวกเรา พวกเราออกมาจากห้องประชุม ทุกคนชื่นชม

ทันทีที่ออกมาข้างนอก พวกตำรวจและฝูงชนตะโกนด่าและข่มขู่พวกเราเสียงเอ็ดอึง เมื่อเห็นเช่น
นั้น พวกเรารีบมองหาของพวกเราและออกวิ่งไปเพื่อไปหลบภัยที่หนองหิน ข้าพเจ้า [นายประเวท] ถูก
บังคับให้ลาออกจากการเป็นครู^๑

ตามคำบอกเล่าดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลไทยที่จะเปลี่ยนผู้นับถือคริสต์
ศาสนาให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาโดยใช้ทั้งวิธีการชักจูงให้เลิกนับถือศรัทธาและการทำให้เกิดข้อเสีย
ของผู้นับถือคริสต์ศาสนา ซึ่งเมื่อไม่ได้ผลก็มีการกดดันทำให้กลุ่มผู้นับถือคริสต์ศาสนารู้สึกว่าไม่สามารถ
อยู่ในพื้นที่นั้นได้ สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการที่จะเปลี่ยนผู้
นับถือคริสต์ศาสนาให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาใน
สังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

^๑คำบอกเล่าของนายประเวท ภาวนันต์ อ่างใน สุรัชย์ ชุ่มศรีพันธุ์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **นักโทษ..นักบุญ วี
กรรม จิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ บุญราศินีโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี**. หน้า ๗๓-๗๕.

ในคำบอกเล่าของนายสนั่น เอี้ยวสิริ ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถึงการเข้าของหน่วยงานราชท้องถิ่นที่เข้ามาในน่านาวจิตใจกลุ่มคริสตชนให้ละทิ้งคริสต์ศาสนาแล้วเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาโดยวิธีการบีบบังคับ

เมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีน ข้าพเจ้า [นายสนั่น] อยู่ที่บางคล้า ได้ถูกทางการอำเภอเรียกไปประชุมพร้อมกับพวกคริสตังทั้งหมดของวัดโรมันคาทอลิกบางคล้า ท่านมหาบุญชู นำเอาบัญชีรายชื่อขึ้นมาเรียก บัญชีนั้นเอามาจากไหนหรือใครทำไม่ทราบ การประชุมนี้นายอำเภอเป็นผู้กล่าวอบรม มีใจความว่า เราเป็นไทย ต้องเป็นไทยทั้งเลือดเนื้อเชื้อไขและจิตใจ มีตอนหนึ่งนายอำเภอได้คัดค้าน ๒-๓ คำ นายอำเภอหาว่าเป็นแนวที่ ๕ ทุกคนจึงต่างเจียบบหมด การประชุมคราวนี้เสร็จตอนกลางวัน ครั้งต่อไป ประชุมอบรมกันตอนบ่าย และประชุมอยู่ทุกวันประมาณ ๑ เดือน ในการอบรมครั้งที่ ๑ นั้น ใจความก็คือ ต้องการให้เปลี่ยนศาสนาเป็นพุทธศาสนา ถ้ามีจะนั้นก็ไม่ใช่ไทยแท้และไม่รักชาติไทย ครั้งนั้นมีคริสตัง ๓ คน ยอมโอนศาสนา คือเข้าไปทำพิธีในโบสถ์ แล้วก็ไม่ต้องมาประชุมอีก ทั้ง ๓ นี้คือ นางปิ่น นางแฉล้ม นางหอม ในคราวต่อไป มาก็ต้องไปรับการอบรมทุกครั้ง ใจความที่อบรมก็ทำนองเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น^๑

ในหนังสือขอลาออกแม่กองปกครองบริเวณวัดและโรงเรียนนิกรลัทธิ ของนายเงิน ตรีสถาน ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดพิษณุโลก ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายจากข้าหลวงประจำจังหวัดพิษณุโลก ให้มาทำหน้าที่ปกครองบริเวณวัดและโรงเรียนนิกรลัทธิ ปัจจุบันคือ โรงเรียนเซนต์นิโกลาส ความว่า

ด้วยเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๓ ขณะพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส ทางจังหวัดได้เรียกตัวข้าพเจ้า [นายเงิน] มาแจ้งนโยบายของรัฐบาลให้ข้าพเจ้า [นายเงิน] ชาบ และขอให้ข้าพเจ้า [นายเงิน] เป็นผู้ดำเนินการร่วมมือกับจังหวัดเป็นการภายใน เมื่อข้าพเจ้าชาบดังนี้ ข้าพเจ้า [นายเงิน] ก็ยินดีปฏิบัติตามทุกประการ เพื่อเป็นการสนองคุณประเทศชาติ ทางจังหวัดได้แต่งตั้งข้าพเจ้า [นายเงิน] เป็นแม่กองปกครองบริเวณวัดและโรงเรียนนิกรลัทธิ ตามหนังสือที่ ๑๖๒๓/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ ก็ได้ดำเนินงานอันสำคัญเป็นอันเสร็จสิ้น ไปได้โดยเรียบร้อยตามหนังสือลัทธิกระทรวงมหาดไทยและคำสั่งด้วยวาจาของข้าหลวง คือ

(ก) ได้ทำลายวัดตลอดจนการทำลายเครื่องหมายต่างๆ ในการประกอบพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาโรมันคาทอลิกให้หมดสภาพเป็นวัด

(ข) รวบรวมราษฎรที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกมานับถือพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ

(ค) ให้ยึดโรงเรียนเดิมไว้เป็นเครื่องบังเหตุการณ์^๒

^๑ คำบอกเล่าของนายสนั่น เอี้ยวสิริ อ้างใน สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **นักโทษ..นักบุญ วิกรรมจิตตารมณ์ และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ บุญราศินีโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี**. หน้า ๘๒-๘๓.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๙ เรื่อง วัดโรมันคาทอลิก จังหวัดพิษณุโลก วันที่ ๙ - ๓๐ กันยายน ๒๔๘๗.

จากหลักฐานที่แสดงมานี้ สะท้อนให้เห็นได้ว่า รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับนโยบายการเปลี่ยนศาสนาของผู้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา โดยอาศัยสถานการณ์ข้อพิพาทอินโดจีน เป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินนโยบาย เริ่มจากการผลักดันบาทหลวงฝรั่งเศสให้เดินทางออกจากประเทศไทยด้วยเหตุผลของการไม่ไว้วางใจที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ และเมื่อบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศสไม่ได้อยู่ในประเทศไทยแล้ว ตามคำสั่งของกรมตำรวจที่ให้เดินทางออกนอกประเทศภายใน ๒๔ ชั่วโมง ทำให้ชุมชนคาทอลิกขาดผู้นำ รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐท้องถิ่นเข้าไปดำเนินการโน้มน้าวจิตใจหากพื้นที่ใดดำเนินการไม่สำเร็จก็มีการกดดันทำให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาไม่สามารถอยู่ในพื้นที่ได้ ซึ่งสะท้อนความเข้มงวดและความจริงจังของนโยบายการสร้างชาติ พระพุทธศาสนาในสังคมไทยของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ารัฐบาลจะสามารถขจัดบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศสให้ออกไปจากชุมชนคาทอลิกได้ แต่ก็เป็นการเปิดช่องทางให้บาทหลวงชาวไทยและบาทหลวงสัญชาติอิตาลีเลียนเข้าไปมีบทบาทแทนในชุมชนคาทอลิกทำให้บทบาทมิสซังโรมันคาทอลิกยังไม่หมดไปจากสังคมไทย รัฐบาลก็ตระหนักถึงปัญหานี้เช่นเดียวกัน ในระยะที่สอง ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๗ หลังการเกิดข้อพิพาทอินโดจีน รัฐบาลจึงได้มีการวางระเบียบการสอนคริสต์ศาสนาออกมา เพื่อเป็นการกีดกันบาทหลวงชาวไทยและบาทหลวงสัญชาติอิตาลีเลียน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและเข้าไปดูแลชุมชนคาทอลิกได้เหมือนแต่ก่อน

ระยะที่สอง ภายหลังข้อพิพาทอินโดจีน (พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๗)

ในขณะที่สถานการณ์ตามแนวชายแดนไทย-อินโดจีนฝรั่งเศส อยู่ในภาวะตึงเครียด ญี่ปุ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสที่ขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ ได้ตกลงให้หยุดยิงในวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔ จนนำไปสู่การลงนามในอนุสัญญาฉบับเต็มที่เกี่ยวข้อง ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๔ การลงนามในอนุสัญญาฉบับนี้มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสฟื้นคืนมา ถึงแม้ว่าระดับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศจะดีขึ้น แต่สถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาภายในประเทศไทยกลับไม่ได้ลดความรุนแรงลง รัฐบาลไทยยังคงดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนาอยู่อย่างเดิม เพียงแต่กลุ่มเป้าหมายที่รัฐบาลให้ความสำคัญนั้น กลับเป็น บาทหลวงชาวไทยเอง เพราะเมื่อบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศสได้เดินทางออกจากประเทศไทยจนหมดแล้ว คงเหลือแต่สังฆราชแปร์รอส ประมุขมิสซังสยาม เท่านั้นที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย สังฆราชแปร์รอสจึงได้มอบหมายให้บาทหลวงชาวไทยเข้าไปทำหน้าที่ในการดูแลกลุ่มคริสตชนแทน บาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศส

เมื่อบาทหลวงชาวไทย ได้เข้าไปดูแลกลุ่มผู้นับถือคริสต์ศาสนาในชุมชนคาทอลิก รัฐบาลจึงแสดงความไม่พอใจต่อกลุ่มบาทหลวงชาวไทย ที่อาจจะปลุกปั่นกลุ่มคริสตชนให้ต่อต้านนโยบายของรัฐบาลได้ รัฐบาลจึงได้สั่งการให้หน่วยงานราชการท้องถิ่นคอยติดตามดูแลเคลื่อนไหวของบาทหลวงชาวไทย แล้วให้รายงานไปยังกระทรวงมหาดไทย ทางกระทรวงมหาดไทยได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์หลังกรณีพิพาทอินโดจีน ว่า

เรื่องเกี่ยวกับการขยายตัวการสอนศาสนาโรมันคาทอลิกตามหัวเมืองหลังกรณีพิพาทแล้ว กระทรวงมหาดไทยก็ได้เอาใจใส่สอดส่องอยู่ กระทรวงมหาดไทยคาดหมายไว้ว่า จะมีบาทหลวงชาวพื้นเมืองเป็นเครื่องมือของบาทหลวงฝรั่งนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะคิดหุ้ดยั้งหรือป้องกันการกระทำของบาทหลวงชาวพื้นเมืองก่อน^๑

ความหวัดวิตกของรัฐบาลที่มีต่อบาทหลวงชาวไทย นั้นส่งผลให้บาทหลวงชาวไทยไม่สามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลกลุ่มคริสตชนในชุมชนได้สะดวก เพราะว่าเมื่อจะเข้าไปในเขตชุมชนคาทอลิกนั้นจะต้อง ทำเรื่องขออนุญาตต่อหน่วยงานราชการท้องถิ่น คือ กรมการอำเภอ เมื่อกรมการอำเภออนุญาตแล้วจึงสามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ได้และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ^๒

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทางยุโรป ประเทศไทยได้ประกาศจุดยืนความเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ในวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒^๓ ต่อมาได้ทำสัญญาไม่รุกรานกับประเทศฝรั่งเศส อังกฤษและญี่ปุ่น ในวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓^๔

วันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นได้ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยการชิงโจมตีฐานทัพเรือของสหรัฐที่อ่าวเพิร์ล ฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) และได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เช่น จังหวัดสงขลา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น โดยญี่ปุ่นได้ยื่นคำขาดกับรัฐบาลไทยให้เลือกปฏิบัติ^๕ ข้อดังนี้

^๑หนังสือกระทรวงมหาดไทย ฉบับเฉพาะที่ ๒๐๓๕๒/๒๔๘๕ เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๘๕.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๔ เรื่อง ระเบียบการอนุญาตให้ประชุมสอนศาสนาโรมันคาทอลิก วันที่ ๑๑ กันยายน - ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๕.

^๓ประกาศพระบรมราชโองการ ให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช ๒๔๘๒. (๒๔๘๒, ๕ กันยายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๖ ภาค ๑ หน้า ๘๔๗-๘๔๙.

^๔คำแถลงการณ์ สุนทรพจน์ และเอกสารโต้ตอบในการลงนามสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับฝรั่งเศส และอังกฤษกับการลงนามสนธิสัญญาเจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่น. (๒๔๘๓, ๑๒ มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๘ ภาค ๒ หน้า ๘๒๘-๘๕๐.

๑.ให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทย

๒.ให้ประเทศไทยร่วมรบ เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น

๓.ให้ประเทศไทยเข้าร่วมรบโดยเข้าเป็นภาคีในสัญญาไตรภาคี^๑

ประเทศไทยประกาศยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทยไปยังพม่า ในวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ และในเวลาต่อมาจึงได้ประกาศเข้าร่วมในสงครามโดยเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ในวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ และต่อมารัฐบาลไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๕

การที่ประเทศไทยประกาศเข้าร่วมสงครามโลกโดยอยู่ข้างฝ่ายอักษะ ที่ประกอบไปด้วย ประเทศเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น ส่งผลสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิตาลีให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และส่งผลต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อบาทหลวงฝรั่งเศสต้องเดินทางออกประเทศตามคำสั่งของกรมตำรวจเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓ แล้วนั้น บาทหลวงชาวไทยก็ถูกรัฐบาลกีดกัน ขัดขวางไม่ให้เข้าไปทำหน้าที่ดูแลกลุ่มคริสตชนในชุมชนได้อย่างสะดวก จึงทำให้กลุ่มคริสตชนอยู่ในภาวะระส่ำระสาย มีคริสตชนหลายคนเกรงอิทธิพลของข้าราชการท้องถิ่นจึงยอมเปลี่ยนศาสนาจากคริสต์ศาสนามานับถือพระพุทธศาสนา

ถึงแม้ว่าบาทหลวงฝรั่งเศสจะต้องเดินทางออกนอกประเทศไทยไปแล้วนั้น แต่ยังคงมีบาทหลวงสัญชาติอิตาลีเดินทางลักลอบเข้ามาในเขตชายแดน ปกครองเขตมิสซังราชบุรี โดยมีสังฆราชปาซอดดี สัญชาติอิตาลี เป็นประมุขมิสซัง ยังคงรับผิดชอบการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอยู่ในบริเวณเขตภาคตะวันตก และภาคใต้ของประเทศไทย ดังนั้นทางสำนักวาติกัน เห็นว่ารัฐบาลไทยกีดกันบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศส แต่เมื่อรัฐบาลได้ประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยเลือกอยู่ข้างฝ่ายอักษะ จึงเท่ากับว่า รัฐบาลไทยจะต้องปฏิบัติกับคนสัญชาติอิตาลีในฐานะเป็นพันธมิตรต่อกันรัฐบาลไทยไม่ควรกีดกันและควรให้การสนับสนุนต่อบาทหลวงสัญชาติอิตาลีในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา

ตามที่ปรากฏในบันทึกการสนทนาระหว่างอัครราชทูตอิตาลีเลียนกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ที่อัครราชทูตอิตาลีเลียนแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาของรัฐบาล ว่า “ทูตอิตาลีเลียน ได้ปรารภ [จอมพล ป. พิบูลสงคราม] ว่า เวลานี้มีการแอนตี้ศาสนาโรมันคาทอลิกมากขึ้น และได้ถูกคนไทยรวมทั้งข้าราชการบางคนดูหมิ่นและเยาะเย้ย เช่น เวลาขึ้นรถไฟ ทูตเห็นว่า คนไทยออกจะเข้าใจผิด ศาสนาโรมันคาทอลิกนั้น มีหลายชาติด้วยกัน เมื่อไม่ชอบชาติ

^๑อ. พิบูลสงคราม (๒๕๑๘). จอมพล ป. พิบูลสงคราม. หน้า ๖๕๐.

*ดูรายละเอียดการเข้ามาของคณะบาทหลวงชาวอิตาลีได้ในบทที่ ๒

ฝรั่งเศส ก็ควรทำเฉพาะฝรั่งเศส”^๑ และได้มีโทรเลขจากเอกอัครราชทูต ประจำกรุงโรม หลวงสิริราชไมตรี (จรัส สิงหนณี) ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ แสดงความวิตกกังวลของสำนักวาติกันต่อสถานการณ์การต่อต้านศาสนาในประเทศไทย มีใจความว่า

สมณทูตพิเศษ (Papal Nuncio) ได้ยื่นหนังสือฉบับหนึ่ง กล่าวถึงความยากลำบากของพวกพระคาทอลิกและถึงการปฏิบัติแก่พวกคาทอลิกในประเทศไทยอย่างลำเอียง ทั้งนี้ ทางสันตปาปารู้สึกวิตกอย่างยิ่ง รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสันตปาปาขอเรียนให้รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทราบถึงเรื่องนี้ โดยเข้าใจว่าจะสามารถให้วัดและพระคาทอลิกดำเนินการต่อไปตามปกติเพื่อประโยชน์ของวัดและพระคาทอลิกและของรัฐด้วย พร้อมกันนี้ได้ชี้แจงว่า คณะบาทหลวงคาทอลิกนิกายซาเลเซียนยังคงปฏิบัติกิจวัตรแห่งศาสนาอยู่เช่นเคย^๒

สะท้อนให้เห็นว่าก่อนที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ กับฝ่ายอักษะนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเข้มงวดในการดำเนินนโยบายกดดันผู้เผยแผ่ศาสนาและผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาทุกกลุ่ม ดังนั้นจึงทำให้สำนักวาติกันพยายามเรียกร้องให้รัฐบาลผ่อนผันต่อคณะบาทหลวงซาเลเซียน ให้สามารถดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้สะดวกยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่ประเทศไทยเป็นพันธมิตรกับอิตาลีแล้ว

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ บาทหลวงยออาคิม เทพวันท์ ประกอบกิจ อุปสังฆราชมิสซังสยามจึงได้ขอบาทหลวงคณะซาเลเซียนจากมิสซังราชบุรีให้มาช่วยงานมิสซังสยาม และได้ทำสัญญาตกลงในเรื่องของขอบเขตการทำงาน ในวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔^๓ และต่อมาวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สำนักวาติกันจึงได้แต่งตั้งสังฆราชกาเยตาโน ปาซอตตี ประมุขแห่งมิสซังราชบุรี รับตำแหน่งเป็นผู้แทนของพระสันตะปาปาเป็นการชั่วคราว (Administration Apostolic) มีอำนาจในการดูแลมิสซังลาวและมิสซังราชบุรี^๔

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) กต. ๒.๔/๗๔ เรื่อง บันทึกการสนทนา สำหรับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) กต. ๒.๔/๗๔ เรื่อง โทรเลขจากทูตไทย ณ กรุงโรม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

^๓หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง หนังสือสัญญาตกลงในการปกครองพระศาสนาระหว่างบาทหลวงเทพวันท์ อุปสังฆราชแห่งมิสซังกรุงเทพฯ และบาทหลวงยวง กาแซตตา เจ้าคณะซาเลเซียนในประเทศไทย ลงวันที่ ๓ เมษายน ค.ศ. 1941.

^๔เดาเนียล ขวัญ ถิ่นวัลย์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). *อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูลและการดำเนินงาน*. หน้า ๒๘-๓๒.

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สำนักวาติกันได้พยายามเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติต่อบาพหลวงสัตวชาติอิตาเลียนในฐานะพันธมิตรต่อกันโดยผ่านทางรัฐบาลอิตาลี และให้รัฐบาลผ่อนผันต่อการดำเนินงานการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงซาเลเซียน ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องผ่อนผันให้คณะบาทหลวงซาเลเซียนสามารถดำเนินงานการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเขตมิสซังต่างๆ ได้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ประเทศต่อกันกับรัฐบาลของประเทศอิตาลี ตามที่ปรากฏอยู่ในหนังสือกระทรวงการต่างประเทศ ถึงรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย เรื่อง คณะบาทหลวงอิตาเลียนในประเทศไทย ลงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ มีใจความว่า

....เพื่อผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ประเทศของเราในภายหน้า เป็นการสมควรที่จะอนุโลมตามความต้องการของรัฐบาลอิตาลีในเรื่องนี้บ้าง ที่ได้รับขอให้ ความอารักขาแก่บาทหลวงอิตาเลียนต่อไป กระทรวงมหาดไทยจะพิจารณาเห็นทางใดที่จะผ่อนปรนหรือคิดหาวิธีการใดในอันที่จะให้เรื่องนี้เป็นที่เรียบร้อยได้ เพราะว่า ถ้ามีการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งไปในเรื่องนี้ ก็อาจจะทำให้เกิดความคิดเห็นเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งอาจจะให้เกิดผลสะท้อนอันไม่เป็นประโยชน์ขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในหมู่พวกนักหนังสือพิมพ์ในข้อที่ว่าได้มีการเป็นปรปักษ์ต่อศาสนาและการยุยงให้เกิดสังคมนิยมขึ้นในประเทศไทยและว่าเรื่องบาทหลวงคาทอลิกจำนวนเล็กน้อยนี้ไม่เป็นเรื่องสำคัญ ในเมื่อมีกิจการอื่นที่สำคัญกว่าในภายหน้า....^๑

จากหลักฐานที่แสดงมานี้ สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลต้องปฏิบัติตามคำร้องขอของรัฐบาลอิตาลี เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อกัน เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ รัฐบาลจึงได้มีการวางแผนทางตอนนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนาในระยะที่ ๒ เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์ด้านการเมืองกับรัฐบาลอิตาลี การดำเนินนโยบายต่อต้านคริสต์ศาสนาจึงเป็นไปในลักษณะแบบกลางๆ คือ รัฐบาลทำเพียงแค่ควบคุมไม่ให้เกิดการเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้ขยายพื้นที่ออกไปอีก โดยได้มีเสนอให้มีการวางระเบียบเกี่ยวกับการประชุมสอนศาสนา (ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา) ของคริสต์ศาสนิกชนขึ้นเพื่อเป็นการควบคุมและกีดกันบาทหลวงเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ความว่า

เรื่องเกี่ยวกับการสอนศาสนาโรมันคาทอลิก มีบัญชา ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีว่า [จอมพล ป. พิบูลสงคราม] การประชุมสอนศาสนาเช่นนี้ สมควรวางระเบียบไว้ให้ดี เรามีสิทธิที่จะกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญและไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายไทยห้ามไว้ ฉะนั้น เมื่อจะกีดกัน เราก็คงกีดกันได้เฉพาะกลางๆ เท่านั้น จะเอาอย่างเด็ดขาดไม่ได้ การที่ข้าหลวงนครพนมวางแผนทางให้ขออนุญาตก่อนมีการประชุมนั้นก็นับว่าเป็นระเบียบอย่างหนึ่ง เพราะอำนาจอยู่ที่เรา เราจะทำตามชอบใจไม่ได้ การที่เราจะวางระเบียบจะต้องทำอย่างละมุนละม่อม ให้เขาเห็นว่าเราทำด้วยความหวังดี ไม่ใช่เจตนาที่จะกีดกัน เป็นต้นว่า การที่ให้ขออนุญาตก่อนมีการประชุมนั้น ก็เนื่องจากเราต้องการให้ความสะดวกและอารักขา แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาการ

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๒.๑๐/๖ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ ม๑๑๗๒/๒๔๘๕ เรื่อง คณะบาทหลวงอิตาเลียนในประเทศไทย ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๘๕.

วางระเบียบนี้สมควรให้กรมตำรวจได้พิจารณาร่วมด้วย ว่าอย่างไรจึงจะรัดกุม และสมควรเพิ่มเติมอะไร ยิ่งไปกว่าต้องการขออนุญาตบ้าง^๑

ตามที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้มีการวางระเบียบการประชุมสอนคริสต์ศาสนา และได้อ้างถึงการวางระเบียบการประชุมสอนคริสต์ศาสนาของจังหวัดนครพนม แสดงว่ารัฐบาลไม่ได้มีการเตรียมการในเรื่องนี้ จึงได้ให้ระเบียบการประชุมในที่ต่างๆ ของจังหวัดนครพนมเป็นแนวทาง อาจจะแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลจะนาระเบียบข้อปฏิบัติที่ประกาศใช้ในจังหวัดนครพนมเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายต่อต้านคริสต์ศาสนาในระยะที่ ๒ ซึ่งในระเบียบการประชุมในที่ต่างๆ ที่ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนมได้จัดทำขึ้นมีจุดประสงค์เพื่อ ให้เป็นการเหมาะสมกับสถานการณ์ในยามที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะสงคราม และเป็นการป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อย^๒ มีระเบียบการปฏิบัติดังนี้

๑. ถ้าผู้ใดจะนัดประชุมทำกิจการใดๆ ในที่แห่งใด ให้รายงานมายังอำเภอท้องที่เพื่อเสนอขออนุญาตต่อจังหวัดเสียก่อน

๒. ทางอำเภอและจังหวัดจะได้พิจารณาว่าเห็นสมควรหรือไม่ และจะได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปรักษาความสงบเรียบร้อยตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ มาตรา ๙๓

๓. การประชุมเกี่ยวกับศาสนาโรมันคาทอลิก แม้จะมีสิทธิกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ แต่ก็ต้องกระทำโดยเปิดเผย และในสถานที่อันสมควร ไม่ใช่ประชุมกันในบ้าน ในเวลาค้าคื่นอันเป็นการผิดปกติของคนทั่วไปกระทำกัน

๔. ไม่ว่าการประชุมนั้นจะเพื่อกิจการใดๆ ดังกล่าวแล้ว จะต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน และถ้าหากผู้ใดฝ่าฝืนก็ย่อมจะมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๓๓๔ ข้อ ๒^๓

การวางระเบียบการประชุมสอนศาสนาที่ทางจังหวัดนครพนม เป็นผู้วางระเบียบปฏิบัติไว้ รัฐบาลจึงเห็นสมควรที่จังหวัดอื่นๆ จะนำไปปฏิบัติด้วย เพื่อเป็นการควบคุมและกีดกันไม่ให้บาทหลวงสามารถเข้าไปในชุมชนคาทอลิกได้อย่างสะดวก ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ กรมตำรวจจึงได้มีหนังสือตำรวจ เรื่อง ผ่อนผันแกชนชาติอิตาเลียนซึ่งเป็นบาทหลวง นักบวช นางชี แห่งคณะซาเลเซียน ในการปฏิบัติกิจทางศาสนา ลง ความตอนหนึ่งว่า

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๔ เรื่อง ระเบียบการอนุญาตให้ประชุมสอนศาสนาโรมันคาทอลิก วันที่ ๑๑ กันยายน - ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๕.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๒.๑๐/๖ หนังสือสาลากกลางจังหวัดนครพนม ลับ-เฉพาะที่ ๑๓/๒๔๘๕ เรื่อง การประชุมในที่ต่างๆ ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๕.

^๓ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๒.๑๐/๖ หนังสือสาลากกลางจังหวัดนครพนม ลับ-เฉพาะที่ ๑๓/๒๔๘๕ เรื่อง การประชุมในที่ต่างๆ ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๕.

...แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมซึ่งในเมื่อทางการให้อนุญาตผ่อนผันให้บาทหลวง นักบวช และนางชีแห่งคณะซาเลเซียนปฏิบัติกิจในทางศาสนาของเขาได้แล้วก็ย่อมหมายความว่า ชาวบ้านที่นับถือ ศาสนานี้ได้มีโอกาสไปสวดมนต์ฟังธรรมในโบสถ์วิหารนั้นได้ ก็ให้ผ่อนผันในการประกอบพิธีฝังศพหรือการ ทำพิธีที่บ้านคนเจ็บไข้นอกสถานที่บริเวณโบสถ์วิหาร โดยให้ตำรวจควบคุมไป^๑

ตัวอย่างของการขอประกอบพิธีกรรมฝ่ายศาสนา จากบาทหลวงอาแบร์ต ถึงนายอำเภอเมือง นครพนม เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๖ ความว่า

เนื่องด้วยเวลานี้ทางศาสนากำลังจะได้ลงมือก่อสร้างวัดและที่พักบาทหลวงในธรณีสงฆ์เดิมของมิสซัง จึงขอแจ้งความจำนงค์ให้ท่านนายอำเภอทราบว่าจะขอใช้สถานที่ดังต่อไปนี้ทำพิธีกรรมฝ่ายศาสนาไปพลางก่อน จนกว่าจะได้สร้างวัดสำเร็จ กล่าวคือ

๑. ในเขตเทศบาลขอใช้บ้านเลข ๑๒๒
๒. วันธรรมดาก่อพิธีเวลาเช้า ๕ โมงครึ่ง [๐๕.๓๐ น.] ถึง ๖ โมงครึ่ง [๐๖.๓๐ น.]
วันอาทิตย์และวันฉลองทำพิธีเวลา ๖ โมงเช้า [๐๖.๐๐ น.] ถึง ๘ โมงครึ่ง [๐๘.๓๐ น.]
เวลาบ่ายทำพิธีตั้งแต่ ๑๔ น. [๑๔.๐๐ น.] ถึง ๑๖ น. [๑๖.๐๐ น.]
๓. ส่วนบ้านคาทอลิกที่อยู่นอกเขตเทศบาล เช่นบ้านคำเก็บ ตำบลอาสามาก
ขอใช้เรือนนายเครือที่บ้านนามน ตำบลกุดคุ้ ขอใช้เรือนนายแมว นุพผา
เป็นที่ทำพิธีไปพลางก่อน ส่วนเวลาประกอบพิธีนั้นเป็นเวลาเช้า แต่ชั่วโมง
นั้นเอาแต่ความสะดวก^๒

จะเห็นได้ว่าการควบคุมการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามแนวทางของระเบียบการปฏิบัติของจังหวัดนครพนมนั้น เป็นการผ่อนผันให้คณะบาทหลวงซาเลเซียนยังคง ปฏิบัติกิจตามพิธีกรรมทางศาสนาแต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของทางราชการ

ดังนั้นการดำเนินการของรัฐบาลเพื่อลดบทบาทของบาทหลวงในชุมชนคาทอลิก ระยะเวลาที่ ๒ นี้ รัฐบาลสามารถทำได้เพียงควบคุมการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ของบาทหลวงสัญชาติอิตาลี โดยอาศัยการวางระเบียบเกี่ยวกับการประชุมสอนศาสนา แต่ท่าทีของรัฐบาลที่มีต่อคริสต์ศาสนานั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากในระยะแรก รัฐบาลยังคงต้องการที่จะให้คริสตชนชาวไทยเปลี่ยนมานับถือ พระพุทธศาสนา แต่เมื่อสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลจึงจำเป็นต้อง ปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อบาทหลวงสัญชาติอิตาลีด้วย เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ ไทยกับอิตาลี

^๑ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. หนังสือกรมตำรวจ ฉบับที่ ๑๕๑๕๖/๒๔๘๖ เรื่อง ผ่อนผันแก่นช นิตาเลียนซึ่งเปนบาทหลวง นักบวช นางชี แห่งคณะซาเลเซียน ในการปฏิบัติกิจทางศาสนา ลงวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๘๖.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. น.พ.๑.๒.๙/๒ เรื่อง หนังสือบาทหลวงอาแบร์ต ถึงนายอำเภอเมือง นครพนม ขอประกอบพิธีกรรมฝ่ายศาสนา ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๗.

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเพื่อลดบทบาทของบาทหลวง ตามที่รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกันทั้งประเทศนั้น เนื่องจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๓ ชุมชนคาทอลิกจึงเป็นเป้าหมายแรกที่รัฐบาลเข้าไปดำเนินการ โดยรัฐบาลอาศัยสถานการณ์ข้อพิพาทอินโดจีนที่เกิดขึ้น ออกคำสั่งให้บาทหลวงที่มีสัญชาติฝรั่งเศสให้เดินทางออกนอกประเทศภายใน ๒๔ ชั่วโมง ซึ่งส่งผลให้ชุมชนคาทอลิกไม่มีบาทหลวงเข้าไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นผู้นำชุมชน รัฐบาลสามารถเข้าไปควบคุมและจัดการกับชุมชนคาทอลิกได้เป็นอย่างดี อาศัยหน่วยงานราชการท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแทน

ต่อมาเมื่อบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศสได้เดินทางออกนอกประเทศไปแล้วนั้น ทางมิสซังจึงได้จัดส่งบาทหลวงชาวไทยเข้าไปดูแลกลุ่มคริสตชนแทนบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศส เพราะทางมิสซังคิดว่า รัฐบาลคงจะไม่กีดกันบาทหลวงที่มีสัญชาติไทยเพราะเห็นว่าเป็นคนไทย แต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นอย่างนั้น รัฐบาลได้แสดงท่าทีกีดกันบาทหลวงสัญชาติไทย รัฐบาลแสดงให้เห็นว่าไม่ไว้วางใจต่อบาทหลวงสัญชาติไทย ซึ่งอาจจะทำตัวเป็นแนวที่ ๕ หรือเมื่อเข้าไปในชุมชนคาทอลิกแล้วก็อาจจะเข้าไปปลุกปั่นให้คริสตชนชาวไทยหันมาต่อต้านนโยบายของรัฐบาล ซึ่งอาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐได้ รัฐบาลจึงได้กีดกันบาทหลวงชาวไทยจนส่งผลให้ไม่สามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนคาทอลิกได้

เมื่อประเทศไทยประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ กับญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยการเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะ ที่ประกอบด้วยประเทศเยอรมนี อิตาลีและญี่ปุ่น ส่งผลให้การดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนาที่ในระยะแรก ที่รัฐบาลดำเนินงานด้วยลักษณะที่แข็งกร้าว กลับต้องแสดงท่าทีเป็นกลางๆ เนื่องจากไม่ต้องการให้กระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับอิตาลี ทางสำนักวาติกันจึงได้มอบหมายอำนาจในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาและดูแลเขตมิสซังสยามและมิสซังลาว (ท่าแร่) ให้กลับกลุ่มคณะบาทหลวงสัญชาติอิตาลีเข้า สังกัดคณะซาเลเซียน เข้าไปดูแลและปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนคาทอลิกแทนบาทหลวงสัญชาติฝรั่งเศส และบาทหลวงสัญชาติไทยก็ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยบาทหลวงสัญชาติอิตาลี ในระยะที่สองนี้รัฐบาลยังคงแสดงท่าทีกีดกันบาทหลวงสัญชาติอิตาลีมิให้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนคาทอลิกได้ จนเมื่อสำนักวาติกันได้ร้องขอให้ทางรัฐบาลไทยผ่อนผันต่อคณะบาทหลวงซาเลเซียน โดยผ่านทางรัฐบาลอิตาลี รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องผ่อนปรนต่อบาทหลวงสัญชาติอิตาลี เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นพันธมิตรต่อกัน รัฐบาลได้ออกระเบียบการประชุมสอนคริสต์ศาสนา (การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา) ขึ้นโดยกำหนดว่า หากจะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาขึ้นเมื่อไหร่ ต้องได้รับอนุญาตจากกรมการจังหวัด กรมการอำเภอก่อนจึงจะสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้และต้องการภายใต้การควบคุมของตำรวจ การที่รัฐบาลออกระเบียบเช่นนี้ก็เพื่อที่จะกีดกันมิให้บาทหลวงสัญชาติอิตาลีเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสะดวกในชุมชนคาทอลิก จึงเป็นการลดบทบาทของบาทหลวงที่มีต่อชุมชนคาทอลิกได้เป็นอย่างดี

๔.๓. การควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก

ในระหว่างสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส รัฐบาลได้ดำเนินการมาตรการเพื่อกีดกันบาทหลวงมิให้สามารถเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนคาทอลิกได้ และรัฐบาลได้สั่งการให้หน่วยราชการท้องถิ่นเข้าไปควบคุมและจัดการกับชุมชนคาทอลิก โดยเฉพาะกับคนไทยที่นับถือ คริสต์ศาสนาให้เปลี่ยนใจกลับมานับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้สั่งให้มีการควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกเพื่อควบคุมทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก

รัฐบาลเข้าไปควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกก่อนที่จะมีการประกาศใช้ "พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๔"^๑ ซึ่งถือเป็นกฎหมายบังคับใช้อย่างเป็นทางการ โดยก่อนหน้านั้นรัฐบาลได้เข้าไปควบคุมทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๘๓ โดยรัฐบาลอาศัยพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ ความว่า เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นเป็นการจำเป็นจะยึดไว้ชั่วคราวเพื่อมิให้เป็นประโยชน์แก่ราชศัตรู หรือเพื่อเป็นประโยชน์แก่ราชการทหาร ก็มีอำนาจยึดได้^๒ ที่มีพระบรมราชโองการประกาศใช้กฎอัยการศึก เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔^๓

การเข้าไปควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกนั้นรัฐบาลได้มอบหมายให้ข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจในการเข้าไปควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกตามที่ปรากฏอยู่ในหนังสือกระทรวงมหาดไทย ถึงข้าหลวงประจำจังหวัดภาคอีสานและอื่นๆ ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ความว่า

กระทรวงมหาดไทยมีความพอใจในการปฏิบัติของข้าหลวงประจำจังหวัดที่เป็นผลสำเร็จตามนโยบายขั้นที่หนึ่งแล้ว แต่กระทรวงมหาดไทยได้คำนึงเห็นว่าสถานวัดบาทหลวงบางแห่งได้เข้าไปตั้งในพื้นที่จุดยุทธศาสตร์หรือไม่ก็มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความไม่ปลอดภัยในความมั่นคงของประเทศชาติ...บัดนี้จึงถึงคราวที่จักต้องดำริให้เลิกร้างไปหรือย้ายถอนไปตั้งอยู่ในที่แห่งอื่น ซึ่งไม่มีความสำคัญดังกล่าว ทั้งนี้พึงเข้าใจว่า ถ้าที่ตั้งในปัจจุบันนี้ไม่อยู่ในลักษณะสำคัญแล้วก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาโยกย้ายไปที่อื่น ข้อนี้มอบให้ข้าหลวงประจำจังหวัดซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับสถานวัดบาทหลวงในจังหวัดนี้เป็นผู้ใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าที่ตั้งของวัดบาทหลวงแห่งนั้นๆ อยู่ในลักษณะพื้น

^๑พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๔. (๒๔๘๔, ๒๖ ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๘ หน้า ๑๘๙๘.

^๒พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗. (๒๔๕๗, ๑๓ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๓๑ หน้า ๓๓๙๘-๓๓๙๕.

^๓พระบรมราชโองการ ประกาศใช้กฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๘๔. (๒๔๘๔, ๗ มกราคม).

ที่อื่นมีความสำคัญนั้นหรือไม่อย่างไร^๑

และในหนังสือราชการฉบับเดียวกันนี้ได้สั่งการให้ข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆ ปฏิบัติตามดังนี้

๑. วัดใดตั้งอยู่ในจุดสำคัญดังกล่าวแล้ว ให้คิดเจรจาหาที่ไปตั้งอยู่เสียใหม่ โดยให้ความช่วยเหลือในที่ดินและให้ความสะดวกในการซื้อถอนตามสมควร

๒. การย้ายไปตั้งใหม่คงให้อยู่รวมกัน อย่าให้กระจัดกระจายและยังให้ตั้งได้น้อยแห่งได้เท่าใด ยิ่งเป็นการดี

๓. วัดบาทหลวงที่ร้างแล้ว คือ ไม่มีผู้นับถือนาในวัดนั้น ก็หาทางทำลายเสียให้สิ้นรูป อย่าให้เห็นเป็นวัดอยู่ ส่วนที่ดินอันเป็นสมบัติของวัดจะกลับคืนสภาพเป็นสมบัติของแผ่นดินในฐานะที่เจ้าของเดิมได้ละทิ้ง หรือจะให้แบ่งสันปันส่วนกันอย่างไรในระหว่างพวกเขาก็สุดแต่ความตกลง ข้อสำคัญทางราชการอย่ารับเอามาเป็นประโยชน์ และอย่าเกี่ยวข้องในการแบ่งส่วนสัด นอกจากจะชี้แจงแนะนำเป็นการภายในให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของทางราชการเท่านั้น

๔. ในจังหวัดนี้ ชาวคาทอลิกได้แปลงเป็นพุทธมามกะหมดแล้วหรือยัง เหลือมากน้อยเท่าใด วัดเลิกร้างไปแล้วหรือยังคงเป็นอยู่วัดอยู่เท่าใด และมีเหตุจะต้องจัดการให้ย้ายไปหรือไม่อย่างไรให้ชี้แจงและแสดงยอดบัญชีรายละเอียดเป็นรายๆ ให้กระทรวงมหาดไทยทราบ^๒

จากหลักฐานที่แสดงมา สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าควบคุมทรัพย์สินของมิชชันโรมันคาทอลิกเนื่องจากพิจารณาเห็นว่าที่ตั้งของโบสถ์และชุมชนคาทอลิกบางแห่งตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐได้หรืออาจมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงได้มีการสั่งการให้ข้าหลวงประจำจังหวัดต่างๆ สืบรวจและเข้าไปควบคุมทรัพย์สินเหล่านั้น จากหนังสือของกระทรวงมหาดไทยตามความที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้มีรายงานผลการปฏิบัติงานของข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ความว่า

...เมื่อได้รับคำสั่งกระทรวงให้ปฏิบัติพร้อมกับวางนโยบายเกี่ยวแก่การนี้แล้วก็ได้ดำเนินการไปเป็นที่เดียว ซึ่งในขณะนั้นกอร์ปด้วยมีสงครามในกรณีเรียกร้องดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศส ขอเสนอผลการปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. ได้สั่งดำเนินการสำรวจวัดโรมันคาทอลิกทั่วทุกแห่งพร้อมกับจำนวนราษฎรที่นับถือโรมันคาทอลิกว่าเป็นไทยและคนต่างด้าวจำนวนเท่าใดแต่ละแห่ง เมื่อทราบจำนวนแน่นอน ได้วางนโยบายทั้งกรรมการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาลและคณะสงฆ์ ออกชี้แจงอบรมสั่งสอนให้สำนึกภูมิจักชาติ ศาสนาประจำชาติตามแหล่งที่มีคริสต์ศาสนิกชน

^๑ กระทรวงมหาดไทย. (๒๔๘๔, ๑๓ กุมภาพันธ์). ลับ-เฉพาะที่ ๘๗/๒๔๘๔ เรื่อง มิชชันโรมันคาทอลิกสัญชาติฝรั่งเศส.

^๒ กระทรวงมหาดไทย. (๒๔๘๔, ๑๓ กุมภาพันธ์). ลับ-เฉพาะที่ ๘๗/๒๔๘๔ เรื่อง มิชชันโรมันคาทอลิกสัญชาติฝรั่งเศส.

๒. เมื่อเหตุการณ์ทางชายแดนได้ทวีความคับขันยิ่งขึ้นและกระทรวงสั่งให้เนรเทศพวกชนชาติฝรั่งเศส ออกนอกประเทศแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและทางคณะสงฆ์ได้เข้าดำเนินการรวบรวมพวกคริสต์ศาสนิกชน มาชี้แจงให้ทราบและสอบถามความสมัครใจตามจำนวนที่สำรวจไว้แล้วนั้น ต่างก็พร้อมที่จะเลิกนับถือศาสนา โรมันคาทอลิกรับรองจะรับเอาศาสนาพุทธปฏิบัติต่อไปโดยทั่วกัน

๓. โบสถ์ที่วัดหนองแสงซึ่งเป็นที่สำคัญได้ถูกปืนใหญ่ฝรั่งเศสยิงจากเมืองท่าแขกถูกสถานที่และโบสถ์ ทำลายเสียหาย ส่วนวัดอื่นๆ ก็ได้หมดสภาพเช่นเดียวกัน โดยราษฎรที่เป็นเจ้าของที่ดินแต่เดิมได้พร้อมกัน ทำลายเรือนโรงให้หมดสภาพเป็นวัด และยินดียกที่ๆ เป็นวัดให้เป็นสาธารณะก็มี ให้เป็นที่ดินว่างเปล่าก็มีและ เข้าปกครองถือสิทธิตามเดิมก็มี ส่วนบางแห่งแม้ตัวโบสถ์และโรงเรือนอยู่ บาทหลวงซึ่งปกครองก็ได้ละทิ้งไปจึง ถือว่าหมดสภาพเป็นวัดโรมันคาทอลิกเช่นเดียวกัน เมื่อสถานที่โบสถ์และวัดได้สิ้นสภาพไปแล้ว บางแห่งที่คง เหลือเป็นเรือนโรงอยู่ ทางราชการได้เข้ารักษาและให้เป็นที่ตั้งเด็กอาศัยเรียนหนังสือต่อๆ มา และราษฎรไม่ได้ ทำพิธีทางศาสนาโรมันคาทอลิกแต่อย่างใด และพวกบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่ออกไปแล้วก็กลับเข้ามาประเทศ ไทยไม่ได้อีก^๑

และรายงานการการปฏิบัติหน้าที่ของข้าหลวงประจำจังหวัดสกลนคร ได้รายงานผลการปฏิบัติงาน ตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ความว่า

จังหวัดได้สั่งให้นายอำเภอเมืองสกลนคร อำเภอพรรณานิคม อำเภอนวนพนวิสัย ผู้ปกครองท้องที่ ซึ่งมีบ้าน โบสถ์และทรัพย์สินของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกที่ตั้งอยู่ดำเนินการตามคำสั่งของกระทรวง ปรากฏว่า เมื่อขณะเกิดกรณีพิพาทอินโดจีน บาทหลวงซึ่งมีสัญชาติเป็นฝรั่งเศสได้ถูกส่งตัวออกไปนอก ประเทศไทย บางวัดไม่ได้มอบทรัพย์สินของวัดให้ผู้ใดแลกรักษา บางวัดเพียงมอบแต่กุญแจไว้กับสานุศิษย์ เก็บไว้เท่านั้น ครั้นต่อมากรมการอำเภอออกไปประชุมชี้แจงแนะนำแก่ราษฎรพวกที่นับถือศาสนาคริสต์ ให้กลับถือศาสนาพุทธหมดแล้ว พวกเหล่านั้นได้พร้อมกันยกวัด มีบ้านพัก โบสถ์และทรัพย์สินของวัด ให้อำเภอใช้การสาธารณะประโยชน์ต่อไป อำเภอจึงใช้เป็นโรงเรียนและที่พักครูประชาบาลบ้าง เป็นวัดพุทธศาสนา นิมนต์พระสงฆ์สามเณรเข้าปกครองและจำพรรษา...^๒

จากรายงานของการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ของข้าหลวงประจำจังหวัด นครพนมและสกลนครแสดงให้เห็นว่า ก่อนที่หน่วยงานราชการท้องถิ่นจะเข้าไปควบคุมและจัดการกับ ทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกนั้น ข้าราชการท้องถิ่นจะเรียกประชุมราษฎรในชุมชนคาทอลิกนั้นเพื่อ สอบถามความสมัครใจในการเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาและการมอบโอนทรัพย์สินของมิสซัง

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖ หนังสือข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึงปลัดกระทรวง มหาดไทย เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕.

^๒ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖ หนังสือข้าหลวงประจำจังหวัดสกลนคร ถึงปลัดกระทรวง มหาดไทย เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิก ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๘๕.

* ดูรายละเอียดได้ที่ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖ เรื่อง ความเคลื่อนไหวของบาทหลวง โรมันคาทอลิกด้านชายแดนอินโดจีนฝรั่งเศส วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๗๙ - ๕ มกราคม ๒๔๘๗.

โรมันคาทอลิกให้เป็นของแผ่นดิน เพื่อให้เป็นไปตามความสมัครใจของราษฎรเองไม่ใช่การขู่บังคับของหน่วยงานราชการท้องถิ่น ดังปรากฏในรายงานการประชุมราษฎรในหลายพื้นที่^๑ ของจังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้จะขอยกตัวอย่างการประชุมราษฎรหมู่ ๓ ตำบลช้างมิ่ง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มีราษฎรเข้าร่วมประชุมจำนวน ๔๕ คน เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ความว่า

นายทอง จันทร์ลือไชย ครูสอนศาสนาคริสต์ และนายเรือง จันทร์ลือไชย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลช้างมิ่ง ยกที่ดินสำหรับสอนศาสนาพร้อมทั้งสิ่งปลูกสร้างอันอยู่ในที่ดินนั้นให้เป็นสมบัติของแผนกกรรมการ เพื่อใช้เป็นสถานที่โรงเรียน โดยพวกเขาได้ออกจากศาสนาคริสต์พร้อมทั้งชาวบ้านแล้วนั้น จึงขอถามราษฎรในหมู่บ้านนี้ที่มาประชุมว่าจะเห็นดีเห็นชอบตามที่นายทอง นายเรืองยกที่ดินหรือไม่พวกตนทั้งหมดที่นับถือศาสนาคริสต์ที่ได้มาประชุมนี้ได้มีความเห็นดีเห็นชอบยินดียกที่ดินและสถานที่สอนศาสนาคริสต์ให้เป็นสมบัติของแผนกกรรมการอำเภอพรรณานิคมโดยไม่คิดมูลค่า เพราะต่างพร้อมใจกันสร้างขึ้นเอง โดยไม่เกี่ยวกับเงินมิสซังในทางศาสนาคริสต์อย่างไร และพวกตนก็ได้ออกจากศาสนาคริสต์มาตั้งแต่วันที่นายทอง ครูสอนศาสนาทำหนังสือยกที่ดินและตัวโรงเรียนสถานที่วัดให้แก่แผนกกรรมการมาประมาณเดือนเศษแล้ว ในการที่พวกข้าพเจ้าทั้งหลายออกจากศาสนาคริสต์แล้วนี้ พวกข้าพเจ้าก็ได้เข้าไปถือพุทธศาสนา ทำบุญสุนทานอยู่ที่วัดบ้านหนองโคก ดังที่นายบุญส่ง สุจริต กำนัน และชาวบ้านข้างเคียงที่นับถือศาสนาพุทธได้รู้เห็นอยู่แล้วในบ้านนี้ การที่พวกข้าพเจ้าทั้งหลายออกจากศาสนาโรมันคาทอลิกและยกที่ดินพร้อมด้วยตัวโรงเรียนสถานที่ให้แก่แผนกกรรมการอำเภอพรรณานิคม ในคราวนี้ หามีพนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดๆ บังคับขู่เข็ญพวกข้าพเจ้าให้จำต้องยกให้และออกจากศาสนาคริสต์แต่อย่างใดไม่ เพื่อเป็นหลักฐานในการนี้ จึงได้พร้อมกันลงชื่อ ลายมือ ไว้เป็นสำคัญ^๒

แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลประสบความสำเร็จในการชักจูงให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนศาสนามาเป็นพระพุทธศาสนาและยังได้มอบที่ดินให้เป็นสมบัติของทางราชการอีกด้วย

ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยได้เข้าร่วมกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ กับฝ่ายอักษะ จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๔ และได้ประกาศจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการควบคุมและจัดการกิจการทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยมีพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี เป็นประธานกรรมการ และมีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่างๆ อีก ๑๘ นาย เพื่อทำหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีข้อน่าสังเกตประการหนึ่งสำหรับการเข้าควบคุมและจัดการทรัพย์สินของชนศัตรูนั้น มีข้อยกเว้นคือ คณะกรรมการฯ จะไม่เข้าควบคุมและจัดการทรัพย์สินของ (๑) พุทธและคณะ (๒) กงสุล (๓) องค์การทางศาสนา เช่น โบสถ์คริสต์ แต่กิจการหรือทรัพย์สินของโบสถ์ที่เกินความจำเป็น

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖ รายงานการประชุมราษฎร หมู่ ๓ ตำบลช้างมิ่ง วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๓.

ไม่ได้รับการยกเว้น (๔) สิ่งสาธารณะประโยชน์ ยกเว้นโรงเรียนและโรงพยาบาล ซึ่งคณะกรรมการฯ จะต้องเข้าจัดการเพื่อให้ดำเนินงานต่อไปภายใต้การควบคุม^๑

ถึงแม้ว่าจะมีข้อยกเว้นสำหรับองค์การศาสนา เช่น โบสถ์คริสต์ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าการเข้ามาควบคุมทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก และยึดทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่องานราชการ เช่น กรณีที่บ้านช้างมิ่ง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ตามที่ยกเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๕ คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาถึงการควบคุมและจัดการเกี่ยวกับศาสนาและสาธารณประโยชน์ คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาถึงทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกที่ได้ควบคุมไว้ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ มีมติเห็นชอบให้ถอนการควบคุมได้เมื่อมีผู้รับไปจัดดำเนินการต่อไป ปราบปรามรายงานการประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ ๔ ความว่า

ปรากฏว่ากิจการหรือทรัพย์สินบางอย่างที่ทางการได้เข้าควบคุมไว้ เช่น โบสถ์คริสต์, ป่าช้า และสิ่งอื่นๆ ทำนองเดียวกันนี้ ที่เกี่ยวกับศาสนาบ้าง เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์บ้าง เช่น หอสมุด เหล่านี้จะสมควรที่คณะกรรมการนี้จะเข้าควบคุมและจัดการเพียงไร

ที่ประชุมพิจารณาแล้ว ตกลงเป็นหลักไว้ว่า กิจการหรือทรัพย์สินใดที่เป็นสาธารณประโยชน์ จะไม่เข้าควบคุมและจัดการ เว้นไว้แต่เมื่อปรากฏว่าถ้าปล่อยไว้จะเป็นอันตรายหรือเสียหาย ทั้งนี้ เว้นโรงเรียนและโรงพยาบาลซึ่งแม้แต่จะเป็นสาธารณประโยชน์ก็เข้าควบคุมและจัดการเพื่อให้ดำเนินการภายใต้ความควบคุมของคณะกรรมการต่อไป โบสถ์คริสต์และทรัพย์สินสมบัติของโบสถ์ที่ควบคุมไว้แล้ว ให้ถอนการควบคุมได้เมื่อมีผู้รับจัดดำเนินการต่อไป ยกเว้น บ้านหรือสถานที่ของโบสถ์ที่เกินความจำเป็นและสถานที่ของมิชชันนารีไม่ถือว่าเป็นสาธารณประโยชน์^๒

ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อรัฐบาลมีข้อกำหนดที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาคืนหรือไม่คืนทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ทำให้แต่ละมิสซังต้องดำเนินการร้องคืนทรัพย์สินของตนเอง ดังจะเห็นได้จากรายการของคืนทรัพย์สินของมิสซังต่างๆ เช่น รายงานการสำรวจทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก หลักกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๘๘^๓, นำส่งบัญชีทรัพย์สินของมิสซัง

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.ท.ด. ๑.๒/๔ เรื่อง บันทึกการควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน (พ.ศ.๒๔๘๘-๒๔๙๐).

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.ท.ด. ๓/๔ เรื่อง รายงานการประชุมคณะกรรมการควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน ครั้งที่ ๔ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๔๕ ณ ห้องประชุมกระทรวงการเศรษฐกิจ.

^๓สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. นพ.๑.๒.๓/๑๑ เรื่อง รายงานการสำรวจทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกหลังเกิดกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส ๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๗ - ๑๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๘.

โรมันคาทอลิกในท้องที่จังหวัดนครพนม ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๘๘^๑ และ ขอบที่ดินและทรัพย์สินสมบัติของมิสซังโรมันคาทอลิกท่าลาดและท่าเกวียน^๒ เป็นต้น

การเข้าควบคุมและจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก รัฐบาลจะเข้าไปดำเนินการยึดทรัพย์สิน แล้วทำการรื้อถอนทรัพย์สินนั้น เช่น โบสถ์และที่พักของบาทหลวง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนคาทอลิก อย่างเช่นโบสถ์ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อไม่ให้มีสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในบางพื้นที่รัฐจะทำการเปลี่ยนแปลงสภาพของทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ทำเป็นที่พักของกำนัน, โรงเรียน เป็นต้น มีบางชุมชนที่โบสถ์และที่พักบาทหลวง จะกลายสภาพเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนศูนย์กลางความเชื่อของชุมชนใหม่ ดังที่ปรากฏจากหลักฐานแสดงทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๗ ที่รัฐบาลได้ยึดไว้ แสดงให้เห็นถึงสภาพของทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกภายหลังจากที่ถูกรัฐบาลไทยเข้าควบคุม แล้วจัดการกับทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ดังรายละเอียดตามตารางที่ ๒ ดังนี้

ตาราง ๒ แสดงทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกที่ได้รับความเสียหายระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๗

จังหวัด	โบสถ์	ทรัพย์สิน	ความเสียหาย
ฉะเชิงเทรา	โบสถ์แม่พระประจักษ์เมืองลูร์ด (ปากคลองตลาด)	โบสถ์	ถูกทำลาย
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกทำลาย
		คอนแวนต์	ถูกทำลาย
		โรงเรียน	ถูกทำลาย
		เครื่องศาสนภัณฑ์	ถูกทำลาย
		ระสัง ๓ ใบ	ถูกทำลาย
ฉะเชิงเทรา	โบสถ์นักบุญอันตน (ท่าเกวียน)	โบสถ์	ถูกทำลาย
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกทำลาย
		โรงเรียน	ถูกทำลาย
ปราจีนบุรี	โบสถ์แม่พระที่พึ่งแห่งคริสตัง (แหลมโขด)	โบสถ์	ถูกทำลาย
		รูปปั้นต่างๆ	ถูกทำลาย

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๗ เรื่อง นำส่งบัญชีทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ในจังหวัดนครพนม ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๘๗ - ๘ มีนาคม ๒๔๘๘.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๒๖ เรื่อง ขอบที่ดินและทรัพย์สินสมบัติของมิสซังโรมันคาทอลิกท่าลาดและท่าเกวียน

ตาราง ๒ (ต่อ)

จังหวัด	โบสถ์	ทรัพย์สิน	ความเสียหาย
	โบสถ์อารักษ์เทวดา (โคกวัด)	โบสถ์	ถูกเผา
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกเผา
		เครื่องเรือน	ถูกเผา
ชลบุรี	โบสถ์นักบุญยอแซฟ (พนัสนิคม)	โบสถ์	ถูกทำลาย
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกทำลาย
		ศาสนภัณฑ์	ถูกทุบทำลาย
		รูปปั้นต่างๆ	ถูกทุบทำลาย
		สุสานและหลุม	ถูกทำลาย
		ผังศพ	
ชลบุรี	โบสถ์นักบุญฟิลิปและ ยากอบ (หัวไผ่)	โบสถ์	ถูกทำลาย
		ที่ดิน	ถูกยึดครอง
พิษณุโลก	โบสถ์เซนต์นิโคลาส	โบสถ์	ถูกทำลาย
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกทำลาย
		หอระฆัง	ถูกทำลาย
		ที่ดิน	ถูกยึด
นครราชสีมา	โบสถ์นักบุญยอแซฟ (บ้านหัน)	โบสถ์	ถูกยึด
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกยึด
		ศาสนภัณฑ์	ถูกขโมย
นครราชสีมา	โบสถ์นักบุญเทเรซา (โนนแก้ว)	โบสถ์	ถูกเผา
นครพนม	โบสถ์นักบุญอันนา (หนองแสง)	โบสถ์	ถูกรื้อถอน
		ที่พักสังฆราช	ถูกรื้อถอน
		ที่พักบาทหลวง	ถูกรื้อถอน
		โรงเรียนเด็กกำพร้า	ถูกรื้อถอน
		อารามชี	ถูกรื้อถอน
		โรงเรียน	ถูกรื้อถอน

ตาราง ๒ (ต่อ)

จังหวัด	โบสถ์	ทรัพย์สิน	ความเสียหาย
นครพนม	โบสถ์แม่พระไถ่ทาส (สองคอน)	ที่ดินวัดมิชังคาทอลิก	ไม่มีผู้ครอบครอง
		๔,๘๐๐ ตารางเมตร	
		โบสถ์ ๒๗๖ ตารางเมตร	หลังคาถูกรื้อถอน, ฝาชำรุด
		บาทพักบาทหลวง	ยังคงสภาพเดิม
		หนังสือต่างๆ ๑,๑๑๕๙ เล่ม	หาย
		ตู้ใส่หนังสือ ๔ ตู้	หาย
		หีบใส่หนังสือ ๒ ใบ	หาย ๖ ตัว
		โต๊ะเขียนหนังสือ ๗ โต๊ะ	หาย
		เคี้ยวไม้ตัดหญ้า ๒ เล่ม	หาย
		เลื่อยชนิดใหญ่ ๑ คัน	หาย
		เตาฟืนต้มน้ำ ๒ เตา	หาย
		เก้าอี้นั่ง ๕ ตัว	หาย
		เก้าอี้ผ้าชนิดนอน ๒ ตัว	หาย
		กระเป๋าท้าว ๒ ใบ	หาย
		พิมพ์ขนม ๑ อัน	หาย
		ส่วขนาดใหญ่ ๑ อัน	หาย
		ถึงสังกะสี ๓ ใบ	หาย
		หีบไม้จำปา ๘ ใบ	หาย
		ตะเกียงหลอดชนิดแขวน	หาย
		๑ ดวง	
		ขวดเปล่า ๑๒๑ ใบ	หาย
		เครื่องตวงยา ๔ เครื่อง	หาย
		ขาดยารักษาโรคต่างๆ	หาย
		๘๗ ใบ	
		โต๊ะล้างหน้า ๑ โต๊ะ	ยังอยู่
		ขวดโหล ๒ ใบ	หาย

ตาราง ๒ (ต่อ)

จังหวัด	โบสถ์	ทรัพย์สิน	ความเสียหาย
นครพนม	โบสถ์แม่พระไถ่ทาส (สองคอน)	ดินเทียน ๑๔ อัน	หาย
		แจกัน ๑๐ อัน	หาย
		พรม ๒ ผืน	หาย
		รูปปั้นพระเยซู ๓ รูป	หาย
		โต๊ะล้างบาป ๕ โต๊ะ	ยังอยู่
		ลวดหนาม ๑ ขด	หาย
		เสื้อเต็มยศบาทหลวง	หาย
		๑๘ ตัว	
นครพนม	โบสถ์นักบุญฟรันซิส เซเวียร์ (เซียงยีน)	ที่ดินของวัดมิสซัง	ถูกยึด นำไปตัดเป็นถนน
			ประมาณค่าเสียหาย
			เป็นเงิน ๔๐ บาท
		บ้านพักบาทหลวง	ถูกยึด นำไปเป็น โรงเรียนประชาบาล
สกลนคร	โบสถ์อัครทูตดาไมคาแอล (ท่าแร่)	ที่พักนางชี	ถูกยึด ต่อมารื้อถอน
		โบสถ์	ถูกใช้เป็นที่ประชุม ราษฎร
		ที่พักบาทหลวง	ถูกใช้เป็นที่ทำการกำนัน
			ถูกใช้เป็นที่พักกำนัน
		อารามชี	ถูกรื้อถอน
		ที่พักครูสอนศาสนา	ถูกรื้อถอน
		ที่พักสงฆ์	ถูกรื้อถอน
		เรือนครัว	ถูกรื้อถอน
		คอกสัตว์	ถูกรื้อถอน
		โรงเรียนชั้นตาอันนา	ถูกรื้อถอน
สกลนคร	โบสถ์แม่พระถือศีลชำระ (จันทร์เพ็ญ)	โรงเรียนพระหฤทัย	
		โบสถ์	ถูกยึดเป็นโรงเรียน

ตาราง ๒ (ต่อ)

จังหวัด	โบสถ์	ทรัพย์สิน	ความเสียหาย
สกลนคร	โบสถ์ราชินีแห่งสายประคำ ศักดิ์สิทธิ์ (จอมแจ้ง)	โบสถ์	ถูกยึด
สกลนคร	โบสถ์แม่พระองค์ อุปถัมภ์ (ดอนเชียงคุณ)	โบสถ์	ถูกรื้อถอน
สกลนคร	โบสถ์แม่พระที่พึ่ง (ป่าหว้าน)	โบสถ์	ถูกยึด
สกลนคร	โบสถ์พระคริสตราชา (ข้าง มิ่ง)	โบสถ์และที่พักบาทหลวง	ถูกยึดเปลี่ยนเป็นวัดฝ่าย พุทธศาสนา
สกลนคร	โบสถ์พระแม่รับสาร (หนอง เดิ่น)	โบสถ์ ที่พักบาทหลวง โรงเรียน	ถูกรื้อถอน ถูกรื้อถอน ถูกยึดเปลี่ยนเป็นที่พัก พระภิกษุ
สกลนคร	โบสถ์พระนามเยซู (นาคำ)	โบสถ์	ถูกรื้อถอน
สกลนคร	โบสถ์พระคริสต์ประจักษ์ (นา บัว)	โบสถ์และที่พักบาทหลวง	ถูกยึดเปลี่ยนเป็นวัดฝ่าย พุทธศาสนา
สกลนคร	โบสถ์นักบุญยอแซฟ (ดอย ทอย)	โบสถ์และที่พักบาทหลวง	ถูกทำลายบางส่วน
นครพนม	โบสถ์นักบุญยอแซฟ (คำเก็บ)	โบสถ์ ที่พักบาทหลวง	ถูกวางเพลิง ถูกรื้อถอน
นครพนม	โบสถ์นักบุญเปาโลกลับใจ (นามน)	โบสถ์	ถูกรื้อถอน
นครพนม	โบสถ์นักบุญเทเรซา (โคกก่อง)	โบสถ์	ถูกยึดเป็นโรงเรียน
นครพนม	วัดนาโน	โบสถ์	ถูกรื้อถอน
สกลนคร	โบสถ์นักบุญมารีอา มักดาเลนา (นาโพธิ์)	โบสถ์	ถูกยึดเป็นโรงเรียน
สกลนคร	โบสถ์นักบุญกาทารีนา (ทุ่งมน)	โบสถ์	ถูกยึดเป็นโรงเรียน

ที่มา : รวบรวมจาก สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. นพ.๑.๒.๓/๑๑ เรื่อง รายงานการสำรวจทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกหลังเกิดกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส

๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๗ - ๑๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๘.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๗ เรื่อง นำส่งบัญชีทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ในจังหวัดนครพนม ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๘๗ - ๘ มีนาคม ๒๔๘๘.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๒๖ เรื่อง ขอดำเนินและขับสมบัติของมิสซังโรมันคาทอลิกท่าลาดและท่าเกวียน

จากตาราง ๒ แสดงให้เห็นได้ว่าจากสภาพทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ภายหลังจากการควบคุมของรัฐบาลได้สะท้อนถึงนโยบายการคืนทรัพย์สินให้แก่มิสซังโรมันคาทอลิก นั้นอาจจะเกิดจากที่รัฐบาลได้ทำการรื้อถอนทรัพย์สินเหล่านั้น จนเกิดความเสียหายและอาจจะไม่สามารถนำกลับมาใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อีกรัฐบาลจึงคืนให้แก่ผู้ที่เข้ามาดูแลต่อไป และอาจจะประกอบกับในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่ได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้เป็นพันธมิตรกับอิตาลี ซึ่งในช่วงที่ยึดทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกนั้นอาจจะยึดทรัพย์สินของคณะบาทหลวงชาวเลเซียนสัตยาธิอิตาเลียนด้วย จึงต้องการแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ดีในการเป็นพันธมิตรกับอิตาลีโดยการประกาศอนุญาตให้ขอคืนทรัพย์สินให้กับคณะบาทหลวงอิตาเลียน โดยยังคงอำนาจในการพิจารณาว่าจะอนุญาตให้คืนหรือไม่ให้คืน เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐบาล ซึ่งรัฐบาลอาจจะคืนให้กับบาทหลวงอิตาเลียน แต่อาจจะไม่คืนให้บาทหลวงฝรั่งเศสก็เป็นไปได้ ซึ่งยังแสดงให้เห็นการควบคุมคณะบาทหลวงฝรั่งเศสของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และในหนังสือข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึงนายอำเภอทุกอำเภอและผู้กำกับการตำรวจ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๗ ซึ่งแจ้งเกี่ยวกับการคืนทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ความว่า

๑.อสังหาริมทรัพย์ต่างๆ ของมิสซังโรมันคาทอลิกซึ่งมีอยู่ในอำเภอนี้ได้สั่งให้ทำการสำรวจมาส่วนหนึ่งแล้วนั้นให้รีบจัดการให้ถูกต้องแล้วออกไปจังหวัดโดยด่วน การดำเนินการต่อไปเมื่อบาทหลวงหรือผู้ที่เลื่อมใสในลัทธิศาสนาจะทำการซ่อมแซมสิ่งที่ยกพังหรือปลูกสร้างอาคารใดๆ ขึ้นในที่ดินก็ให้อนุโลมจัดทำขึ้นได้

๒.ผู้ที่เข้าครอบครองอยู่ในที่ดินหรืออาคารดังกล่าวแล้วจะด้วยกรณีใดๆ ก็ตามไม่มีสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายที่จะต้องถอนสิทธิการครอบครองและออกไปจากที่นั้น ถ้าแห่งใดเป็นสถานที่ใช้สำหรับสาธารณะประโยชน์ เช่น เป็นโรงเรียนประชาบาล ก็ให้พิจารณาติดต่อบาทหลวงหรือผู้ที่เข้ามาจัดการดูแลสถานที่นั้นหาทางปรองดองกันว่าจะควรอยู่ต่อไปหรือควรย้ายไปที่ใด เมื่อตกลงกันหรือไม่ตกลงกันสถานใดให้บอกชี้แจงไปให้จังหวัดทราบเป็นรายๆ ไป ถ้าหากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อนี้ประการใด จะหารือไปจังหวัดเป็นรายๆ ก็ได้

๓.สังหาริมทรัพย์ต่างๆ ของมิสซังโรมันคาทอลิกซึ่งยังมีอยู่หรือสูญหายไปด้วยประการใดๆ ก็ดีให้อำเภอรอบรวมและเก็บรักษาไว้ตามที่มียู่แล้วหรือส่งบัญชีไปให้จังหวัดทราบ เมื่อทางการของมิสซังโรมันคาทอลิกมาขอรับคืนทางจังหวัดจะได้ส่งให้คืนและให้มีการเซ็นรับกันเป็นหลักฐานต่อไป

ส่วนสิ่งของที่หายไปนั้นให้ทางอำเภอทำประกาศชี้แจงให้ราษฎรทราบว่าผู้ใดที่ได้หรือครอบครองทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้นำสิ่งของนั้นๆ มามอบส่งคืนที่อำเภอ ให้อำเภอทำบัญชีและออกใบรับให้แก่ผู้ส่งคืนไว้เป็นหลักฐานแล้วรวบรวมบอกจังหวัดเป็นคราวๆ ไป สิ่งของที่มีผู้มาส่งคืนตามประกาศนี้ทางการจะไม่จับกุมลงโทษถือว่าเป็นการผิดกฎหมายแต่อย่างใด

๔.การประกอบกิจการทางศาสนาตามประเพณีในบริเวณอาคารหรือที่ดินดังกล่าวนั้นก็ให้กระทำกันได้แต่ให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปติดต่อดูแลตรวจตราให้กิจการที่ได้กระทำไปนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือประเพณีทางศาสนา หากสงสัยว่าการกระทำอย่างใดจะเป็นการไม่ชอบหรือผิดกฎหมายก็ให้บันทึกหลักฐานและรายละเอียดให้จังหวัดทราบทุกคราว ทั้งนี้ ถ้าในท้องที่ใดได้เริ่มกระทำกันแต่เมื่อใดให้รายงานให้ทราบด้วย

นอกจากนี้ ถ้ามีบาทหลวงหรือผู้ประกอบศาสนกิจมาติดต่อขอรับรองประการใด อันชอบด้วยทำนองครองธรรมหรือประเพณีแห่งศาสนกิจของมิสซังโรมันคาทอลิกก็ให้พิจารณาผ่อนผันให้ หากสิ่งใดสงสัยให้หาหรือหรือสอบถามจังหวัดโดยด่วน เมื่อได้ปฏิบัติไปแล้วได้ผลประการใด ให้รายงานให้จังหวัดทราบ^๑

จากหนังสือข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนมฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ผ่อนคลายต่อการดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนาและทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก บาทหลวงก็สามารถเข้าไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างเดิม

๔.๔.การถือกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังสยาม

การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก เริ่มต้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามได้ทำ “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศสยาม” ในพ.ศ. ๒๓๙๙ ได้มีการระบุถึงสิทธิของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา และสิทธิในการสร้างโบสถ์หรือโรงเรียนในสยาม ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ ๒ แต่ในข้อสัญญาดังกล่าวนั้น ไม่มีการกล่าวถึงการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งได้มีการสร้างโบสถ์หรือโรงเรียนขึ้น ดังนั้นในเวลาต่อมาบาทหลวงฝรั่งเศสที่ได้จับจองที่ดินสำหรับสร้างชุมชนคาทอลิกโดยไม่มีเอกสารใดๆ ที่ยืนยันถึงสิทธิการเป็นเจ้าของที่ดิน ทำให้มีคนที่ไม่ใช่คริสตชนเข้ามาจับจองและสร้างบ้านเรือนบนที่ดินซึ่งคณะบาทหลวงได้จับจองไว้แล้ว ทำให้

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. นพ.๑.๒.๓/๑๑ หนังสือข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ฉบับที่ ๒๑๙/๔๘๗ เรื่อง ทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ถึงนายอำเภอทุกอำเภอ-กิ่ง และผู้กำกับการตำหวดฯ ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๗.

ต้องมีการฟ้องร้องกันเกิดขึ้น โดยการอ้างหนังสือสัญญา พ.ศ.๒๓๙๙^๑ เช่น ในกรณีของที่ดินในเมืองสมุทรสาครที่บาทหลวงฝรั่งเศสได้เข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินผืนหนึ่ง ต่อมาเมื่อบาทหลวงดังกล่าวมรณภาพเจ้าของที่ดินได้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ในที่ดินดังเดิม บาทหลวงที่มาใหม่จึงฟ้องร้องที่จะเอาที่ดินดังกล่าว แต่เนื่องจากเจ้าของที่ดินมีหลักฐานความเป็นเจ้าของที่ดิน ดังนั้นศาลจึงตัดสินว่าบาทหลวงที่มาใหม่ไม่ได้เป็นผู้รับมรดกของบาทหลวงคนก่อน จึงไม่มีสิทธิในที่ดินดังกล่าว^๒

ดังนั้น ในสมัยของสังฆราชหลุยส์ เวย์ จึงต้องการให้ราชสำนักสยามรับรองสิทธิในการถือครองที่ดินของมิสซังสยามอย่างถูกต้อง การดำเนินเรื่องได้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๔๓ เป็นต้นมา^๓ ในขั้นตอนแรกสังฆราชเวย์ได้เสนอเรื่องเกี่ยวกับที่ดินไปยังเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุรักษ์ (โรแลง ยัคมินส์ (Rolain Jaquemyns)) ในวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๔๓ แต่เรื่องก็ไม่คืบหน้า และหลังจากนั้นเจ้าพระยาอภัยราชาฯ ก็ได้เดินทางกลับประเทศเบลเยียม และถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ.๒๔๔๔ ดังนั้นสังฆราชเวย์จึงได้เสนอเรื่องดังกล่าวไปยังเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย คือ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (พระยศในขณะนั้น) ในวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๔๔๕ โดยมีข้อเสนอดังกล่าวมีใจความดังนี้

๑.ขอให้รับรองวัด [โบสถ์] ทุกแห่ง และที่ดินทุกผืนที่มิสซังเป็นเจ้าของในปัจจุบัน และขอให้รับรองที่ดินทุกผืนที่จะซื้อในวันข้างหน้าด้วย

๒.ขอเสนอว่าไม่ขอให้รับรองวัดชั่วคราว แต่ขอให้รับรองวัดที่ได้รับการสถาปนาขึ้นมาอย่างถาวรเท่านั้น

๓.ขอให้มิชชันนารี [บาทหลวงฝรั่งเศส] มีสิทธิซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างที่พัก สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและโรงสวด ในกรณีนี้ขอให้เจ้าหน้าที่ในจังหวัดต่างๆ ออกหนังสือสัญญาซื้อขายให้มิชชันนารีในนามพระมุขมิสซัง ซึ่งยอมรับว่าเป็นนิติบุคคล

๔.เสนอให้มิชชันนารีมีสิทธิซื้อขายที่ดินที่ไม่ขึ้นกับวัดใดๆ แต่ที่ดินเดิมเหล่านั้นอยู่ภายใต้อำนาจของกฎหมายสยาม

๕.เอกสารกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของที่ดินแต่เดิม ที่ยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายปัจจุบัน ต้องแก้ไขให้สอดคล้องกับกฎหมาย

๖.ที่ดินที่มิชชันนารีซื้อมา ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมาย

^๑รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ.1873-1982 เล่ม 2. หน้า 138 อ้างถึงใน พุฒิปิงส์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๑๗๓.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.ศ.๔/๑๐.๓๗/๔๘. เอกสารเย็บเล่ม รายงานประชุมเสนาบดี เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (๕ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๑). หน้า ๑๖.

^๓โรแบต์ กอสเต, บาทหลวง. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๕๔๐.

๗. ต้องชำระภาษีอย่างที่เคยเป็นมา และยกเว้นภาษีที่ดินให้วัดละ ๒๐๐ ไร่

๘. ให้แต่ละวัดมีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดินได้ ๓,๐๐๐ ไร่^๑

เมื่อกรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงรับเรื่องไว้แล้ว จึงมีลายพระหัตถ์มอบหมายเรื่องที่ดินวัดโรมันคาทอลิกให้เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน ภูมิจร) เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการเป็นผู้ดำเนินการ เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ จึงทำหนังสือทราบบังคับบัญชา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ เพื่อขอให้ทรงพระราชวินิจฉัย และเมื่อทรงมีพระแสงพระราชดำริประการใด เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ จะเป็นผู้ดำเนินการเจรจากับสังฆราชเวียตด้วยตนเอง^๒ ต่อมาในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้มีพระกระแสพระราชดำริถึงเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ว่า เรื่องที่ดินของบาทหลวงที่จะออกกฎหมายยอมให้วัดยึดถือที่ดินได้ ไม่ใช่ทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นเรื่องสำคัญ เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ จึงควรจะปรึกษาเฉพาะกับเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม และเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ เพื่อไตร่ตรองอย่าถี่ถ้วน เมื่อเห็นสมควรประการใดจึงนำมาปรึกษาที่ประชุมเสนาบดี^๓ แต่สุดท้ายโครงการดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาต่อ

ต่อมาพ.ศ. ๒๔๔๘ นายยอร์ช ปาดู (Georges Padoux) ที่ปรึกษาด้านกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้ร่างกฎหมายให้มิสซังโรมันคาทอลิกมีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดินได้ แต่ร่างกฎหมายฉบับนี้คณะบาทหลวงฝรั่งเศสเห็นว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเผยแผ่ศาสนา เพราะเนื่องจากบังคับให้บาทหลวงต้องขอพระบรมราชานุญาตก่อนที่จะตั้งโบสถ์ได้ สังฆราชเวียตและบรรดาบาทหลวงจึงไม่ยอมรับร่างกฎหมายนี้ แม้ว่าเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียด ที่สังฆราชเวียตพึงพอใจแล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปฏิเสธที่จะลงพระปรมาภิไธย^๔

หลังจากที่การพิจารณาร่างกฎหมายยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน ที่สุดในวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายร่างกฎหมายวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ทรงมีพระราชวินิจฉัย ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้เสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงนครบาล กระทรวงเกษตราธิการ และกระทรวงยุติธรรม ประชุมแก้ไขร่างกฎหมายอีกครั้ง^๕

^๑โรแบต์ กอสเต, บาทหลวง. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๕๔๐-๕๔๑.

^๒สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.ศ. ๔/๑๐.๓๗/๔๘ เอกสารเย็บเล่ม กระทรวงเกษตราธิการ เรื่อง ที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (๔ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๑). หน้า ๒.

^๓สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.ศ. ๔/๑๐.๓๗/๔๘ เอกสารเย็บเล่ม เอกสารรับหัวข้อคำปรึกษา เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (๖ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๑). หน้า ๑๙-๒๐.

^๔โรแบต์ กอสเต, บาทหลวง. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว. หน้า ๕๔๑.

^๕สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.ศ. ๔/๑๐.๓๗/๔๘ เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาการ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (๑๐ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๔). หน้า ๘๐.

ที่สุดในวันที่ ๒๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๕๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ประกาศใช้ร่างกฎหมายวัดบาทพลวงโรมันคาทอลิก เป็นพระราชบัญญัติได้^๑ การอนุมัติดังกล่าวได้ประกาศเป็นราชกิจจานุเบกษาในวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๕๒ โดยประกาศเป็นพระราชบัญญัติชื่อว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทพลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ.๑๒๘”^๒ ตามความในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว มิสซังสยามได้รับการยอมรับในฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้มีอำนาจในการถือครองที่ดินได้โดยชอบธรรม โดยที่บาทพลวงไม่สามารถถือครองที่ดินในชื่อของตนเองได้อีก รวมถึงที่ดินของมิสซังสยามทั้งหมดต้องอยู่ในกฎหมายฝ่ายสยาม และอยู่ในบังคับและอำนาจศาลฝ่ายสยามเท่านั้น ในขณะที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ มิสซังสยามมีที่ดินในการถือครองอย่างถูกต้องใน ๗ มณฑล รวมทั้งสิ้น ๔๐,๖๗๐ ไร่^๓ ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

๑.มณฑลกรุงเทพฯ

-จังหวัดกรุงเทพฯ	๔๐๒ ไร่
-นครเขื่อนขันธ์	๓๕ ไร่
-รัษฎบุรี	๑๐๐ ไร่
-มีนบุรี	๕๐๐ ไร่

๒.มณฑลปราจีนบุรี

-ฉะเชิงเทรา	๘,๗๗๕ ไร่
-ปราจีนบุรี	๑,๓๒๕ ไร่
-นครนายก	๒๙๕ ไร่
-ชลบุรี	๑๒,๓๗๗ ไร่

๓.มณฑลนครชัยศรี

-นครชัยศรี	๑,๙๗๐ ไร่
-สุพรรณบุรี	๓๕๐ ไร่
-สมุทรสาคร	๑๕๐ ไร่

๔.มณฑลกรุงเก่า

-กรุงเก่า	๑,๒๙๙ ไร่
-----------	-----------

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.ศ.๔/๑๐.๓๗/๔๘ เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาการ เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก (๒๔ สิงหาคม ร.ศ.๑๒๘). หน้า ๑๕๙.

^๒ พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทพลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย. (๑๒๘, ๒๘ สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๒๖ หน้า ๑๗-๓๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๑-๓๒.

-สระบุรี	๑๖๐ ไร่
-สิงห์บุรี	๑๖๔ ไร่
๕.มณฑลราชบุรี	
-ราชบุรี	๑๑,๒๑๗ ไร่
-กาญจนบุรี	๕๐ ไร่
-สมุทรสงคราม	๘๓๔ ไร่
๖.มณฑลนครสวรรค์	
-นครสวรรค์	๑๒ ไร่
๗.มณฑลจันทบุรี	
-จันทบุรี	๒๑๕ ไร่ ^๑

การประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ.๑๒๘ ก็สามารถช่วยบรรเทาปัญหาในเรื่องที่ดินของมิสซังสยามไปได้

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินในโบสถ์ ๕ แห่ง คือ โบสถ์ซาตาครุส โบสถ์กาลหว่าร์ โบสถ์คอนเซปชัน โบสถ์นักบุญฟรันซิสเซเวียร์ ทั้ง ๔ แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ และอีก ๑ แห่ง คือ โบสถ์ดวงหทัยนิรมลของแม่พระ ปากกัลดี พระประแดง เนื่องจากพื้นที่ทั้ง ๕ แห่งนี้เป็นที่ดินพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ในอดีต แต่ไม่มีการระบุกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน ในพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ.๑๒๘ จึงเกิดปัญหาการซื้อขายที่ดินโดยคริสตชนในชุมชนเอง จนเกิดเป็นกรณีฟ้องร้องต่อศาลของสยาม ระหว่างบาทหลวงและคริสตชนในชุมชนทั้ง ๕ แห่งนี้^๒ ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในเรื่อง จึงได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติว่าด้วยที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่โรมันคาทอลิกมิสซังในกรุงสยาม” ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๗^๓ โดยที่มาของพระราชบัญญัตินี้ได้ถูกกล่าวถึงในประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๗ ความว่า

^๑พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย. (๑๒๘, ๒๘ สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๒๖ หน้า ๑๗-๓๒.

^๒รายงานประจำปีของมิสซังสยาม และมิสซังกรุงเทพฯ ถึงศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งประเทศไทยแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ.1873-1982 เล่ม 2. หน้า 164 อ้างถึงใน พุฒิปิงส์ พุฒตาลศรี. (๒๕๕๒). **การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐**. หน้า ๑๗๘.

^๓พระราชบัญญัติว่าด้วยที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่โรมันคาทอลิกมิสซังในกรุงสยาม. (๒๔๕๗, ๑ กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๓๑ หน้า ๒๐๕-๒๐๗.

ด้วยโรมันคาทอลิกมิสซังได้ทำเรื่องฎีกาขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งได้ตั้งอยู่เป็นหมู่บ้านของคนถือศาสนาคริสต์ตั้งทั้ง ๕ แห่ง เพื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คนซึ่งถือศาสนาโรมันคาทอลิกได้อยู่เป็นสิทธิ์ขาดพวกเดียวแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า แต่การก่อนๆ มา เมื่อยังมีที่ดินว่างเปล่าอยู่เป็นอันมากนั้น คนซึ่งถือศาสนาต่างๆ กันย่อมตั้งอยู่ในหมู่บ้านแยกห่างกันเป็นหมู่ๆ ไป ไม่ได้ได้อยู่ปะปนกับพลเมืองทั่วไปเหมือนเช่นได้เป็นอยู่ทุกวันนี้ ครั้นพลเมืองทวีมากยิ่งขึ้น ก็ย่อมเสาะแสวงหาที่อยู่ด้วยกันทุกคน ที่ดินซึ่งเคยเป็นที่ว่างเปล่าแต่ก่อน สำหรับจะให้คนอยู่เป็นหมู่บ้านเหล่านั้นนั้น ก็หมดสิ้นไปจนเห็นว่าไม่พอแก่การที่จะอยู่เช่นนั้นได้ คนที่ถือศาสนาต่างๆ กันจึงได้เที่ยวกระจายแยกย้ายกันอยู่ในที่ทั้งปวงทั่วไป จนในประจุบันนี้ จะถือว่าตำบลใดเป็นที่อาศัยของคนถือศาสนาใดๆ อยู่พวกเดียวหมู่เดียวกันอย่างแต่ก่อนนั้นก็ไม่ได้แล้ว แม้ว่าเป็นเช่นนั้นแล้วก็ดีแล้ว ยังทรงพระราชดำริเห็นว่า มีเหตุการณ์อันสมควรที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระบรมราชานุญาตตามฎีกาเรื่องราวของโรมันคาทอลิกมิสซังได้^๑

แสดงให้เห็นว่าราชสำนักสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มตระหนักถึงปัญหาเรื่องที่ดินว่า จำนวนประชากรในประเทศเพิ่มมากขึ้นซึ่งส่งผลกระทบถึงการจับจองที่ดินในบริเวณต่างๆ ที่ไม่อาจแบ่งแบกกกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างชัดเจนเช่นเดิม จึงเกิดปัญหาเรื่องการแย่งการจับจองที่ดิน ซึ่งราชสำนักสยามจะต้องเข้ามาดูแลแต่ในขณะนั้นการรักษาความสัมพันธ์อันดีกับชาติตะวันตกยังคงเป็นนโยบายที่สำคัญของราชสำนัก ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ราชสำนักจำต้องยินยอมตามคำร้องขอของฝ่ายมิสซังโรมันคาทอลิก จึงได้ออกพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ได้มอบกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้ง ๕ แห่ง ให้เป็นของมิสซังสยามเช่นเดียวกับที่ดินแห่งอื่นๆ ที่ได้ประกาศมาแล้วในพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘^๒ และได้มีการกำหนดขอบเขตที่ดินทั้ง ๕ แห่งนี้ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งในตอนท้ายของประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เพิ่มเติมข้อกำหนดเกี่ยวกับชุมชนคริสต์ตั้งทั้ง ๕ แห่งไว้ว่า

แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่คนผู้ที่อยู่ในที่ทั้งหลายเหล่านี้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่นี้สืบไป จะมีข้อกำหนดในพระบรมราชานุญาตเรื่องที่ดินทั้ง ๕ แห่งนี้ว่า ผู้ที่อยู่ในที่นั้นๆ ต้องเป็นคนซึ่งถือศาสนาโรมันคาทอลิก แลห้ามไม่ให้ขายที่ดินภายในเขตทั้ง ๕ แห่งนั้นแก่ผู้อื่น นอกจากผู้ที่ในกฎหมายฝ่ายสยามแลถือศาสนาโรมันคาทอลิก

แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบอีกว่า ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในที่ ๕ แห่งในเวลานี้จะไม่เต็มใจถือตามข้อความในพระบรมราชานุญาต ที่จะให้ที่นั้นๆ เป็นที่อาศัยของผู้อยู่

^๑ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง ประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ อ้างถึงใน พุฒิปังค์ พุฒิตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ แปร์รอส พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๑๗๙.

^๒ ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๗. หน้า ๑๘๘.

ถือศาสนาโรมันคาทอลิก สิทธิขาดพวกเดียวแล้ว ก็ให้ทำเรื่องราวขอพระราชทานที่อยู่ มายื่นต่อ
เสนาบดีกระทรวงนครบาล ภายในหกเดือนตั้งแต่วันนี้ไป จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดที่หลวง
แห่งอื่นแลกเปลี่ยนให้เป็นที่อยู่อาศัย

จากประกาศกระทรวงนครบาลได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าราชสำนักสยามจะรับรองกรรมสิทธิ์ใน
ที่ดินที่พระราชทานทั้ง ๕ แห่งอย่างสมบูรณ์ และกำหนดให้ผู้ที่จะมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็ต้อง
เป็นคริสตชนเท่านั้นก็ตาม แต่ราชสำนักสยามก็ได้ประนีประนอมกับกลุ่มอื่นๆ โดยการอนุญาตให้มีการขอ
พระราชทานที่ดินในบริเวณอื่นๆ เพื่อเข้าอยู่อาศัยแทนบริเวณที่ยกให้ฝ่ายมิสซังโรมันคาทอลิกอีกด้วย

ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปัญหาเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซัง
สยามได้เป็นปัญหาขึ้นมาอีกครั้งจนนำไปสู่การพิจารณายกเลิกพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการถือครอง
กรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังสยามทั้ง ๒ ฉบับ เมื่อมิสซังราชบุรีได้ขออนุญาตจัดตั้งโบสถ์ ที่ตำบลหัวหิน
อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บนที่ดินของนายอี.เอ.เอ็ม.เดเยซุช และได้อ้างเงื่อนไขตาม
พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ.
๑๒๔ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๔๒^๒ ในเรื่องนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญ เนื่องจากการขอจัดตั้ง
โบสถ์และครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวง
โรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ร.ศ.๑๒๔ ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้กล่าวว่า มิสซังมีสิทธิในการจัดตั้งโบสถ์ หรือ
สถานที่พักสอนศาสนาได้ การที่จะตั้งสถานวัดบาทหลวง อย่าให้ดังไว้โดยไม่มีเหตุอันสมควรที่จะด และ
ให้เสนาบดีกระทรวงในท้องที่นั้นตอบรับคำร้องของมิสซังเป็นเด็ดขาดภายในกำหนดสี่เดือน^๓ แต่จากการ
ประชุมคณะรัฐมนตรีกลับเห็นว่ายังไม่สมควรจะมีวัดบาทหลวง เนื่องจากมีจำนวนคริสตชนเพียง ๒๐ คน
ดังนั้นคณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นว่ายังไม่สมควรจะอนุญาตให้ตั้งโบสถ์และถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินแก่มิส
ซังราชบุรีและให้ส่งเรื่องไปยังกระทรวงเกษตราธิการ เป็นผู้พิจารณาต่อไป^๔

^๒ หอจดหมายเหตุครุฑสมณทลกรุงเทพ. เรื่อง ประกาศกระทรวงนครบาล ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๗
อ้างถึงใน พุฒิปังค์ พุฒิตาลศรี. (๒๕๕๒). การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี ยอแซฟ
แปร์รอส พ.ศ.๒๔๕๒-๒๔๙๐. หน้า ๑๗๙.

^๓ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๑ หนังสือส่งมรภักษ์แห่งสังฆมณฑลราชบุรี ถึง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิกขอจัดตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๔๒.

^๔ พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ตามกฎหมาย. (๑๒๔, ๒๔
สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๒๖ หน้า ๑๗-๓๒.

^๕ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๑ หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทย เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิกขอตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๒.

ดังข้อความที่ปรากฏในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๑/๒๕๔๒ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๒ เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิกขอตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความว่า

กระทรวงมหาดไทยแจ้งว่า สังกัษแห่งสังฆมณฑลราชบุรีได้มาขออนุญาตตั้งสถานวัดบาทหลวง ขึ้นที่ตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และขออนุญาตถือกรรมสิทธิ์ที่ดินของนายอี.เอ.เอ็ม.เดเยซุซ์ ชาว โปรตุเกส โดยเจ้าของจะยกให้เป็นที่ดินที่วัดบาทหลวง ที่ดินรายนี้มีตราจองเลขที่ ๓๔๔ เนื้อที่ ๔๗ ไร่ ๑ งาน ๙๓ วา กระทรวงมหาดไทยเห็นว่าเหตุผลข้อหนึ่งที่ยังไม่สมควรจะมีวัดบาทหลวงก็คือ ในตำบลหัวหิน มีคริสต์ศาสนิกชนเพียง ๒๐ คน และคนเหล่านี้โดยมากเป็นชาวญวนคนใช้ในโรงแรมหัวหินนั่นเอง แต่เมื่อ พิจารณาความประสงค์ของมิชซังตามหนังสือของสังกัษที่กล่าวแล้ว กระทรวงมหาดไทยเข้าใจว่ามิชซัง มีความประสงค์จะตั้งที่พักสอนศาสนาเพื่อใช้ประโยชน์ชั่วคราวเท่านั้น และถ้าความประสงค์ของมิชซัง มีอยู่ดังนี้ และจำนวนที่ดินที่ต้องการใช้ตั้งที่พักสอนศาสนาไม่เกินสมควรแล้ว มิชซังยอมถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน สำหรับกิจการได้ตามข้อ ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ร.ศ.๑๒๔ อนึ่งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๙ สังกัษแห่งสังฆมณฑลราชบุรีได้เคยขออนุญาตถือกรรมสิทธิ์ที่ดินใน ตำบลหัวหินมาครั้งหนึ่งแล้ว เพื่อเป็นสำนักดูแลครอบครองบรรดาคริสต์ศาสนิกชนในตำบลในทางฝ่าย วิญญาน กับเป็นที่พักตากอากาศในฤดูร้อน ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้พิจารณาในขณะนั้นว่า ยังมีไม่เหตุผล อันสมควรจะอนุญาตกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่มิชซัง และเห็นว่ายังไม่เป็นเหตุอันสมควรที่จะอนุญาตให้ตั้งสถาน วัดบาทหลวงขึ้นได้ เพราะคริสต์ศาสนิกชนนิกายโรมันคาทอลิกในท้องที่นั้นยังไม่เป็นจำนวนอันสมควร ถ้า อนุญาตไปจะมีผลเป็นการให้สิทธิที่ดินอีกไม่เกิน ๓ พันไร่ด้วย^๑

จากหลักฐานข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่า รัฐบาลพยายามที่จะควบคุมการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ของมิสซังโรมันคาทอลิก เป็นไปตามแนวนโยบายการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดย แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “หลักการใหญ่ก็คือ เราไม่ยอมให้ใครมาเอาที่ดินในประเทศของเรา พยายามให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย”^๒ การที่รัฐบาลมุ่งที่จะควบคุมการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก สามารถตั้งข้อสังเกตได้จาก วิธีการจัดการผลประโยชน์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก เพราะเมื่อมิสซังได้ กรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินแล้วมิสซังจะมอบหมายให้บาทหลวงประจำโบสถ์นั้น เป็นผู้แลรับผิดชอบ โดยที่บาทหลวงจะแบ่งที่ดินออกจากตัวโบสถ์ บ้านพักบาทหลวง บ้านพักนักบวชหญิง แล้วให้ราษฎรที่นับ ถือคริสต์ศาสนาที่อยู่ในชุมชนคาทอลิกนั้น เช่าที่ดินเพื่อทำนาและเป็นที่อยู่อาศัย โปสถ์จะเรียกเก็บเงินค่า เช่าที่ดินเหล่านี้ เรียกว่า “เงินบำรุงวัด” รายได้เหล่านี้ก็จะถูกนำส่งไปให้ศูนย์กลางของมิสซังเพื่อใช้ในการ

^๑รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๑/๒๕๔๒ เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิกขอตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๒.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๕/๒๕๔๒ วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๒ อ้างถึงใน ศรัณยู เทพสงเคราะห์. (๒๕๕๓). กระบวนการกำหนดนโยบายที่ดินในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๐๐. หน้า ๑๑๙-๑๒๐.

บริหารจัดการมิสซังต่อไป และผู้ที่จะสามารถเข้ามาเช่าที่ดินของมิสซังได้นั้นต้องเป็นผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาอย่างเดียว ซึ่งขัดแย้งกับนโยบายของรัฐบาลที่ไม่ต้องการให้คนไทยหันไปนับถือศาสนาอื่น แต่จากการนับถือคริสต์ศาสนาแล้วได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเช่นนี้ อาจเป็นการชักจูงให้คนไทยหันไปนับถือคริสต์ศาสนา ซึ่งขัดแย้งกับจุดประสงค์หลักของรัฐบาลในการส่งเสริมการนับถือพระพุทธศาสนา

จากปัญหาที่กล่าวมานี้เกี่ยวกับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก จึงมีผู้เสนอความคิดเห็นต่อรัฐบาลในเรื่องของพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๔ โดยลักษณะร่วมกันของการเสนอความคิดเห็นนี้ คือ ต้องการให้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๔ แล้วร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการพิจารณาถึงความเหมาะสมของพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๔ ว่า “เกี่ยวกับปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินตลอดจนปัญหาที่ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในประเทศไทยตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๔ นั้น เป็นอันเหมาะสมแก่กาลสมัยหรือไม่ หรือจะควรแก้ไขเพิ่มเติมประการใด ซึ่งรัฐบาลจะพิจารณาในเรื่องนี้เสียก่อน”^๑

การให้ความสำคัญกับประเด็นการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก ผู้ที่เสนอความคิดเห็นมีข้อเสนอให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินด้วยวิธีการทางกฎหมาย โดยยกตัวอย่าง คือ พ.ต.ขุนทะยานราญรอน ข้าหลวงประจำหัวนครพนม ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า ตามที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเสนอปลัดกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ ความว่า

ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะได้พิจารณายกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยพระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่โรมันคาทอลิกมิสซังในกรุงสยาม พุทธศักราช ๒๔๕๗ และพระราชบัญญัติว่าด้วยฐานะของวัดโรมันคาทอลิกในกรุงสยาม ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ (ร.ศ. ๑๒๘) ตลอดจนกฎระเบียบซึ่งทางราชการได้ตราขึ้นไว้ทั้งสิ้นนั้นเสียโดยสิ้นเชิง

ทั้งนี้เพราะเหตุว่า โรมันคาทอลิกมิสซังก็ดี วัดโรมันคาทอลิกก็ดี หาได้มีความมุ่งประสงค์แต่เฉพาะจะจัดตั้งขึ้นเพื่อลัทธิศาสนาอย่างเดียวนั้น กลับปรากฏเหตุการณ์ในปัจจุบันนี้ว่า บาทหลวงผู้รักษามิสซังก็ดี ผู้รักษาวัดโรมันคาทอลิกก็ดี กระทำหน้าที่เป็นฝ่ายการเมืองยิ่งกว่ากระทำกิจในศาสนา โดยกระทำเป็นแนวที่ ๕ เช่นบาทหลวงผู้หนึ่งซึ่งเคยอยู่ในประเทศไทยเป็นตุลาการในการ

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๑ หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิกขอตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๒.

นำนักบินมาทิ้งระเบิดในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นอาทิ^๑

จากข้อเสนอของพ.ต.ขุนทะยานราษฎร์นอ ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม แสดงให้เห็นได้ว่า มีการนำเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก มาเกี่ยวพันเข้ากับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่มีการมองว่าเรื่องศาสนาและการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิกเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งกำลังเกิดกรณีพิพาทอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๘๓ เพราะในขณะนั้นรัฐบาลเองก็ได้เข้าควบคุมทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกอยู่แล้ว การที่ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนมเสนอความคิดเห็นในลักษณะนี้ สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลควรคำนึงถึงประเด็นการเมืองระหว่างประเทศในการให้มิสซังโรมันคาทอลิกถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเพราะเท่ากับเป็นการถือครองที่ดินของ “คู่สงคราม” จึงได้มีการพยายามเสนอการยกเลิกการถือครองกรรมสิทธิ์ของมิสซังโรมันคาทอลิก

นอกจากนี้ นายภูษณาภรณ์ ไกรฤกษ์ ได้เสนอความคิดเห็นต่อหัวหน้ากองการต่างประเทศ โดยอ้างอิงข้อเสนอของข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึงวิธีการจัดการกับพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ดังนี้

๑.การออกพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายมิสซัง ตามข้อเสนอของข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม จะเป็นการแสดงว่า กฎหมายไทยไม่รับรู้มิสซังโรมันคาทอลิกและมิสซังโรมันคาทอลิกก็จะมีสภาพเช่นเดียวกับมิชชันนารีอเมริกัน แต่มิสซังโรมันคาทอลิกและมิชชันนารีอเมริกันผิดกันในการสำคัญที่มีมิสซังมีที่ดินมากมายในประเทศไทย ฉะนั้นการยกเลิกกฎหมายมิสซังเฉยๆ โดยไม่มีบทบัญญัติจัดการประการใดอีก จะทำให้สถานการณ์ในเรื่องที่ดินของมิสซังยุ่งยาก ดังเช่นเมื่อก่อนมีกฎหมายนี้ เพราะฉะนั้นการยกเลิกกฎหมายมิสซังเฉยๆ จึงมีน่าจะพึงกระทำ

๒.การยกเลิกกฎหมายมิสซังและในขณะเดียวกัน ตราบทบัญญัติขึ้นใหม่ในเรื่องที่ดินของมิสซัง เช่นให้มีการโอนกรรมสิทธิ์และแบ่งปันที่ดิน เลิกลัมวัดบางวัด เป็นต้น การยกเลิกกฎหมายมิสซังปัจจุบันแล้วจัดระเบียบขึ้นใหม่ ดังนี้ จะเหมาะสมกว่ายกเลิกเฉยๆ มาก แต่จะจัดระเบียบอย่างไร แค่นั้น ย่อมแล้วแต่นโยบายของรัฐบาล

๓.การแก้ไขกฎหมายมิสซัง เพื่อให้ควบคุมรัดกุมยิ่งขึ้น การแก้ไขนี้ อาจทำได้หลายประการ เช่น กำหนดจำนวนที่ดินที่มีมิสซังพึงมีได้ ให้น้อยลงอีก กำหนดเรื่องการขออนุญาตต่างๆ ให้รัดกุมยิ่งขึ้น และให้อำนาจกระทรวงเจ้าหน้าที่ยื่นขึ้นในการที่จะไม่ยอมตามคำร้องของมิสซัง เป็นต้น และโดยเฉพาะ

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๑ หนังสือข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย เรื่อง พระราชบัญญัติว่าด้วยที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้แก่โรมันคาทอลิกมิสซังในประเทศไทย วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔.

พระราชบัญญัติว่าด้วยพระราชทานพระบรมราชานุญาตฯ นั้น ควรจะต้องแก้ไขเพื่อให้คนไทยที่เปลี่ยนศาสนาอยู่ในที่พระราชทานต่อไปได้

๔.แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมิสซัง พร้อมกับนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการถือครองที่ดินของชนต่างดาว ซึ่งคงจะมีความมุ่งหมายให้กฎหมายทั้งสองนี้ประสานกัน

ส่วนปัญหาในแง่การเมือง ในการยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายมิสซังนั้น การยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายมิสซังนี้ จะกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของฝรั่งเศสมากกว่าชาติอื่นๆ เพราะในประเทศไทย ส่วนใหญ่ของบาทหลวงโรมันคาทอลิก รวมทั้งตัวสังฆราชเองด้วย เป็นชาวฝรั่งเศส แต่ว่าบาทหลวงโรมันคาทอลิกนั้น มีชาติอิตาลีและสเปน รวมอยู่ด้วย โดยเฉพาะที่มิสซังราชบุรี โดยที่ไทยมีความสัมพันธ์อันดีอยู่กับอิตาลี ในการแก้ไขกฎหมายมิสซัง ก็พึงคำนึงถึงความสัมพันธ์กับอิตาลีด้วย แต่อย่างไรก็ดี การแก้ไขกฎหมายมิสซังนี้ ก็ย่อมกระทำภายในขอบเขตแห่งสนธิสัญญา^๑

ตามข้อเสนอของนายภูษณาภรณ์ ไกรฤกษ์ นั้นสะท้อนให้เห็นทัศนคติของนักการทูตเพราะเป็นการมองด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยรวม เพราะฉะนั้นการจะยกเลิกเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินไปเลยจะส่งผลกระทบด้านอื่นๆ จึงเสนอให้แก้ไขระเบียบให้รัดกุมเน้นการควบคุมที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิกชาติฝรั่งเศส ซึ่งมีสถานะเป็น “คู่สงคราม” มากกว่าชาติตะวันตกอื่นซึ่งเป็นพันธมิตรต่อกัน

จากการนำเสนอความคิดที่หลากหลายข้างต้นถึงแม้จะมีความต้องการให้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๔ อย่างชัดเจน ปัญหาเกี่ยวกับการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๔๔ ซึ่งได้พิจารณาที่ละมาตราอย่างละเอียดทำนองเดียวกับการแปรญัติกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎร การประชุมครั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตั้งคำถามว่า “ยกเลิกแล้วไม่ออกใหม่ไม่ได้หรือ”^๒ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ได้ตอบกลับไปว่า “ถ้าไม่ออกใหม่ คณะมิสซังก็ไม่ใช่นิติบุคคล เป็ปเป็นสเตต เป็นรัฐพิเศษ แต่เราไม่มีสัญญาด้วย ถ้าไม่มีกฎหมายรับรองฐานะ ก็จะเป็นอย่างจีน เดิมเราได้ให้สิทธิไว้มากมาย ตามกฎหมายนี้ได้ตัดสินสิทธิรวบรัดลงไป”^๓ หลวงอดุลยเดชจรัส ได้แสดงความเห็นว่า “ออกพระราชบัญญัติเลิกดีกว่า ออกพระราชบัญญัติให้สิทธิอะไรๆ เป็นเหตุให้คนอื่นร้องเอาบ้าง ประเทศที่พลเมืองถือศาสนาหลายศาสนาเป็นภัยอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเมือง เมื่อเลิกแล้ว

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙/๑ เรื่อง พระราชบัญญัติที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้แก่โรมันคาทอลิกมิสซังในกรุงไทย ๒๔๔๔ วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๔๔๒ – ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๔.

^๒รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๘/๒๔๔๔ เรื่อง พระราชบัญญัติฐานะแห่งคณะมิสซังโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๔.

^๓เรื่องเดียวกัน.

ก็มีพระราชบัญญัติควบคุมวัด อย่างศาสนาเดียวมีหลายนิกาย เช่น พวกคริสต์แยกเป็นโปรเตสแตนท์และคาทอลิก แต่ถ้าคนในประเทศถือศาสนาใหญ่แยกกันย่อมเป็นภัยมาก ถ้าออกกฎหมายนี้ไปแม้จะลดสิทธิทางมิสซังลง ทางศาสนาก็อื่นก็อ้างขึ้นร้องขอบ้าง”^๑

การประชุมคณะรัฐมนตรีในครั้งนี้มีความเห็นเป็น ๒ อย่าง คือ ให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเดิมให้รัดกุมยิ่งขึ้น แต่อีกฝ่ายต้องการให้ยกเลิกพระราชบัญญัติฐานะของวัดมิสซังโรมันคาทอลิกฯ แล้วให้ร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่แล้วให้ครอบคลุมไปทุกศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย ในที่สุดที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติตกลง ดังนี้

๑. ในพระราชบัญญัติกำหนดสิทธิของคนต่างด้าวเกี่ยวกับที่ดิน ให้มีบทบัญญัติยกเลิกฐานะวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกให้สิ้นเชิง
 ๒. ไม่ให้มีการรับรองสิทธิเกี่ยวกับที่ดินของคณะมิสซังโรมันคาทอลิกแต่อย่างใดต่อไป
 ๓. ชื่อของพระราชบัญญัติให้แก้ไขใหม่ให้เหมาะสม
- นอกจากนี้ ให้ยกร่างพระราชบัญญัติควบคุมการศาสนาทุกศาสนาในประเทศไทย และให้อยู่ในความของกระทรวงศึกษาธิการ^๒

ต่อมารัฐบาลจึงได้นำร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย ให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา ปรากฏว่าคณะกรรมการกฤษฎีกา ไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ และร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ทำหนังสือชี้แจงถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ความว่า

ในส่วนหลักการที่ว่าให้ให้มีบทบัญญัติยกเลิกฐานะวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกให้สิ้นเชิงและไม่ให้มีการรับรองสิทธิเกี่ยวกับที่ดินของคณะมิสซังแต่อย่างใด ต่อไปตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวข้างต้นนั้น กรรมการร่างกฎหมายขอเสนอข้อสังเกตว่า ในขณะนี้คณะมิสซังโรมันคาทอลิกตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ แต่เมื่อพระราชบัญญัติใหม่ได้ยกเลิก พระราชบัญญัติเกาฉบับนั้นเสียแล้วผลจึงอาจเป็นไปได้ว่า คณะมิสซังนั้นจะก่อตั้งมูลนิธิขึ้นได้ ดังมีแบบอย่างอยู่แล้วในกรณีศาสนาอิสลาม และเมื่อเป็นมูลนิธิแล้ว ก็ย่อมจะมีอำนาจในเรื่องที่ดินกว้างออกไปยิ่งกว่าเดิมมาก”

^๑ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๘/๒๔๘๔ เรื่อง พระราชบัญญัติฐานะแห่งคณะมิสซังโรมันคาทอลิกคาทอลิกแห่งประเทศไทย วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๕๘/๒๔๘๔ เรื่อง พระราชบัญญัติฐานะแห่งคณะมิสซังโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

^๓ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สคก. ๑/๓๗๙. ๕ หนังสือถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔.

จากข้อเสนอของคณะกรรมการกฤษฎีกาข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่าหากยกเลิกพระราชบัญญัติเก่าแล้วประกาศใช้พระราชบัญญัติใหม่ จะเป็นการทำให้รัฐเสียผลประโยชน์มากกว่าเดิม เนื่องจากไม่สามารถควบคุมการถือกรรมสิทธิ์ของมิสซังโรมันคาทอลิกได้แล้ว ยังจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้มิสซังโรมันคาทอลิกสามารถครอบครองที่ดินได้มากกว่าเดิม และพระราชบัญญัติฉบับเก่าก็ได้ควบคุมการถือครองที่ดินไว้อย่างรัดกุมแล้ว คือ จังหวัดละไม่เกิน ๓,๐๐๐ ไร่

ต่อมานายดาบสงวน พยุงพงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี ได้เสนอร่างกฎหมายฉบับนี้ไปยังสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาในชั้นรับหลักการ ทั้งนี้ได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้แก่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ ว่า

การยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยฐานะของวัดบาทหลวงตามกฎหมาย ร.ศ.๑๒๘ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ร.ศ.๑๒๘ จนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา ๓๓ ปีแล้ว เป็นพระราชบัญญัติที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมแก่สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในครั้งนี้พระราชบัญญัติที่กล่าวนี้ได้มีบัญญัติอยู่กับหนังสือสนธิสัญญาไมตรีการค้าและการเดินเรือ ซึ่งทำไว้กับประเทศฝรั่งเศส เมื่อพ.ศ.๒๔๐๑ รวมเป็นเวลา ๘๖ ปีแล้ว บัดนี้รัฐบาลได้ทำสนธิสัญญากับนานาประเทศ รวมทั้งประเทศฝรั่งเศสขึ้นใหม่แล้ว เอกสิทธิของเรากลมรุดขึ้น กว่าสมัยก่อนนี้มาก ดังที่ท่านทั้งหลายได้ทราบอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนไทยประการใด แต่ตรงกันข้ามทำให้สิทธิของคนไทยที่ควรจะมีต้องเสียไปในการให้สิทธิแก่ฝรั่งเศส^๑

เนื่องจากรัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก้ไขสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานชาติแล้วทำให้ไทยมีสิทธิเท่าเทียมกับชาติอื่น พ้นจากสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ดังนั้นผู้เสนอจึงเห็นว่าประเทศไทยก็ควรจะแก้ไขกฎหมายฉบับอื่นๆ ที่ทำให้ประเทศไทยต้องเสียเปรียบและไม่เป็นประโยชน์กับคนไทย ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นที่จะออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อเป็นการจำกัดสิทธิของมิสซังโรมันคาทอลิก ให้มีสิทธิในการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินให้น้อยลงไป นายดาบสงวน พยุงพงศ์ ซึ่งให้เห็นว่าการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นการแก้ไขปัญหาการจับจองที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก ที่ได้เคยได้รับสิทธิไว้ไม่เกิน ๓,๐๐๐ ไร่ต่อจังหวัด ความว่า

วัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกขอที่จะใช้อำนาจจับจองที่ดิน ตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.๑๒๗ หรือฉบับที่ได้มีการแก้ไขใหม่ก็พอแล้วและไม่จำเป็นต้องมีสิทธิพิเศษอย่างใด ข้าพเจ้า [นายดาบสงวน] ขอเรียนว่าเป็นการให้แก่ชาวต่างด้าวมากเกินไป และจะรู้สึกว่าได้เอารัดเอาเปรียบแก่อาชีพของคนไทยเกินสมควร หากแต่ว่าในครั้งกระนั้นอย่างหนึ่ง และเดี๋ยวนี้อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะอธิบายให้ชัดเจนยิ่งกว่า

^๑รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔ (วิสามัญ ครั้งที่ ๒) สมัยที่ ๒ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔. หน้า ๓๐๖-๓๐๘.

นั้น ข้าพเจ้าหวังว่า คงจะได้เห็นอกเห็นใจประชาชนชาวไทยของเราซึ่งไม่มีที่อยู่กินบริบูรณ์ เพราะเหตุว่า ฐานะวัดบาทหลวงเท่าที่ทราบมา แล้วมีสิทธิพิเศษมากมายที่จะจับจองที่ดินในจังหวัดต่างๆ ได้ถึงสามพันไร่ ดังนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายลองคิดว่า ฐานะวัดบาทหลวงใหญ่โตเพียงใด แล้วทำไมจึงมีสิทธิจับจองที่ดินได้มากมาย^๑

จากคำกล่าวนี้เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงปัญหาในการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก เพราะการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของมิสซังนั้น เป็นเหตุทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษีที่ดิน เพราะที่ดินที่อยู่ในความครอบครองของมิสซัง จัดว่าเป็นที่ดินประเภท “ที่ธรณีสงฆ์” และทำให้ราษฎรที่ไม่ได้นับถือคริสต์ศาสนาสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินไป รัฐบาลเห็นเป็นปัญหาจึงจำเป็นต้องเร่งรัดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตามในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๔ ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร พบว่าไม่มีการคัดค้านจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรจึงมีมติมอบให้ทางรัฐบาลไปพิจารณาก่อนรับหลักการ^๒

หากพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๔ พบว่ามีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิก ในกรุงสยาม ตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ อย่างชัดเจน กล่าวคือ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้มีคณะมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทยได้เพียงแค่คณะเดียว สังฆราชที่พระสันตะปาปาแต่งตั้งเข้ามาเพื่อดำรงตำแหน่งประมุขมิสซัง จะต้องให้รัฐบาลไทยเห็นชอบก่อน และในเดือนมกราคมของทุกปี ให้คณะมิสซังโรมันคาทอลิกทำรายงานเกี่ยวกับกิจการทั้งหมดที่มิสซังได้ดำเนินไป รายงานต่อกระทรวงมหาดไทย^๓ แสดงให้เห็นได้ว่ารัฐบาลต้องการเข้ามาควบคุมการดำเนินงานของมิสซังโรมันคาทอลิก ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติฉบับเก่ามิสซังโรมันคาทอลิกมีอำนาจในการบริหารงานได้อย่างอิสระ ขึ้นตรงต่อสำนักวาติกันอย่างเดียว

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔ (วิสามัญ ครั้งที่ ๒) สมัยที่ ๒ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔. หน้า ๓๐๖-๓๐๘.

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔ (วิสามัญ ครั้งที่ ๒) สมัยที่ ๒ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔. หน้า ๓๐๖-๓๐๘.

^๓ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สคก. ๑/๓๗๙. ๕ ร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๔.

ส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก ในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

มาตรา ๖ คณะมิสซังโรมันคาทอลิกถือที่ดินตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ได้แต่ในนามของคณะเท่านั้น จะถือที่ดินแทนบุคคลอื่นไม่ได้

มาตรา ๗ กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม บาทหลวงคณะมิสซังโรมันคาทอลิกไม่ว่าสัญชาติใด จะถือที่ดินหรือแสวงหาผลประโยชน์จากที่ดินในนามของตนเองไม่ได้

มาตรา ๘ ที่ดินของคณะมิสซังโรมันคาทอลิก ให้แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.ที่ใช้เป็นสถานวัดบาทหลวง

๒.ที่ใช้อยู่แล้วเพื่อทำประโยชน์ให้แก่คณะมิสซังโรมันคาทอลิก

มาตรา ๑๑ การตั้งวัดบาทหลวงขึ้นใหม่ ให้ขออนุญาตต่อกระทรวงมหาดไทย โดยชี้แจงความประสงค์และแสดงจำนวนเนื้อที่ดิน ที่จำเป็นพร้อมด้วยรายละเอียดและเหตุผลประกอบให้ชัดเจน

มาตรา ๑๓ ถ้าจำนวนศาสนิกชนนิกายโรมันคาทอลิกที่จะบำเพ็ญศาสนกิจในวัดหนึ่งๆ โดยเฉพาะวัด ลดน้อยลงถึงไม่จำเป็นจะต้องมีวัดไว้สำหรับบำเพ็ญศาสนกิจ ให้ถือว่า การอนุญาตให้ตั้งวัดที่ได้อนุญาตไว้ก่อนแล้วก็ดีหรือได้อนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ก็ดี เป็นอันสิ้นสุดลง

มาตรา ๑๖ คณะมิสซังโรมันคาทอลิกจะได้มาซึ่งที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินไม่ได้

มาตรา ๑๗ คณะมิสซังโรมันคาทอลิกจะได้มาซึ่งที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมหรือแสวงหาผลประโยชน์จากที่ดินไม่ได้ ไม่ว่าโดยอาการอย่างใดๆ เว้นแต่ที่มีอยู่แล้วตามบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้^๑

ในประเด็นการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก ถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุด ในร่างพระราชบัญญัตินี้ รัฐบาลได้เข้าควบคุมการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันการถือครองที่ดินขนาดใหญ่ของมิสซังโรมันคาทอลิกและการแสวงหาผลประโยชน์จากที่ดินที่ครอบครอง ซึ่งมีผลทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้จากภาษีที่ดิน ตามที่ปรากฏอยู่ในมาตรา ๔ ของร่างพระราชบัญญัติฯ คือ “ให้มิสซังโรมันคาทอลิกมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อถือที่ดินเกี่ยวกับศาสนกิจและเพื่อบำเพ็ญศาสนกิจในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและต้องปฏิบัติตามกฎหมายไทย”^๒

แม้ว่าร่างพระราชบัญญัตินี้จะไม่ได้ประกาศใช้ แต่สาระของร่างกฎหมายฉบับนี้ในเรื่อง การควบคุมศาสนา และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินของมิสซังโรมันคาทอลิก ก็ได้สะท้อนให้เห็นแนวความคิดของรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีต่อมิสซังโรมันคาทอลิกภายใต้การดูแลของ

^๑ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สคก.๑/๓๗๙.๕ ร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย พ.ศ.๒๔๘๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสว่า รัฐบาลต้องการควบคุมการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและต้องมีรายงานกิจการให้รัฐบาลทราบทุกปี และสำหรับประเด็นการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้น รัฐบาลก็ให้มีการควบคุมอย่างรัดกุมมากยิ่งขึ้น ไม่ให้มีการแสวงหาที่ดินเพิ่มเติมและไม่ได้ผลประโยชน์จากที่ดินอันเป็นศาสนสถาน นอกจากนั้นการจัดตั้งโบสถ์ขึ้นใหม่ต้องมีการชี้แจง ถึงรายละเอียดของที่ดินและความจำเป็นที่จะขอใช้ที่ดินกับรัฐบาล

การเสนอร่างกฎหมายฉบับนี้แม้จะไม่ได้ประกาศใช้แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีแนวความคิดที่ต้องการจะควบคุมการดำเนินงานของมิสซังโรมันคาทอลิกอย่างใกล้ชิดทั้งในแง่การดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและการใช้ประโยชน์จากที่ดินและถึงแม้นโยบายบางประการจะยังมิได้มีการดำเนินนโยบายทางปฏิบัติ แต่ก็ได้สะท้อนแนวคิดของรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการจะกีดกันและขัดขวางการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและยังส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคริสตชนชาวไทยและบาทหลวงชาวฝรั่งเศสในช่วงเวลาดังกล่าว

๕. บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า จากการที่รัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีนโยบาย “ชาตินิยม” ที่มุ่งเน้นการ “สร้างชาติไทย” ให้ยิ่งใหญ่ทัดเทียมกับนานอารยประเทศ รัฐบาลจอมพล ป. จึงได้พยายามดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจใน “ความเป็นไทย” นอกจากนี้รัฐบาลยังได้มีนโยบายเรียกรื้อดินแดนอินโดจีนจากฝรั่งเศส ซึ่งส่งผลให้ไทยกับฝรั่งเศสกลายเป็น “ศัตรู” ในสงครามอินโดจีน อันนำไปสู่การดำเนินนโยบายกับ “ชนชาติฝรั่งเศส” และ “ชาติฝรั่งเศส” ในประเทศไทย รวมถึงมิสซังโรมันคาทอลิกที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสด้วย

นอกจากนั้น การที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้มีนโยบายที่เน้นการส่งเสริม “พระพุทธศาสนา” โดยต้องการให้คนไทยหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส จากนโยบายของรัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าว จึงทำให้รัฐบาลได้มีการดำเนินนโยบายต่างๆ ที่ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานการเผยแพร่คริสต์ศาสนา รวมถึงการดำเนินงานของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในประเทศไทย อันได้แก่ การแสดงท่าทีของรัฐบาลที่ไม่ไว้วางใจพฤติกรรมของบาทหลวงในสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสทั้งบาทหลวงที่มีสัญชาติไทยและบาทหลวงที่มีสัญชาติฝรั่งเศส ที่อาจแสดงตนเป็นปรปักษ์ต่อนโยบายของรัฐในกรณีพิพาทอินโดจีน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ จนนำไปสู่การลดบทบาทและอิทธิพลของบาทหลวงในชุมชนคาทอลิก การเข้าจัดการและควบคุมทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก และการจัดทำร่างพระราชบัญญัติแห่งคณะมิสซังโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย เป็นต้น

นโยบายดังกล่าวเหล่านี้นั้นได้ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเป็นอย่างมาก ทำให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสไม่อาจอยู่ในประเทศไทยได้ มิสซังโรมันคาทอลิกจึงต้องหาบาทหลวงชาวไทยเข้าไปทำหน้าที่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา มีการกดดันให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนศาสนามาเป็นการนับถือพระพุทธศาสนา จึงเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ศาสนา นอกจากนี้ยังมีการทำลายทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

บทที่ ๔

ผลกระทบอันเกิดจากการดำเนินนโยบายต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนา ของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่มีต่อชุมชนคาทอลิกและกลุ่ม “คนไทย”

จากการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินนโยบายการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้ส่งผลกระทบต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาเป็นอย่างมาก ดังนั้นในบทนี้จะกล่าวถึงผลกระทบของการดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยจะกล่าวถึงสถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ จากนั้นจึงพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

๑. สถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

การต่อต้านคริสต์ศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้นตามความคิดเห็นของบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธ์ นักวิชาการประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนา ได้ตั้งข้อสังเกตและพยายามหาข้อสรุปเกี่ยวกับการต่อต้านคริสต์ ไว้ว่า

...ท่าทีที่เป็นทางการจริงๆ ของรัฐบาลไทยตอนนั้น เป็นท่าทีที่ไม่มีการต่อต้านคริสต์ศาสนาจะเป็นรัฐธรรมนูญก็ดี ประกาศของอธิบดีกรมตำรวจก็ดีหรือว่าของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในตอนนั้นก็ดี ทั้งหมดต่างกล่าวว่า ประเทศไทยให้เสรีภาพทางศาสนา นี่คือการที่ทางการ แต่ท่าทีที่ไม่เป็นทางการก็คือพยายามที่จะให้พระพุทธรูปแทนที่ศาสนาประจำชาติ เนื่องจากมีความไม่ค่อยชอบใจผู้ใดก็ตามที่เป็นคาทอลิก หรือผู้ใดก็ตามที่ติดสอยห้อยตามชาวฝรั่งเศส ไม่ว่าจะด้านศาสนาหรือด้านการเมือง หรือว่าด้านใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศส จะเป็นทางวิทยุก็ดี ทางสื่อต่างๆ หรือว่าทางหนังสือพิมพ์ ก็พยายามจะให้คนไทยทั้งหมดถือว่าตนเป็นพุทธและต้องพยายามรักษาศาสนาพุทธไว้ให้ได้ เพราะว่าศาสนาคาทอลิกจะมาทำลายศาสนาพุทธ ประชาชนทั้งประเทศตอนนั้นเกิดความรู้สึกต่อต้านและเกลียดชังศาสนาคาทอลิก จนทำให้ประชาชนตามจังหวัดต่างๆ สนับสนุนทางอ้อม ไม่เปิดเผยของพวกนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดต่างๆ ในตอนนั้น ส่งเสริมและไม่ห้ามปรามด้วยให้มีกลุ่มขึ้นมาตามจังหวัดต่างๆ เรียกว่า “คณะเลือดไทย” เป็นเหมือนกับผู้แทนประชาชนที่จะต่อต้านศาสนาคาทอลิก มีการเผาวัด มีการออกจดหมายเวียนเพื่อเชิญชวนทุกคนไม่ให้คบค้าสมาคม ไม่ให้ชื่อของที่เป็นของคนคริสต์ ไม่ขายของให้ไม่ติดต่อ ซึ่งทำให้ความรู้สึกของบรรดาคริสตชนทั้งหมดตอนนั้นมีความรู้สึกหวาดกลัวไม่ค่อยกล้าที่จะเปิดเผยตัวเองเป็นคาทอลิก...

^๑สุรชัย ชุ่มศรีพันธ์. (๒๕๔๓). งานศึกษากรณีคุณพ่อนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง เป็นบุญราศี.

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นมุมมองของบาทหลวงสุรชัย ชุมศรีพันธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และผลกระทบต่อชุมชนคาทอลิกในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย

๑.๑. การต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังสยาม

การต่อต้านคริสต์ศาสนาเขตมิสซังสยาม ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ หลังจากที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับฝรั่งเศส รัฐบาลประกาศกฎอัยการศึกในเขตจังหวัดชายแดน ๒๔ จังหวัด ส่งผลให้เกิดการต่อต้านคริสต์ศาสนาขึ้น ดังที่ปรากฏในจดหมายของสังฆราชแปร์รอส ที่ได้เขียนรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นถึงศูนย์กลางของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสและนายโรเจอร์ การ์โร กงสุลฝรั่งเศสประจำประเทศไทย ลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ความว่า

การเปิดเบียดเบียนต่อศาสนาคาทอลิกได้เริ่มขึ้นวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เวลา ๑๐.๐๐ น. ตอนเย็นบรรดามิชชันนารีฝรั่งเศสที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ ของไทยที่เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน แต่ละองค์ต่างก็ได้รับการเยียมเยียนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายนายซึ่งบังคับให้พวกเขาลงชื่อด้วยการสัญญาว่าจะเดินทางออกจากพื้นที่ภายใน ๔๘ ชั่วโมง วันรุ่งขึ้นมิชชันนารีแต่ละองค์ก็ได้เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ พร้อมกับมีคำสั่งห้ามเดินทางออกไป ข้าพเจ้าได้ส่งบรรดาบาทหลวงพื้นเมืองจากวัดอื่นไปทำหน้าที่แทนพวกเขา บาทหลวง ๒ องค์ในจำนวนเหล่านี้ ทั้งๆ ที่เป็นคนไทยได้ถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและถูกใส่ความกล่าวหาว่า “เป็นแนวที่ ๕” ถูกจองจำในคุกเป็นเวลา ๓ เดือนในตอนแรกพวกเขาถูกตัดสินในเดือนมีนาคมให้จำคุกคนละ ๒ ปี บาทหลวงไทยองค์ที่ ๓ ถูกขังอยู่ในคุกตั้งแต่วันที่ ๑๒ มกราคม ยังคงรอคอยการพิพากษาและคำตัดสินโดยไม่มีความผิด...รัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ประกาศอย่างเปิดเผยในข้อที่ ๑๓ ว่า คนทุกคนมีเสรีภาพในการถือศาสนาที่ตนเลือกและปฏิบัติตามความเชื่อถือของตนที่ไม่ขัดต่อประเพณีอันดีงามและความสงบสุขของพลเมือง อีกประการหนึ่ง บรรดาคริสต์ชนในประเทศไทยได้แสดงตนเป็นพลเมืองที่ดี เป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมายทุกอย่างของประเทศอย่างเคร่งครัด เสียภาษีอากรและค่าธรรมเนียมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเช่นเดียวกับประชาชนคนอื่นๆ เขาต้องการแสดงให้เห็นว่าศาสนาคาทอลิกกับประเทศฝรั่งเศสเป็นสิ่งเดียวกัน โดยถือว่าพวกคาทอลิกรักประเทศฝรั่งเศสราวกับเป็นประเทศของตน ซึ่งทุกคนที่รู้ดีว่าเป็นสิ่งที่ไม่เป็นจริงโดยสิ้นเชิง ศาสนาคาทอลิกเป็นศาสนาสากล ไม่ใช่ศาสนาของประเทศใดประเทศหนึ่ง^๑

จากจดหมายของสังฆราชแปร์รอส สะท้อนให้เห็นได้ว่า จุดเริ่มต้นของการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของรัฐบาลนั้น มีสาเหตุเกิดมาจากกรณีพิพาทอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๘๓ พร้อมกับนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมให้คนไทยนั้นนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกันทั่วประเทศ และยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของสังฆราชแปร์รอสว่า คนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เป็นคนไทย อยู่ภายใต้

^๑ หอจดหมายเหตุจักรวรรดิสยามหลวงกรุงเทพฯ. จดหมายของสังฆราชแปร์รอสถึงกรุงปารีส ลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

กฎหมายของประเทศไทย ยอมรับอำนาจอธิปไตยของชาติ และปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองของชาติ ไม่ได้มีความรู้สึกที่จะทรยศต่อประเทศชาติและคริสต์ศาสนาก็มิได้เป็นศาสนาของชาติใดชาติหนึ่งตามที่รัฐบาลเข้าใจ แต่คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของคนทั้งโลกอยู่เหนือความเป็นรัฐชาติ

การต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมณฑลชังฮายาม นั้นดำเนินเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มจากการที่รัฐบาลได้จัดให้มีการประชุมที่วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นวันมาฆบูชา หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวคำปราศรัย โดยเน้นให้คนไทยตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของชาติและขอให้ถือความเป็นเอกภาพของชาติเหนือความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งยังได้แสดงถึงชัยชนะต่อคริสต์ศาสนาว่า “มีคริสต์ศาสนิกชนหลายร้อยคนได้กลับใจเข้าสู่ร่มเงาของพุทธศาสนา” ตามที่ปรากฏในจดหมายของสังฆราชแปร์รอสเขียนขึ้นที่โบสถ์อัสสัมชัญ ส่งไปยังกรุงปารีส ลงวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยในจดหมายฉบับดังกล่าวได้รายงานว่

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ รัฐบาลไปได้เรียกประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อชักชวนให้คริสตังละทิ้งศาสนา พวกลูกจ้างของรัฐบาลที่กรุงเทพฯ ได้รับคำสั่งให้ไปที่วัดมหาธาตุซึ่งเป็นวัดพุทธ รัฐมนตรีหลายนายที่เป็นสมาชิกของคณะรัฐบาลได้ดำเนินการประชุม ด้วยการประกาศแก่ผู้เข้าประชุมว่า พวกเขาต้องลงชื่อในเอกสารที่เตรียมมาเพื่อการนี้ เพื่อยืนยันว่าพวกเขานับถือศาสนาพุทธ ที่จงรักภักดีต่อประเทศไทย คาทอลิกบางคนได้ลงชื่อ เช่นเดียวกับพวกโปรเตสแตนต์จำนวนมาก ผู้ที่นับถือลัทธิขงจื้อ อิสลาม เป็นต้น แต่ส่วนมากได้ปฏิเสธ ทั้งๆ ที่ถูกใช้อำนาจในการชักชวนทุกวิถีทาง รัฐบาลไทยในขณะนี้ถือว่าไม่ได้บังคับใครให้เปลี่ยนศาสนา แต่แสดงความปรารถนาอย่างเดียวกันว่า ประชาชนทุกคนควรนับถือศาสนาเดียวกัน^๒

จากการกล่าวถึงการประชุมที่วัดมหาธาตุในจดหมายดังกล่าวได้มีข้าราชการที่นับถือคริสต์ศาสนาบางคน ไม่ยอมปฏิบัติตามคำชักชวนของรัฐบาลได้ทำหนังสือขอลาออกจากข้าราชการ เพื่อยืนยันถึงความเชื่อในคริสต์ศาสนา เหตุการณ์นี้สังฆราชแปร์รอสได้กล่าวถึงไว้ในจดหมายถึงมิชชันนารีที่เซ่งฮั่น ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ความว่า

พระวิชัย [พ.ต.อ.พระมหาวชิชัย (ฟิลิป ชื่น ทรรทรานนท์)] เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ หลังจากได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ หลวงอดุลผู้บังคับบัญชาของเขาได้กล่าวชมเชย และไม่ยอมรับใบลาออกของเขา เช่นเดียวกับพระอจิรจิต [พระอจิรภิกขุจิวรณ์ (โทปี เฮง เสวตวิทย์)] รองอธิบดีกรมไปรษณีย์กลาง ได้กล่าวว่า ท่านรับราชการมา ๓๐ ปี ด้วยความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ...ต่อมาท่านประกาศอย่างเปิดเผยว่า ครอบครัวของท่านไว้วางใจในพระเป็นเจ้า และท่านยื่นใบลาออกจากหน้าที่

^๑ ประสิทธิ์ พงษ์อุดม. (๒๕๔๘). ประวัติศาสตร์สภาพคริสตจักรในประเทศไทย. หน้า ๘๘-๙๐.

^๒ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของสังฆราชแปร์รอสถึงกรุงปารีส ลงวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

ราชการต่อเจ้านายท่านทันที...ท่านได้แสดงความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ของท่านในการรับใช้
พระเจ้าและประเทศชาติ^๑

และในจดหมายฉบับเดียวกันสังฆราชเปร์รอสยังได้กล่าวเสริมอีกว่า สำหรับคนที่ไม่เห็นชื่อนั้นจะ
ถูกปลดออกจากการงาน พ่อค้าที่เป็นคาทอลิกจะถูกคว่ำบาตร ในจดหมายฉบับเดียวกันสังฆราชเปร์รอสได้
เขียนไว้ว่า “พวกบาทหลวงพื้นเมืองตัวสั้นด้วยความกลัว และ พวกคริสตังตัวสั้นด้วยความตกใจ”^๒

จากการศึกษาพบว่ามิชชันนารีคาทอลิกในเขตมณฑลชางไฮหลายชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการ
ดำเนินนโยบายการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส สำหรับในเขตมณฑลชางไฮ
ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทุกจังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคเหนือ ไม่เกิดความรุนแรงถึงขั้น
ฆ่าตัวตายกัน มีเพียงการทำลายทรัพย์สิน ช่มชู้ กระทบเท่านั้น เพราะจุดมุ่งหมายของรัฐบาล ปรารถนา
เพียงแค่ว่าราษฎรหันมานับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งจะแตกต่างกับในเขตมณฑลลาว ที่ครอบคลุม
พื้นที่ในบริเวณภาคอีสานทั้งหมด ได้รับผลกระทบจากนโยบายต่อต้านคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรงเนื่องด้วย
เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตพิพาทและเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จึงส่งผลให้รัฐบาลดำเนินการต่อต้านคริสต์
ศาสนาอย่างเข้มงวดและรุนแรงมากกว่าในพื้นที่มณฑลชางไฮ

ชุมชนคาทอลิกโบสถ์แม่พระประจักษ์ที่ลูร์ด อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา^๓ จำนง
เสียงเส็ง ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคาทอลิกแห่งนี้ว่า เมื่อพ.ศ.๒๔๘๓ บาทหลวงริชาร์ด
เป็นเจ้าอาวาส คริสชนที่วัดท่าลาดถูกกลั่นแกล้งให้ละทิ้งความเชื่อ นายอำเภอบังคับให้ไปรายงานตัวที่
อำเภอทุกวันเป็นเวลาหลายเดือน ตั้งแต่เช้าถึงเย็น เพื่อให้เรามีเวลาทำมาหาเลี้ยงชีพ บังคับให้เซ็นชื่อ
ยอมทิ้งศาสนากรรมกรวัดยุคนั้นคือ นายฮกเส็ง นายล้าน นายเหล็งและนายมี ถูกทางการกลั่นแกล้งยึด
ปิ่นมาเป็นของหลวง เพราะเกรงว่าบุคคลเหล่านี้จะขัดขึ้นต่อสู้ คริสตชนหลายคนถูกใส่ร้ายจับขึ้นศาลที่
พนมสารคาม ในข้อหาจี้ปล้น เป็นกบฏ ชายหนุ่มคริสตชนที่มีอายุ ๒๑ ปี ถูกเกณฑ์ทหาร ตามคำบอกเล่า
ของคุณยายศรีสกุล สิงห์เจริญ อายุ ๘๖ ปี ได้เล่าถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคาทอลิกแห่งนี้ว่า

^๑จดหมายเหตุอัศจรรย์สมณทลกรุงเทพฯ. จดหมายของสังฆราชเปร์รอสถึงมิชชันนารีที่ไซ่ง่อน ลงวันที่ ๒๔
มีนาคม ค.ศ.1941.

^๒เรื่องเดียวกัน.

^๓จำนง เสียงเส็ง. (๒๕๔๘,กุมภาพันธ์). ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำ ๑๓๖ ปีชุมชนแห่งความเชื่อ วัดแม่พระ
ประจักษ์ที่ลูร์ด บางคล้า. *อุดมทัศน์*. ๘๕ (๒). หน้า ๑๑-๑๘.

สมัยก่อนบาทหลวงฝรั่งเศสมาประจำตอนสงครามอินโดจีนคนไทยไม่ชอบฝรั่งเศส บาทหลวงวิหาร์ต ถูกจับไปกลางดึก แล้วเขามารื้อวัด พวกคริสตชนหนีหัวซุกหัวซุน ทางอำเภอเรียกคริสตชนไปอบรมตั้งแต่เช้า ทั้งวัน ถูกเบียดเบียนศาสนายู่ประมาณ ๒-๓ ปี สวดที่บ้านไม่ได้ แต่เราไม่ทิ้งศาสนา ยังเลื่อมใสอยู่ แต่ต้องหลบๆ ซ่อนๆ ได้แต่สวดอยู่ในใจ รูปพระต่างๆ ต้องเก็บซุกเอาไว้ มาตั้งไม่ได้เลย^๑

ต่อมาพ.ศ. ๒๔๘๔ บาทหลวงเอเวเียน เล็ตแซร์ เป็นเจ้าอาวาส โบสถ์ หอระฆัง โรงเรียน บ้านพักบาทหลวง บ้านพักซิสเตอร์ ถูกรื้อถอน ไม่ได้จากการรื้อถอนนำไปแจกจ่ายบ้าง ขายบ้าง โชคดีที่ชาวบ้านคริสตชนใจศรัทธาแรงกล้าบางคน ใช้เรือสำปั้นรับขนย้ายรูปพระ เครื่องใช้ในพิธีมิสซา นำไปฝากไว้ที่โบสถ์เซนต์ปอล แปดริ้วได้ทันในคืนก่อนที่โบสถ์ถูกรื้อ ที่ดินของวัดกลายเป็นคอกวัว

ชุมชนคาทอลิกที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^๒ จันทร์แจ่ม สุตสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ชุมชนคาทอลิกนักบุญยวง บัปติस्ता เจ้าเจ็ด เจ้าหน้าที่อำเภอได้เรียกประชุมบรรดาผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เพื่อชักชวนให้เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา นายทรัพย์ ธาราฉัตร ซึ่งเป็นเจ้าของโรงสีในชุมชนคาทอลิกแห่งนี้ ได้ยืนยันต่อที่ประชุมว่าจะไม่เปลี่ยนศาสนาและยังคงนับถือคริสต์ศาสนาต่อไป การยืนยันของนายทรัพย์ ธาราฉัตร มีผลทำให้ชาวชุมชนโบสถ์นักบุญยวง บัปติस्ता เจ้าเจ็ด ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกปฏิบัติตาม

ในระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๘ โรงเรียนในชุมชนคาทอลิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถูกสั่งปิด เนื่องจากเป็นโรงเรียนของโบสถ์คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งชาวไทยในเวลานั้นมองว่าคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาของฝรั่งเศส และบางโบสถ์มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ดูแล ทำให้นักเรียนในชุมชนคาทอลิกได้รับความเดือดร้อน ต้องไปหาที่เรียนตามโรงเรียนของวัดพระพุทธรักษา ไกลๆ เช่น นักเรียนในชุมชนวัดแม่พระบังเกิด บ้านปลายนา ต้องไปเรียนที่โรงเรียนวัดกระโถงทอง หรือโรงเรียนวัดบ้านแพน หรือโรงเรียนวัดรางจระเข้ แล้วแต่ที่บ้านของนักเรียนอยู่ใกล้โรงเรียนใดก็ไปเรียนที่โรงเรียนนั้น และนักเรียนในชุมชนวัดพระยาสามองค์ เกาะใหญ่ ต้องไปเรียนที่โรงเรียนวัดท่าสูง เป็นต้น ทำให้นักเรียนที่นับถือคริสต์ศาสนาเหล่านี้ไม่ได้เรียนหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา รวมทั้งต้องเสียเวลาและมีความลำบากในการเดินทางไปโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนของวัดพระพุทธรักษาบางแห่งอยู่ไกลมากต้องนั่งเรือไปเรียน

^๑ ภูมินทร์ พงษ์ไกรกิตติ. (๒๕๔๘, กุมภาพันธ์). วัดแม่พระประจักษ์เมืองลือร็ด วัดของแม่ที่ไม่เคยทอดทิ้งลูก.

อุดมสานต์. ๘๕ (๒). หน้า ๑๗.

^๒ จันทร์แจ่ม สุตสวัสดิ์. (๒๕๕๐). ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๕๐๔. หน้า ๙๖-๙๗.

สภาพของชุมชนคาทอลิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต เนื่องจากบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้ดูแลโบสถ์และชุมชน ถูกตำรวจเชิญตัวให้ไปอยู่ที่กรุงเทพฯ เนื่องจากบาทหลวงเป็นชาวฝรั่งเศส ทำให้คริสตชนในชุมชนขาดหลักอันเป็นที่พึ่งทางจิตใจ นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไปชักชวนให้เปลี่ยนศาสนา มีผลทำให้คนในชุมชนหวาดกลัวและไม่แน่ใจว่าถ้าไม่เปลี่ยนศาสนาแล้วจะเป็นภัยแก่ตนเองและครอบครัวหรือไม่

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ต้องไปเป็นอย่างระมัดระวังและปฏิบัติเงียบๆ ภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการตีระฆังที่โบสถ์เพื่อเป็นสัญญาณเรียกสมาชิกในชุมชนคาทอลิกมาร่วมกันในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดังที่นางลัดดา ศรีเจริญ อายุ ๗๔ ปี คริสตชนในชุมชนคาทอลิกโบสถ์มารีย์สมภพ บ้านแพน เล่าว่า “หาว่าเป็นแนวที่ห้า อะไรต่ออะไรเยอะแยะไปหมด เราก็รู้อยู่ เลยไม่ค่อยอยากแสดงตัวเท่าไร คนในชุมชนจึงต้องระมัดระวังตัวเป็นพิเศษในการแสดงออกต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม”^๑

ชุมชนคาทอลิกที่จังหวัดจันทบุรี^๒ เกษมวัฒน์ เปรมกมลได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าที่จันทบุรีมีจำนวนคริสตชนประมาณ ๕,๐๐๐ คน สืบเชื้อสายมาจากชาวเวียดนาม ในระหว่างการต่อต้านคริสต์ศาสนาช่วง พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๗ คณะกรรมการจังหวัดจันทบุรี ปลอมให้ชาวจันทบุรีทำการต่อต้านกลุ่มชนคาทอลิกที่ อำเภอลอง อำเภอนาใหม่ และอำเภอเมืองจันทบุรี มีการกลั่นแกล้ง เช่น ลูกจ้างฝ่ายปกครองที่ไม่ประกาศตัวเป็นพุทธมามกะถูกไล่ออก โบสถ์คาทอลิกถูกโจมตี มีการทุบทำลายไม้กางเขน รูปปั้นต่างๆ ศาสนภัณฑ์ถูกทำลาย บาทหลวงถูกห้ามสอนและเผยแผ่ศาสนา โรงเรียนคาทอลิกถูกสั่งปิด พวกเด็กๆ ถูกบีบบังคับให้ไปโรงเรียนในโรงเรียนรัฐบาล นักเรียนคาทอลิกถูกบังคับให้ละทิ้งศาสนาด้วยการกราบไว้พระพุทธรูป เป็นต้น คริสตชนในชุมชนคาทอลิกที่จังหวัดจันทบุรีจึงรวมตัวกันเพื่อป้องกันชุมชนคาทอลิก โดยจัดเวรยามเฝ้าตลอด ๒๔ ชั่วโมง

ดังนั้นจากการนำเสนอตัวอย่างของชุมชนคาทอลิกในเขตมิสซังสยามที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สะท้อนให้เห็นว่า นโยบายดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก ทำให้บาทหลวงฝรั่งเศสไม่อาจทำการเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้ มีการกดดันจากข้าราชการท้องถิ่นของรัฐ ให้ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา จึงเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนา นอกจากนี้ยังมีการทำลายทรัพย์สินของโบสถ์ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนคาทอลิกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

^๑ คำสัมภาษณ์ นางลัดดา ศรีเจริญ. อ้างถึงใน จันทน์แจ่ม สุตสวัสดิ์. (๒๕๕๐). **ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยคริสต์เชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา** ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๔. หน้า ๘๙.

^๒ เกษมวัฒน์ เปรมกมล. (๒๕๔๘). **พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี**. หน้า ๕๕-๕๖.

๑.๒. การต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังลาว

สำหรับในเขตมิสซังลาวนั้นซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ในบริเวณภาคอีสานและประเทศลาว มีสาเหตุเดียวกันกับการต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังสยาม คือคนไทยต้องเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ที่สามารถรวบรวมคนไทยให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ เพราะฉะนั้นต้องเลิกนับถือศาสนาอื่น การต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังลาวพื้นที่ภาคอีสานถือว่ามีความรุนแรงเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในจังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร หนองคายและอุดรธานี ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวและถือว่าเป็นดินแดนของฝรั่งเศสและกำลังเป็นข้อพิพาทอยู่ในขณะนั้น สำหรับในภาคอีสาน ผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ได้ถูกกล่าวไว้ในหนังสือ อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูล และการดำเนินงาน ถึงเหตุการณ์ช่วงนี้ไว้ว่า

...วัดวาอารามถูกปิดหมดและถูกรื้อทำลาย บ้านพักพระสงฆ์ถูกใช้เป็นที่พักของพระภิกษุ หรือที่พักข้าราชการ ศาสตราจารย์และของมีค่าของวัดต่างๆ ถูกริบและทำลาย คริตชนถูกห้ามปฏิบัติศาสนกิจ ถูกข่มขู่และถูกบังคับให้เลิกนับถือศาสนา ใครไม่ทำตามจะได้รับโทษ ถูกข่มขู่และถูกบังคับให้เลิกนับถือศาสนา ใครไม่ทำตามจะได้รับโทษ บางคนถูกจับขังคุกหรือถูกฆ่าตาย เช่น ที่บ้านสองคอน อำเภอ Mukdahan จังหวัดนครพนม

บรรดาบาทหลวงไทยที่เหลือยู่ถูกจับขังคุกและถูกทรมาน เช่น บาทหลวงเอดัวร์ ถึง นาลาม ถูกจับที่หนองแสง หลังถูกปล่อยตัวไม่นานได้ถูกจับอีกครั้งด้วยข้อหาเป็นแนวที่ ๕ และถูกส่งตัวไปล่ามโซ่ที่เรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี บาทหลวงเปาโลศรีนวล ศรีสกุล และบาทหลวงอันตนคำผัง กายราช ถูกจับขังที่เรือนจำจังหวัดสกลนคร เป็นเวลาเกือบ ๒ เดือน บาทหลวงยอห์นบพิตรสแตง ยวงบัตริ ถูกจับที่บ้าน โพนสูงขณะที่กำลังเจาะหาแหล่งน้ำเพื่อให้ชาวบ้านได้มีน้ำดื่ม น้ำใช้ โดยถูกตั้งข้อหาว่ากำลังขุดหาวัตถุโบราณอันเป็นสมบัติของชาติและถูกส่งตัวไปคุมขังที่เรือนจำจังหวัดอุดรธานีเป็นเวลา ๑ ปี บาทหลวงยวง สติออกเกร์ ถูกตัดสินจำคุก ๒ เดือน ในข้อหาที่มีอาวุธปืนต่างๆ ที่มีใบอนุญาตพกพา มีเพียงบาทหลวงวิกเตอร์สินวน ถิ่นวัลย์ เพียงคนเดียวที่รอดพ้นจากการถูกจับขังคุก ส่วนที่อุบลราชธานี บาทหลวงอันตนหมุน ธาธา เจ้าอาวาสวัดหนองคูและบาทหลวงอัลแบต์ ดง เจ้าอาวาสวัดหนองทาม ถูกบังคับให้ละทิ้งสมณเพศแต่ไม่สำเร็จ^๑

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดในการต่อต้านคริสต์ศาสนา ก็คือบาทหลวงทั้งที่เป็นชาวฝรั่งเศสและบาทหลวงชาวไทย เพราะเป็นบุคลากรที่มีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนาโดยตรง

^๑สำราญ วงศ์เสงี่ยม, บาทหลวง. (๒๕๓๓). อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูล และการดำเนินงาน. หน้า ๒๒.

จากการศึกษาพบว่า มีชุมชนคาทอลิกในเขตมิสซังลาวพื้นที่ภาคอีสาน หลายชุมชนได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส มีความรุนแรงถึงขั้นฆาตกรรมกันที่บ้านสองคอน อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันตั้งอยู่ที่จังหวัดมุกดาหาร) มีการทำลายทรัพย์สินของมิสซัง ชุมชูปาบทหลวงชาวฝรั่งเศสและชาวไทย เพราะจุดมุ่งหมายของรัฐบาลปรารถนาเพียงแค่ว่า ราษฎรหันมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งจะแตกต่างกับในเขตมิสซังลาว ที่ครอบคลุมพื้นที่ในบริเวณภาคอีสานทั้งหมด ได้รับผลกระทบจากนโยบายต่อต้านคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรง เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตพิพาทและเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จึงส่งผลให้รัฐบาลดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนาอย่างเข้มงวดและรุนแรง

ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร^๑ สาลินี นานะกิจได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า โบสถ์ถูกปิด บาทหลวงเกลียดชัง บาเย เจ้าอาวาสวัดท่าแร่และคณะบาทหลวงฝรั่งเศสต้องเดินทางออกนอกประเทศข้ามไปอยู่ที่ลาวเกือบ ๒ เดือน อารามภคินีรักกางเขนแห่งท่าแร่ถูกปิด พวกซิสเตอร์ต้องหลบหนีไปอยู่ตามบ้านญาติพี่น้อง เมื่อวัดถูกปิดและบาทหลวงไม่มีเหลืออยู่แล้ว ก็มีพวกเจ้าหน้าที่ตำรวจ ๔-๕ คน เข้ามาอยู่ที่บ้านพักบาทหลวงคอยควบคุมไม่ให้ชาวบ้านประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่กางเขนและรูปเคารพในศาสนาถูกรื้อทำลาย ที่โรงเรียนมหาพรมมีคาแอลซึ่งเป็นโรงเรียนประถมที่มีมิสซังสร้างขึ้น ก็มีครูประจำที่จังหวัดส่งมาเป็นครูใหญ่ ทำหน้าที่ชักจูงให้เด็กนักเรียนและชาวบ้านเลิกนับถือคริสต์ศาสนา แล้วเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ในช่วงที่เกิดการต่อต้านคริสต์ศาสนาบาทหลวงเสงี่ยม ดีศรีวรกุล ได้เล่าให้ฟังว่า ในช่วงนั้นทำยังเป็นนักเรียนที่โรงเรียนมหาพรมมีคาแอล เวลาไปโรงเรียนครูจะพูดชักจูงให้เปลี่ยนศาสนา มีการบังคับให้สวดมนต์ให้กราบพระพุทธรูป ให้เลิกเคารพไม้กางเขน เลิกเคารพพระเยซู เด็กนักเรียนคนไหนไม่เชื่อฟังครูก็จะลงโทษโดยการให้ยืนขาเดียว กางเขนตากแดดอยู่เป็นเวลานานๆ บางครั้งก็ถูกตี^๒

ที่บ้านมุงมนชุมชนคาทอลิกใกล้ๆ บ้านท่าแร่ ก็ถูกคุกคามในภาวะการณ์เช่นนี้ สังฆราชคาเยร์ แส่นพลอ่น อธิการมุขอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ซึ่งเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ได้เล่าให้ว่า

ตอนที่มีการเบียดเบียนศาสนานั้น ท่านมีอายุ ๑๒-๑๓ ปี ฟังกลับมาจากบ้านเณรที่หนองแสง จังหวัดนครพนม ซึ่งถูกปิดในช่วงเบียดเบียน กลับมาเรียนที่โรงเรียนบ้านทุ่งมน ถูกครูบังคับให้ละทิ้งความเชื่อ ให้กราบพระ สวดมนต์ ท่านไม่ยอมปฏิบัติตามก็ถูกครูลงโทษ

^๑สาลินี นานะกิจ. (๒๕๔๘). **ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ.๒๕๒๗ – ๒๕๐๘**. หน้า ๑๐๙-๑๓๔.

^๒คำสัมภาษณ์ บาทหลวงเสงี่ยม ดีศรีวรกุล. อ้างถึงใน สาลินี นานะกิจ. (๒๕๔๘). **ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ.๒๕๒๗ – ๒๕๐๘**. หน้า ๑๒๓.

โดยใช้ไม้รองกระดานดำที่หนาประมาณฝ่ามือ ยาวประมาณวาครึ่งมาตีท่านจนไม้หัก ทุกเช้าจะถูกครูทำโทษเป็นอย่างนี้เป็นเดือน แต่ท่านไม่ยอมละทิ้งศาสนายังมั่นคงในความเชื่อ ครั้งที่ร้ายแรงที่สุด คือ วันหนึ่ง มีตำรวจมาจากเมืองสกล ๑๒ คน มาที่โรงเรียนมาขู่ให้เด็กนักเรียนทิ้งศาสนา ถ้าไม่ยอมก็ขู่จะใช้ปืนยิง ผมเอง [สังฆราชคาเยณ์] ถูกตำรวจเอาปืนกรอกปากขู่ว่าจะยิง สถานการณ์ตอนนั้นน่ากลัวมาก เพื่อนๆ พากันร้องไห้ แต่ตำรวจก็ลดปืนลง ไม่ยิงแล้ว ปลดเข็มขัดเอามาฟาดทั้งเด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิงจนล้ม ตอนนั้นนายอำเภอ ตำรวจ ครูใหญ่ และครูคนอื่นๆ ก็ยืนดูอยู่^๑

มีอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านท่าแร่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว คือจดหมายจากนายสุข ฉายาขวลิต ข้าราชการประจำจังหวัดสกลนคร ถึงนายคำสิงห์ อุดมเดช ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ความว่า

เนื่องด้วยทางราชการได้สอบสวนนายศรีนวล และนายคำผิง กายราชกูร (บาทหลวงคาทอลิก) ในกรณีที่ต้องหาว่าเป็นจารกรรมให้แก่ฝรั่งเศสอินโดจีน ในการสอบสวนมีการพาดพิงถึงท่าน [นายคำสิงห์] และในบ้านท่าแร่บางคน นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องๆ ว่าท่านกับพวกได้พยายามที่จะทำการปลุกปั่นขัดขวางชาวไทยที่จะกลับใจมาถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาของชาติไทย ทั้งเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีพระสงฆ์ในพุทธศาสนาไปเที่ยวรับบิณฑบาตและพักอยู่ที่บ้านท่าแร่ ก็ปรากฏว่ามีผู้เขียนประกาศขึ้น ปิดในที่ใกล้ๆ กับที่พักของพระสงฆ์แห่งพุทธศาสนา มีข้อความแสดงอาฆาตจะทำร้าย จะเอาปืนมายิง จะเอาเพลิงเผาบ้านผู้นับถือพุทธศาสนา และทำการอุปการะพระสงฆ์ในพุทธศาสนาด้วย จึงขอให้เห็นเจตนาอันไม่ดีของชาวโรมันคาทอลิกบางคนในบ้านท่าแร่ ซึ่งจะทำให้การก่อความสงบเรียบร้อยขึ้นในระหว่างที่รัฐบาลประกาศใช้กฎอัยการศึก

จึงจำเป็นต้องทำการยึดอาวุธปืน และใบอนุญาตของคนในบ้านท่าแร่ไปเก็บรักษาไว้และดำเนินคดีต่อไปโดยเฉพาะตัวท่านและบางคน ทางการรัฐสภาที่มีความเสียใจที่จะต้องดำเนินการสอบสวนและสังเกตการณ์ต่อไป ฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถ้าท่านจะออกไปนอกเขตจังหวัดสกลนคร จะต้องรายงานตัวขอรับอนุญาตต่อนายอำเภอเมืองสกลนครเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อนทุกครั้ง ถ้าท่านขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามที่แจ้งมาให้ทราบนี้ จะถือว่าท่านจงใจละเมิดอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของฝ่ายปกครองบ้านเมือง^๒

^๑ คำสัมภาษณ์ สังฆราชคาเยณ์ แสนพลอ่อน. อ้างถึงใน สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). *ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๔๒๗ – ๒๕๐๘*. หน้า ๑๒๔.

^๒ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. หนังสือศาลากลางจังหวัดสกลนคร ที่ ๑๒๙๗/๒๔๘๔ เรื่อง แจ้งความมายังนายคำสิงห์, บ้านท่าแร่ ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔.

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าข้าราชการท้องถิ่นไม่มีความไว้วางใจต่อคริสตชนชาวไทยที่อาจจะคอยสืบข่าวทางราชการไทยไปรายงานยังรัฐบาลฝรั่งเศส และสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลมีการดำเนินนโยบายส่งเสริมการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ต่อคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา

จะเห็นได้ว่าในสถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาที่บ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ได้รับผลกระทบจากนโยบายที่ดำเนินการนี้ กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือ บาทหลวงทั้งชาวฝรั่งเศสและชาวไทย รวมถึงนักบวชหญิงที่ต้องเดินทางออกจากชุมชนคาทอลิก บางคนก็ติดคุก สถานการณ์ดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนให้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่จะได้รับผลกระทบดังกล่าว แต่ความเชื่อของคนในชุมชนยังคงยึดมั่นในคริสต์ศาสนา ถึงแม้ว่าทางราชการสั่งห้ามไม่ให้มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ชาวบ้านจึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการแอบไปทำพิธีกรรมทางศาสนา ตามบ้านคน บางคนแอบทำพิธีกรรมทางศาสนาในป่า ดังความตอนหนึ่งในหนังสือผู้เป็นแบบอย่างชีวิตเขียนถึงเหตุการณ์ในช่วงนี้ไว้ว่า “...ตอนเขียนเบียดเบียนระหว่างสงครามอินโดจีน ทางวัดเอาข้าวของเครื่องใช้ในวัด เช่น จอกกอลิกซ์ เสื้อผ้าทำมิสซา เอาไปฝากไปซ่อนไว้ที่บ้านองบา เป็นสิบหีบ ถ้าทางการเขารู้เข้าจับได้ก็จะถูกลงโทษหนัก ติดคุก...ระหว่างเบียดเบียนศาสนา ชาวบ้านไปวัดกันที่บ้านลุงคำมา บ้านองเด อดเหลืองและองเฮียน...”^๑

ความมั่นคงในความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้านบ้านท่าแร่ ปรากฏให้เห็นชัดเจนในหลักฐานสำคัญ คือ จดหมายร้องทุกข์ของราษฎรนับถือโรมันคาทอลิก ตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ที่มีไปถึงรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ มีเนื้อความดังนี้

ด้วยพวกข้าพเจ้าที่มีรายนามส่งมาพร้อมคำร้องนี้ นับถือศาสนาโรมันคาทอลิก มาตั้งแต่บิดามารดาปู่ย่าตายาย โดยบริสุทธิ์ใจและชอบธรรมทุกประการ แต่ขณะเมื่อประเทศไทยเกิดพิพาทกันกับประเทศอินโดจีนฝรั่งเศส ผู้ที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกในตำบลนี้และบ้านใกล้เคียงถูกเจ้าหน้าที่บางท่านและครูประจำบาลชุให้ละทิ้งศาสนาโรมันคาทอลิก แล้วให้เซ็นชื่อเข้านับถือพุทธศาสนาก็มีบ้างเล็กน้อย แต่จิตใจเขาก็ยังคงถือศาสนาโรมันคาทอลิกอยู่อย่างเดิม วัดโรมันคาทอลิกทุกแห่งถูกเจ้าหน้าที่สั่งปิดให้หมด บาทหลวง นางชี ก็ต้องออกจากที่พักไปหมด พวกข้าพเจ้าจึงไม่มีโอกาส ได้ร่วมภาวนาและรับศีลรับพร ในสถานที่บูชาของพวกข้าพเจ้า คือ วัดโรมันคาทอลิก ครั้นต่อมาการพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินโดจีนฝรั่งเศสสงบลงแล้ว พวกข้าพเจ้าจึงได้ยื่นคำร้องขอร่วมทำพิธีและเปิดวัดต่อจังหวัด ในเวลาท่านนายสุข ฉายาขวลิต เป็นข้าหลวงท่านก็ไม่อนุญาตให้เปิดวัดและทำพิธี เป็นครั้งที่ ๑ ครั้นต่อมาอีกหลวงสุภาภิกขุเลขาการ มาเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดสกลนคร พวกข้าพเจ้าก็ได้ยื่นคำร้องต่อจังหวัด ขอร่วมทำพิธีและเปิดวัดเป็นครั้งที่ ๒ อีก แต่ท่านก็ไม่อนุญาตให้เปิดและประชุมทำพิธีเหมือนกัน

^๑ เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๔๓). ผู้เป็นแบบอย่างชีวิต. หน้า ๘๓.

เพราะฉะนั้นพวกข้าพเจ้าจึงได้ยื่นคำร้องต่อพระมหากษัตริย์กระทรวงมหาดไทย เพื่อขอความกรุณาอนุญาตให้ชาวบ้านท่าแร่ และบ้านคริสตังทุกแห่งในจังหวัดนี้ ได้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ตามความมุ่งหวังของท่านผู้นำประเทศ โดยเข้าร่วมพิธีในวัดโรมันคาทอลิกและรับคำสอนจากบาทหลวง ผู้นำศาสนาดังที่ได้ปฏิบัติมาแล้วนั้น^๑

ในตอนท้ายของจดหมายเป็นบัญชีรายนามผู้นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกของบ้านท่าแร่ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๕๙๕ คน^๒

จากจดหมายร้องทุกข์ของราษฎรชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นมั่นคงในคริสต์ศาสนา แม้ว่าจะถูกห้ามมิให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแต่ชาวบ้านท่าแร่พยายามที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการอาศัยบ้านเรือนเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแทนศาสนสถาน

ชุมชนคาทอลิกบ้านซ่งแย้ จังหวัดยโสธร^๓ วรวิทย์ บ่วงนาวา ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นว่า เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นช่วงสงครามอินโดจีนได้เกิดเหตุการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาขึ้น โดยเมื่อพ.ศ. ๒๔๘๓ มีพวกข้าราชการจากกิ่งอำเภอเลิงนกทา ได้เข้ามาทำการข่มขู่เบียดเบียนชาวคริสต์ตั้งบ้านซ่งแย้ โดยมีปลัดบุญสอน เป็นผู้นำ โดยพวกข้าราชการที่เข้ามานั้นได้ทำการบังคับและข่มขู่ให้ชาวบ้านละทิ้งในการนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก และให้หันกลับมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทย วิธีการที่ทางราชการใช้ก็คือการสั่งให้ชาวบ้านทุกคนของบ้านซ่งแย้ไปแสดงตนว่าได้ละทิ้งคริสต์ศาสนาแล้วที่บริเวณว่าการกิ่งอำเภอเลิงนกทา ในขณะนั้น จึงทำให้มีเหตุการณ์วุ่นวายพอสมควรโดยที่มีคริสตชนหลายคนกลัวความผิดได้ยอมละทิ้งศาสนาก็ถูกจับขัง บางคนทนไม่ไหวก็ได้รับปากว่าจะละทิ้งศาสนาแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนา ก็จะได้รับการปล่อยตัว แต่อีกส่วนหนึ่งก็ได้หลบหนีไปซ่อนตัวอยู่ในที่ต่างๆ

ในขณะเดียวกันปลัดบุญสอน ได้นำเอาพระภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อ พระภิกษุหนู ซึ่งเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย โดยให้พระภิกษุหนูนับไปจำวัดอยู่ที่บ้านพักของบาทหลวง ซึ่งตรงกับในสมัยที่บาทหลวงเดเกียร์ เป็นเจ้าอาวาส โดยให้เข้าใจว่าเป็นการยึดศาสนา และที่ทำการคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกแล้ว และจากการที่พระภิกษุหนูมาจำพรรษาอยู่ที่บ้านซ่งแย้นั้น ก็ได้ดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ต่อมาจึงได้นิมนต์พระภิกษุลี ช่างทำ และพระภิกษุชู ช่างทำ (ภายหลังชาวบ้านเรียกว่า “จารย์ชู”) เพื่อที่จะทำให้คริสตชนบ้านซ่งแย้ เลิกนับถือคริสต์ศาสนา แล้วให้หันมานับถือ

^๑สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท ๓.๑.๔.๙ เอกสารกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จดหมายร้องทุกข์ราษฎรนับถือศาสนาโรมันคาทอลิก ต.ท่าแร่ จ.สกลนคร ขอร่วมทำพิธีในศาสนาและเปิดวัดโรมันคาทอลิก วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕.

^๒เรื่องเดิม.

^๓วรวิทย์ บ่วงนาวา. (๒๕๔๑). พัฒนาการชุมชนคาทอลิกพื้นฐาน : ศึกษากรณีบ้านซ่งแย้ ตำบลคำเตย กิ่งอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. หน้า ๔๗-๕๘.

พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งหาวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้หมู่บ้านช่งแย้เป็นหมู่บ้านพระพุทธศาสนา เช่น พระภิกษุหนูได้กล่าวหานายลี ปล้องศรี โดยกล่าวหาว่านายลี ปล้องศรี ได้ทำการกล่าวเหยียดหยามดูหมิ่นพระพุทธศาสนา ซึ่งจากคำกล่าวหาเหล่านั้นทำให้ทางราชการได้จับกุมนายลี ปล้องศรี ไปขังไว้ที่สถานีตำรวจกิ่งอำเภอเลิงนกทาในขณะนั้น พร้อมกับบังคับให้นายลีต้องจ่ายเงินค่าปรับเป็นจำนวน ๑๖ บาท จึงพ้นข้อหา^๑

ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔ เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างภคินีมีคาแอล ผม พิมพพิศ ซิสเตอร์แห่งคณะภคินีรักกางเขนแห่งอุบลราชธานีกับพระภิกษุหนู ซึ่งภคินีมีคาแอล ผม พิมพพิศ ได้เดินทางกลับมาเยี่ยมพี่น้องที่บ้านช่งแย้ และได้พบกับพระภิกษุหนู แล้วเกิดการทะเลาะกันขึ้น สันนิษฐานว่าจะมีการพูดเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อต้านคริสต์ศาสนา ในที่สุดภคินีมีคาแอล ผม พิมพพิศ ถูกพระภิกษุหนูกล่าวสบประมาทและเย้ยหยันด้วยไม่ทำให้ได้รับบาดเจ็บ ภคินีมีคาแอล ผม พิมพพิศจึงได้ยื่นฟ้องร้องพระภิกษุหนูต่อศาลกิ่งอำเภอเลิงนกทา ศาลได้ตัดสินให้ภคินีมีคาแอล ผม พิมพพิศ เป็นฝ่ายแพ้คดีในครั้งนั้นจึงเป็นเหตุให้ภคินีมีคาแอล ผม พิมพพิศ ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำจังหวัดอุบลราชธานีเป็นเวลา ๑ ปี^๒

สำหรับทรัพย์สินของต่างๆ ที่อยู่ภายในโบสถ์ เช่น รูปนักรบ รูปแม่พระ ไม้กางเขน เป็นต้น ถูกทุบทิ้งทำลาย แต่มีทรัพย์สินบางส่วนถูกพวกชาวบ้านหลายครอบครัวที่ยังคงมีความเชื่อและศรัทธาในศาสนาได้ช่วยกันแบ่งเอาไปเก็บซ่อนไว้ จึงทำให้หลงเหลืออยู่บ้าง เช่น รูปไม้กางเขน กาลิกซ์ ผอบศีล ได้ถูกทำเก็บซ่อนไว้ที่บ้านของพ่อใหญ่สีเทาและแม่ใหญ่อบมา ศรีธาตุ ส่วนระฆังประจำโบสถ์นั้นได้ถูกยึดเอาไปไว้ที่กิ่งอำเภอเลิงนกทา บรรดาไม้ชนิดต่างๆ ที่พวกชาวบ้านรวบรวมเอาไว้เพื่อนำมาใช้สำหรับสร้างโบสถ์หลังใหม่ ได้ถูกพวกข้าราชการสั่งให้ชนมัวเหล่านั้นไปไว้ที่กิ่งอำเภอเลิงนกทา พร้อมทั้งได้สั่งให้ปิดโบสถ์และไม่อนุญาตให้พวกคริสตชนมารวมตัวกัน เพื่อสวดภาวนาและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอีก ซึ่งชาวบ้านในขณะนั้นก็ได้ปฏิบัติตามแต่ไม่เต็มใจมากนัก เพราะว่าถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะถูกจับไปขังไว้ ไม่ที่ทางการอายัดไว้นั้น ทางกิ่งอำเภอเลิงนกทาสั่งการให้นำไม้ที่อายัดมานำไปสร้างอาคารเรียนสำหรับเด็กนักเรียนประชาบาล^๓ ดังนั้นเหตุผลที่พวกข้าราชการสั่งให้ทำเช่นนั้นก็เพราะว่ามีเจตนาที่จะทำลาย

^๑ คำสัมภาษณ์ นายวาร์ สร้างธรรม. อ้างถึงใน วรวิทย์ บ่วงนาวา. (๒๕๔๑). พัฒนาการชุมชนคาทอลิก

พื้นฐาน : ศึกษากรณีบ้านช่งแย้ ตำบลคำเตย กิ่งอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. หน้า ๕๐.

^๒ คำสัมภาษณ์ นางจันทร์ หนองเทา. อ้างถึงใน วรวิทย์ บ่วงนาวา. (๒๕๔๑). พัฒนาการชุมชนคาทอลิก

พื้นฐาน : ศึกษากรณีบ้านช่งแย้ ตำบลคำเตย กิ่งอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. หน้า ๕๑.

^๓ คำสัมภาษณ์ นายราตรี คำชาติ. อ้างถึงใน วรวิทย์ บ่วงนาวา. (๒๕๔๑). พัฒนาการชุมชนคาทอลิก

พื้นฐาน : ศึกษากรณีบ้านช่งแย้ ตำบลคำเตย กิ่งอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. หน้า ๔๙.

ศูนย์กลางของความเชื่อของชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านเลิกนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกโดยต้องการให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเพียงเท่านั้น

ชุมชนคาทอลิกบ้านนาบัว จังหวัดสกลนคร^๑ บาทหลวงขวัญ ถิ่นวัลย์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงสั้นๆ ว่า ที่บ้านนาบัว นายอำเภอวานรนิวาสได้สั่งให้นายหนู (ไม่ทราบนามสกุล) กำนันวานรนิวาส พร้อมนายแดง จันทโร ปลัดอำเภอ ออกมาประชุมชาวบ้านที่บ้านครูใหญ่โรงเรียนบ้านนาบัว ชี้แจงและข่มขู่ชาวบ้านนาบัวละทิ้งศาสนา โดยให้เหตุผลว่า เราเป็นคนไทยต้องรักชาติด้วยการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ไม่ควรรับเอาศาสนาอื่นที่ฝรั่งนำมา ไม่ควรนับถือตามอย่างฝรั่งหรือเชื่อตามที่ฝรั่งสั่งสอน เพราะศาสนาฝรั่งไม่เหมาะกับคนไทย ใครที่ฝ่าฝืนจะถูกจับกุมและลงโทษอย่างรุนแรง ไม่นานหลังจากนั้นทางอำเภอได้สั่งปิดวัด ห้ามชาวบ้านนาบัวประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จากนั้นได้ทำลายไม้กางเขนและรูปเคารพศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นจึงได้นิมนต์พระภิกษุหมื่นจากบ้านห้วยนามาจำพรรษาที่ชุมชนคาทอลิกบ้านนาบัว และได้ใช้บ้านพักบาทหลวงให้เป็นกุฏิ ต่อมาจึงได้ประกาศตั้งเป็นวัด โดยใช้ชื่อว่า “วัดพุทธสัมพันธ์วงศ์” (ไม่ปรากฏหลักฐานการขอพระราชทานวิสุงคามสีมา)

ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน จังหวัดมุกดาหาร^๒ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่บ้านสองคอนไว้ ขณะที่เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลได้วางกำลังทหาร ตำรวจ ตามแนวชายแดน ตำรวจถูกส่งมาประจำตามหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม โดยวางกำลังตำรวจไว้ตามจุดต่างๆ สำหรับที่บ้านสองคอน มีพลตำรวจสี่ เมืองโครต เป็นหัวหน้า กำลังประกอบด้วย พลตำรวจคุณ พลตำรวจคำศรี พลตำรวจจิต พลตำรวจเพ็ง และพลตำรวจคำใส ตำรวจที่ถูกส่งมานั้นจะทำหน้าที่สอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามตามแนวชายแดน ตำรวจชุดที่เข้ามาอยู่ที่บ้านสองคอน ตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ทางทิศใต้ห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๑๐๐ เมตร ตำรวจชุดดังกล่าวได้เริ่มทำการต่อต้านคริสต์ศาสนาตามคำสั่งที่ได้รับมาจากหน่วยงานราชการและพยายามข่มขู่บาทหลวงเปาโล ฟิเกต์ออกไปจากพื้นที่ประเทศไทย^๓

^๑ขวัญ ถิ่นวัลย์, บาทหลวง. (2012). 125 ปี คริสตชุมชนนาบัว ค.ศ.1887 – 2012. หน้า 25-28.

^๒ถาวร พันธุ์สุรินทร์. (๒๕๔๒). พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างพ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๘. หน้า ๕๑-๕๔.

^๓สมรัช กระแสสิงห์. (2012). วิถีกรรมแห่งความเชื่อบุญราศีทั้งเจ็ดแห่งสองคอน. หน้า ๑๕-๑๖.

นางพาดิ ว่องไว ได้เล่าให้ฟังว่า

ตำรวจลือมีความเกลียดชังคริสต์ศาสนามากและผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา ได้เริ่มเบียดเบียนศาสนาทันทีด้วยการเรียกชาวบ้านมาประชุมประกาศห้ามชาวบ้านนับถือคริสต์ศาสนาของฝรั่งเศสต่อไป ผู้ใดฝ่าฝืนจะมีโทษหนัก ตำรวจลือประชุมประกาศหลายครั้งแต่ชาวบ้านสองคนไม่สนใจ เพราะขณะนั้นยังมีคุณพ่อฟิเกต์อยู่ประจำและเป็นหลักของชาวบ้าน นายตำรวจลือได้สั่งห้ามไม่ให้คุณพ่อติดต่อกับชาวบ้านและให้เดินทางออกนอกประเทศไทยไปให้เร็วที่สุด^๑

เมื่อบาทหลวงฟิเกต์ ได้เดินทางออกจากประเทศไทยไปแล้วเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้มอบหมายงานทั้งหมดให้กับ นายสีฟอง อ่อนพิทักษ์ ซึ่งเป็นครูใหญ่ของโรงเรียนประชาบาลตำบลหว้านใหญ่และเป็นครูศาสนาด้วย พร้อมกับซิสเตอร์อักแนส พิลลา (สุภา) ทิพย์สุข และซิสเตอร์ลูซี่อา คำบาง สีคำพอง เป็นผู้ดูแลอภิบาลคริสตชนที่บ้านสองคอน เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ นายตำรวจลือ ได้เรียกชาวบ้านทุกคนให้มาประชุมพร้อมกันที่ลานโบสถ์ นายตำรวจลือได้ประกาศว่า ตนได้รับคำสั่งจากทางอำเภอให้ชาวคริสต์ทุกคนทิ้งคริสต์ศาสนาและหันมานับถือพระพุทธศาสนาใครไม่เปลี่ยนศาสนาให้ยืนขึ้น มีเพียงนางสาวบุตสี ว่องไว อายุ ๑๖ ปี เป็นคนเดียวที่ลุกขึ้นยืน แต่ตำรวจลือแสร้งทำเป็นไม่เห็นขณะที่ส่วนกระบอกปืนไปมา แล้วก็ให้ทุกคนกลับไป นายตำรวจลือยังคงได้บังคับให้ซิสเตอร์ทั้งสอง ถอดชุดนักบวชออก แล้วสัญญาว่าจะยุติการต่อต้านคริสต์ศาสนา ฝ่ายซิสเตอร์เห็นว่าการถอดชุดนักบวชออกคงไม่ผิดอะไรต่อหลักปฏิบัติศาสนาและเพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้น แต่ปรากฏว่าตำรวจลือกลับพยายามบังคับให้ซิสเตอร์ทั้งสอง มาเป็นภรรยาของตน^๒ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ซิสเตอร์ทั้งสอง ตกลงใจกันจะยอมตายเพื่อศาสนา จึงได้ให้ซิสเตอร์อักแนสพิลลา (สุภา) ทิพย์สุข เขียนจดหมายถึงตำรวจลือ ซึ่งต่อมาจดหมายฉบับนี้ได้กลายมาเป็นหลักฐานสำคัญในกระบวนการขั้นตอนการขอแต่งตั้งเป็นบุญราศี ของสมณกระทรวงว่าด้วยเรื่องนักบุญ เพราะถือว่าเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการตั้งใจยินยอมสละชีวิตเพื่อศาสนาและเป็นมรณสักขี ซึ่งในเนื้อหาของจดหมายฉบับนี้ มีใจความว่า

เวลาเย็นวันนี้ ท่าน [นายตำรวจลือ] ได้รับคำสั่งจากรัฐบาลอย่างเด็ดขาดแล้ว สำหรับลบล้างพระนามของพระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นเจ้าชีวิตจิตใจของพวกฉันแต่ผู้เดียว พวกฉันให้อภัยแก่พระเจ้าแต่พระองค์แต่ผู้เดียวค่ะ แต่ก่อนสองสามวันล่วงมานี้ท่านได้พูดกับพวกฉัน แล้วว่าจะไม่ลบล้างพระนามของพระผู้เป็นเจ้า พวกฉันก็ยินดีพลอยยอมถอดเครื่องแต่งกายอันนี้ที่แสดงว่าพวกฉันเป็นข้าปณิบัติพระองค์ แต่วันนี้ไม่เป็นเช่นนั้นเสียแล้ว ฉันขอยืนยันว่าศาสนาพระคริสต์เจ้าเป็นศาสนาจริงเที่ยงแท้...

^๑นางพาดิ ว่องไว อายุ 90 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. นายสิทธิโชค อนุจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ ๔๓ หมู่ ๒ บ้านสองคอน ตำบลปรางาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖.

^๒สมรชัย กระแสสิงห์. (2012). *วีรกรรมแห่งความเชื่อบุญราศีทั้งเจ็ดแห่งสองคอน*. หน้า ๒๒-๒๕.

...เขาเกิดค่ะ พวกฉันเตรียมตัวเสร็จสรรพอยู่แล้วค่ะ เมื่อพวกฉันไปแล้ว พวกฉันจะไม่ลืมท่านดอก ขอท่านจงส่งสารพวกฉันฝ่ายข้างวิญญาณเกิดเกิดค่ะ พวกฉันจะขอบใจท่านมากและจะไม่ลืมบุญคุณของท่านเลยและวันสิ้นพิภพพวกฉันกับท่านจะได้เห็นหน้ากันอีกดอก จงคอยดูเถิด ท่านถือตามรับสั่งของรัฐบาล ฉันถือตามพระบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้าขอเป็นพยานให้แก่พระองค์เกิดพระเจ้าค่ะ

พวกฉันคือ นางอักเนส นางลูซีอา แม่พุดทา นางบุษศรี (บุดลี) นางบัวไซ นางสุวันขอเอาเด็กหญิงมาให้ไปกับพวกฉันด้วยค่ะเพราะฉันรักมาก พวกฉันตกลงกันหมดแล้วค่ะ^๑

และในวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓เมื่อตำรวจลือได้รับจดหมายฉบับนี้แล้ว จึงได้สั่งให้พวกซิสเตอร์ไปรอที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ (สุสาน) เมื่อนายตำรวจมาลือจึงได้ลงมือสังหารซิสเตอร์และคณะอีก ๖ คน เนื่องจากไม่ยอมละทิ้งศาสนา และก่อนหน้านั้นนายตำรวจลือได้สังหารครูสีฟอง อ่อนพิทักษ์ ไปก่อนหน้านั้นแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ดังนั้นจึงมีผู้พลีชีพเพื่อศาสนาซึ่งประกอบด้วย

- ๑.ฟิลิป สีฟอง อ่อนพิทักษ์ ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓
- ๒.ซิสเตอร์อันแนส ฟิลา ทิพย์สุข ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓
- ๓.ซิสเตอร์ลูซีอา คำบาง สีคำพอง ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓
- ๔.อาทากา พุดทา ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓
- ๕.เซซีลีอา บุดลี ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓
- ๖.บีปีอานา คำไพ ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓
- ๗.มารีอา พร ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓

ส่วนเซซีลีอา สอน ว่องไว ที่ไปกับคณะด้วยในวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ไม่ถูกกระสุนปืนจึงหลบหนีออกมาก่อน^๒ และต่อมาได้กลายเป็นพยานบุคคลสำคัญในกระบวนการชันสูตรของแต่ตั้งเป็นบุญราศี

นางพาดิ ว่องไว ได้เล่าถึงเหตุการณ์ตอนที่นายตำรวจลือสังหารคณะซิสเตอร์อักเนส ฟิลา ทิพย์สุข ในตอนนั้นว่า

วันนั้น [๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓] ประมาณบ่ายสามโมง ตำรวจลือได้มาพบซิสเตอร์ทั้งสองและคณะรวม ๘ คนที่วัด เมื่อมาถึงตำรวจลือจึงถามว่า ทำไมซิสเตอร์จึงเขียนจดหมายทำทนายแบบนั้น ไม่กลัวตายรี และได้ละทิ้งพระเจ้าหรือยัง ซิสเตอร์อักเนสตอบไปอย่างไม่หวาดกลัวว่า ไม่มีวันจะไม่มีวันทิ้งพระเจ้าโดยเด็ดขาด ดิฉันเขียนอย่างนั้น เพราะดิฉันเสียใจเหลือเกินที่หลงอุปายของท่าน ดิฉันขอเอาเลือดล้างแผ่นดินไทยและล้างบ้านสองคอนด้วย

^๑สมรชัย กระแสสิงห์. (2012). **วีรกรรมแห่งความเชื่อบุญราศีทั้งเจ็ดแห่งสองคอน**. หน้า ๒๖.

^๒สมรชัย กระแสสิงห์. (2012). **เล่มเดิม**. หน้า ๓๗-๔๓.

ตำรวจลือได้ฟังดังนั้นก็เดือดดาลมาก พุดเสียงแข็งว่า เมื่อไม่ทั้งพระเจ้า ไม่กลัวตายก็ให้ทุกคนไปที่แม่น้ำโขงเดี๋ยวนี้ จะจัดการ ชิสเตอร์อัครเนสแย้งว่าพวกเราจะไม่ไปที่แม่น้ำโขง ถ้าจะฆ่าพวกเราขอให้ไปที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ จึงพากันเดินไปยังป่าศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนใส่ชุดวันฉลองเดินตามกันไปยังป่าศักดิ์สิทธิ์ โดยมีนายตำรวจ ๓ นายเดินตามไปทางๆ ตำรวจ ๓ นายนั้นคือ ตำรวจลือ เมืองโครต ตำรวจคุณและตำรวจคำใส กลุ่มของชิสเตอร์อัครเนสทั้ง ๔ คนต่างมีความปิติยินดี ขณะเดินไปก็พากันสวดภาวนา^๑

ภายหลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้สังหารผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกไปแล้วรวม ๗ คน เจ้าหน้าที่ได้มารื้อโบสถ์และสั่งปิดโรงเรียนประถมที่บ้านสองคอน ให้นักเรียนบ้านสองคอนเดินทางไปเรียนร่วมกับนักเรียนที่โรงเรียนบ้านปงขาม ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านสองคอน แล้วได้นำเอาพระภิกษุเข้ามาเทศนาสั่งสอนและบังคับให้ทำบุญตามแบบประเพณีชาวพุทธทั่วไป ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ชาวบ้านสองคอนก็ถูกบังคับให้ไปนมัสการพระธาตุพนมด้วย โดยได้ไปพักค้างคืนที่พระธาตุพนมหนึ่งคืน รุ่งเช้าจึงเดินทางกลับมา ชาวบ้านก็ต้องทำตามด้วยความกลัว^๒

จากสถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาที่เกิดขึ้นในเขตมณฑลชังสยามและมณฑลลาว ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้คือ “สถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนา” จากมุมมองและจากหลักฐานของศาสนจักรคาทอลิก สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ ข้อมูลบางส่วนของศาสนจักรคาทอลิกและจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน แสดงให้เห็นได้ว่าผู้ที่กระทำการต่อต้านคริสต์ศาสนาจริงๆ ส่วนใหญ่ก็คือข้าราชการท้องถิ่นของรัฐบาล เช่น ครู ตำรวจ และนายอำเภอ เหตุผลที่ข้าราชการท้องถิ่นต้องดำเนินดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะความสำนึกอันเป็นผลมาจากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล จึงเป็นแรงผลักดันให้ข้าราชการท้องถิ่นเหล่านี้เกิดความรู้สึกชาตินิยมและต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในฐานะที่เป็นศาสนาของฝรั่งเศสซึ่งเป็น “ชนชาติศัตรู” อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางศาสนจักรคาทอลิกมองฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นหรือทางฝ่ายรัฐบาลไทยว่า มีการกระทำอันเป็นการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ถือว่าเป็นการริดรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา แต่ทางฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นหรือรัฐบาลก็อาจจะมองว่าการกระทำของรัฐนั้นเป็นการกระทำเพื่อความมั่นคงของรัฐ เพราะอยู่ในระหว่างการประกาศใช้กฎอัยการศึก

^๑นางพาดิ ว่องไว อายุ 90 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. นายสิทธิโชค อนุจันทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ ๔๓ หมู่ ๒ บ้านสองคอน ตำบลปงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๖.

^๒สัมภาษณ์ นายสอน ว่องไว อ้างถึงใน ถาวร พันธุ์สุนทร. (๒๕๕๒). พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลปงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างพ.ศ.๒๔๓๐-๒๕๓๘. หน้า ๕๗.

๒. ทำที่ของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก

ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗

๒.๑. กลุ่มมวลชนทางการเมือง : กลุ่มคณะเลือดไทย

เนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ ก่อให้เกิดความชิงชังของคนไทยบางกลุ่มที่มีต่อฝรั่งเศสและคริสต์ศาสนาซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ถือว่าคริสต์ศาสนาเป็นของฝรั่งเศส ดังนั้นจึงมีการรวมตัวกันขึ้นโดยใช้ชื่อว่า “คณะเลือดไทย” คณะเลือดไทยนี้ไม่ปรากฏว่าก่อตั้งขึ้นมาเมื่อใดแล้วมีใครเป็นผู้นำกลุ่ม แต่ในหนังสือศึกษาคณินโดจีน ของชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ ได้กล่าวถึงกลุ่มคณะเลือดไทยว่า นับแต่ชาวการขอมดินแดนของรัฐบาลไทยได้แพร่ออก ชาวไทยต่างพากันปลาบปลื้มเป็นที่ยิ่ง และคอยดูการเคลื่อนไหวด้วยความเอาใจใส่ ในจำนวนคนไทยผู้รักชาตินี้ มีคณะหนึ่งซึ่งมีเจตจำนงอันแรงกล้า ที่จะให้รัฐบาลไทยปฏิบัติกับฝรั่งเศสอย่างรุนแรงที่สุด คณะนี้เป็นคณะของคนหนุ่มเรียกชื่อพรรคของพวกเขาว่า “คณะเลือดไทย” จากการสอบสวนหลายด้าน ไม่ได้ความแน่ชัดว่าใครเป็นหัวหน้าของคณะ และคณะนี้ก่อตั้งขึ้นมานานเท่าใด ตามข่าวก็เพิ่งได้ยินชื่อเกิดขึ้น ในคราวที่รัฐบาลไทยเรียกร้องดินแดนคราวนี้เอง^๑

จากหลักฐานของศาสนจักรคาทอลิก ในหนังสืองานศึกษาคณินโดจีน คุณพ่อนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง เป็นบุญราศี ของบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์ ได้กล่าวถึงกลุ่ม “คณะเลือดไทย” ว่า คณะเลือดไทยคือ กลุ่มคนไทยที่อ้างตัวเองเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยม ดังนั้น สมาชิกของคณะทุกคนจึงถูกปลูกฝังให้จิตสำนึกว่า “ศาสนาโรมันคาทอลิก เป็นศาสนาต่างชาติ เป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ ก็เป็นศัตรูของชาติไทย” ฉะนั้น เลือดไทยทุกคนต้องช่วยกันหาทางจำกัดศัตรูของชาติเหล่านี้ให้หมดไป ทั้งทางตรงและทางอ้อม คณะเลือดไทยจึงมีจุดเริ่มต้นที่กรุงเทพฯ และขยายตัวออกไปหลายพื้นที่ของประเทศ เช่น พนมสนิม และเชียงใหม่^๒ ดังนั้น คณะเลือดไทย จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านคริสต์ศาสนาโดยตรง อันเป็นการแสดงถึงการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกจากส่วนของประชาชนชาวไทย ตามที่ปรากฏอยู่ในใบปลิวคณะเลือดไทย สาขาพนมสนิม ลงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ตอนหนึ่งว่า

“ที่เกิดของคณะเลือดไทยเราคือ จังหวัดพระนคร แล้วได้กระจายออกไปทุกหนทุกแห่ง เช่น “คณะเลือดไทยเชียงใหม่” เชื่อว่าพวกเราทั้งหลายคงได้พบข่าวจากหนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวว่า “คณะเลือดไทยเชียงใหม่” ได้พร้อมใจไม่ยอมทำการติดต่อกับพวกบาทหลวงและนางชี ตลอดจนพวกที่นิยมลัทธิศาสนาโรมันคาทอลิก มีอาทิเช่น ไม่ยอมขายอาหารให้แก่คนจำพวกนี้ โดยถือว่าบุคคลจำพวกนี้เป็นศัตรูของชาติไทย และพร้อมกันนี้ กรรมกรรถทุกชนิดไม่ยอมให้บุคคลจำพวกที่ได้กล่าวนามมาแล้ว

^๑ ชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์. (๒๕๔๐). *ศึกษาคณินโดจีน*. หน้า ๒๗-๓๓.

^๒ สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์. (๒๕๔๓). *งานศึกษาคณินโดจีน คุณพ่อนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง เป็นบุญราศี*. หน้า ๒๙.

โดยสารถยนต์ของตน ถึงแม้ว่าพวกเขาจะได้รับค่าจ้างอย่างแพงแสนแพง เขาก็หาได้พึงปรารถนาไม่ และ “คณะเลือดไทย” ในจังหวัดพระนคร ซึ่งเป็นที่มาแห่งคณะเลือดไทยก็ไม่ยอมทำการซื้อสิ่งของที่เป็นของชนชาติศัตรูกับเรา และพวกที่นิยมลัทธิของศัตรูเป็นอันขาดนี้คือความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของพวกเราชาวไทย “สาขาคณะเลือดไทยพนัส” รู้สึกปลาบปลื้มยิ่งนักในความสำเร็จอันใหญ่หลวงของคณะเลือดไทยที่ได้ปฏิบัติมาทุกๆ คราวสุดที่จะหาคำใดมากล่าวให้ดียิ่งกว่านี้ได้

ฉะนั้น สาขาคณะเลือดไทยพนัส จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ร่วมกันว่า นับแต่วันนี้เป็นต้นไป เราเลือดไทยจะไม่ยอมให้บุคคลจำพวกที่กล่าวนามมาแล้วข้างต้นโดยสารถยนต์ หรือยอมรับใช้ตลอดจนการสนับสนุนด้วยการประการใดๆ ดังกล่าวมาแล้ว เพราะเลือดไทยถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นศัตรูของชาติไทยเรา และพวกที่นิยมลัทธิของศัตรู พวกเราถือว่าเขาเลืมหชาติ เลืมหศาสนาอันแท้จริงของเขาเสียสิ้น มัวเมาไปหลงนิยมลัทธิอันเป็นศัตรูของเรา พวกเราจึงนึกดูซิว่ารัฐบาลจับพวกแนวที่ ๕ ได้นั้นเขาเหล่านี้ก็คือพวกที่นับถือศาสนาโรมันคาทอลิกซึ่งได้รับคำสั่งสอนของศัตรูคอยหาโอกาสที่จะเอาพวกเราเป็นทาสของเขาตลอดจนทำลายชาติของเราให้ย่อยยับไปพวกเราต้องระวังแนวที่ ๕ นี้จึงมากและช่วยกันจำกัดสิทธิอันนี้ให้สิ้นเชิง พวกพี่น้องทั้งหลายจงอย่าลืมว่า พวกเราชาวไทยได้รับชมขึ้นมาแล้วเป็นจำนวนตั้ง ๗๐ ปีบัดนี้ เป็นคุณนิมิตต์อันดีงามของพวกเราแล้ว “สาขาคณะเลือดไทยพนัส” จึงขอร้องให้พวกเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยกันไล่ชนชาติที่เป็นศัตรูของเราให้เขานำลัทธิอันแสนอุบาทว์นี้ออกไปเสียจากแหลมทอง แล้วญาติพี่น้องของเราที่หลงมกมายอยู่จะได้กลับมายังแนวทางเดิมที่บรรพบุรุษของเราได้อุตสาหสร้างสมไว้เพื่อลูกหลานเหลนชั้นหลัง”^๑

จากใบปลิวของคณะเลือดไทยสาขาพนัสนิคมสะท้อนให้เห็นได้ว่า ความรู้สึกชาตินิยมในสภาวะสงครามกับฝรั่งเศสได้กระตุ้นให้เกิดการชูประเด็นว่าคนไทยยอมหมายถึงผู้นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น ในที่สุดได้นำมาสู่การจัดตั้งคณะเลือดไทย เพื่อดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนาโดยตรง โดยกลุ่มคณะเลือดไทยได้เริ่มเคลื่อนไหวด้วยการออกแจกใบปลิว เพื่อกระตุ้นความรักชาติและทำการต่อต้านคริสต์ศาสนา การเคลื่อนไหวของคณะเลือดไทยเห็นได้ชัดจากคำแถลงของคณะเลือดไทยพระประแดง ดังนี้

เนื่องจากเหตุการณ์เท่าที่บังเกิดขึ้นโดยทั่วไป ในระยะเวลานี้ เป็นที่ประจักษ์แจ้งและซาบซึ้งกันดีแล้วว่า ชนชาติฝรั่งเศสและบุคคลหญิงชายที่นิยมนับถือโรมันคาทอลิก (เข้ารีต) เขี้ยบบ่าและลบหลู่ดูหมิ่นพระพุทธศาสนาแห่งชนชาติเราอย่างผิดวิสัยมนุษย์ที่ถึงแล้วซึ่งความเป็นอารยชนกระทำ

ฉะนั้น คณะเลือดไทยจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะร้องขอเชิญชวนบรรดาพี่น้องชาวพระประแดงทั้งหมด ให้ร่วมมือร่วมใจเป็นคนหนึ่งคนเดียวกัน เพื่อปฏิบัติภารกิจดังต่อไปนี้

๑. จงเลิกคบค้าสมาคมกับบุคคลชายหญิงที่ฝักใฝ่และนิยมนับถือ (โรมันคาทอลิก)
๒. จงเลิกซื้อสิ่งของนานาชนิดจากบุคคลผู้นับถือ (โรมันคาทอลิก)
๓. จงเลิกขายสิ่งของต่างๆ ให้แก่ผู้นับถือและฝักใฝ่ศาสนา (โรมันคาทอลิก)

^๑ หอจดหมายเหตุฯ ครุสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. ใบปลิวคณะเลือดไทย สาขาพนัสนิคม ลงวันที่ ๒๕ มกราคม

๔.จงระวังชนพวกนี้ให้มากๆ

๕.แนวที่ ๕ (จารกรรม) เกิดจากบุคคลเหล่านี้

๖.จงอย่าพูดความลับหรือกิจการใดๆ ให้คำจำพวกนี้ฟังเป็นอันขาด

๗.จารกรรมมีมากในพระประแดง

ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหัวข้อเหล่านี้ ผู้นั้นคือคนทรยศต่อชาติ^๑

นอกจากนั้นที่อำเภอพนัสนิคมก็ได้มีจดหมายจากกลุ่มคณะเลือดไทย สาขาพนัสนิคม ถึงนายโกศล อุปสวรค์ทิศ เรื่องให้จัดการปลดไม้กางเขนในวัดโรมันคาทอลิกทั้งหมด ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ มีใจความว่า

ด้วยมติของสาขาเลือดไทยพนัสนิคม มีความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ว่า ไม้กางเขนที่ปักอยู่บนยอดโบสถ์และที่อื่นๆ ในวัดโรมันฯ ที่ท่านปกครองอยู่นี้ เป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนตาของสาขาคณะเลือดไทยอยู่มีวันล้ม ขอให้ท่านปลดไม้กางเขนทั้งหมดในวัดของท่านออกเสียโดยเร็วที่สุดเท่าที่ท่านจะจัดการได้ มิฉะนั้นสาขาคณะเลือดไทยพนัสนิคม จะได้มาจัดการเองตามความเห็นชอบ

อนึ่ง คณะขอเรียนให้ท่านทราบว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวท่านควรจัดการโอนศาสนาจากคริสต์เสียแล้วแล้วรับกลับใจมานับถือพุทธศาสนาเสียให้เร็วที่สุด หากท่านจะช่วยแพร่ข่าวนี้และได้ชักจูงบรรดาญาติมิตร ตลอดจนศิษย์ของท่านให้กลับมานับถือพระพุทธศาสนาเสียด้วยจะเป็นการดีมาก คณะหวังว่าท่านคงยินดีปฏิบัติตามคำร้องนี้ไม่เกินวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔^๒

และในจดหมายของสังฆราชเปร์รอสที่ได้เขียนถึงศูนย์กลางของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รายงานถึงการกระทำของกลุ่มคณะเลือดไทยที่ได้กระทำการต่อต้านคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรง ดังนี้

...ภายหลังการประชุมให้ละทิ้งศาสนาที่จัดขึ้นทุกแห่งในวันเดียวกัน การเบียดเบียนทำได้อย่างอิสระ พวกผู้ก่อเหตุร้ายได้รวมตัวกันเป็น “คณะเลือดไทย” และอดตัวว่าเป็นผู้ที่รัฐบาลสนับสนุน ในหมู่บ้านคริสตังหลายแห่ง วัดคาทอลิกถูกโจมตีในระหว่างเวลากลางคืน ทูบทำลายไม้กางเขน รูปปั้นต่างๆ ศาสนภัณฑ์ศักดิ์สิทธิ์ จี๊กทำลายและทำพาราจารภาพวาดนักบุญต่างๆ และศาสนภัณฑ์ต่างๆ ขณะรอคอยเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งได้ไปแจ้งความและขอความช่วยเหลือ ก่อนที่เขาจะมา พวกผู้ก่อเหตุร้ายก็หนีไปแล้ว ดังนั้น เขาจึงประกาศว่าเขาไปไม่เห็นอะไรเลยและไม่สามารถกล่าวโทษใครได้ ภายหลังที่มีการปล้นเกิดขึ้นในเวลากลางคืน พวกผู้ก่อเหตุร้ายเหิมเกริมเพราะไม่ถูกลงโทษ ได้เข้าปล้นวัดต่างๆ กลางวันแสกๆ

^๑ หอจดหมายเหตุฯ สำนวนที่ ๑๓๓ กรุงเทพฯ. ไปปลิวคณะเลือดไทย สาขาพระประแดง.

^๒ หอจดหมายเหตุฯ สำนวนที่ ๑๓๓ กรุงเทพฯ. จดหมายคณะเลือดไทยพนัสนิคม ถึงนายโกศล อุปสวรค์ทิศ เรื่อง ให้จัดการปลดไม้กางเขนในวัดโรมันคาทอลิก ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔.

พร้อมทั้งทำลายวัดนั้นๆ ซึ่งมีพวกคริสตังจำนวนไม่มากพอที่จะขัดขวาง ตำรวจที่ถูกเรียกตัว มาได้ตอบแบบเดิมๆ ว่า เขาได้รับคำสั่งไม่ให้ยุ่งเกี่ยว ข้าพเจ้าได้นำคำร้องทุกขไปยื่นต่อรัฐบาล ที่กรุงเทพฯ ด้วยตนเอง แต่ก็ไม่มีผลอะไร อธิบดีกรมตำรวจซึ่งข้าพเจ้ารู้จักและไปพบเกี่ยวกับ เรื่องนี้ ได้ตอบข้าพเจ้าอย่างชัดเจนว่า ข้าพเจ้าไม่ต้องมาด้วยตนเอง เพราะเขาทราบเรื่องดีแล้ว จากจดหมาย...^๑

จากความวุ่นวายและการก่อวินาศกรรมคนบางกลุ่มที่มีปฏิริยาอย่างรุนแรงต่อคริสต์ศาสนา ดังที่ได้ กล่าวมาแล้วทำให้ทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกเกิดความเสียหายจำนวนหนึ่ง ดังเช่นที่ภคินีเทคลา เป็น ชาวไทย ได้เขียนจดหมายถึงสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นที่โบสถ์นักบุญอันตน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ความว่า

พอเวลาประมาณ ๒๓ นาฬิกาเศษ ได้มีคนร้ายประมาณ ๑๐๐ คน พร้อมอาวุธปืน และมิดครบมือ เข้ามาทำการปล้นทรัพย์ในบ้านพักคุณพ่อและบ้านพักครูหญิง เมื่อเกิดเสียง ตีดังอลหม่านขึ้น ไม่มีใครทำการต่อสู้ประการใด ต่างรีบหนีออกพ้นบ้านเพื่อหลบภัย และได้ ยินพวกคนร้ายถามกันว่า พวกชีไปไหน ถ้าพวกเราพบต้องฆ่าให้ตาย เมื่อคนร้ายไม่ได้ตัว พวกชีแล้ว จึงพากันไปทำร้ายคุณพ่อ และไปช่วยกันเก็บทรัพย์สินค้นข้าวของทำลายสิ่งของ และบ้านเรือนเสียหายมาก^๒

จะเห็นได้ว่ากลุ่ม “คณะเลือดไทย” เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการต่อต้านคริสต์ในช่วงที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนา โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การออกใบปลิว โจมตีคริสต์ศาสนา และผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาว่าเป็นกลุ่มผู้ที่ทรยศต่อชาติ เพราะฝักใฝ่ในศาสนาของ ฝรั่งเศส ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อนับถือคริสต์ศาสนา ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพหลายๆ อย่างได้ เช่น ค้าขาย ทำให้ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้อย่างลำบาก หากไม่ยอมละทิ้งศาสนาของตน ดังนั้นการดำเนินการของกลุ่ม “คณะเลือดไทย” ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานการเผยแพร่ คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในเมืองไทยด้วย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นได้ว่ากลุ่ม “คณะเลือดไทย” เป็นการรวมตัวกันของคนไทย บางกลุ่มที่มีความไม่พอใจต่อคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก โดยมีแรงกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมมา จากนโยบายการเรียกร้องดินแดนคืนฝรั่งเศสของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะทำการต่อต้านคริสต์ศาสนา และมีการกล่าวอ้างว่ารัฐบาลเป็นผู้สนับสนุน การกระทำของกลุ่ม คณะเลือดไทยนอกจากจะข่มขู่ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาแล้ว ยังได้มีการทำลายทรัพย์สินของมิสซัง

^๑ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของสังฆราชเปร์รอสถึงกรุงปารีส ลงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๔.

^๒ หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายภคินีเทคลา ถึงสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ. 1941.

โรมันคาทอลิก เช่น จอห์น กาลิกซ์ ไม่งางเขน เครื่องใช้ในพิธีมิสซา หุ่นทำลายวัตถุต่างๆ รูปปั้นพระเยซู เป็นต้น จากการกระทำของกลุ่มคณะเลื้อดไทยนี้ อาจจะมีสาเหตุมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศสกับไทย ก่อให้เกิดความโกรธแค้นต่อชาวฝรั่งเศส และคริสต์ศาสนาก็ถูกมองว่าเป็นศาสนาของฝรั่งเศสด้วยเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดการต่อต้านบรรดาบาทหลวงแม้ว่าจะเป็นชาวไทย หรือมีการทำลายโบสถ์บางแห่ง แม้ว่าผลกระทบจะมาจากคนไทยบางกลุ่มที่มีต่อคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก แต่สิ่งที่เป็นปัญหาของมิสซังโรมันคาทอลิกในเวลาไล่เรี่ยกันก็คือ ความรู้สึกชาตินิยมของบุคคลภายในองค์กรมิสซังเอง ทั้งจากบรรดาคหรีตชนและบาทหลวงชาวไทย ก่อให้เกิดการเรียกร้องอิสระจากการปกครองของบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

๒.๒.กลุ่มคริสตชนคาทอลิกชาวไทย : กลุ่มคณะไทยคริสต์สามเสน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ที่ประเทศไทยเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนกับฝรั่งเศส จึงทำให้นวนคิดความเป็น “ชาติไทย” ได้ทวีความรู้สึกมากขึ้นในหมู่คนไทย ปรากฏว่ามีคริสตชนบางกลุ่มของมิสซังโรมันคาทอลิกได้รับเอาแนวความคิดด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงเกิดกลุ่มที่มีชื่อว่า “คณะไทย-คริสต์ สามเสน” หรือ “คณะไทย (คาทอลิก) สามเสน” โดยเริ่มต้นในชุมชนชาวญวนที่บริเวณโบสถ์นักบุญฟรันซิสเซเวียร์ สามเสน ซึ่งในคณะนั้นบาทหลวงผู้ดูแลโบสถ์เป็นชาวฝรั่งเศส คือ บาทหลวงฌอง บัปติส ตาปี (Jean Baptiste Tapie) ที่ดำรงตำแหน่งผู้ดูแลโบสถ์มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๙ เมื่อเกิดกลุ่มคณะไทย-คริสต์ สามเสน กระแสการต่อต้านฝรั่งเศสจึงได้เริ่มต้นขึ้น จากเอกสาร “แถลงการณ์การขอย้ายพ่อไม่ใช่เป็นการไล่พระ” ของกลุ่มดังกล่าวได้บ่งบอกถึงความพยายามที่จะขอให้สังฆราชแบร์วอส ประมุขแห่งมิสซังสยาม โยกย้ายบาทหลวงชาวฝรั่งเศสให้ออกไปจากโบสถ์นักบุญฟรันซิสเซเวียร์ สามเสน และเรียกร้องให้ส่งบาทหลวงชาวไทยมาปกครองโบสถ์แทน ดังที่ปรากฏในเอกสารแถลงการณ์การขอย้ายพ่อไม่ใช่เป็นการไล่พระ ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ความว่า

ในการขอย้ายพ่อบาทหลวงฝรั่งเศสไปครั้งนี้ คณะไทย-คริสต์ได้พิจารณาโดยรอบคอบทุกแง่ทุกมุม ทั้งได้ปรึกษาพ่อบาทหลวงชาวไทยบางองค์แล้ว ไม่เห็นเป็นการบาปกรรมแต่อย่างใดเลย และมองไม่เห็นว่าเป็นไล่พระอย่างไร เพราะเราต้องการเพียงเปลี่ยนตัวพ่อบาทหลวงฝรั่งเศสให้เป็นพ่อบาทหลวงไทยเท่านั้น เราทั้งหลายเป็นไทย ได้เกิดมาในแผ่นดินไทย ได้รับร่มเย็นเป็นสุขจากรัฐบาลไทยมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่วคนมาแล้ว เราจึงต้องการทุกทางที่จะสนองคุณชาติบ้านเมือง แต่ทว่าชั่วแต่รักชาติอยู่ในใจ ไม่แสดงให้ปรากฏด้วยการกระทำ หากเป็นการเพียงพ่อไม่ใช่

^๑ หอจดหมายเหตุครุฑสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. แถลงการณ์การขอย้ายพ่อไม่ใช่เป็นการไล่พระ กลุ่มคณะไทย-คริสต์สามเสน ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓.

และเหตุผลที่ต้องการย้ายบาทหลวงฝรั่งเศสไปนั้น เนื่องมาจากเหตุการณ์กรณีพิพาทเรื่องดินแดนกับฝรั่งเศส ทำให้กระแสความเกลียดชัง “ชนชาติฝรั่งเศส” เกิดขึ้นกับกลุ่มคริสตชนชาวไทยด้วย ดังที่ปรากฏในเอกสารแถลงการณ์การขอย้ายพ่อไมโซเป็นการไต่พระ ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ความว่า

...ก็เมื่อพ่อฝรั่งเศสยังถือชาติอยู่ และชาติฝรั่งเศสก็กำลังเป็นที่เกลียดชังของประชาชนชาวไทย เพราะกองเขาแผ่นดินของไทยไปมากเช่นนี้แล้ว ขอให้เราทั้งหลายคิดว่า ถ้าวัดเซนต์ฟรังก็ยังมีพ่อเจ้าวัดเป็นคนฝรั่งเศสอยู่ ประชาชนชาวไทยเขาจะมองพวกเราไปในแง่ใด เขาต้องนึกว่าเราฝักใฝ่อยู่กับฝรั่งเศส หรือตกอยู่ใต้อิทธิพลฝรั่งเศส ถึงแม้ว่าพวกเราไม่ชอบฝรั่งเศส และจงรักภักดีต่อประเทศไทยเพียงใด แต่เมื่อคนอื่น ๆ เขาเข้าใจดังนั้นแล้ว ถ้าเราไม่คิดแก้ไขบัดเป่าเหตุร้ายเหล่านี้ให้ดีขึ้น ผลร้ายก็จะมีแก่พวกเราเหลือที่จะพรรณนาได้ ขอให้เราตระหนักไว้ว่าพ่อบาทหลวงนั้นมีชาติ แต่พระผู้เป็นเจ้าไม่มีชาติ...^๑

นอกจากแถลงการณ์ฉบับดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการออกแถลงการณ์ออกมาอีก คือ “แถลงการณ์ศาสนิกชนที่ดีต้องเป็นพลเมืองดี” ของกลุ่มคณะไทย (คาทอลิก) สามเสน ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เนื้อหาของเอกสารยังคงอยู่ที่ความพยายามที่จะโยกย้ายบาทหลวงฝรั่งเศสให้ออกไปจากชุมชน อีกทั้งมีส่วนหนึ่งของแถลงการณ์ ที่เป็นข้อความสื่อไปถึงคริสตชน เพื่อให้ตระหนักถึงความเป็นคนไทย ดังที่ปรากฏในแถลงการณ์ ดังนี้

...ขอให้เราจงปรับปรุงตัวให้ทันสมัย ขอให้พวกเราจงใช้สมองในการถือศาสนา อย่าถืออย่างมง่ายหลับหูหลับตา ในฐานะที่เป็นศาสนิกชนเรานับถือศาสนา แต่ในฐานะพลเมือง เราต้องรักชาติ และเสียสละเพื่อชาติ การรักชาติกับการรักศาสนาไม่ใช่สิ่งที่ขัดกันแต่อย่างใด...เพื่อปรับตัวเองให้เป็นไทย โดยแท้จริงและเพื่อช่วยรัฐบาลสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรือง ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องไปพ่อบาทหลวงไทยที่จงรักภักดีต่อชาติไทยมาปกครองพวกเรา จึงจะสมกับที่เราเป็นไทย เกิดมาในแผ่นดินไทย ทั้งจะช่วยให้พี่น้องชาวไทยทั่วๆ ไปหายเข้าใจผิดพวกเราได้ด้วย เวลานี้ พ่อบาทหลวงไทยที่มีความรู้ ความสามารถก็มีอยู่เป็นอันมาก และในประเทศจีน ญี่ปุ่น อินเดีย และอื่นๆ ในทวีปเอเชีย เขาก็พากันใช้บาทหลวงที่เป็นคนชาติพื้นเมืองทั้งนั้น ไม่มีใครเขายอมให้บาทหลวงที่เป็นคนต่างชาติมาปกครองเลย...^๒

^๑ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. แถลงการณ์การขอย้ายพ่อไมโซเป็นการไต่พระ กลุ่มคณะไทย-คริสต์สามเสน ลงวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๓.

^๒ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. แถลงการณ์การศาสนิกชนที่ดีต้องเป็นพลเมืองดี ของกลุ่มคณะไทย (คาทอลิก) สามเสน ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓.

นอกจากนี้ยังมีประกาศของกลุ่มคณะไทย (คาทอลิก) สามเสน ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งมีเนื้อหาในการพยายามให้บาทหลวงชาวไทยเข้ามาปกครอง และในประกาศยังได้แสดงออกถึงการต่อต้าน “ชนชาติฝรั่งเศส” อย่างชัดเจน

ด้วยคณะไทย (คาทอลิก) สามเสน พิจารณาเห็นว่า ชาตินิยมเป็นที่ยึดเหนี่ยวของพวกเราชาวไทยอย่างสูงสุด และเป็นหน้าที่ของพวกเราชาวไทยที่จะต้องพยายามส่งเสริมชาติไทยและสนับสนุนรัฐบาลในทุกวิถีทาง ประกอบกับเมื่อได้พิจารณาถึงสถานการณ์ของบ้านเมืองแล้ว ก็เห็นเป็นการจำเป็นที่พวกเราจะต้องรีบดำเนินการขอย้ายพ่อบาทยหลวงฝรั่งเศสไป และเชิญพ่อบาทยหลวงไทยที่รักชาติไทยจริงๆ มาปกครองพวกเรา ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามคตินิยมที่ว่า “ไทยปกครองไทย” ตลอดจนถึงความสุขความปลอดภัยของพวกเราเป็นส่วนร่วมด้วย

คณะไทย (คาทอลิก) ขอย้ำว่า ในการดำเนินการขอย้ายพ่อบาทยหลวงฝรั่งเศสไปทั้งนี้ คณะจำเป็นต้องกระทำก็เพราะเห็นแก่ชาติและเจตนาดีต่อพวกเราจริงๆ คณะไม่เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับพ่อบาทยหลวงฝรั่งเศสองค์ใดเลย ในฐานะที่พ่อบาทยหลวงฝรั่งเศสเป็นผู้แทนพระเจ้าผู้เป็นเจ้า คณะก็ยังเคารพนับถืออยู่เสมอ แต่เมื่อกรณีเกิดเป็นปัญหาระหว่างชาติ คณะย่อมเห็นชาติไทยเป็นใหญ่

ฉะนั้น คณะไทย (คาทอลิก) จึงขอความสนับสนุนร่วมมือจากท่านที่รักและเคารพทั้งหลายโดยพร้อมเพรียงกัน ขอย้ำได้ชัดขวางการกระทำของคณะไทย (คาทอลิก) ซึ่งกระทำเพื่อชาติไทยในครั้งนี้ ขอย้ำได้ทำตนเป็นปากเป็นเสียงแทนฝรั่งเศสซึ่งเป็นต่างชาติและเป็นปฏิปักษ์ต่อไทย เพราะอาจเป็นผิดต่อรัฐนิยมซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลยื่นมือเข้ามาจัดการได้ ทั้งจะเป็นเหตุให้พี่น้องชาวไทยทั่วๆ ไปพากันรังเกียจเกลียดชังเอาด้วย^๑

จากความเคลื่อนไหวของคนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาในชุมชนคาทอลิกที่สามเสนตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ที่ได้ออกแถลงการณ์แสดงความไม่ต้องการบาทหลวงชาวฝรั่งเศสให้มาปกครองโบสถ์และชุมชนคาทอลิกนั้น สะท้อนให้เห็นได้ว่า การดำเนินนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้นกับกลุ่มคริสตชนชาวไทยด้วย โดยการเรียกร้องให้บาทหลวงชาวไทยเข้ามาปกครองโบสถ์แทนบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเป็น “ชนชาติศัตรู” กับประเทศไทยในขณะนั้น เป็นการแสดงออกถึงการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายส่งเสริมให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่การกระทำของ “คณะไทย-คริสต์ สามเสน” แสดงออกให้เห็นว่าถึงแม้ว่าจะนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่รัฐบาลได้ดำเนินต่อต้านอยู่นั้น คนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนาก็มีความรักชาติและสามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติโดยไม่จำเป็นต้องนับถือพระพุทธศาสนาก็ได้

^๑ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. ประกาศของกลุ่มคณะไทย (คาทอลิก) สามเสน ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓.

นอกจากบรรดาคริสตชนตามได้กล่าวไปแล้วนั้น บาทหลวงชาวไทยเองก็ได้แสดงออกถึงความไม่ต้องการอยู่ภายใต้การปกครองของบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ได้แสดงตนอย่างชัดเจนในการเป็นศัตรูกับบาทหลวงฝรั่งเศส คือ บาทหลวงอังเดร พลอย ที่ได้เรียไรเงินจากบาทหลวงชาวไทยคนอื่นๆ ในการช่วยเหลือรัฐบาลไทยในการทำสงครามอินโดจีน พ.ศ.๒๔๔๓ จนทำให้สังฆราชแปร์รอสต้องสั่งให้หยุดพักจากการทำหน้าที่บาทหลวง ตามที่ปรากฏในรายงานของบาทหลวงหลุยส์ โซแรง ต่อพระสมณทูตประจำอินโดจีน ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๔๔ ความว่า

บาทหลวงอังเดร พลอย หัวหน้าผู้เจ้าเล่ห์ของบรรดาบาทหลวงพื้นเมือง ยังคงดำเนินบทบาทของเขาที่เป็นอันตรายในการต่อต้านพระศาสนาและต่อต้านฝรั่งเศส เมื่อเร็วๆ นี้เขาได้ทำการเรียไรเงินจากบาทหลวงพื้นเมืองประมาณ ๒๐ ท่าน เป็นจำนวนเงิน ๖๓๕ บาท และได้นำเงินไปมอบให้กับรัฐบาลพร้อมทั้งขอร้องให้ทำการต่อต้านพวกแนวที่ ๕ (หมายถึงบาทหลวงฝรั่งเศส) และหัวหน้าของพวกเขา (สังฆราชแปร์รอส) ให้เข้มงวดมากขึ้น เป็นเวลานานมาแล้วที่คนๆ [บาทหลวงพลอย] ต้องพัก [จากการทำหน้าที่บาทหลวง]^๑

นอกเหนือจากกรณีที่ได้กล่าวมาแล้ว บาทหลวงชาวไทยอีก ๒ ท่านคือ บาทหลวงโทมา แซน เนื่อ วิเชียร และบาทหลวงอังเดร พลอย โรจนเสน ได้เขียนจดหมายถึงสังฆราชแปร์รอส ประมุขแห่งมิสซังสยามชี้แจงถึงสถานการณ์ภายในมิสซังสยามที่เกิดขึ้น ลงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๔๔ ความโดยสรุปว่า

ความยุ่งยากในวงงานแห่งพระศาสนาคือ การแตกแยกกันเป็นเหล่าเป็นก๊กในระหว่างบาทหลวงไทยกับบาทหลวงฝรั่ง ต่างฝ่ายต่างถือทิฐิมานะ ไม่มีความรักสามัคคีต่อกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากการปกครองที่ลุ่มๆ ดอนๆ ไม่สม่ำเสมอ เช่น วัดที่มั่งคั่งบริบูรณ์ ย่อมมีเจ้าวัดเป็นบาทหลวงฝรั่งเสมอ ส่วนบาทหลวงไทยโดยมากต้องไปอยู่วัดที่ยากจน ต้องตะเกียกตะกาย หาเข้ากินค่าไม่ชวนชวาก็ไม่มีสิ่งที่ต้องการด้วยจำเป็น มิสซังไม่เคยได้ช่วยเหลือ^๒

และในจดหมายฉบับเดียวกัน ได้แสดงทัศนคติต่อการที่สังฆราชแปร์รอสจะเรียกบาทหลวงฝรั่งเศสให้กลับเข้ามาในประเทศไทย หลังจากทีอธิบดีกรมตำรวจได้ประกาศลงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๔ อนุญาตให้ชาวฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทยได้ตามปกติ โดยในจดหมายได้กล่าวว่า

ความยุ่งยากต่างๆ ดังได้กล่าวมาเบื้องต้นก็เหลือที่จะทนแล้ว แต่ถ้าหากพระคุณเจ้าจะให้บาทหลวงฝรั่งกลับเข้ามาบริหารการงานร่วมกับบาทหลวงไทยอย่างเดิม ก็อาจจะเกิดยุ่งเหยิงกันอย่างขนานใหญ่อีก คือ คนไทยในเวลานี้ยังเกลียดชังฝรั่งเศสมาก ไม่ชอบให้

^๑ หอจดหมายเหตุฯ สำนึกสงฆ์หลวงกรุงเทพฯ. รายงานของบาทหลวงหลุยส์ โซแรง ถึงพระสมณทูตประจำอินโดจีน ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๐๑.

^๒ หอจดหมายเหตุฯ สำนึกสงฆ์หลวงกรุงเทพฯ. จดหมายของบาทหลวงชาวไทย ถึงสังฆราชแปร์รอส ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๐๑.

ฝรั่งเศสมาติดต่อกับ และคริสตังหลายๆ แห่ง เพราะกลับจะเป็นภัยแก่เขา จึงได้ร้องขอความกรุณา
ขออย่าให้บาทหลวงฝรั่งเศสกลับมาปกครองพวกเขาอีกเลย นอกจากนี้ยังมีบาทหลวงซึ่งเป็นชาติไทย
ไม่ยอมทำงานร่วมกับบาทหลวงฝรั่งเศส เพราะกลัวจะไม่ปลอดภัย และอีกนับหนึ่งก็คือ ถ้าพลาด
เข้าคุกแล้วก็ไม่มีใครจะช่วยให้^๑

ดังนั้นผลกระทบจากนโยบายชาตินิยมและผลกระทบจากกรณีพิพาทอินโดจีน มีผลทำให้การ
ดำเนินการเผยแพร่คริสต์ศาสนาต้องประสบกับอุปสรรค ซึ่งปรากฏว่าบรรดาบาทหลวงชาวไทย
และคริสตชนบางกลุ่มเกิดปัญหาไม่ยอมอำนาจการปกครองจากบาทหลวงฝรั่งเศส จนนำมาสู่การเรียกร้อง
ให้มีการปกครองโดยบาทหลวงที่เป็นคนไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคริสตชนในช่วงเวลานี้เริ่มมีความกล้าที่จะ
ออกมาหักท้วงหรือต่อต้านอำนาจของบาทหลวง หรือแม้แต่บาทหลวงชาวไทยก็ได้แสดงจุดยืนในการ
ต่อต้านคณะบาทหลวงฝรั่งเศส การที่บาทหลวงชาวไทยและคริสตชนแสดงท่าทีต่อต้านคณะบาทหลวง
ฝรั่งเศส ส่วนหนึ่งมาจากผลผลิตของแนวคิดชาตินิยม ที่เป็นกระแสของสังคมในช่วงรัฐบาลจอมพล ป.
พิบูลสงคราม และเป็นการสะท้อนให้เห็นอีกอย่างหนึ่งว่า คณะบาทหลวงชาวไทยรวมถึงคริสตชนชาวไทย
ไม่ต้องการมีข้อขัดแย้งกับแนวนโยบายของรัฐบาลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ซึ่งจะทำให้การเผยแพร่คริสต์
ศาสนาต้องประสบความยุ่งยาก และวิถีการดำเนินชีวิตของคริสตชนต้องประสบกับความยากลำบากที่
ต้องเผชิญกับกลุ่มมวลชน “คณะเลือดไทย” ที่เข้ามาขัดขวางการดำเนินชีวิตของกลุ่มคริสตชนชาวไทย

๓. ท่าทีของมิสซังโรมันคาทอลิกต่อการดำเนินการนโยบายต่อต้านการเผยแพร่ คริสต์ศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

๓.๑. การปรับตัวของมิสซังโรมันคาทอลิกต่อนโยบายชาตินิยม

ในช่วงที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗
นั้น รัฐบาลได้ดำเนินนโยบาย “สร้างชาติ” เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนชาวไทยเกิดความรัก ห่วงแหน
และภูมิใจในชาติของตน อีกทั้งยังรู้จักเสียสละ มีความสามัคคี และร่วมกับปรับปรุงวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้
เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ^๒

มิสซังโรมันคาทอลิก ซึ่งองค์กรทางศาสนา ได้เข้ามาดำเนินกิจการการเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกาย
โรมันคาทอลิกในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องแสดงออกให้เห็นถึงการยอมรับนโยบายของรัฐบาลและเพื่อยืนยันว่า
มิสซังโรมันคาทอลิกเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาล แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของมิสซังโรมันคาทอลิก
ต่อนโยบายของรัฐบาลที่เกิดขึ้น โดยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ของมิสซัง

^๑ หอจดหมายเหตุครุฑวังมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของบาทหลวงชาวไทย ถึงสังฆราชเปร์รอส ลงวันที่ ๘
ตุลาคม ค.ศ. 1941.

^๒ ไพฑูรย์ เจ๊ะแฮ. (๒๕๒๒). นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๘. หน้า ๑๓๕

ผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาจากนิตยวาร “สารสาสน์” ซึ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ของมิสซังโรมันคาทอลิกที่ออกในช่วง พ.ศ.๒๔๔๑-๒๔๔๗ เพื่อศึกษาถึงปฏิกริยาของศาสนจักรคาทอลิกที่มีต่อนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล และการดำเนินการต่อต้านคริสตศาสนาของรัฐบาล โดยนิตยสาร “สารสาสน์” ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ.๒๔๖๐ ในสมัยสังฆราชแปร์รอส โดยชื่อว่า “สารสาสน์คฤศตัง” ต่อมาเมื่อพ.ศ.๒๔๖๘ ได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “สารสาสน์”^๑

ผลจากการศึกษาพบว่าในช่วงพ.ศ.๒๔๔๑ – ๒๔๔๗ นั้น พบว่ามิสซังโรมันคาทอลิกให้ความร่วมมือกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในการสนับสนุนนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล โดยเฉพาะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รวมถึงสนับสนุนนโยบายสร้างชาติ และส่งเสริมลัทธิเชื้อผู้นำ ตามบทกลอนที่ปรากฏอยู่ในนิตยสาร “สารสาสน์” ประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๔๕ ที่ว่า

สร้างตนเองคือทางที่สร้างชาติ	ให้สามารถเปนมหาประเทศไทย
จงเชื่อฟังทำตามผู้นำไทย	จะพ้นภัยเพราะตามผู้นำทาง
ต้องอดทนขวนขวายใจมานะ	ไม่ลดละขยันการทุกอย่าง
จะหยุดดีกินดีมีที่ทาง	เพราะการสร้างตนเองเร่งทำอยู่ ^๒

จากบทกลอนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า มิสซังโรมันคาทอลิกได้ให้การสนับสนุนนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลไทย นับตั้งแต่การสร้างชาติไทยให้ยิ่งใหญ่เท่าเทียมอารยประเทศ โดยเริ่มต้นจากการสร้างตนเอง เชื่อผู้ฟังผู้นำ ความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ การกินดีอยู่ดี และการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เนื่องจากการสร้างตนเองเป็นหนทางไปสู่การสร้างชาตินั้นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่าในนิตยสารดังกล่าวอีกหลายฉบับที่ลงข้อความเกี่ยวกับการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล เช่น ข่าว “ท่านนายกวิงวอนเฉพาะสตรีไทยเรื่องการแต่งกาย ได้ผลสมประสงค์แล้ว”^๓ และข่าว “สวมกางเกงแพรจีนตามถนนถือว่าผิด ปรับไม่เกินสิบสองบาท หญิงสวมเสื้อในแต่คาดอกเดินตามถนนก็ผิดด้วย”^๔ รวมทั้งข่าว “ตกลงให้คงเหลืออักษรภาษาไทยเพียง ๓๑ ตัว”^๕ เป็นต้น

ประเภทบทความที่สนับสนุนการประกาศรัฐธรรมนูญ มีการนำสารจากนายกรัฐมนตรีมาลงให้ผู้อ่านได้ทราบ เช่น “สาสน์วิงวอนให้สตรีไทยสวมหมวกจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๔๔”^๖ ยังมีบทความที่ผู้เขียนใช้นามปากกาว่า “สวัสดิภาพ” เขียนแสดงความคิดเห็นต่อการประกาศรัฐ

^๑ สื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย. (๒๐๐๐). *สารสาสน์คฤศตัง อุดมสาร ๑๙๑๗-๒๐๐๐*. หน้า ๑๙.

^๒ สารสาสน์. (๒๔๔๔, สิงหาคม). ๒๖(๘). หน้า ๒๐๐.

^๓ สารสาสน์. (๒๔๔๔, พฤษภาคม). ๒๕. หน้า ๒๖๖.

^๔ สารสาสน์. (๒๔๔๔, ตุลาคม). ๒๕. หน้า ๕๐๔.

^๕ สารสาสน์. (๒๔๔๕, มิถุนายน). ๒๖(๖). หน้า ๑๕๓.

^๖ สารสาสน์. (๒๔๔๔, กรกฎาคม). ๒๕ (๗). หน้า ๓๖๔-๓๖๗.

นิยม เช่น บทความพิเศษ เรื่อง “การสวมหมวกของสตรี”^๑ ซึ่งมีการนำเอาหลักคำสอนในคริสต์ศาสนามาสอดแทรก เพื่อแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลไม่ได้เป็นการทำผิดต่อหลักคำสอนในคริสต์ศาสนาแต่อย่างไร ซึ่งผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่า

สำหรับสตรีคริสตังด้วยแล้วไม่บังควรเลยเป็นอันขาดที่จะแต่งกายไปวัดโดยไม่สวมหมวก เพราะเมื่อเร็ว ๆ นี้สมเด็จพระสันตะปาปา ประมุขแห่งพระสมัยได้ทรงมีคำสั่งให้ปิดประกาศทั่วทุกวัด ในนครโรม มีใจความว่า สตรีคริสตังที่เข้าวัด จะต้องคลุมศีรษะหรือสวมหมวกและแต่งกายโดยเรียบร้อย ห้ามไม่ให้สวมเสื้อแขนสั้นเข้าไปในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะการแต่งกายไม่สุภาพย่อมเป็นที่น่าตำหนิอยู่โดยทั่วไป

ในพระคัมภีร์ ก็มีอรรถาธิบายของนักบุญเปาโล ตอนหนึ่ง กล่าวเตือนสตรีคริสตังให้แสดงคารวะต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยการใช้ผ้าคลุมศีรษะเข้าวัด...การสวมหมวกของท่านสุภาพสตรีนอกจากจะเป็นการส่งเสริมการสร้างชาติแล้ว สำหรับท่านสุภาพสตรีคริสตังยังเป็นการกระทำที่ต้องด้วยความประสงค์ ทางพระศาสนาอีกด้วย จึงสมควรอย่างยิ่งที่ท่านจะปฏิบัติเสียในบัดนี้^๒

นอกจากนี้ “สวัสดีภาพ” ยังได้เขียนบทความเรื่อง “สร้างชาติ”^๓ ลงในนิตยสารสารสาสน์ ฉบับประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ตามความคิดเห็นต่อนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลว่า

การสร้างชาติ มีความหมายกว้างใหญ่ไพศาล เริ่มตั้งแต่ประชากรของชาติ จะต้องสร้างตัวของท่านเอง ให้เป็นพลเมืองดีขึ้นมาก่อน กล่าวคือ มีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายอันเรียบร้อยเป็นระเบียบดี มีที่พักอาศัยดีและมีที่ทำมาหากินดี เหล่านี้เป็นต้น...การบำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดีจำต้องอาศัย “ความเจริญภายใน” เป็นหลักอันสำคัญยิ่ง เพียงแต่ความ “เจริญภายนอก” ไม่สามารถจะทำให้คนของชาติเป็นพลเมืองดีขึ้นเลย ความรู้สึกผิดและชอบ ความสามัคคี การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนความรักชาติอย่างแรงกล้า เหล่านี้ ล้วนแต่เกิดขึ้นจากความเจริญภายในก่อน แต่เราไม่ควรลืมว่า ความเจริญภายในกับภายนอกจำต้องดำเนินคู่กันไป

ขอให้เราทุกคนจงช่วยกันสร้างชาติด้วยการปรับปรุงตนเองให้ก้าวเข้าสู่ความเจริญทั้งภายในและภายนอกสมดังที่ท่านผู้นำปรารถนา^๔

จากบทความนี้สะท้อนให้เห็นได้ว่าทัศนคติของผู้เขียนเห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล แต่การสร้างชาตินั้นก็ควรเริ่มจากการมีคุณธรรมจริยธรรมก่อน และเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีสังฆโรมันคาทอลิกมีจะดำเนินการ “สร้างชาติ” ตามแนวนโยบายของรัฐ โดยมีสังฆโรมันคาทอลิก จะดำเนินการปลูกฝังความรักชาติให้กับคริสตชนชาวไทยโดยผ่านทางหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา

^๑ สวัสดิกภาพ. (๒๔๘๔, ตุลาคม). บทความพิเศษ การสวมหมวกของสตรี. **สารสาสน์**. ๒๕. หน้า ๔๘๗-๔๘๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๘๗-๔๘๘.

^๓ สวัสดิกภาพ. (๒๔๘๔, สิงหาคม). บทความพิเศษ การสร้างชาติ. **สารสาสน์**. ๒๕. หน้า ๓๗๙-๓๘๐.

^๔ เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๗๙-๓๘๐.

บทความพิเศษของ “สวัสดีภาพ” เรื่อง “กำลังของชาติ”^๑ ตีพิมพ์ลงในนิตยสารสารสาสน์ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๔ ได้แสดงความคิดต่อต้นนโยบายต่างๆ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ ได้แก่ นโยบายสร้างชาติ การสร้างตนเอง ให้อยู่ดีมีสุข การเชื่อผู้นำ การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๑ เป็นต้น บทความที่ให้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ เช่น “กำหนดการแต่งกายไว้ทุกข์ชายหญิง”^๒ “การประกาศรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๑ เรื่อง กิจประจำของคนไทยโดยทั่วๆ ไป” “การวางระเบียบแต่งกายทั้งชายหญิงไทย มีแบบธรรมดา แบบทำงานและแบบตามโอกาส”^๓ และ “หลักเขียนหนังสือไทยตามวิธีปรับปรุง ตามประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี ตามมติกรรมการปรับปรุงภาษาไทย”^๔ เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าข่าวและบทความในนิตยสาร “สารสาสน์” ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของมิสซังโรมันคาทอลิกที่มีต่อการนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอีกด้านหนึ่งจะพบว่า ในช่วงระยะเวลาที่ นิตยสาร “สารสาสน์” ตีพิมพ์ข่าวและบทความเหล่านี้อยู่ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๕ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มิสซังโรมันคาทอลิกกำลังเผชิญกับปัญหาต่อต้านคริสต์ศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงทำให้มิสซังโรมันคาทอลิกไม่ต้องการตอบโต้ด้วยวิธีการรุนแรง แต่ต้องการแสดงให้เห็นว่ามิสซังโรมันคาทอลิกพร้อมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล หากว่ามิสซังโรมันคาทอลิกแสดงการต่อต้านหรือมีท่าทีได้แย้งต่อนโยบายของรัฐบาลนั้น จะยิ่งส่งผลกระทบต่อภาพเผยแผ่คริสต์ศาสนามากขึ้น และจะยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงกว่าเดิม

๓.๒. ภารกิจของมิสซังโรมันคาทอลิกต่อนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนา ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เมื่อกระแสการต่อต้านคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีนและการส่งเสริมให้คนไทยนับถือพระพุทธศาสนา ทางมิสซังโรมันคาทอลิกมิได้มีท่าทีได้ตอบโต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง และให้ความร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่งหรือประกาศของรัฐบาลอย่างชัดเจน เช่น การเชิญตัวบาทหลวงชาวฝรั่งเศสให้ออกนอกประเทศไทย ภายใน ๔๘ ชั่วโมง ซึ่งมิสซังโรมันคาทอลิกก็ปฏิบัติตามคำสั่งแต่โดยดี และมีการแต่งตั้งบาทหลวงเทวังก์ซึ่งเป็นบาทหลวงชาวไทยทำหน้าที่แทนประชุมมิสซังเป็นการชั่วคราว เป็นต้น อย่างไรก็ตามหากมีแนวความคิดหรือปฏิกิริยาใดของรัฐหรือมวลชนที่เข้าใจคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างไม่ถูกต้อง

^๑ สวัสดีภาพ. (๒๔๘๔, พฤศจิกายน). บทความพิเศษ กำลังของชาติ. สารสาสน์. ๒๕. หน้า ๕๔๕-๕๔๖.

^๒ สารสาสน์. (๒๔๘๔, ตุลาคม). ๒๕. หน้า ๕๓๕.

^๓ สารสาสน์. (๒๔๘๕, มีนาคม). ๒๖(๓). หน้า ๗๖-๗๗.

^๔ สารสาสน์. (๒๔๘๕, มิถุนายน). ๒๖(๓). หน้า ๑๕๔-๑๕๕.

ทางมิสซังโรมันคาทอลิกก็จะใช้วิธีการเขียนบทความชี้แจงลงในนิตยสาร “สารสาสน์” เพื่อเผยแพร่ให้สังคมไทยได้รับทราบข้อเท็จจริง ดังที่ปรากฏว่ามีการพิมพ์คำชี้แจงเกี่ยวกับคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิก ไว้ในบทความของ นายสวัสดิ์ ฤฎาวร เรื่อง “คริสต์มามกชนชาวไทยรักชาติหรือไม่” ประจำเดือนมกราคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยผู้เขียนได้ชี้แจงข้อกล่าวหาในหลายประการเกี่ยวกับคริสต์ศาสนา เช่น คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของชาติตะวันตก, คริสต์ศาสนามีหลักคำสอนที่ขัดกับความรักชาติหรือไม่ เป็นต้น ดังความตอนหนึ่งในบทความว่า

ศาสนาคริสต์เป็นคาทอลิก อันแปลว่า สากค คือ ไม่เป็นของชาติหนึ่งชาติใด...ฉะนั้นผู้ที่กล่าวว่า คริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของฝรั่ง จึงเป็นการเข้าใจผิดอย่างมากมาย และในเมื่อความจริงก็ได้ปรากฏอยู่ขณะนี้แล้ว หวังว่าพี่น้องชาวไทยที่รักของเรา แต่นี้ต่อไป คงจะได้เลิกล้มความเข้าใจอันไม่ตรงกับความจริงนั้นเสียด้วย^๑

และในบทความนี้ยังได้กล่าวถึงบทบาทของมิสซังโรมันคาทอลิกที่มีช่วยรัฐบาลในการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ว่า

ในการที่รัฐบาล เรียกร้องดินแดนเก่าของเรากลับคืนมาจากรัฐบาลฝรั่งเศสคราวนี้ ก็ปรากฏว่าในจำนวนชาวฝรั่งเศสซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย ที่ทำหนังสือยื่นไปยังสถานทูตฝรั่งเศส เพื่อขอให้เจรจา กับรัฐบาลฝรั่งเศส เรื่องที่รัฐบาลไทยขอคืนดินแดนบางส่วนกลับคืน ให้ดำเนินไปสู่สำเร็จโดยเร็ว นั้น ก็ได้มีท่านสังฆราชเปร์รอส ประมุขแห่งมิสซังสยาม รวมอยู่ด้วย นอกจากที่กล่าวมานี้แล้วตามวัดคาทอลิกต่างๆ ทั้งในและนอกพระนคร ต่างก็ได้มีการเรียรายสมทบทุนการเรียกร้องดินแดนคืน ซึ่งเมื่อนำเงินก้อนนั้นมาเปรียบเทียบกับส่วนสัมพันธ์กับจำนวนคริสต์ซึ่งมีอยู่ในเมืองไทยเป็นจำนวนน้อยแล้ว ก็ต้องนับว่าเป็นจำนวนเงินที่หาน้อยไม่เลย

ขอให้ต่อแต่นี้ไป อย่างมองไทยคริสต์ในแง่ประมาทดูหมิ่นอีก ตรงกันข้ามให้พี่น้องชาวไทยทั้งหลายมาร่วมสมานฉันท์หันหน้าเข้าหากัน ช่วยกันจรรโลงประเทศชาติที่รักยิ่งของเราให้เข้าสู่ระดับความเจริญเด่นหน้าสืบๆ ไป^๒

นอกจากนี้ในคอลัมน์ “ท่านถามเราตอบ” ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น ที่รัฐบาลนั้นมีความสงสัยว่าบาทหลวงฝรั่งเศสและบาทหลวงชาวไทยจะทำตัวเป็นสายลับคอยสืบข่าวทางการทหารให้กับรัฐบาลฝรั่งเศสนั้น บรรณาธิการในคอลัมน์ “ท่านถามเราตอบ” ได้ชี้แจงว่า คณะบาทหลวงที่เข้ามาดำเนินการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอยู่ในประเทศไทยนั้น มีด้วยกันหลากหลายเชื้อชาติ บาทหลวงเหล่านี้วางตัวเป็นกลางทางการเมือง ทำหน้าที่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเท่านั้นจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองที่เกิดขึ้น ดังนั้นบรรณาธิการจึงได้ชี้แจงว่า

^๑สวัสดิ์ ฤฎาวร. (๒๔๘๔, มกราคม). คริสต์มามกชนชาวไทยรักชาติหรือไม่. **สารสาสน์**. ๒๕. หน้า ๒-๕.

^๒สวัสดิ์ ฤฎาวร. (๒๔๘๔, มกราคม). คริสต์มามกชนชาวไทยรักชาติหรือไม่. **สารสาสน์**. ๒๕. หน้า ๒-๕.

ในขณะที่ความตึงเครียดระหว่างไทยกับฝรั่งเศสกำลังก่อตัวขึ้น ยิ่งนานวันยิ่งตึงขึ้นดังที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ ชาวไทยผู้รักชาติทั้งหลาย ต่างก็พากันแสดงความเกลียดชังชนชาติฝรั่งเศสยิ่งทวีขึ้นทุกขณะ จนกระทั่งแสดงออกมาด้วยอาการต่างๆ แต่สำหรับที่นี้กล่าวคือ ๑.คนส่วนมากเข้าใจผิดไปว่าคณะมิสซังโรมันคาทอลิกทั้งหมดล้วนเป็นชนชาติฝรั่งเศส ๒.คริสตังทุกคนจะต้องอยู่ใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส... การที่ระแวงว่าคณะนักบวชนี้นี้มีจุดมุ่งหมายและการดำเนินการในทางการเมืองนั้น ย่อมเป็นการระแวงที่ไม่ตรงกับความจริง เพราะบรรดานักบวชบางซีที่แท้จริงนั้น จะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองเลย จะมุ่งหน้าดำเนินการเพื่อพระเจ้าโดยตรง เพื่อความรอดในฝ่ายจิตวิญญาณ...^๑

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นได้ ในขณะที่เกิดสถานการณ์การต่อต้านคริสต์ศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มิสซังโรมันคาทอลิกก็ได้ยอมรับต่อนโยบายของรัฐบาล แต่ก็ไม่สามารถตอบโต้ได้ด้วยวิธีการที่รุนแรง เพราะจะยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงไปมากกว่าเดิม มิสซังโรมันคาทอลิกจึงใช้สิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อของมิสซัง คือ นิตยสาร “สารสาสน์” ในการทำความเข้าใจกับรัฐบาลและประชาชน ตามที่รัฐบาลมีความหวาดระแวงสงสัยบาทหลวงจากสังกัดมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ว่าอาจจะทำตัวเป็นสายลับให้กับรัฐบาลฝรั่งเศส และเพื่อเป็นเรียกข้อความชอบธรรมในการนับถือคริสต์ศาสนาด้วย

๔. บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผลกระทบของการดำเนินนโยบายชาตินิยมในการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ทำให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสไม่อาจอยู่ในประเทศไทยได้ มิสซังโรมันคาทอลิกจึงต้องหาบาทหลวงชาวไทยเข้าไปทำหน้าที่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา มีการกดดันให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนศาสนามาเป็นการนับถือพระพุทธศาสนา จึงเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ศาสนา ยังมีการทำลายทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การต่อต้านคริสต์ศาสนาที่เกิดขึ้นในช่วงระยะดังกล่าว จากการศึกษาพบว่ามีชุมชนคาทอลิกในเขตมิสซังสยาม หลายชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส สำหรับในเขตมิสซังสยาม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทุกจังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคเหนือ ไม่เกิดความรุนแรงถึงขั้นฆาตกรรมกัน มีเพียงการทำลายทรัพย์สิน ช่มชู้ กรรโชกเท่านั้น เพราะจุดมุ่งหมายของรัฐบาล ปรารถนาเพียงแค่ว่าราษฎรหันมานับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น

สำหรับในเขตมิสซังลาวนั้นซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ในบริเวณภาคอีสานและประเทศลาว มีสาเหตุเดียวกันกับการต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังสยาม คือคนไทยต้องเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ที่สามารถรวบรวมคนไทยให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้ เพราะฉะนั้นต้องเลิกนับถือศาสนาอื่น การ

^๑ สารสาสน์. (๒๔๘๔, มกราคม). ๒๕. หน้า ๓๖-๓๗.

ต่อต้านคริสต์ศาสนาในเขตมิสซังลาวพื้นที่ภาคอีสานถือว่ามีความรุนแรงเป็นพิเศษโดยเฉพาะในจังหวัด นครพนม จังหวัดสกลนคร หนองคายและอุดรธานี ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวและถือว่าเป็น ดินแดนของฝรั่งเศสและกำลังเป็นข้อพิพาทอยู่ในขณะนั้น

การต่อต้านคริสต์ศาสนามีความรุนแรงมากที่สุดถึงการประทุษร้ายต่อชีวิต คือ การสังหารผู้นับถือ คริสต์ศาสนาจำนวน ๗ คน โดยตำรวจคุ้มกันหมู่บ้าน ที่ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน จังหวัดนครพนม สาเหตุเกิดมาจากการปฏิเสธที่จะละทิ้งคริสต์ศาสนา เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในหมู่ผู้นับถือคริสต์ ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกว่า บุญราศีทั้ง ๗ ที่สองคอน สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ ผู้ที่กระทำการ ต่อต้านคริสต์ศาสนาจริงๆ ส่วนใหญ่ก็คือข้าราชการท้องถิ่นของรัฐบาล เช่น ครู ตำรวจ และนายอำเภอ เหตุผลที่ข้าราชการท้องถิ่นต้องดำเนินดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะความสำนึกอันเป็นผลมาจากนโยบาย ชาตินิยมของรัฐบาล จึงเป็นแรงผลักดันให้ข้าราชการท้องถิ่นเหล่านี้เกิดความรู้สึกชาตินิยมและต่อต้าน คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในฐานะที่เป็นศาสนาของฝรั่งเศสซึ่งเป็น “ชนชาติศัตรู” อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางศาสนจักรคาทอลิกมองฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นหรือทางฝ่ายรัฐบาลไทยว่า มีการ กระทำอันเป็นการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ถือว่าเป็นการวิตรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้นับถือ คริสต์ศาสนา แต่ทางฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นหรือรัฐบาลก็อาจจะมองว่าการกระทำของรัฐนั้นเป็นการ กระทำเพื่อความมั่นคงของรัฐ เพราะอยู่ในระหว่างการประกาศใช้กฎอัยการศึก

นอกจากนี้ยังได้มีการรวมกลุ่มกันของคนไทยที่ใช้ชื่อว่า “คณะเลือดไทย” การรวมกลุ่มนี้เกิดจาก ความรู้สึกชาตินิยมรุนแรงในสภาวะสงครามกับฝรั่งเศสกระตุ้นให้เกิดการชูประเด็นว่า “คนไทย” ย่อม หมายถึงผู้นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งการเคลื่อนไหวของกลุ่ม “คณะเลือดไทย” เริ่มต้นด้วยการ เคลื่อนไหวด้วยการออกแจกใบปลิว เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักชาติและเชิญชวนประชาชนให้ร่วมกัน ต่อต้านกลุ่มผู้นับถือคริสต์ศาสนาเช่น ช่มชู้ให้เลิกนับถือคริสต์ศาสนา ไม่ทำการค้าขายด้วย ไม่ให้บริการ ขนส่งมวลชน และไม่ให้คบค้าสมาคมด้วย เป็นต้น จึงส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและการดำเนินชีวิตของ คนไทยที่นับถือคริสต์ศาสนา

จากการศึกษาพบว่า คริสตชนในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มมีแนวความคิดที่จะออกมาทักท้วง หรือ ต่อต้านอำนาจบาทหลวงฝรั่งเศสหรือแม้แต่บาทหลวงชาวไทยที่แสดงจุดยืนในการต่อต้านบาทหลวง ฝรั่งเศส โดยที่ก่อนยุคก่อนหน้าที่แทบจะไม่เคยเกิดขึ้น สาเหตุหลักอาจจะมาจากการที่สังคมคาทอลิกเปิด กว้างมากขึ้น ไม่ปิดตัวอยู่แต่ในชุมชนเหมือนในอดีต มีความรู้มากขึ้น บางคนมีฐานะทางการเงินสูงขึ้น และกลุ่มได้รับแนวคิดจากสังคมภายนอกชุมชนคาทอลิกเอง เป็นแรงผลักดันที่ต้องการมีอิสระจากผู้ที่กุม อำนาจสูงสุดในชุมชน คือ บาทหลวงฝรั่งเศส ในอีกด้านหนึ่งบาทหลวงชาวไทยบางท่านที่แสดงการต่อต้าน บาทหลวงฝรั่งเศส ก็เป็นผลมาจากผลจากการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล สงคราม ส่งผลให้มิสซังโรมันคาทอลิกให้บาทหลวงชาวไทยเข้ามาบทบาทสำคัญในการดูแลมิสซังเพิ่ม มากขึ้น

บทที่ ๕

สรุป

จากที่กล่าวมาได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิกที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานการเผยแผ่ของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส นับตั้งแต่การเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิกในรัฐไทย ทำให้เห็นว่าคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนากับสังคมไทยนั้นมีทั้งด้านที่เป็นมิตรและมีความขัดแย้งต่อกัน ลักษณะที่เป็นความขัดแย้งกับสังคมไทยเนื่องมาจากคริสต์ศาสนาได้เข้ามาในยุคของการขยายอำนาจของชาติมหาอำนาจตะวันตก เพื่อแผ่ขยายดินแดนและแสวงหาทรัพยากรให้กับประเทศของตนในกระบวนการล่าอาณานิคม ประเทศมหาอำนาจได้สนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในรัฐไทยด้วย ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งในเชิงปฏิบัติเนื่องจากชาวสยามมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาก โดยมีความเชื่อว่า ประชาชนชาวไทยมีเพียงศาสนาเดียว คือพระพุทธศาสนา ในขณะที่คริสต์ศาสนาถูกมองว่าเป็น “ศาสนาของต่างชาติ” จึงถือว่า “ผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาไม่ใช่คนไทย” ความขัดแย้งระหว่างคริสต์ศาสนากับรัฐไทย ได้ปรากฏเด่นชัดในหลายเหตุการณ์และในหลายช่วงเวลาด้วยกัน กล่าวคือ

ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์นั้น กลุ่มบาทหลวงจากมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (M.E.P.) พยายามโน้มน้าวให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนาโดยหวังว่าคนสยามจะหันมานับถือตามสมเด็จพระนารายณ์ในภายหลัง แต่การกระทำดังกล่าวนี้ไม่ประสบความสำเร็จกลับเป็นจุดเริ่มต้นของความหวาดระแวงของรัฐที่มีต่อบาทหลวงฝรั่งเศส หลังจากเมื่อออกพระเพทราชายึดอำนาจจากสมเด็จพระนารายณ์เมื่อพ.ศ. ๒๒๓๑ ก็ได้ทำการต่อต้านคริสต์ศาสนา โดยเฉพาะชาวฝรั่งเศสและพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาเพราะระแวงว่าคนกลุ่มนี้จะนำอันตรายมาคุกคามราชสำนักอยุธยาได้

สมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ เมื่อพ.ศ. ๒๒๕๒ งานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคอีกจากการดูหมิ่นพระพุทธรูปศาสนา จนมีประกาศพระราชโองการเกี่ยวกับการห้ามเผยแผ่คริสต์ศาสนาแก่คนไทย มอญ และลาว โดยกำหนดโทษไว้ถึงประหารชีวิต จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ การดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนาต้องหยุดลงโดยสิ้นเชิงเนื่องจากอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาล่มสลายลง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินสามารถกอบกู้เอกราชและสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานีได้อีกครั้ง คริสต์ศาสนาก็ยังต้องประสบกับปัญหาการต่อต้านจากราชสำนักอีกครั้ง เนื่องจากบาทหลวงไม่ยอมให้ขุนนางที่เป็นผู้นับถือคริสต์ศาสนาเข้าร่วมพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เนื่องจากพิธีดังกล่าวเป็นเรื่องนอกรีตหรือ “ซูแปรติซัง” การไม่เข้าร่วมพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยามีผลที่เป็นนัยยะทางการเมืองว่าไม่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินจึงได้สั่งจับกุมขุนนางที่เป็นคริสต์ชน

รวมทั้งสังฆราชเลอ บอง และบาทหลวงอีก ๒ ท่าน พร้อมทั้งทรงออกประกาศลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๑๗ ห้ามมิให้เผยแผ่คริสต์ศาสนาแก่คนไทยและมอญ พร้อมทั้งเนรเทศสังฆราชและบาทหลวงทั้งหมดออกจากธนบุรี

เมื่อเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ คริสต์ศาสนาจึงได้กลับมาเผยแผ่อีกครั้ง จนกระทั่งถึงสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาครั้งใหญ่ จากการขยาย อิทธิพลของฝรั่งเศสเหนือดินแดนอินโดจีนในคราววิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ คริสต์ศาสนาก็ต้องพบกับกระแส การต่อต้านอีกครั้ง และต่อเนื่องมาจนถึงกระแสชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗ ที่ได้นำนโยบายแบบชาตินิยมมาใช้จนเกิดกระแสชาตินิยมทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ประกอบกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในสงครามอินโด จีนและสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ทำให้ฝรั่งเศสมีสถานะเป็น “ชนชาติศัตรู” ได้ส่งผลกระทบต่อ การเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส จนนำไปสู่การต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของ คณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่มีความจริงจังและเข้มงวดมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

นโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ใช้ในการดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนา นิการโรมันคาทอลิก นั้นมุ่งเน้นการ “สร้างชาติไทย” ให้ยิ่งใหญ่ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ รัฐบาล จอมพล ป. จึงได้พยายามดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจใน “ความเป็นไทย” ซึ่งนำไปสู่ การดำเนินนโยบายเรียกร้องดินแดนอินโดจีนบางส่วนคืนจากฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ เพื่อสร้างกระแสความ ภาคภูมิใจใน “ความเป็นไทย” ซึ่งส่งผลให้ไทยกับฝรั่งเศสกลายเป็น “ศัตรู” ในสงครามอินโดจีน อันนำไปสู่ การดำเนินนโยบายกับ “ชนชาติฝรั่งเศส” และ “ชาติฝรั่งเศส” ในประเทศไทย รวมถึงมิสซังโรมันคาทอลิกที่ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสด้วย

นอกจากนั้น การที่รัฐบาลไทยในสมัยนี้มีนโยบายที่เน้นการส่งเสริม “พระพุทธศาสนา” โดย ต้องการให้ “พระพุทธศาสนา” เป็น “ศาสนาประจำชาติ” โดย “คนไทย” ต้องหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงได้ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส เนื่องจาก มีการพยายามกดดันให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนามีการเปลี่ยนศาสนา และขัดขวางการเผยแผ่คริสต์ศาสนาใน หลากหลายวิธี นโยบายของรัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีการต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ส่งผลให้รัฐบาลได้มีการดำเนินการต่างๆ ที่ได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานการเผยแผ่คริสต์ศาสนา รวมถึงการดำเนินงานของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในประเทศไทย อัน ได้แก่ การแสดงท่าทีของรัฐบาลที่ไม่ไว้วางใจพฤติกรรมของบาทหลวงในสังกัดคณะมิสซังต่างประเทศแห่ง กรุงปารีสทั้งบาทหลวงที่มีสัญชาติไทยและบาทหลวงที่มีสัญชาติฝรั่งเศส ที่อาจแสดงตนเป็นปรปักษ์ต่อ นโยบายของรัฐในกรณีพิพาทอินโดจีน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ จนนำไปสู่การลดบทบาทและ อิทธิพลของบาทหลวงในชุมชนคาทอลิก การเข้าจัดการและควบคุมทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก และ การจัดทำร่างพระราชบัญญัติแห่งคณะมิสซังโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย เป็นต้น

นโยบายดังกล่าวเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่คริสต์ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสเป็นอย่างมาก ทำให้บาทหลวงชาวฝรั่งเศสไม่อาจอยู่ในประเทศไทยได้ มิสซังโรมันคาทอลิกจึงต้องหาบาทหลวงชาวไทยเข้าไปทำหน้าที่ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนา มีการกดดันให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนศาสนามาเป็นการนับถือพระพุทธศาสนา จึงเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ศาสนา นอกจากนี้ยังมีการยึดและทำลายทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิก ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การต่อต้านคริสต์ศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลายและมีความเข้มงวดนั้น ยังได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนคาทอลิกในเขตมิสซังสยามหลายชุมชน สำหรับในเขตมิสซังสยาม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทุกจังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคเหนือ แม้จะไม่มี ความรุนแรงถึงอันตรายต่อชีวิตแต่ก็พบว่ามี การทำลายทรัพย์สิน ช่มชู้ กรรโชก เนื่องจากรัฐบาลมีจุดมุ่งหมายให้ราษฎรหันมานับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ทำให้ผู้ นับถือคริสต์ศาสนาในชุมชนคาทอลิกดังกล่าวไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ

สำหรับในเขตมิสซังลาวนั้นซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ในบริเวณภาคอีสานและประเทศลาว พบว่ารัฐบาลมีจุดมุ่งหมายเดียวกันกับในเขตมิสซังสยาม แต่เนื่องจากบริเวณนี้มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวซึ่งเป็นบริเวณที่กำลังเป็นข้อพิพาทกับฝรั่งเศส รัฐบาลจึงให้ความสำคัญค่อนข้างมาก ทำให้รัฐบาลใช้นโยบายและการดำเนินการที่เข้มงวดกับผู้ นับถือคริสต์ศาสนาในบริเวณนี้ที่ไม่ยอมเปลี่ยนศาสนามา นับถือพระพุทธศาสนา

การต่อต้านคริสต์ศาสนามีความรุนแรงมากที่สุดถึงการประทุษร้ายต่อชีวิต คือ การสังหารผู้ นับถือคริสต์ศาสนาจำนวน ๗ คน โดยตำรวจคุ้มกันหมู่บ้าน ที่ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน จังหวัดนครพนม สาเหตุเกิดมาจากการปฏิเสธที่จะละทิ้งคริสต์ศาสนา เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในหมู่ผู้ นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกว่า บุญราศีทั้ง ๗ ที่สองคอน สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ ผู้ที่กระทำการต่อต้านคริสต์ศาสนาจริงๆ ส่วนใหญ่ก็คือข้าราชการท้องถิ่น เช่น ครู ตำรวจ และนายอำเภอ เหตุผลที่ข้าราชการท้องถิ่นต้องดำเนินดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะความจำเป็นอันเป็นผลมาจากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล จึงเป็นแรงผลักดันให้ข้าราชการท้องถิ่นเหล่านี้เกิดความรู้สึกชาตินิยมและต่อต้านคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิกในฐานะที่เป็นศาสนาของฝรั่งเศสซึ่งเป็น “ชนชาติศัตรู” อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางศาสนจักรคาทอลิกมองฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นหรือทางฝ่ายรัฐบาลไทยว่า มีการกระทำอันเป็น การต่อต้านการเผยแผ่คริสต์ศาสนา ถือว่าเป็นการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา แต่ทางฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นหรือรัฐบาลก็อาจจะมองว่าการกระทำของรัฐบาลนั้นเป็นการกระทำเพื่อความมั่นคงของรัฐ เพราะอยู่ในระหว่างการประกาศใช้กฎอัยการศึก

นอกจากการต่อต้านคริสต์ศาสนาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะส่งผลกระทบต่อชุมชนคาทอลิกในประเทศไทยแล้ว การดำเนินนโยบายดังกล่าวยังได้ส่งผลให้ “คนไทย” บางกลุ่มเกิดการรวมตัวกันแล้วดำเนินการต่อต้านคริสต์ศาสนา อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า นโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความจริงจังและเป็นที่รับรู้ของคนในสังคมไทย จึงได้มีกลุ่มคน “คนไทย” ที่ดำเนินการเช่นเดียวกับแนวทางของรัฐบาล

“คนไทย” ที่มีการรวมกลุ่มกันแล้วดำเนินการต่อต้านผู้นับถือคริสต์ศาสนา ได้แก่ “กลุ่มคณะเลือดไทย” ที่ดำเนินการเคลื่อนไหวด้วยการออกแจกใบปลิว เพื่อกระตุ้นความรู้สึกของคนไทยให้เกิดความรักชาติและเชิญชวนประชาชนให้ร่วมกันต่อต้านกลุ่มผู้นับถือคริสต์ศาสนา เช่น ช่มชู้ให้เลิกนับถือคริสต์ศาสนา ไม่ทำการค้าขายด้วย ไม่ให้บริการขนส่งมวลชน และไม่ให้คบค้าสมาคมด้วย เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาไม่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างราบรื่นและไม่สามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อิสระเหมือนก่อนที่จอมพล ป. พิบูลสงครามจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

จากความเข้มงวดและจริงจังที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายการต่อต้านคริสต์ศาสนา ยังได้ส่งผลให้คริสตชนในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มมีแนวความคิดที่จะออกมาทักท้วง หรือต่อต้านอำนาจบาทหลวงฝรั่งเศสหรือแม้แต่บาทหลวงชาวไทยที่แสดงจุดยืนในการต่อต้านบาทหลวงฝรั่งเศส โดยที่ก่อนหน้านี้หน้าทีแทบจะไม่เคยเกิดขึ้น สาเหตุหลักอาจจะมาจากการที่สังคมคาทอลิกเปิดกว้างมากขึ้น ไม่ปิดตัวอยู่แต่ในชุมชนเหมือนในอดีต มีความรู้มากขึ้น บางคนมีฐานะทางการเงินสูงขึ้น และกลุ่มได้รับแนวคิดจากสังคมภายนอกชุมชนคาทอลิกเอง เป็นแรงผลักดันที่ต้องการมีอิสระจากผู้กุมอำนาจสูงสุดในชุมชน คือ บาทหลวงฝรั่งเศส ในอีกด้านหนึ่งบาทหลวงชาวไทยบางท่านที่แสดงการต่อต้านบาทหลวงฝรั่งเศส ก็เป็นผลมาจากผลจากการปลูกฝังแนวคิดชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่งผลให้มิสซังโรมันคาทอลิกให้บาทหลวงชาวไทยเข้ามาบทบาทสำคัญในการดูแลมิสซังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนอย่างหนึ่งของการบริหารงานของมิสซังโรมันคาทอลิกที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส อันเป็นผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ดังนั้นจากการศึกษานโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๗ แสดงให้เห็นว่า สาเหตุที่นำไปสู่การต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเริ่มจากการดำเนินนโยบายชาตินิยมที่เข้มงวดและจริงจังของรัฐบาลในสมัยนี้ ซึ่งได้นำไปสู่การเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสและทำให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึกของคนไทยที่มีสำนึกของความเป็นชาตินิยมและมองว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาของชนชาติศัตรูและมองถึงสถานะของชาวฝรั่งเศสในประเทศไทยกลายเป็น “ชนชาติศัตรู” จึงทำให้คริสต์ศาสนาที่ถูกนำมาเผยแพร่โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสถูกมองว่าเป็น “ศาสนาของศัตรู” ไปด้วย เมื่อมาประกอบกับนโยบายในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เป็น “ศาสนา

ประจำชาติ” โดยพยายามผลักดันให้คนไทยทุกคนนับถือพระพุทธศาสนานั้น ส่งผลให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการดำเนินนโยบายที่หลากหลายเพื่อที่จะกีดกันการเผยแพร่คริสต์ศาสนาพร้อมกับกดดันให้ผู้นับถือคริสต์ศาสนาเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา ทำให้การเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสและการดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนาเป็นไปอย่างยากลำบากมากขึ้น ซึ่งจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชนคาทอลิกในหลายๆ นั้นก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดและจริงจังของรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้อย่างค่อนข้างชัดเจน

ดังนั้นจากการศึกษาพบว่า นโยบายการต่อต้านการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึง สาเหตุ วิธีการ ผลและผลกระทบของการต่อต้านคริสต์ศาสนาของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว การศึกษายังมีส่วนช่วยสะท้อนให้เห็นภาพของความเข้มงวดและจริงจังในการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยม” ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งทำให้รัฐบาลมีการดำเนินนโยบายกับกลุ่มคนที่หลากหลาย ที่รัฐบาลมองว่าเป็น “คนกลุ่มอื่น” ในสังคมไทย เพื่อปลูกกระแส “ความเป็นไทย” เพื่อคัดค้าน “คนกลุ่มอื่น” ให้เข้ากับ “ความเป็นไทย” ด้วยนโยบายและวิธีการที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองของรัฐบาลว่าคนกลุ่มนี้เป็น “ปัญหา” ในด้านใดในสายตาของรัฐบาล การศึกษาวิจัยนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเติมเต็มภาพการดำเนินนโยบาย “ชาตินิยมไทย” ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๔๘๖, ๒๗ มีนาคม). นโยบายของกรมการศาสนาในระบอบ

ใหม่ พ.อ. นवल สารานุประพันธ์ อธิบดีกรมการศาสนา บรรยายในการประชุมศึกษาธิการ

จังหวัดทั่วราชอาณาจักร วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๔

กรมศิลปากร, กรม. (๒๕๐๖). **ประชุมพงศาวดาร ภาค ๑๒ จดหมายเหตุทูตฝรั่งเศสและโปรตุเกส**

เข้ามาเมืองไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เล่ม ๑๐. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

กรมศิลปากร, กรม. (๒๕๑๑). **ประชุมพงศาวดาร ภาค ๓๕ จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส**

ซึ่งมาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ภาค ๒ เล่ม ๒๑. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

กรมศิลปากร, กรม. (๒๕๑๑). **ประชุมพงศาวดาร ภาค ๓๖ จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส**

ซึ่งมาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ ภาค ๓ เล่ม ๒๑. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

กระทรวงมหาดไทย. (๒๔๘๔, ๑๓ กุมภาพันธ์). **ลับ-เฉพาะที่ ๘๗/๒๔๘๔ เรื่อง มีชั่งโรมันคาทอลิก**

สัญชาติฝรั่งเศส.

คำแถลงการณ์ สุนทรพจน์ และเอกสารโต้ตอบในการลงนามสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับฝรั่งเศส

และอังกฤษ กับการลงนามสนธิสัญญาเจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่น. (๒๔๘๓, ๑๒ มิถุนายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๘ ภาค ๒. หน้า ๘๒๘-๘๕๐.

แถลงการณ์ เรื่อง หน้าทีคนไทยในเวลารบ. (๒๔๘๔, ๑๐ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม ๕.

หน้า ๑๑๖๐-๑๑๖๓.

ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ ๖ พ.ศ.๒๔๕๗. (๒๔๕๗).

พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมใช้ชื่อประเทศ, ประชาชน, และสัญชาติ.

(๒๔๘๒, ๒๔ มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม ๕๖. หน้า ๘๑๐.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๒ เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ.

(๒๔๘๒, ๑๐ กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม ๕๖. หน้า ๑๐๑๑-๑๐๑๑.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๓ เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย.

(๒๔๘๒, ๗ สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม ๕๖. หน้า ๑๒๘๑.

ประกาศพระบรมราชโองการ ให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช ๒๔๘๒. (๒๔๘๒, ๕ กันยายน).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๖ ภาค ๑. หน้า ๘๔๗-๘๔๙.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๔ เรื่อง การเคารพธงชาติ, เพลงชาติ,
และเพลงสรรเสริญพระบารมี. (๒๔๘๒, ๙ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๖.
หน้า ๑๖๑๑-๑๖๑๒.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๕ เรื่อง ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภค.
(๒๔๘๒, ๖ พฤศจิกายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๖. หน้า ๒๓๕๙-๒๓๖๐.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๖ เรื่อง ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ.
(๒๔๘๒, ๑๐ ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๖. หน้า ๒๖๕๓-๒๖๕๔.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๘ เรื่อง เพลงสรรเสริญพระบารมี.
(๒๔๘๓, ๓๐ เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๗. หน้า ๗๘.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๙ เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี.
(๒๔๘๓, ๒๔ มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๗. หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๑๐ เรื่อง การแต่งกายของประชาชนชาวไทย.
(๒๔๘๔, ๒๑ มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๘. หน้า ๑๑๓.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๑๑ เรื่อง กิจประจำวันของคนไทย.
(๒๔๘๔, ๙ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๘. หน้า ๑๑๓๒-๑๑๓๓.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรายนามฉบับที่ ๑๒ เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชราหรือ
คนทุพพลภาพ. (๒๔๘๕, ๓ กุมภาพันธ์). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๘.
หน้า ๓๓๑.

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). (๒๕๕๑). นนทบุรี : ศรีปัญญา.

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗. (๒๔๕๗, ๑๓ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**.
เล่ม ๓๑. หน้า ๓๓๘-๓๔๕.

พระบรมราชโองการ ประกาศใช้กฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๘๔. (๒๔๘๔, ๗ มกราคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๕๘. หน้า ๕๔-๕๖.

พระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน
พุทธศักราช ๒๔๘๔. (๒๔๘๔, ๒๖ ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๕๘. หน้า ๑๘๙๘.

พระราชบัญญัติหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. ๒๔๘๔. (๒๔๘๔, ๑๑ กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**.
เล่ม ๕๘ หน้า ๑๑๔๓.

พระราชบัญญัติว่าด้วยที่พระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่โรมันคาทอลิกมิชชันนารีในกรุงเทพฯ.
(๒๔๕๗, ๑ กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๓๑ หน้า ๒๐๕-๒๐๗.

พระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงเทพฯ ตามกฎหมาย.
(๑๒๘, ๒๘ สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๒๖. หน้า ๑๗-๓๒.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๑/๒๔๗๘ เรื่อง ขื่อหาหรือ

จากข้าหลวงประจำจังหวัด เรื่อง ปลุกใจให้ราษฎรรักชาติ วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๘.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๘๑/๒๔๘๒.

เรื่อง มีสชังโรมันคาทอลิกขอตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๒.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๙/๒๔๘๒.

เรื่อง ร่างบันทึกของรัฐบาลเรื่องคิดที่จะเปลี่ยนชื่อประเทศ สยามเป็นประเทศไทย

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๒.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๑/๒๔๘๓. เรื่อง จัดตั้งศาลพิเศษ

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๑/๒๔๘๔. เรื่อง ให้ระงับการ

ทวงหนี้ภาษีอากรแก่ทหารที่ถูกระดมในคราวนี้ไว้ก่อน วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๗/๒๔๘๔. เรื่อง

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔. เรื่อง

การเผยแพร่พุทธศาสนา วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๒๒/๒๔๘๔.

เรื่อง คนนับถือศาสนาคริสต์ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๑๒/๒๔๘๔.

เรื่อง ตั้งกรรมการบำรุงและเผยแพร่พุทธศาสนา วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๒๓/๒๔๘๔.

เรื่อง ศาสนา วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๕๘/๒๔๘๔.

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติกำหนดสิทธิคนต่างด้าวเกี่ยวกับที่ดินพุทธศักราช๒๔....

และร่างพระราชบัญญัติฐานะคณะมิสซังโรมันคาทอลิกในประเทศไทย พุทธศักราช ๒๔...

วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๒๖/๒๔๘๕.

เรื่อง การปรับปรุงพระพุทธรูปศาสนา วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๕.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ ๕๔/๒๔๘๕.

เรื่อง ระเบียบการอนุญาตให้ประชุมสอนศาสนาโรมันคาทอลิก วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๕.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี. ครั้งที่ /๒๔๘๖.

เรื่อง รายงานของกระทรวงการต่างประเทศคาตหมายว่าสันตะปาปาจะเป็นผู้เสนอสันติภาพ
วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๖.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๔ (วิสามัญ ครั้งที่ ๒)
สมัยที่ ๒ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต. (ล), ฝรั่งเศส เล่ม ๒๘. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการต่างประเทศ
รัชกาลที่ ๕ กระทรวงการต่างประเทศ จศ.๑๒๔๑-๑๒๔๖.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) กต. ๒.๔/๗๔ เรื่อง บันทึกการสนทนา สำหรับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์
พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) กต. ๒.๔/๗๔ เรื่อง โทรเลขจากทูตไทย ณ กรุงโรม ถึงรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.๕ รล.กต. (ล) ฝรั่งเศส เล่ม ๔๓. ๒๘. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการ
ต่างประเทศรัชกาลที่ ๕ กระทรวงการต่างประเทศ จศ.๑๒๔๗-๑๒๔๘.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.ท.ด. ๑.๒/๔ เรื่อง บันทึกการควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สิน
ของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน (พ.ศ.๒๔๘๘-๒๔๙๐).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ก.ค.ท.ด. ๓/๔ เรื่อง รายงานการประชุมคณะกรรมการควบคุมและจัดการ
กิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน ครั้งที่ ๔ วันที่ ๑๗ มกราคม
พ.ศ.๒๔๘๔ ณ ห้องประชุมกระทรวงเศรษฐกิจ.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.๔.๔/๑๐.๓๗/๔๘. เอกสารเย็บเล่ม กระทรวงเกษตรราธิการ เรื่อง ที่ดิน
ขึ้นฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก ๔ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๑.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.๔.๔/๑๐.๓๗/๔๘. เอกสารเย็บเล่ม รายงานการประชุมเสนาบดี
เรื่องที่ดินขึ้นฝ่ายศาสนาโรมันคาทอลิก ๕ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๑.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.๔.๔/๑๐.๓๗/๔๘. เอกสารเย็บเล่ม เอกสารรับคำปรึกษา เรื่องที่ดินขึ้น
ฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก ๖ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๑.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ค.๔.๔/๑๐.๓๗/๔๘. เอกสารเย็บเล่ม เอกสารกรมราชเลขาการ
เรื่องที่ดินฝ่ายวัดศาสนาโรมันคาทอลิก ๑๐ สิงหาคม - ๒๕ สิงหาคม ร.ศ.๑๒๘.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท. ๒.๒.๓/๗๕. เรื่อง ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครและธนบุรีรายงาน
เรื่องไปเยี่ยม ครอบครัวผู้ที่เปลี่ยนศาสนาในท้องที่อำเภอบางรัก (พ.ศ.๒๔๘๔).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.๕.๙/๑๒ ศาลาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (๒๔๘๒, ๑๐ มกราคม).
ที่ ม ๑๙๓๗/๒๔๘๒ ข้าหลวงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย
การอบรมสั่งสอนราษฎร.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖. เรื่อง ความเคลื่อนไหวของบาทหลวงโรมันคาทอลิก
ด้านชายแดนอินโดจีนฝรั่งเศส (๑๒ พ.ย.๒๔๗๙ - ๕ ม.ค.๒๔๘๗).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖. เรื่อง รายงานการประชุมราสตร นະหมູ ๓
ตำบลข้างมิ่ง วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๓.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖. เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก จาก
ปลัดกระทรวงมหาดไทย ถึง ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖. หนังสือสาธากกลางจังหวัดนครพนม ฉบับเฉพาะ
ที่ ๑๓/๒๔๘๕ เรื่อง การประชุมในที่ต่างๆ ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๕.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖. เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก
จากข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนม ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๕.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๖. เรื่อง หนังสือกระทรวงมหาดไทย
ฉบับที่ ม๑๑๗๒/๒๔๘๕ เรื่อง คณะบาทหลวงอิตาเลียนในประเทศไทย ลงวันที่ ๓๐ กันยายน
พ.ศ.๒๔๘๕.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๒.๑๐/๑๔๗. บันทึกการประชุมเตรียมการปฏิบัติตาม
อนุสัญญาสันติภาพระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ที่กระทรวงมหาดไทย
วันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑. เรื่อง หนังสือกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มิซซังโรมันคาทอลิกขอตั้งวัดบาทหลวงในจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๒.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑. เรื่อง หนังสือสังฆราชแห่งสังฆมณฑลราชบุรี
ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่อง มิซซังโรมันคาทอลิกขอจัดตั้งวัดบาทหลวงใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๒.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑. เรื่อง พระราชบัญญัติที่พระราชทานพระบรม
ราชานุญาตให้แก่ โรมันคาทอลิกมิซซังในประเทศไทย ๒๔๘๔ (๒๙ ม.ค.๒๔๘๒-๒๔ ก.พ.๒๔๘๔)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๓. เรื่อง จดหมายเรื่องทุกข์ราษฎรนับถือศาสนา
โรมันคาทอลิก ตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร ขอร่วมพิธีในศาสนาและเปิดวัดโรมันคาทอลิก
(๒๕ ธ.ค.๒๔๘๕).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๔. เรื่อง ระเบียบการอนุญาตให้ประชุมสอนศาสนา
โรมันคาทอลิก (๑๑ ก.ย. - ๑๖ พ.ย.๒๔๘๕).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๕. เรื่อง สังฆราชปาซอดตีร้องให้คืนวัด บ้าน
และทรัพย์สินสมบัติของพระศาสนาของมิซซังหนองแสง (๒๔ ก.ย.๒๔๘๕).

- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๗. เรื่อง นำส่งบัญชีทรัพย์สินของมัสยัดโรมันคาทอลิกใน
ท้องที่จังหวัดนครพนม (๒๑ ก.ค.๒๔๘๗ - ๘ มี.ค.๒๔๘๘).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๘. เรื่อง หารื้อหน้าที่ปฏิบัติการเกี่ยวกับคณะมัสยัด
โรมันคาทอลิก (๓ - ๑๑ ก.ย.๒๔๘๗).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๙. เรื่อง วัดโรมันคาทอลิกจังหวัดพิษณุโลก
(๙ - ๓๐ ก.ย.๒๔๘๗).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๙. เรื่อง จดหมายร้องทุกข์ราษฎรนับถือ
ศาสนาโรมันคาทอลิก ต.ท่าแร่ จ.สกลนคร ขอร่วมทำพิธีในศาสนาและเปิดวัดโรมันคาทอลิก
วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๕.
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๐. เรื่อง สังฆราชโรมันคาทอลิกกรุงเทพฯ ร้องทุกข์
เรื่องวัดและทรัพย์สินของมัสยัดซึ่งถูกทำลายและถูกยึด (๑๐ ก.ย.๒๔๘๗ - ๒๐ ก.พ.๒๔๘๘).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๑. เรื่อง บาทหลวงปาซิออตตี ร้องทุกข์เกี่ยวกับ
ทรัพย์สินของมัสยัดวัดนาโพ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม (๑๗ ต.ค. - ๒๗ ธ.ค.๒๔๘๗).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๒. เรื่อง รายงานการสนทนาระหว่างบาทหลวงแห่ง
สำนักบางนกแขวก ราชบุรี และอธิบดีกรมมหาดไทย (๑๙ ต.ค.๒๔๘๗).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๔. เรื่อง ทรัพย์สินของมัสยัดโรมันคาทอลิก
ในอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย (๒๑ พ.ย.๒๔๘๗).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๕. เรื่อง ทรัพย์สินของมัสยัดโรมันคาทอลิก
ในจังหวัดจำปาศักดิ์ (๒๑ พ.ย.๒๔๘๗ - ๑๑ ต.ค.๒๔๘๘).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๖. เรื่อง บัญชีการสอบสวนทรัพย์สินของมัสยัด
โรมันคาทอลิก ในท้องที่อำเภอมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (๒๗ พ.ย.๒๔๘๗)
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๗. เรื่อง ทรัพย์สินของมัสยัดโรมันคาทอลิก
จังหวัดเลย (๒๗ พ.ย.๒๔๘๗ - ๒๕ เม.ย.๒๔๘๘).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๘. เรื่อง มัสยัดโรมันคาทอลิกในประเทศไทย
ขอรับคืนวัดและทรัพย์สินของวัดและแสดงความขอบคุณในการที่สถานการณ์มัสยัด
โรมันคาทอลิกภาคอีสานได้กลับเข้าสู่สภาพปกติ (๑๐ ธ.ค.๒๔๘๗ - ๘ ม.ค.๒๔๘๘).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๑๙. เรื่อง รายงานการทำถนนผ่านที่สุสานของวัด
โรมันคาทอลิกอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา (๑๔ ธ.ค.๒๔๘๗).
- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๒๐. เรื่อง สอบสวนทรัพย์สินของมัสยัดโรมันคาทอลิก
จังหวัดนครราชสีมา (๑๕ ธ.ค.๒๔๘๗).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๒๑. เรื่อง มอบทรัพย์สินของมิสซังโรมันคาทอลิกใน
จังหวัดหนองคาย (๑๖ ธ.ค.๒๔๘๗ – ๑๕ ก.พ.๒๔๘๘).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๒๒. เรื่อง มิสซังมาติดต่อขอรับคืนวัดและทรัพย์สิน
ของวัดในจังหวัดอุดรธานี (๑๙ ธ.ค.๒๔๘๗ – ๒๙ มี.ค.๒๔๘๘).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๒๔. เรื่อง สังฆราชกาเยตาโน ปาซอตตี เตือนเรื่อง
ความเสียหายและศูนย์หายของศาสนสมบัติแห่งมิสซังภาคอีสาน ซึ่งรัฐวาติกันเป็นผู้ดูแล
(๖ – ๑๐ ก.พ.๒๔๘๘).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๒๖. เรื่อง ขอที่ดินและขับสมบัติของมิสซัง
โรมันคาทอลิกท่าลาดและท่าเกวียน.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑) มท.๓.๑.๔.๙/๒๘. เรื่อง มิสซังโรมันคาทอลิกกรุงเทพฯ ขอรับ
กรรมสิทธิ์ที่ดิน ในอำเภอเมืองนครราชสีมา รวม ๔ แห่ง (๒๙ ต.ค. – ๑ พ.ย.๒๔๘๙).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสาร ร.๕ ม.๒ ๑๒ ก. ใบบอกเมืองสกลนคร วัน ๕ ๑๔/๑๑ คำ
ปรึกษา สัปดาห์ ๑๒๔๗ (๒๒ ตุลาคม ๒๔๒๘).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สคก. ๑/๓๗๙.๕ หนังสือถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒ ธันวาคม
พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สคก. ๑/๓๗๙.๕ ร่างพระราชบัญญัติฐานะแห่งมิสซังโรมันคาทอลิก
ในประเทศไทย พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร ๐๒๐๑.๓๕/๑๑. ขอให้ความร่วมมือกับรัฐบาลปฏิบัติงานในส่วน
ราชการของตนเกี่ยวกับนโยบายเรียกร้องดินแดน จากนายกรัฐมนตรีถึงทุกหน่วยงาน
วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร ๐๒๐๑.๓๗.๖/๑๘. ความไม่เสมอภาคในการปกครองข้าราชการ
แห่งแคว้นลาวและแคว้นเขมร จากอธิบดีกรมมหาดไทย ถึงเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร ๐๒๐๑.๓๗.๖/๑๘. การดำเนินอรรถคดีในประเทศอินโดจีน จากอธิบดี
กรมอัยการ ถึงเลขาธิการนายกรัฐมนตรี วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร ๐๒๐๑.๓๕/๒๒ ปีก ๒/๔ คำปราศรัยของพระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ทางวิทยุกระจายเสียงจากประเทศญี่ปุ่น ถึงประชาชนชาวไทย
ในประเทศไทย วันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร ๐๒๐๑.๓๕/๒๒ การตีความทำความเข้าใจเกี่ยวกับดินแดนที่ยึดได้
จากเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี
วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.๐๒๐๑.๙๘/๒ คำบรรยาย เรื่องหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ

โดยหลวงบรรณสารประสิทธิ์ แห่งกระทรวงมหาดไทย.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร (๒) ๐๒๐๑.๑๐/๕๐ คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีกล่าวแก่ประชาชน

ของชาติทางวิทยุกระจายเสียง ในโอกาสขัดสนภัยแห่งวันทำยศก วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๒.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร (๒) ๐๒๐๑.๑๐/๕๐ สารสุนทรวิมลของนายกรัฐมนตรี

วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๘๔.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร (๒) ๐๒๐๑.๑๘.๑/๑ บันทึกการสนทนารายการวิทยุยามเย็น-นายคง

ลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๕.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) ศธ.๑๕.๓/๓. เรื่อง ให้จัดการกับข้าราชการฝรั่งเศสหรือบังคับฝรั่งเศส

เพื่อออกจากงานที่รัฐบาลจ้าง (๕ พ.ย.๒๔๘๓ - ๑๙ มี.ค.๒๔๘๔)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒) ศธ.๑๕.๑๐/๒๓. เรื่อง ส่งเรื่องนายบุญมี รุ่งเรืองวงศ์กล่าวโทษนายดี

กันธมาลา สักการการอำเภอเมืองเชียงใหม่ ว่าประณามสาสนาคริสต์ให้เสียหาย (๒๘ ก.ย.๒๔๘๕

๑๓ มี.ค.๒๔๘๖)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.๐๗๐๑.๒๙/๕. ความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรม.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อุบลราชธานี. ที่ว่าการอำเภอเมืองนครพนม. (๒๔๘๔, ๑๑ สิงหาคม).

ฉบับที่ ๓๐๕๕/๒๔๘๔ เรื่อง นายเทว ดองง กับพวกบ้านคำแก้มข้ามไปพบกับบาทหลวง

เตอร์โนที่ฝั่งซ้าย.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อุบลราชธานี. ศาลาจังหวัดนครพนม. (๒๔๘๔, ๑๒ สิงหาคม).

ฉบับที่ ๔๑๙/๒๔๘๔ เรื่อง นายเทว ดองง กับพวกทำการติดต่อกับบาทหลวงฝรั่งเศส.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. น.พ. ๑.๒.๙/๒ เรื่อง บาทหลวงอาลแบร์ต

ถึงนายอำเภอเมืองนครพนม ขอประกอบพิธีกรรมฝ่ายศาสนา ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน

พ.ศ.๒๔๘๗.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. น.พ. ๑.๒.๓/๑๑ เรื่อง รายงานการสำรวจทรัพย์สิน

สินของมิชซังโรมันคาทอลิกหลังเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส ๔ พฤศจิกายน ๒๔๘๗ -

๑๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๘.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี. น.พ. ๑.๒.๓/๑๑ หนังสือข้าหลวงประจำจังหวัด

นครพนม ฉบับที่ ๒๑๙/๔๘๗ เรื่อง ทรัพย์สินของมิชซังโรมันคาทอลิก ถึงนายอำเภอทุกอำเภอ

และผู้กำกับการตำรวจฯ ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๗.

หนังสือกระทรวงมหาดไทย ฉบับ-เฉพาะที่ ๒๐๓๕๒/๒๔๘๕ เรื่อง การติดต่อกับบาทหลวงโรมันคาทอลิก

ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง รายงานประจำปีและสถิติต่างๆ กลุ่มที่ ๒๕
แฟ้มที่ ๓,๔,๖.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของพระสังฆราชเวย์ ถึงปวงปาวิส ลงวันที่
๒ พฤศจิกายน ค.ศ.1894.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง พระสังฆราชมอง หลุยส์ เวย์ จดหมายแสดงความ
เสียใจของราชสำนัก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1909

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. บันทึกของบาทหลวงแดกรูวิแอร์ วันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ.1782
เล่ม 891.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. รายงานประจำปีของมิสซังโรมันคาทอลิกสยาม เล่ม ๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง แดงการณคณะไทย-คริสต์สามเสน
ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๓.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. แดงการณศาสนิกชนที่ดีต้องเป็นพลเมืองดี ของกลุ่ม
คณะไทย (คาทอลิก) สามเสน วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง ประกาศของคณะไทย (คาทอลิก) สามเสน
ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง จดหมายของคณะโรมันคาทอลิกวัดแม่พระประจักษ์
ปากคลองท่าลาด ถึงพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๓.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง ใบปลิวคณะเลือดไทย สาขาพนัสนิคม
ลงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง จดหมายคณะเลือดไทยสาขาพนัสนิคม ถึงนายโกศล
อุปสวรค์ทิศ ลงวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายศาลากลางจังหวัดสกลนคร ที่ ๑๒๙๙/๒๔๘๔
เรื่อง แจ้งความมายังนายคำสิงห์, บ้านท่าแร่ ลงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายสังฆราชแปร์รอส ถึงหลวงอุดลเดชจรัส อธิบดี
กรมตำรวจ เรื่อง บาทหลวงไทยถูกจับและขังโดยไม่มีคามผิด
ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. รายงานของบาทหลวงหลุยส์ โชแรง ถึง พระสมณทูต
ประจำอินโดจีน วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ.1941.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง ใบปลิวคณะเลือดไทย สาขาพระปะแดง.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายภคินีเทคลา ถึงสังฆราชแปร์รอส
วันที่ 15 มีนาคม ค.ศ.1941.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง บาทหลวงโกนสตันส์ กาวัลลา.

รายงานเหตุการณ์ที่ถูกรับร้าย ถึง นายพลตำรวจตรีหลวงอดุ้ยเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ
ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๘๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของสังฆราชแปร์รอสถึงมิชชันนารีที่ไซ่ง่อน
ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ค.ศ. 1941.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง หนังสือญาติทกลงในการปกครองพระศาสนา
ระหว่างบาทหลวงเทพวันท์ อุปสังฆราชแห่งมิสซังกรุงเทพฯ และบาทหลวงยวง กาแซตตา
เจ้าคณะชาเลเซียนในประเทศไทย ลงวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๔.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง จดหมายของพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ถึง
อธิการคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ลงวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1941.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายของบาทหลวงชาวไทย ถึงสังฆราชแปร์รอส
วันที่ ๘ ตุลาคม ค.ศ. 1941.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง คำบอกเล่าของนายสนั่น เขียวสิริ เมื่อกรณีพิพาท
ระหว่างไทยกับอินโดจีน.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง รายงานการสนทนาระหว่าง ร.ต.อ.เสนาะ กับ บาทหลวง
ลารเก ที่โรงแรมนครพนม ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. จดหมายบาทหลวงนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง ถึง
สังฆราชแปร์รอส ประมุขมิสซังสยาม ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง รายงานการสนทนาระหว่างนายอำเภอพิมาย กับ
บาทหลวงลารเก ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง เลขานุการรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงมหาดไทยชี้แจงเรื่องนายอำเภอสี่คิ้วเกลี้ยเกนชาวนาคริสต์ตั้งเพื่อไม่ให้ประกอบอาชีพ
ของตน ลงวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง พระสังฆราชมิสซังโรมันคาทอลิก ขอที่ดินและขับสมบัติ
ของมิสซังวัดโรมันคาทอลิกท่าลาดและท่าเกวียนกลับคืน ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง ขอที่ดินและขับสมบัติของมิสซัง
วัดโรมันคาทอลิกท่าลาดและท่าเกวียนกลับคืน ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๕.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง นายและพลตำรวจกล่าววาทะประมาทบาทหลวง
ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง การผ่อนผันให้แก่บาทหลวง นักบวช นางชีแห่ง
คณะชาเลเซียนในการปฏิบัติกิจการทางศาสนา ลงวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง บาทหลวงขอลับเข้ามาประเทศไทย

ลงวันที่ ๑๔ พฤษจิกายน พ.ศ.๒๔๘๗.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง นักเรียนถูกครูเขียนเพราะศาสนา ลงวันที่ ๒๘ ธันวาคม

พ.ศ.๒๔๘๘.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เรื่อง พระสังฆราชเรอเน แปร์โรต

ร้องเรียนเรื่องนายอำเภอสี่คิ้วแก้งเกนชาวนาคริสต์ตั้งเพื่อไม่ให้ประกอบอาชีพของตน.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. รายงานประจำปีของมิสซังสยามและมิสซังกรุงเทพฯ ถึง

ศูนย์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ตั้งแต่ ค.ศ.1873-1982 เล่ม 2.

หอจดหมายเหตุจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. ใบคำให้การของนายเจริญ ราชบัวขาว ลงวันที่ ๑๔ กันยายน

พ.ศ.๒๕๓๖.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กรมวิชาการ. (๒๕๓๑). ๔๗๐ ปี สัมพันธไมตรีระหว่างไทยและโปรตุเกส. แปลโดย ลินจง

สุวรรณโกติน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ .

กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (๒๕๔๑). ประวัติการรบของทหารไทยกรณีพิพาท

อินโดจีนฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพียร. (๒๕๓๒). นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพิบูลสงคราม ระหว่าง

พ.ศ.๒๔๘๑ – ๒๔๘๗. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การต่างประเทศ, กรม. (๒๕๑๒). สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคีระหว่างประเทศไทยกับ

ต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวง

การต่างประเทศ.

กันตธีร์ ศุภมงคล. (๒๕๒๗). การวิเทศนโยบายของไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กิริติ บุญเจือ. (๒๕๒๕). วิวัฒนาการของหมู่บ้านมิตตคาม. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกลาดิอุส บาเย. (๒๕๒๗). ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและลาว. แปลโดย

พระสังฆราช เกียน เสมอพิทักษ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

เกรียงศักดิ์ โกวิทวานิช, มุขนายก และคณะ. (๒๕๕๐). บาทหลวง ศาสนบริการของพระเจ้า.

นครปฐม : วิทยาลัยแสงธรรม.

แกะรอยมิชชันนารีฝรั่งเศสแพร่ธรรมภาคอีสาน. (๒๕๔๓). กรุงเทพฯ : หอจดหมายเหตุจักร

สังฆมณฑลกรุงเทพฯ

- กุลยา วิวิตเสวี. (๒๕๕๔). **ชาตินิยมในโลกไร้พรมแดน**. กรุงเทพฯ : สายธาร
- กุลชลี เสริมทวีทรัพย์. (๒๕๕๕). **คาทอลิกไทย เทิดไท้องค์ราชัน**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์บุ๊ก เซ็นเตอร์.
- ไกรฤกษ์ นานา. (๒๕๕๓). **๕๐๐ ปี สายสัมพันธ์แผ่นดินไทย-โปรตุเกส**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ไกรฤกษ์ นานา. (๒๕๕๓). **สมุดภาพเหตุการณ์ ร.ศ.๑๑๒**. กรุงเทพฯ : ชมรมคนรักผ้าไหม
พระจุลจอมเกล้า.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (๒๕๕๓). **การเมืองการปกครองไทย : หลายมิติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ :
โครงการรัฐศาสตร์ศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ขจร สุขพานิช. (๒๕๐๖). **ออกญาวิไชยентร์และการต่างประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์**.
กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.
- ขวัญ ถิ่นวัลย์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูล
และการดำเนินการ**. สกลนคร : อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง.
- ขวัญ ถิ่นวัลย์, บาทหลวง. (๒๕๕๕). **๑๒๕ ปี คริสตชนชนนาบัว ค.ศ. 1887-2012**. สกลนคร :
วัดพระคริสต์ประจักษ์ นาบัว.
- คริส เบเกอร์และผาสุก ไพจิตร. (๒๕๕๗). **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- คณะชาเลเซียนแห่งประเทศไทย. (๒๕๒๐). **สุวรรณสมโภชคณะชาเลเซียนแห่งประเทศไทย
ค.ศ. ๑๙๒๗ – ๑๙๗๑**. กรุงเทพฯ : ประชาชนแผนกการพิมพ์.
- คะเนิงนิตย์ จันทบุตร. (๒๕๒๘). **การเคลื่อนไหวของยุวสงฆ์ไทยรุ่นแรก พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๔**.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทร์ฉาย ภัคอุทิศ, บรรณารักษ์. (๒๕๓๒). **กรุงศรีอยุธยาในเอกสารหลักฐานสเปน**. กรุงเทพฯ :
สมาคมประวัติศาสตร์.
- ฉันทิมา อ่องสุริย์, บรรณารักษ์. (๒๕๓๓). **นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง**. กรุงเทพฯ :
โครงการ ดิเรก ชัยนาม เมโรเรียล เล็คเชอร์ ซีรีส์.
- ชรัตน์ สิงห์เดชากุล. (๒๕๕๔). **การศาสนาในประเทศไทย. รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสาร
ทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ ๕**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ชรัตน์ สิงห์เดชากุล. (๒๕๕๔). **การศึกษาในสมัยรัชกาลที่ ๕. รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสาร
ทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ ๕**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ชัชชัย คุ่มทวีพร. (๒๕๓๓). **ศาสนาคริสต์ในสังคมไทย. เอกสารการสอนชุดวิชา ๑๒๓๐๔ ความเชื่อ
และศาสนาในสังคมไทย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม. (๒๕๔๖). **การเมืองในประวัติศาสตร์ธงชาติไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ชัย เรื่องศิลป์. (๒๕๔๐). **หนังสืออ่านปลูกใจนักเรียน**. ม.ป.พ.
- ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. (๒๕๒๓). **อุดมการณ์ทางการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๒). **อยุธยาประวัติศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ; อารักษ์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์, บรรณาธิการ. (๒๕๔๔)

จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๙). **ประวัติการเมืองไทย ๒๔๗๕ – ๒๕๐๐**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาญวิทย์ แวงแก้ว. (๒๕๕๓). **จอมพลผู้พลิกวัธนัธม**. กรุงเทพฯ : สุวานบุ๊คส์

ชาติรี ประกิตตนนทการ. (๒๕๕๐). **การเมืองและสังคมในศิลปะสถาปัตยกรรมสยามสมัยไทย**

ประยุกต์ชาตินิยม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ. มติชน.

ชาติ เี่ยมมกระสิทธ์. (๒๕๔๒). **ศึกอินโดจีน**. กรุงเทพฯ : บริษัท ต้นอ้อ จำกัด.

แซร์แวล, นิโกลาส์. (๒๕๐๖). **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม**.

แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พระนคร : ก้าวหน้า

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (๒๕๔๖). **ประวัติศาสตร์อีสาน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์

และมนุษยศาสตร์.

เดอ แบส. (๒๕๐๘). **บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอ แบสเกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของ**

ก้องสดังซ์ ฟอนคอน. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

เดอ บูร์ช, ฌอง. (๒๕๓๐). **จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริค ประมุขมิสซัง**

สู่อาณาจักรโคจันจีน. แปลโดย ปุณรัตน์ วงศ์ดนตรี. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

เดียน คำดี. (๒๕๒๕). **การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

แถมสุข นุ่มนนท์. (๒๕๔๘). **เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ยุคเชื้อผู้นำชาติพันธุ์**.

พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สายธาร.

ทวี วีระวงศ์เสรี. (๒๕๒๔). **สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช.

ทวี สุรฤทธิกุล. (๒๕๕๐). **ปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคมในกรณีของประเทศไทย**.

ประมวลชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. (๒๕๔๒). **ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. ๑๔๕๓-๑๘๐๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒

กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ทัศนาก ทัศนมิตร. (๒๕๕๒). **สงครามอินโดจีนและสนธิสัญญาที่ทำให้ไทยต้องเสียเขาพระวิหาร**.

กรุงเทพฯ : แสงดาว.

ธิษณา วีรเกียรติสุนทร. (๒๕๕๔).สนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส พ.ศ.๒๒๒๘ ว่าด้วยสิทธิ

เสรีภาพในการเผยแผ่ศาสนาของคณะมิสซังต่างประเทศในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์.

๑๐๐ เอกสารสำคัญ สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๘. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

ธิษณา วีรเกียรติสุนทร. (๒๕๕๕). บันทึกกราบทูลของออกพระวิสุนทรสุนทร ภาพสะท้อนความสัมพันธ์

สยาม-ฝรั่งเศส ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์. **๑๐๐ เอกสารสำคัญ สรรพสาระประวัติศาสตร์**

ไทย ลำดับที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ธีรยุทธ บุญมี. (๒๕๔๖). **ชาตินิยมและหลังชาตินิยม.** กรุงเทพฯ : สายธาร.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ ; และคนอื่น ๆ. (๒๕๕๐). กรณีศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคมไทย.

ประมวลชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นันทชัย มีชูชน. (๒๐๐๔). **๑๗๕ ปี พันธกิจคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย**

(ค.ศ.๑๘๒๘-๒๐๐๓). กรุงเทพฯ : สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย.

นิโคลาส ทาร์ลิง. (๒๕๕๒). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์ เล่ม ๒.** แปลโดย

มัทนา เกษกมล และ มัทนี เกษกมล. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๔๓). **การเมืองไทย สมัยพระนารายณ์.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : มติชน

เบน แอนเดอร์สัน. (๒๕๕๒). **ชุมชนจินตกรรม.** ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการแปล. พิมพ์ครั้งที่ ๒

กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ประสงค์ สุขุม. (๒๕๔๘). **๑๕๐ ปี จากกฎจันถึงประมวลมชิชนนาริกับการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (๒๕๔๗). **ประวัติศาสตร์และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย ใน ๗๐**

ปีแห่งพระพร สภาคริสตจักรในประเทศไทย ๑๙๓๔ – ๒๐๐๔. ศาสตราจารย์ชำนาญ แสงฉาย

บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สภาคริสตจักรในประเทศไทย.

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (1998). “ซูเปอร์ติชัง”. **ประวัติศาสตร์คาทอลิกในประเทศไทย สมัยอยุธยาถึงต้น**

กรุงรัตนโกสินทร์. ฉบับร่างครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : ฝ่ายประวัติศาสตร์สภาคริสตจักรในประเทศไทย.

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. (๒๕๔๘). **ประวัติศาสตร์สภาคริสตจักรในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

ปาเลกัวซ์. (๒๕๕๒). **เล่าเรื่องกรุงสยาม.** แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ :

ศรีปัญญา.

ปรีชา จินตเสรีวงศ์. (๒๕๓๑). **เอกสารการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสังคมของพระศาสนจักร**

คาทอลิกในประเทศไทย. นครปฐม : วิทยาลัยแสงธรรม.

ปรีดี พนมยงค์. (๒๕๒๖). **ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยนาด บุนนาค. (๒๕๔๔). **นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดน**

ภาคใต้ (พ.ศ.๒๕๓๕ – ๒๕๓๖). กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยนาด บุนนาค, และคนอื่น ๆ. (๒๕๕๘). **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เรื่อง สยาม ฝรั่งเศส**

อินโดจีน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : ศูนย์

ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยนาด บุนนาค. (๒๕๕๓). **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาริง**

ถึงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงศ์ ประมวล,บรรณานิการ. (๒๐๐๑). **บุญราศีนิโคลาสบุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์ และมรณสักขี**.

กรุงเทพฯ : ห้องเอกสาร อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (๒๕๔๕). **รัฐกับศาสนา**. กรุงเทพฯ : ศยาม.

พลับพลึง มูลศิลป์.(๒๕๒๓). **ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส สมัยอยุธยา**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

พลับพลึง คงชนะ.(๒๕๔๙). **ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยอยุธยา**. (เอกสารประกอบการสอน).

กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เพ็ญศรี ดีก. (๒๕๓๙). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย (สยาม) กับประเทศฝรั่งเศส**

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

เพ็ญศรี ดีก. (๒๕๔๒). **การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔**

จนถึง สิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

มานพ ถาวรวัฒน์สกุล. (๒๕๔๗). **ขุนนางอยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มานิจ ชุมสาย, หม่อมเจ้า. (๒๕๓๔). **การปฏิวัติในประเทศไทย พ.ศ. ๒๒๓๑ (ค.ศ.1688)**. กรุงเทพฯ :

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.

มานิตย์ นวลละอ. (๒๕๔๐). **การเมืองไทยยุคสัญลักษณ์รัฐไทย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชารัฐศาสตร์และ

รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล. (๒๕๔๔). **ศตวรรษสมโภช**. กรุงเทพฯ : Sunprinting.

ยุทธพร อิศรชัย. (๒๕๕๐). **แนวคิดทางการเมืองและสังคมไทย ๒. ประมวลชุดวิชาแนวคิดทาง**

การเมืองและสังคม หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัตติกาล สร้อยทอง. (๒๕๕๖). บทบาทของมิชชันนารีอเมริกันที่มีต่อการศึกษาของไทย ในสมัย

รัตนโกสินทร์ถึงยุคปฏิรูปการศึกษา. นานาสาระประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ

เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

โรเบิร์ต กอสเต. (๒๕๔๗). ๒๐๐๐ ปี แห่งการประกาศพระวรสาร. กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ.

โรแบร์ต กอสเต. (๒๕๔๙). ประวัติการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในสยามและลาว. กรุงเทพฯ : สื่อมวลชน
คาทอลิกในประเทศไทย.

โรสลิน ศรีไพร กระทอง. (๒๕๔๖). อนุสรณ์ ๒๐๐ ปี การก่อตั้งคณะรักกางเขนในจันทบุรี.

กรุงเทพฯ : สวิตแคท

วิกเตอร์ ลาร์เก. (๒๕๓๙). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย. ฉะเชิงเทรา :

แม่พระยุคใหม่.

วิจิตรวาทการ, หลวง. (๒๕๑๖). ปาฐกถาและคำบรรยายของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. พระนคร :

เสริมวิทย์บรรณาการ.

วิทยาลัยแสงธรรม, บรรณาธิการ. (๒๕๓๓). ประวัติพระศาสนจักรคาทอลิกไทย : สมัยอยุธยา –

สังคายนาวาติกันที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๙๘ – พ.ศ. ๒๕๐๘). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (๒๕๔๔). วิวัฒนาการสังคมไทยกับสหสนิยาย ชุด พล นิการ กิมหงวน

ของ ป. อินทรปาลิต. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (๒๕๕๒). สงครามทวงคืนดินแดน. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

วิลเลียม ธารวรรณสาร. (ม.ป.ป.). "เอกสารประกอบการเรียนเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ

อาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-พ.ศ. ๒๓๑๐)" ใน ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศไทย. ม.ป.ท.

วิลเลียม ธารวรรณสาร. (๒๕๔๕). ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก. กรุงเทพฯ :

เมืองโบราณ.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (๒๕๕๔). สมเด็จพระปิยมหาราชกับการปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ :

พิมพ์คำ.

สกินเนอร์ จี วิลเลียม. (๒๕๒๙). สังคมจีนไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สมชัย อนุมานราชธน. (๒๕๐๙). การทูตของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

พระนคร : พระจันทร์.

สมรัช กระแสสิงห์, บาทหลวง. (2012). วีรกรรมแห่งความเชื่อบุญราศีทั้งเจ็ดแห่งสองคอน.

สกลนคร : สมศักดิ์การพิมพ์.

สมศรี บุญอุรณรักษา, ชิสเตอร์. (๒๕๔๓). **พระสังฆราชมองบับติสต์ บัลเลอแก้วซ์**

ค.ศ. ๑๘๐๕ - ๑๘๖๒. กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ.

สรศักดิ์ แพ่งสภา. (๒๕๔๕). **สงครามอินโดจีน ไทยรบฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓.** กรุงเทพฯ : สารคดี.

สัญญา สุวัจนบุตรและอนันต์ชัย เลาหะพันธ์. (๒๕๕๕). **ทรรปณะประวัติศาสตร์ยุโรปในคริสต์**

ศตวรรษที่ ๒๐. กรุงเทพฯ. ศักดิโสภณาการพิมพ์.

สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล. (๒๕๔๑). **จดหมายเหตุการณ์เดินทางสู่ประเทศสยามของ**

บาทหลวงดาร์ซาร์ด. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

สะอาด ไชยวัฒน์. (๒๕๒๙). **การศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบงานธรรมทูต**

ของโรมันคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สุริยบรรณ.

สภาอภิบาลอาสนวิหารพระหฤทัย เชียงใหม่. (๒๕๔๙). **๗๕ ปี อาสนวิหารพระหฤทัย**

เชียงใหม่ 1931-2006. เชียงใหม่ : ม.ป.ท.

สมาคมอัสสัมชัญ. (๒๕๔๓). **อุโฆษสาร ๒๐๐๐ : อัสสัมชัญประวัติ.** กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ.

สมาคมอัสสัมชัญ. (๒๕๔๖). **อัสสัมชัญประวัติ ๑๑๕ ปี.** กรุงเทพฯ : อุดมศึกษา.

สายชล สัตยานุรักษ์. (๒๕๔๕). **ชาติไทย ความเป็นไทยโดยหลวงวิจิตรวาทการ.** กรุงเทพฯ : มติชน.

สายชล สัตยานุรักษ์. (๒๕๕๐). **คึกฤทธิ์กับประดิษฐ์กรรม “ความเป็นไทย” เล่ม ๑**

: ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม. กรุงเทพฯ : มติชน.

สิริรัตน์ เรือนวงษ์วาร. (๒๕๓๖). **ประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง**

พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ลำราญ วงศ์เสงี่ยม, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ประวัติ ข้อมูล**

และการดำเนินงาน. สกลนคร : เอส พี เซอร์วิส (สมศักดิ์การพิมพ์).

ลำราญ วงศ์เสงี่ยม, บาทหลวง. (๒๕๕๓). **เครื่องหมายแสดงและสัญลักษณ์ในพิธีกรรม**

โรมันคาทอลิก. นครปฐม : วิทยาลัยแสงธรรม.

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (๒๕๔๖). **“ความสัมพันธ์ระหว่างโปรตุเกสและราชอาณาจักรอยุธยา”.**

ความสัมพันธ์ไทย-ยุโรป จากอดีตสู่ปัจจุบัน เยอรมนี โปรตุเกส รัสเซีย. กรุงเทพฯ :

ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธชัย ชุ่มศรีพันธุ์, บาทหลวง. (๒๕๓๘). **ประวัติพระศาสนจักรในประเทศไทย. (เอกสารประกอบ**

การสอน). นครปฐม : วิทยาลัยแสงธรรม

สุทธชัย ชุ่มศรีพันธุ์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **นักโทษ นักบุญ วีรกรรม จิตตารมณ์และชีวิตศักดิ์สิทธิ์ของ**

บุญราศีนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี. กรุงเทพฯ : แผนก

ประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

สุรัชย์ ชุ่มศรีพันธุ์, บาทหลวง. (๒๕๔๓). **งานศึกษากรณีคุณพ่อนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง**

เป็นนุญราศี. กรุงเทพฯ : แผนกประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

สุรัตน์ วรารัตน์. (๒๕๒๗). ปัญหาการเผยแพร่ศาสนาของบาทหลวงฝรั่งเศสในหัวเมืองอีสาน.

เอกสารเนื่องในการสัมมนา ๓๐๐ ปี ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุรจุติ บัดโธสง. (๒๕๔๔). **อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป.**

พิบูลสงคราม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.

สุวิทย์ ธีรศาสตร์. (๒๕๕๒). **จักรวรรดินิยมเหนือแม่น้ำโขง.** กรุงเทพฯ : มติชน.

เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๕๕). **คาทอลิกกับสังคมไทย สืบทอดรชนแห่งคุณค่าและบทเรียน.** กรุงเทพฯ :

มูลนิธิโกลด์คัมทอง.

เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๓๑). **ศาสนาคริสต์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เสรี พงศ์พิศ. (๒๕๔๓). **ผู้เป็นแบบอย่างชีวิต.** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

โสภา ชานะมูล. (๒๕๔๕). **ประวัติศาสตร์นิพนธ์หลวงวิจิตรวาทการ.** ชลบุรี : ภาควิชาประวัติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา.

โสภา ปาลบุตร. (๒๕๗๖). **แบบสอนอ่านหน้าที่ราษฎร เล่ม ๒.** พระนคร : โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช.

หลวงสาครคชเขตต์ (ประทวน สาคริกานนท์). (๒๕๗๘). **จดหมายเหตุสมัยฝรั่งเศสยึดครองเมือง**

จันทบุรี (พ.ศ. ๒๔๓๖-๒๔๔๗). พระนคร: กรมศิลปากร.

อ. พิบูลสงคราม. (๒๕๔๐). **จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : พริกหวาน

กราฟฟิค.

อัจฉรา กาญจน์มัย. (๒๕๒๓). **การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**

พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๙๔. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

อนันต์ชัย เลาหะพันธุ์. (๒๕๕๔). **ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. ๑๔๙๒-๑๘๑๕.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร

อมรา พงศาพิชญ์. (๒๕๓๗). **วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทย**

แนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพินท์ คำสอน ; ธิษณา กิระเกียรติสุนทร, บรรณาธิการ. (๒๕๕๔). **๑๐๐ เอกสารสำคัญ : สรรพสาระ**

ประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๘. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (๒๕๕๐). **แนวคิดทางการเมืองและสังคมไทย ๑. ประมวลชุดวิชาแนวคิดทาง**

การเมืองและสังคม หน่วยที่ ๑-๗. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อันโตนิโอ ดา ซิลวา เรกู. (๒๕๓๑). **๔๗๐ ปี สัมพันธไมตรีระหว่างไทยและโปรตุเกส.** แปลโดย ลินจง

สุวรรณโกคิน. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

อาเดรียง โลเน. (๒๕๒๕). **ประวัติมิสซังกรุงสยาม ค.ศ.๑๖๖๒ – ๑๘๑๑**. แปลโดย ปอล ชาเวียร์.

กรุงเทพฯ : อัสสัมชัญ.

อาเดรียง โลเนย์. (๒๕๒๘). **สยามและมิชชันนารีฝรั่งเศส**. แปลโดย ประทุมรัตน์ วงศ์ดนตรี. กรุงเทพฯ :

กรมศิลปากร.

เอกสารของฮอลันดาสัมัยอยุธยา. แปลโดย นันทนา สุตกุล. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

วารสารและบทความ

จำนง เสี่ยงเสี่ยง. (2005, กุมภาพันธ์). ประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำ 136 ปี ชุมชนแห่งความเชื่อ

วัดแม่พระประจักษ์ที่ลุ่มบัว บางคล้า. **อุดมศาสตร์**. 85 (2). : 11-14.

ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล. (๒๕๕๔, พฤษภาคม-สิงหาคม). แนวคิดฟาสซิสต์ของมุสโสลินี กับบทบาท

ทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม : การศึกษาผ่านแง่มุมของจิตวิญญาณ ชีวิตพลเมือง

และรัฐ. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ๒๘ (๒). : ๙๕-๑๒๑.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (๒๕๕๒, มกราคม-มิถุนายน). ธรรมวิทยาแห่งพลเมืองของคาทอลิกในกระบวนการ

การสร้างภาวะความทันสมัยของไทย. **วารสารธรรมศาสตร์**. ๒๘ (๑) : ๔๑-๖๕.

ทิม บ.ก. (2000, มีนาคม). บุญราศีนิโคลาส บุญเกิด กฤษบำรุง พระสงฆ์และมรณสักขี บุญราศีองค์ใหม่

ของประเทศไทย. 80 (3). : 4-26.

อัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (๒๕๓๓, กุมภาพันธ์-กรกฎาคม). การเรียกร้องดินแดน พ.ศ.๒๔๘๓: พิจารณา

ปัจจัยภายในเชิงคำอธิบาย. **สมุดสังคมศาสตร์**. ๑๒ (๓-๔). : ๑๐๑-๑๑๐.

ธิษณา วีระเกียรติสุนทร. (๒๕๕๓). ความขัดแย้งระหว่างบาทหลวงต่างคณะในรัชกาลสมเด็จพระ

พระนารายณ์. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. ๓๒ (๒). : ๑๗๓-๑๙๕.

ธิษณา วีระเกียรติสุนทร. (๒๕๕๗, กรกฎาคม-ธันวาคม). คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสกับ

ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศส-สยาม ค.ศ.1667-1685. **วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์**.

๓๓ (๒). : ๑-๒๒.

นงเยาว์ จิตตะปุตตะ. (๒๕๓๓). ปัญหาจากการถือครองสิทธิในที่ดินของคนต่างด้าวในไทย.

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๑๒ (๒). : ๕-๓๖.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๕๕, มีนาคม). โปรตุเกส-การเดินทางเรือ, เครื่องเทศ, และศรัทธา. **ศิลปวัฒนธรรม**.

๓๓ (๕). : ๗๙-๑๐๒.

บรรณานิการ, (1941, มกราคม). มาอยู่ในพระนคร. **สารสาสน์**. 25 (1). : 48-49.

บรรณานิการ, (1941, กุมภาพันธ์). แต่งตั้งผู้แทน. **สารสาสน์**. 25 (2). : 106.

บรรณานิการ, (1941, กุมภาพันธ์). มิสซังกรุงเทพฯ. **สารสาสน์**. 25 (1). : 106.

ภูมินทร์ พงษ์ไกรกิตติ. (2005, กุมภาพันธ์). วัดแม่พระประจักษ์ที่ลุ่มวัด บางคล้า วัดของแม่ที่ไม่เคยทอดทิ้งลูก. **อุดมศาสตร์**. 85 (2). : 16-18

สวัสด์ ฤทธาวร. (๒๕๔๔, มกราคม). คริตามามกชนชาวไทยรักชาติหรือไม่. **สารสาสน์**. ๒๕. : ๒-๕.

สวัสด์ภาพ. (๒๕๔๔, สิงหาคม). บทความพิเศษ การสร้างชาติ. **สารสาสน์**. ๒๕ : ๓๙๗-๓๙๘.

สวัสด์ภาพ. (๒๕๔๔, ตุลาคม). บทความพิเศษ การสวมหมวกของสตรี **สารสาสน์**. ๒๕ : ๔๘๗-๔๘๘.

สวัสด์ภาพ. (๒๕๔๔, พฤศจิกายน). บทความพิเศษ กำลังของชาติ **สารสาสน์**. ๒๕ (๗) : ๓๖๔-๓๖๗.

ศรัญญู เทพสงเคราะห์. (๒๕๕๓, กรกฎาคม). จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับนโยบายที่ดินในช่วงทศวรรษ ๒๕๔๐. **ศิลปวัฒนธรรม**. ๓๑ (๙). : ๑๐๒-๑๑๗.

สุศักดิ์ ะบอบ สุขสุวรรณ. (๒๕๕๓, กรกฎาคม). พระสังฆราชปัลเลอกั้ว พระสหายต่างศาสนา ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. **ศิลปวัฒนธรรม**. ๓๑ (๙). : ๑๓๐-๑๔๗.

อรสา ชาวจีน. (2008, มิถุนายน). บทความพิเศษ : 350 ปี คณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส 346 ปี ที่อุทิศชีวิตเพื่อพระศาสนาจักรไทย. **อุดมศาสตร์**. 88(6). : ๒๙-๔๓.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

กฤษณา ชมภูหอม. (๒๕๔๖). **พัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนวัดราชาและชุมชนบ้านญวนสามเสน กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางผังเมือง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกษมวัฒน์ เปรมกมล. (๒๕๔๘). **พัฒนาการของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในจังหวัดจันทบุรี**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เคียว อุค ลี. (๒๕๓๙). **การเผยแผ่ศาสนาคริสต์กับการตอบสนองของชาวพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๑๑ – ๑๙๙๐**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จันทร์แจ่ม สุธาสวัสดิ์. (๒๕๕๐). **ความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๒ – ๒๕๐๔**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จุมพฏ เลขะพันธุ์. (๒๕๔๓). **ลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย : ศึกษานโยบายชาตินิยมไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชนิกานต์ แสงดี. (๒๕๕๒). **ภาพลักษณ์จอมพล ป. พิบูลสงครามในประวัติศาสตร์การเมืองไทย**

พ.ศ. ๒๕๗๖ – ๒๕๘๐. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญวิทย์ เก่งแก้ว. (๒๕๕๐). **นโยบายสร้างชาติทางวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม.**

สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ถาวร พันธุ์สุรินทร์. (๒๕๕๒). **พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่าขาม**

อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๓๐ – ๒๕๓๘. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

(ประวัติศาสตร์). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทองสุข สุภาโว (แสงดาว), พระมหา. (๒๕๕๕). **อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีไทย.**

วิทยานิพนธ์ ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา). นครปฐม. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

นาฏนภา ปัจจุจฉะโต. (๒๕๓๖). **บทบาทของคณะสงฆ์ในหัวเมืองอีสานในการสนับสนุนนโยบาย**

การปกครองของรัฐ ระหว่างพ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๐๕. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิไล.

นุสรี งามเลิศวัฒนะชัย. (๒๕๕๔). **การศึกษาเปรียบเทียบ จิตตารมณ์ สถานสภาพและบทบาทของ**

บาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกในสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประจวบ ภาลุน. (๒๕๔๙). **ความสำเร็จ ความล้มเหลวของการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ของ**

คณะมิชชันนารีในสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึง รัชกาลที่ ๕ (๒๓๙๔ – ๒๔๕๓). สารนิพนธ์ ศศ.ม.

(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิไล.

ปรีดาร์ตน์ พัฒนพิชัย. (๒๕๔๔). **นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป.**

พิบูลสงครามกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (การปกครอง).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปวีณา วังมี. (๒๕๔๓). **รัฐไทยกับการกล่อมเกลากาทางการเมืองผ่านแบบเรียนในช่วง**

พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๗. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมิ ภูติมหาตมะ. (๒๕๕๕). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนคาทอลิกใน**

กรุงเทพมหานคร ค.ศ. 1965-1997. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรณี พลไชยขา. (๒๕๓๖). **บทบาทของมิชชันนารีโรมันคาทอลิกในภาคอีสาน ปีพ.ศ.๒๔๗๔ –**

๒๔๙๖. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

พุดมพิงค์ พุดตาลศรี. (๒๕๕๒). **การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยพระสังฆราชเรอเน มารี แปรรอส**

พ.ศ.๒๔๕๒ – ๒๔๙๐. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภักย์. (๒๕๔๙). **รัฐไทยกับคนจีน.** วิทยานิพนธ์ อ.ด. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ เจ๊ะแอ. (๒๕๒๒). **นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๑-๒๔๘๘.**

วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิไล.

รุจน์ หาเรืองทรง. (๒๕๕๓). **พัฒนาการพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทยระหว่าง**

ปีพ.ศ.๒๕๐๘ – ๒๕๒๕. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รุ่งนภา พรหมณวงศ์. (๒๕๔๔). **การอ้างชาติพันธุ์ของชุมชนชาวจีนคาทอลิกผ่านพิธีศพ :**

กรณีศึกษาชุมชนคาทอลิกบางนกแขวก ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที
จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฤดีชนก รพีพันธุ์. (๒๕๔๖). **ละครหลวงวิจิตร.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (นาฏศิลป์ไทย). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรวรรณ ทองสุกร. (๒๕๔๘). **วาทกรรมชาตินิยม จอมพล ป. พิบูลสงคราม.** วิทยานิพนธ์ นศ.ม.

(วาทวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรวิทย์ บ่วงนาวา. (๒๕๔๑). **พัฒนาการชุมชนคาทอลิกพื้นฐาน : ศึกษากรณีบ้านซ่งแย้**

ตำบลคำเตย กิ่งอำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา)
เน้นสังคมศาสตร์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วริษา วงษ์วิเชียร. (๒๕๕๑). **ความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายเวียดนาม ที่นับถือ**

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก : กรณีศึกษา หมู่บ้านญวน อำเภอองครักษ์

จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). นนทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.

- วิภาวัลย์ แสงลิ้มสุวรรณ. (๒๕๔๒). **โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงพุทธศักราช ๒๔๗๕**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิวัฒน์ แพ้วสิริ. (๒๕๔๓). **วิวัฒนาการและอนาคตของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (สารัตถศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัญญู เทพสงเคราะห์. (๒๕๕๓). **กระบวนการกำหนดนโยบายที่ดินในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๕-๒๕๐๐**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สาลินี มานะกิจ. (๒๕๔๘). **ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ.๒๔๒๘ – ๒๕๐๘**. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา ปุระณะปัญญา. (๒๕๔๒). **ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.๒๔๕๖-๒๕๓๘**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). มหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สุชาติ พินธุรักษ์. (๒๕๕๐). **บทบาทของคณะนักบวชชายคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๔๔**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุชาติ แสงทอง. (๒๕๔๙). **ดนตรีกับการเมืองไทย**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. (ไทศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุพรรณิ กาญจนฐิติ. (๒๕๐๗). **บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึง รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร บำรุงวงศ์. (๒๕๔๖). **การเรียกร้องและปกครองดินแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พ.ศ.๒๔๘๓ – ๒๔๙๑**. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมิรดี เจริญบุญสกุล. (๒๕๔๒). **แนวทางปลูกฝังลัทธิชาตินิยมผ่านหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (วิชาการหนังสือพิมพ์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายสิทธิโชค อนุจันทร์
วันเดือนปีเกิด ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒
สถานที่ทำงานปัจจุบัน ครูผู้สอน โรงเรียนนครนายกวิทยาคม อำเภอเมืองนครนายก
จังหวัดนครนายก

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๗ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
จาก โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า
พ.ศ. ๒๕๕๒ ศึกษาศาสตร์บัณฑิต (สังคมศึกษา)
จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. ๒๕๕๘ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลงานทางวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๕๖ บรรณานุกรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทย
ในรอบครึ่งทศวรรษ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๕)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ